

PÅL ESPEN SØBYE • KRISTINE NERGAARD

**INNTÉKT OG LEVEKÅR⁰
BLANT KUNSTNERE 1986**

FAFO

Inntekt og levekår blant kunstnere 1986

Pål Espen Søbye og Kristine Nergaard

FAFO-rapport nr. 086

© Fagbevegelsens senter for forskning,
utredning og dokumentasjon 1989

ISBN 82-7422-022-6

Omslag og trykk: Otto Falch A/S

Innhold

FORORD	5
SAMMENDRAG	7
KAPITTEL 1 INNLEDNING	13
1.1 Bakgrunn for undersøkelsen	13
1.2 Tidligere undersøkelser av kunstneres inntektsforhold	14
1.3 Analytisk perspektiv	15
1.4 Rapportens oppbygging	16
KAPITTEL 2 OPPLEGG OG METODE	17
2.1 Hvem er med i undersøkelsen?	17
2.2 Konstruksjon av utvalget	18
2.3 Oppbygging og praktisk gjennomføring av undersøkelsen	19
2.4 Svarprosent og frafall	23
2.5 Hvor sikre er inntektstallene på organisasjonsnivå?	30
2.6 Oppsummering	32
KAPITTEL 3 KUNSTNERES INNTEKT OG LEVEKÅR	33
3.1 Innledning	33
3.2 Hva kjennetegner utvalget	34
3.3 Inntekt	37
3.4 Inntekt fra kunst og inntekt fra annen virksomhet	42
3.5 Arbeidstid og ansettelsesforhold	46
3.6 Arbeidsmiljø	49
3.7 Økonomiske levekår: økonomiske problemer og husholdningsinntekt	50
3.8 Hinder for kunstnerisk virksomhet	55
3.9 Oppsummering	56
KAPITTEL 4 INNTEKT ETTER KUNSTNERTYPE, KJØNN, BOSTED, UTDANNING OG ALDER	58
4.1 Innledning	58
4.2 Skapende og utøvende kunstnere	58
4.3 Inntekt og kjønn	62
4.4 Inntekt etter bosted	68
4.5 Inntekt etter utdanning	72
4.6 Inntekt og alder	79
4.7 Sammenfatning - bakgrunnsfaktors bidrag til inntektsforskjeller	84
KAPITTEL 5 INNTEKT ETTER ORGANISASJONSTILKNYTNING	88
5.1 Innledning	88
5.2 Hvor sikre er tallene på organisasjonsnivå?	88
5.3 Medlemsutvikling i kunstnerorganisasjonene	90
5.4 Yrkesaktivitet	92
5.5 Inntektstall etter organisasjon eller hovedarbeidsområde?	93

5.6 Bruttoinntekt	94
5.7 Inntekt fra kunstnerisk virksomhet etter organisasjon	110
5.8 Arbeidstid	119
5.9 Oppsummering	122
KAPITTEL 6 INNTEKT BLANT FAST ANSATTE, ENGASJERTE OG FRILANSKUNSTNERE	123
6.1 Innledning	123
6.2 Inntektsforhold	125
6.3 Typologisering av frilanskunstnere	132
6.4 Heltids frilanskunstnere uten garantiinntekt og arbeidsstipend	140
6.5 Avslutning	142
KAPITTEL 7 INNTEKT OG LEVEKÅR FOR MOTTAKERE AV GARANTIINNTEKT OG ARBEIDSSTIPEND	143
7.1 Innledning	143
7.2 Garantiinntekt og arbeidsstipend	143
7.3 Utbredelsen av garantiinntekt og arbeidsstipend	147
7.4 Inntektsforhold blant stipend- og garantiinntekts- mottakere sammenliknet med øvrige kunstnere	153
7.5 Sammenlikning med ulike grupper uten garantiinntekt og arbeidsstipend	157
7.6 Inntekt fra kunstnerisk hovedområde og hjelp til selvhjelp	160
7.7 Kunstnernes vurdering av støtteordningene	166
7.8 Levekår	167
7.9 Hvem faller utenfor?	171
7.10 Oppsummering og vurdering	174
KAPITTEL 8 ULIKHETER I LEVEKÅR	177
8.1 Innledning	177
8.2 Økonomiske levekår	177
8.3 Organisatorisk arbeidsmiljø	185
8.4 Hinder for kunstnerisk virksomhet	188
8.6 Oppsummering	193
KAPITTEL 9 SLUTTORD	194
REFERANSER	199
VEDLEGG	201
1 Sammenlikning 1979-86	
2 Arkitekter	
3 Vederlagsordninger	
4 MCA-analyse	
5 Dobbelmedlemmer	
6 Postenquôte (skjema)	
7 Intervjuundersøkelse (skjema)	

Forord

Denne rapporten er sluttokumentet i en undersøkelse av norske kunstneres inntektsforhold og levekår. FAFO har gjennomført undersøkelsen og analysert materialet på oppdrag fra Kultur- og vitenskapsdepartementet. Såvel forespørselen til FAFO om å påta seg oppdraget, som utforming av problemstillinger og spørreskjema, har skjedd i samarbeid med kunstnerorganisasjonene via deres representanter i prosjektets referansegruppe, Thomas Bay, Jon Øien, Tore Nordvik og Mette Newth. For Kultur- og vitenskapsdepartementet har Gro Paudal og Georg Arnestad deltatt. Dag Odnes, Halvor Fauske og Jon E. Johnsen har deltatt fra FAFO.

Rapporten bygger på datamateriale fra to undersøkelser av et utvalg på 2.032 kunstnere, eller om lag en tredjedel av alle medlemmer i kunstnerorganisasjonene. Den første undersøkelsen som omfattet data fra selvangivelsesregnskapet ble gjennomført som en postenquête våren 1987. Levekårsundersøkelsen ble gjennomført av Statistisk Sentralbyrå høsten 1987. Bjørn Ness og Ole Fredrik Ugland har bistått i tilretteleggingen av materialet for maskinell databehandling.

Dag Odnes har vært prosjektleder og stått for utformingen av spørreskjema, konstruksjon av utvalg og analyseopplegg. Pål Espen Sørbye har hatt hovedansvaret for analysearbeid og utskriving av rapporten. Ole Fredrik Ugland har skrevet utkast til kapittel 7. Dag Odnes, Ole Fredrik Ugland og Jon Erik Dølvik har deltatt i arbeidet med å få rapporten ferdig gjennom kommentering, forslag til forbedringer og analytiske perspektiver.

Oslo, april 1989

Pål Espen Sørbye

Kristine Nergaard

Sammendrag

Denne rapporten er sluttdokumentet i en undersøkelse av norske kunstneres inntekts- og levekår. Oppdragsgiver er Kultur- og vitenskapsdepartementet.

I kapittel 2 drøftes opplegg og metode. Inntekts- og levekårsundersøkelsen er foretatt blant medlemmene av 21 kunstnerorganisasjoner, og blant mottakerne av garantiinntekt og 3-årig arbeidsstipend. Uorganiserte kunstnere omfattes ikke av undersøkelsen med mindre de kommer inn under en av de to nevnte støtteordningene. Utvalget ble trukket fra kunstnerorganisasjonenes medlemslister som et stratifisert, disproporsjonalt utvalg.

Våren 1987 ble det sendt ut en postenquête med spørsmål om inntekts- og fradragposter i 1986, etter samme opplegg som Statistisk Sentralbyrå bruker i sine inntektsundersøkelser. De fleste postene kunne føres inn direkte fra selvangivelsen. Høsten 1987 foretok Statistisk Sentralbyrå, på oppdrag av FAFO, en intervjuundersøkelse blant det samme utvalget, der spørsmålene skulle fange opp ulike aspekter ved kunstneres levekår.

Utvalget besto av 2032 kunstnere, noe som tilsvarer om lag en tredjedel av antall medlemmer i kunstnerorganisasjonene. Av disse ble 1700 trukket fra kunstnerorganisasjonenes medlemslister. Dette utvalget ble supplert med samtlige mottakere av garantiinntekt og 3-årig arbeidsstipend. Om lag 17 prosent av utvalget trukket fra organisasjonenes medlemslister oppga at de ikke var yrkesaktive som kunstnere. Korrigert for dette var svarprosenten 59 for postenquêten og 76 for intervjuundersøkelsen.

Det er avdekket en tendens til at frafallet er systematisk skjevt med hensyn til inntekt. Gruppa som bare svarte på intervjuundersøkelsen, hadde høyere bruttoinntekt enn gruppa som både besvarte postenquêten og intervjuundersøkelsen. Ligningsdata for kunstnere bosatt i Oslo viste at gruppa som ikke besvarte inntektsundersøkelsen hadde høyere nettoinntekt enn en kontrollgruppe blant dem som hadde besvart. Det ble valgt å ikke korrigere for dette, og derfor er de inntektsanslag som gjøres sannsynligvis noe for lave.

I kapittel 3 er det gitt en beskrivelse av kunstnerutvalget, og på en del områder er det foretatt sammenlikninger med befolkningen. Kunstnerutvalget skiller seg ikke fra den sysselsatte del av befolkningen aldersmessig

eller når det gjelder kvinneandel, men kunstnerne har oftere høyere utdanning og er oftere bosatt på større tettsteder og i byer.

Kunstnerne i utvalget hadde i 1986 om lag samme gjennomsnittlige brutto- og nettoinntekt som den yrkesaktive del av befolkningen. Blant kunstnerne er imidlertid inntektsspredningen stor, hver tredje har en bruttoinntekt under 100 tusen kroner, mens 23 prosent har over 200 tusen kroner i bruttoinntekt.

Inntekt fra kunstnerisk virksomhet er den viktigste inntektskomponenten. I snitt har kunstnerutvalget 111 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk virksomhet, men også her er spredningen stor. Mens 30 prosent har en samlet inntekt fra kunstnerisk virksomhet på mindre enn 50 tusen kroner, oppga 35 prosent mer enn 150 tusen kroner. 70 prosent av kunstnerne har ikke arbeidsinntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet, og halvparten av dem som oppga slik inntekt tjente mindre enn 50 tusen kroner. Kunstnerutvalget oppga i snitt lang arbeidsuke.

På et sett spørsmål som skulle fange opp økonomiske problemer i husholdningen, skiller kunstnerne seg fra befolkningen ved at de i klart større grad opplever vansker med å greie løpende utgifter og uforutsette regninger. 60 prosent av utvalget oppga at de hadde ektefelle med inntektsgivende arbeid, og halvparten av disse to-inntektsfamiliene har en samlet inntekt på mer enn 300 tusen kroner. Hver femte kunstner oppga at dårlig inntekt i stor grad var et hinder i kunstnerisk arbeid og utvikling, mens halvparten svarte at dårlig inntekt ikke var noe hinder.

I kapittel 4 undersøkes inntektsforskjellene mellom skapende og utøvende kunstnere, mellom kvinner og menn, mellom kunstnere med ulikt bosted og mellom ulike alders- og utdanningskategorier.

Utvøvende kunstnere har høyere inntekter enn skapende, forskjellen er størst for inntekt av kunstnerisk virksomhet, og er særlig stor når man ser på inntekt fra kunstnerisk hovedområde. Når det kontrolleres for ansettelsesforhold, forsvinner denne forskjellen. Skapende kunstnere med fast ansettelse tjener like mye som utøvende kunstnere med fast ansettelse, og utøvende kunstnere uten noe ansettelsesforhold har lavere kunstnerisk inntekt enn skapende kunstnere i samme situasjon. Sammenliknet med 1979 er forskjellene i nettoinntekt mellom skapende og utøvende kunstnere mindre i 1986, og de skapende kunstnerne har hatt sterkest vekst i nettoinntekten.

Kvinner har lavere inntekt enn menn. Forskjellene er større for bruttoinntekt enn for inntekt av kunstnerisk virksomhet, og inntektsforskjellen mellom menn og kvinner er større blant frilanskunstnere enn blant fast ansatte kunstnere.

Det er ingen klare forskjeller i inntekt etter bosted. Kunstnere med utdanning på hovedfagsnivå har høyere bruttoinntekt enn de øvrige, men ellers er det ikke noe enkelt forhold mellom inntekt og utdanningsnivå. Kunstnere med utdanning på universitetsnivå har lavere gjennomsnittlig nettoinntekt enn gruppa med samme utdanningsnivå i befolkningen, og dette gjelder særlig kunstnere uten fast ansettelse.

Gruppa under 35 år har lavere gjennomsnittlig bruttoinntekt enn de øvrige, mens bruttoinntekten var den samme for gruppene mellom 35 og 66 år. Forskjellen mellom aldersgruppene er mindre for inntekt fra kunstnerisk virksomhet, og gruppa under 35 år tjener like mye på sin kunstneriske hovedvirksomhet som de øvrige. Yrkesaktive kunstnere over 66 år skiller seg ikke fra de øvrige gruppene over 35 år når det gjelder brutto- og nettoinntekt.

I kapittel 5 ble utvalget delt inn i 17 grupper etter organisasjonstilknytning.

To grupper, sceneinstruktører og komponister, skiller seg ut ved høyest gjennomsnittlig bruttoinntekt. Organisasjonene for kunsthåndverkere, fotografer, billedkunstnere og, i noe mindre grad, ballettdansere, har lavest gjennomsnittlig bruttoinntekt. 10 av de 17 gruppene ligger i intervallet 161 - 185 tusen kroner. I alle organisasjoner er det noen med lav og noen med høy bruttoinntekt. Blant sceneinstruktørene er andelen med lav inntekt liten, blant kunsthåndverkere og fotografer er det få som tjener over 200 tusen. I de øvrige organisasjonene er det relativt store inntektsvariasjoner, slik at inntektsskillene ikke følger organisasjonsgrensene.

Bildet blir noe endret når man ser på inntekt av kunstnerisk virksomhet. Fotografer og kunsthåndverkere har lavest inntekt fra kunstnerisk virksomhet. Men enkelte grupper som ikke skiller seg ut ved lav bruttoinntekt, har likevel lavere gjennomsnittsinntekt fra kunstnerisk virksomhet enn de øvrige. Dette gjelder medlemmene av Den norske Forfatterforening, Ungdomslitteraturens Forfatterlag, Norsk Oversetterforening og gruppa av revyforfattere og populærautorer. Disse gruppene har i snitt mer enn 40 tusen kroner i inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid. Fotografene har også om lag 40 tusen i inntekt fra annet arbeid, mens de øvrige tre organisasjonene

med lav bruttoinntekt ikke peker seg ut med noen høy gjennomsnittsinntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid. Også når det gjelder inntekt fra kunstnerisk virksomhet finner vi stor spredning innad i de fleste organisasjoner.

Skuespillere, scenografer, sceneinstruktører og interiørarkitekter har høyest inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet. Forfattergruppene, komponistene, kunsthåndverkere, billedkunstnere og fotografer har høyest inntekt fra stipend og garantiinntekt. Med unntak av komponister og dramatikere går mye av stipendinntektene til grupper med lav gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet.

En sammenlikning med 1979-undersøkelsen er vanskelig pga betydelig statistisk usikkerhet rundt inntektstallene på organisasjonsnivå, og ulike inntektsbegrep i de to undersøkelsene. Begge år hadde sceneinstruktørene høyest gjennomsnittlig nettoinntekt, mens kunsthåndverkere, billedkunstnere og fotografer lå lavest. Veksten i nettoinntekt var størst for interiørarkitekter og ballettdansere. Begge år var andelen med annet arbeid størst blant fotografer, oversettere og forfattere, og lavest blant skuespillere og interiørarkitekter.

I kapittel 6 analyseres inntekt først etter ansettelsesforhold. Deretter blir gruppa uten noe ansettelsesforhold nærmere analysert.

Ansatte kunstnere har en gjennomsnittlig bruttoinntekt på 184 tusen kroner, kunstnere med engasjement 164 tusen og frilanskunstnere har i snitt en bruttoinntekt på 131 tusen kroner. Frilanskunstnere, dvs gruppa uten noe ansettelsesforhold, har høyere gjennomsnittlig inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid, slik at forskjellene mellom gruppene blir større for inntekt av kunstnerisk virksomhet.

Hver tredje ansatte kunstner har en bruttoinntekt på mer enn 200 tusen kroner, og tre av fire har en inntekt fra kunstnerisk virksomhet på over 150 tusen. 16 prosent av frilanskunstnerne har en bruttoinntekt på mer enn 200 tusen kroner, mens halvparten har en bruttoinntekt på mindre enn 100 tusen kroner. Blant frilanskunstnerne har 17 prosent mer enn 150 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk virksomhet, mens 46 prosent tjener mindre enn 50 tusen kroner på kunst.

Det er noe større andel blant frilanskunstnere enn blant ansatte kunstnere som oppgir inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet. Men tre av fire frilanskunstnere har mindre enn 20 tusen kroner i inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid, og 62 prosent har ikke slike inntekter. Flertallet av

frilanskunstnerne er altså heltidskunstnere, i den betydning at de ikke har annet arbeid.

I kapittel 7 er det foretatt en spesialanalyse av kunstnere som mottar garantiinntekt og 3-årig arbeidsstipend. Disse statlige støtteordningene er særlig viktig for komponister, forfattere av lyrikk eller prosa for voksne, billedkunstnere og kunsthåndverkere.

Mens garantiinntekt er den klart dominerende ordningen blant billedkunstnere og kunsthåndverkere, er det om lag like mange med arbeidsstipend som med garantiinntekt blant komponister og voksenforfattere.

Kvinneandelen blant støttemottakerne er om lag som i kunstnerutvalget, to av fem er kvinner. Garantiinntektsmottakerne skiller seg ut aldersmessig, 60 prosent er over 50 år og bare 5 prosent er under 40 år. Mottakere av arbeidsstipend er yngre og halvparten er under 40 år.

Garantiinntektsmottakere har klart lavere inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet enn andre kunstnere. Frilanskunstnere uten garantiinntekt har omlag dobbelt så høy gjennomsnittsinntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet som det garantiinntektsmottakerne har. Ordningen har ikke fungert som noen "hjelp til selvhjelp" i den forstand at mottakerne har økt sin inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet. Flertallet tar ut store deler av garantiinntektssummen, og det er få som har så høy egeninntekt at de ikke tar ut noe av garantiinntekten.

Mottakere av garantiinntekt har også lavere brutto- og nettoinntekt enn mottakere av arbeidsstipend og øvrige kunstnere. Blant garantiinntektsmottakerene er det ingen inntektsskiller mellom kvinner og menn, i motsetning til hva vi finner i kunstnerutvalget samlet, og blant frilanskunstnere spesielt.

Når det gjelder økonomiske levekår, skiller ikke garantiinntektsmottakerne seg vesentlig fra øvrige kunstnere. Mottakere av arbeidsstipend har oftere økonomiske problemer og opplever i større grad at dårlig økonomi er et hinder for kunstnerisk virksomhet.

En evaluering av garantiinntektsordningen må ta opp ønskeligheten av at midlene kanaliseres til noen få kunstnergrupper, og at de gruppene som i hovedsak får garantiinntekt i gjennomsnitt har lave inntekter fra kunstnerisk virksomhet. Andre faktorer som er aktuelle i en evaluering av ordningen er at garantiinntektsmidlene i hovedsak når kunstnere over 50

år, at ordningen gir mottakerne mulighet til å bruke hele sin arbeidstid til kunstnerisk virksomhet, men at den ikke fungerer som "hjelp til selvhjelp" i den forstand at mottakerne settes i stand til å øke inntekter fra kunstnerisk virksomhet.

I kapittel 8 blir kunstnernes levekår drøftet med utgangspunkt i intervjuundersøkelsen. Andelen som opplever økonomiske problemer er større blant unge enn blant eldre, er større blant dem som bor alene enn blant dem med ektefelle/samboer og er større blant kunstnere med engasjement enn blant ansatte og frilanskunstnere.

Det er særlig gruppa under 35 år som oppgir at dårlig økonomi er et hinder for kunstnerisk utvikling. Få ansatte kunstnere opplever dårlig økonomi som et hinder, mens en stor andel av gruppa med engasjement sier at dårlig inntekt er et hinder for kunstnerisk arbeid og utvikling. Unge kunstnere opplever oftere at manglende utdanningsmuligheter og mangel på oppdrag er et problem. Manglende utdanningsmuligheter oppleves oftest av skuespillere, filmkunstnere og fotografer, mens flertallet i de øvrige kunstnergruppene ikke føler dette som noe hinder.

Kapittel 1 Innledning

1.1 Bakgrunn for undersøkelsen

Bakgrunnen for undersøkelsen er et forslag i St. meld. nr. 23 (1981-82) (Kulturpolitikk for 1980-åra) hvor det heter:

"Som grunnlag for den meir aktive kunstnarpolitikken departementet tek sikte på å føre, vil det med visse mellomrom vere behov for ajourførte opplysningar om levakåra til kunstnarane. Departementet tek derfor sikte på å gjennomføre ei ny inntektsundersøking omkring 1985, med spørsmål slik at resultatane m.a. kan jamnførast med undersøkinga i 1979."

Det forelå også et initiativ fra Norges Kunstnerråd (fellesorgan for norske kunstnerorganisasjoner) av 6.9.85 i forbindelse med nedgangen i bevilgninger til stipend og garantiinntekter fra 1984 til 1985. Her pekes det på negative endringer i kunstnernes arbeids- og inntektsforhold siden forrige undersøkelse, bl.a. økning i antall frilanskunstnere med usikre arbeids- og inntektsforhold.

Forskjellige undersøkelser i 60- og 70-åra dokumenterte at bare et mindretall kunstnere hadde rimelige inntekter av sin kunstneriske virksomhet. I samme periode steg antall kunstnere sterkt, inntektsproblemet angikk flere og ble mer synlig enn før. Leve- og arbeidsforholdene for mange kunstnere ble ansett som så dårlige at de hemmet kunstnernes skaperkraft og utfoldelsesmuligheter, og tvang mange over i annet arbeid, jfr. Kunstnerstipendkomiteens rapport (NOU 1973:2). Det var utbredte bekymringer for at kvaliteten på og omfanget av den generelle kulturelle aktiviteten kunne påføres varige skadevirkninger.

På denne bakgrunn ble det iverksatt tiltak som tok sikte på å bedre kunstnernes inntektsforhold. Innføringen av garanterte minsteinntekter i 1977 og omlegging av tidligere stipendordninger, var delvis et svar på inntekts-

undersøkelser for enkelte kunstnergrupper. Informasjonsgrunnlaget var imidlertid ikke det beste og avdekket et behov for bedre og gjentatte inntektsundersøkelser. Dette var ønskelig for å få bedre oversikt over ulike kunstnergruppers levekår, identifisere udekkete behov, og for å kunne vurdere hvordan støtteordningene virker.

1.2 Tidligere undersøkelser av kunstnernes inntektsforhold

Kunnskapsgrunnlaget om kunstnernes inntektsforhold som lå til grunn for de nye ordningene innført i 1977, bygde på resultater fra ulike undersøkelser av de enkelte kunstnergruppens inntekts- og arbeidsforhold. Den første omfattende undersøkelsen i denne sammenhengen ble utført av Aina Helgesen i 1965/66, for Norges Kunstnerråd. Undersøkelsen omfattet organisasjonene som da var tilknyttet Norges Kunstnerråd. Et spørreskjema med 15 spørsmål ble sendt til om lag 3.000 personer. (Bare 20% av de spurte svarte på skjemaet.) 414 av de 600 innsendte skjemaene ble bearbeidet i 1971/72. Kunstnerstipendkomiteen NOU 1973:2 konkluderte med at det er "vanskelig å ha noen sikker mening om i hvilken utstrekning svarene er representative for hele medlemsmassen".

I 1973 undersøkte Bjørn Asbjørnsen norske forfatters kår. Undersøkelsen omfattet medlemmene i Den norske Forfatterforening, Norske Dramatikeres Forbund, Norsk Litteraturkritikerlag og Ungdomslitteraturens Forfatterlag. Svarprosenten var 41. Hovedkonklusjonen i denne undersøkelsen var at forfattere hadde sterkt vekslende inntekt fra sin kunstneriske virksomhet, og at mange forfattere har brorparten av sine inntekter fra ikke-kunstnerisk virksomhet.

Utredningen "Inntektsforhold for kunstnarar" (NOU 1981:28) kom som følge av at Kirke- og undervisningsdepartementet i 1978 nedsatte en levekårsnemnd som skulle analysere kunstnernes inntektsforhold. Det ble gjennomført en spørreskjemaundersøkelse som omfattet medlemmene i 23

kunstnerorganisasjoner, og som skulle kartlegge hvilken inntekt disse hadde i 1979. Den samlede svarprosenten var 59 og varierte mellom 36 og 77 for de enkelte organisasjoner. Undersøkelsen påviste store inntektsforskjeller innen organisasjonene og mellom de ulike organisasjoner. Undersøkelsen ble gjennomført like etter at de nye ordningene med garantiinntekt og arbeidsstipend var innført. Den ga derfor dårlig grunnlag for å vurdere virkningene av disse tiltakene.

Den foreliggende undersøkelsen blir tematisk delvis sammenfallende med undersøkelsen fra 1981 (NOU 1981:28). Undersøkelsen går imidlertid videre enn NOU 1981:28 ved også å inkludere kunstneres arbeidsforhold og levkår i større omfang. Målsettingen har vært å gi et helhetlig og differensiert bilde av forhold som påvirker den økonomiske situasjonen og levkåra blant kunstnere. Så langt det er mulig, sammenliknes resultatene i denne undersøkelsen med resultatene i NOU 1981:28 (vedlegg 1).

Med utgangspunkt i de innsamlede data analyseres ulikheter i levkår og inntektsforhold for kunstnere langs en rekke dimensjoner, f.eks.:

- ulikhet mellom kunstnergrupper
- ulikhet knyttet til kjønn, alder og bosted
- ulikhet mellom utøvende og skapende kunstnere
- ulikhet mellom kunstnere og befolkningen forøvrig

Dessuten analyseres særskilt mottakere av arbeidsstipend og garantiinntekt. Dette gir grunnlag for å vurdere hvordan disse ordningene fungerer.

1.3 Analytisk perspektiv

Kunstnere er ingen enhetlig gruppe. De befinner seg i høyst ulike livssituasjoner f.eks. når det gjelder arbeidsmiljø, markedstilknytning, inntektsforhold og familie. Og ulikhetene mellom grupper går ikke nødvendigvis langs yrkes- eller organisasjonsgrenser. Et av siktemålene

med denne rapporten er å bidra til mer nyanserte oppfatninger om vilkårene ulike kunstnere lever under. Debatten om kunstnernes økonomiske kår er ofte preget av generelle problembeskrivelser. I hvilken grad kan man finne empirisk støtte for slike allmenne oppfatninger, f.eks. om hvem som kommer godt og dårlig ut?

Et sentralt siktemål med undersøkelsen er å beskrive inntektsvariasjoner mellom ulike kategorier kunstnere, ikke bare når det gjelder inntektsnivå, men også inntektskilder. Hvilke grupper kan leve av kunstnerisk hovedvirksomhet, hvilke grupper mottar arbeidsstipend og garantiinntekt, og hvilke grupper søker alternative inntekter?

Undersøkelsen vil bare i begrenset grad kunne forklare hva som skaper og opprettholder forskjeller mellom kunstnergrupper. Dette innebærer at det ikke vil være noen enkel og direkte sammenheng mellom konklusjoner i rapporten og vurderinger av hvilke tiltak som er egnet for å forandre på situasjonen.

1.4 Rapportens oppbygging

Kapittel 2 behandler de metodiske spørsmål knyttet til innhenting av data, samt undersøkelsenes representativitet. Deretter følger en generell beskrivelse av variasjon i inntekt og levekår (kapittel 3). Variasjoner i inntekt mer detaljert etter skillet skapende og utøvende kunstnere, kjønn, alder, bosted og utdanning omhandles i kapittel 4, organisasjonstilknytning i kapittel 5 og ansettelsesforhold i kapittel 6. Inntektsforhold og levekår for mottakerne av garantiinntekt og arbeidsstipend blir vurdert i relasjon til intensjonen med disse ordningene (kapittel 7). I kapittel 8 analyseres skiller i levekår og arbeidsforhold.

Kapittel 2 Opplegg og metode

I dette kapitlet redegjøres for undersøkelsens utforming, gjennomføring og metodiske opplegg. Utvalgsundersøkelser er generelt beheftet med metodiske vansker, som må tas hensyn til i vurderingen av resultatene som presenteres. I dette kapitlet skal vi se nærmere på følgende spørsmål:

- * Hvem er med i undersøkelsen og hvordan ble utvalget trukket?
- * Beskrivelse av undersøkelsesopplegget.
- * Vurdering av mulige feilkilder.

2.1 Hvem er med i undersøkelsen?

Undersøkelsen er lagt opp i samarbeid med oppdragsgiver KVD og referansegruppa med representanter fra kunstnerorganisasjonene. Den omfatter yrkesaktive medlemmer i organisasjoner tilknyttet Norges Kunstnerråd i 1986, med unntak av Norsk Faglitterær Forfatterforening. I tillegg kommer medlemmer i Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978, som ikke er medlemmer i Norges Kunstnerråd. Til sammen har organisasjonene omlag 7.000 medlemmer. Norske Arkitekters Landsforbund er ikke med i selve undersøkelsen. Ut i fra materiale om arkitekters inntektsforhold registrert av Norske Arkitekters Landsforbund, gis det en oversikt over medlemmenes inntektsforhold i vedlegg 2. Organisasjonene som er med i undersøkelsen, og deres medlemstall, framgår av tabell 5.1 i kapittel 5.

2.1.1 Hvem faller utenfor undersøkelsen?

Analysen er avgrenset til medlemmer i kunstnerorganisasjoner pr. 1. januar 1986. Dette innebærer at resultatene ikke kan si noe om de uorganiserte kunstnernes situasjon. De uorganiserte består av kunstnere som ikke ønsker å organisere seg, ikke har noen passende organisasjon

eller som ikke oppfyller de kriteriene for medlemskap som organisasjonene setter. Det er rimelig å anta at mange av dem som ikke oppfyller medlemskriteriene befinner seg i begynnelsen av sin yrkesaktive karriere, dvs de unge og uetablerte.

En indikasjon på omfanget av uorganiserte kunstnere, er søkerlistene til garantiinntekt og arbeidsstipend. Det kreves ikke at søkere av garantiinntekt og arbeidsstipend skal være medlemmer av kunstnerorganisasjonene. (For en nærmere drøfting av uorganiserte søkere til garantiinntekt og arbeidsstipend, se kapittel 7.)

Videre er følgende organisasjoner som også organiserer kunstnere, heller ikke med i undersøkelsen: Norsk Fotografforbund, Norsk Litteraturkritikerlag, Norges Organistforbund, Landslaget for Spelemenn, Norsk Teater- og Musikk-kritikerlag og Norsk Filmkritikerlag.

2.2 Konstruksjon av utvalget

Foruten representativitet, skulle to målsettinger sikres ved konstruksjon av utvalget: for det første skulle undersøkelsen gjennomføres slik at det skulle bli mulig å si noe om inntektsforholdene i de små organisasjonene. Fem organisasjoner har under 100 medlemmer (Norsk Revyforfatterforening, Skuespillerforeningen 1978, Norske Scenografer, Norsk Komponistforening og Ny Musikk's Komponistgruppe). Ytterligere fem organisasjoner har under 150 medlemmer (Ungdomslitteraturens Forfatterlag, Norske Dramatikeres Forbund, Norsk Sceneinstruktørforening, Norsk Tonekunstnersamfund og Forbundet Frie Fotografer). Til sammen hadde disse 10 organisasjonene 890 medlemmer i 1986 eller om lag 12 prosent av alle medlemmene i kunstnerorganisasjonene. For det andre skulle undersøkelsen omfatte mottakere av garantiinntekt og arbeidsstipend.

Utvalget ble trukket som et disproporsjonalt, stratifisert utvalg på 1.700 personer, fordelt på 17 strata. Stratainndelingen er identisk med gruppeinndelingen ved tildeling av arbeidsstipend og garantiinntekt, bortsett fra at NOPA (tekstforfatterne og underholdningskomponistene) og illustratørene ble skilt ut fra henholdsvis komponistene og billedkunstnerne.

Ved stratainndelingen ble de to organisasjonene for seriøse komponister (Norsk Komponistforbund og Ny Musikk's Komponistgruppe), de to organisasjonene for skuespillere (Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978) og de to organisasjonene for musikere (Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund) slått sammen. Bortsett fra disse sammenslåingene følger gruppeinndelingen organisasjonene.

Etter at det tilfeldige utvalget på 1.700 kunstnere var trukket, ble utvalget "komplettert" med samtlige mottakere av garantiinntekt og arbeidsstipend som ikke var med i det tilfeldige utvalget. I alt ble 2.032 personer trukket ut. Det er 26 prosent av antall medlemskap i kunstnerorganisasjonene.

Siden sjansen til å bli trukket ut er ulik, er utvalget blitt vektet etter hvor stor sjanse den enkelte hadde til å komme med. Når vi behandler hele utvalget, eller andre undergrupper enn organisasjon, er det bestandig vektete tall som benyttes.

2.3 Oppbygging og praktisk gjennomføring av undersøkelsen

Undersøkelsen er en innsamling av både inntekts- og levekårsdata. Inntektsundersøkelsen brukte et spørreskjema etter mal av selvangivelsen, og ble gjennomført som en postenquête. Levekårsundersøkelsen bygger på en litt forkortet versjon av det skjema Statistisk Sentralbyrå bruker i sin undersøkelse, og ble gjennomført av Statistisk Sentralbyrå. (Skjemaene er trykket som vedlegg 6 og 7.)

Inntektsundersøkelsen ble foretatt våren 1987. Det ble gjennomført to purringer. Intervjuet, med det samme utvalget som inntektsundersøkelsen, ble foretatt av Statistisk Sentralbyrå høsten 1987.

2.3.1 Utforming av Inntektsundersøkelsen

Ved utforming av spørreskjemaet ble det lagt vekt på sammenliknbarhet med inntektsundersøkelsen som hvert år gjennomføres av Statistisk Sentralbyrå. Innsamlingen skjedde i februar-mars og respondentene ble bedt om å skrive av tallene på selvangivelsen for 1986. Skjemaet er identisk med inntekts- og fradragdelen i selvangivelsen, bortsett fra at arbeids- og næringsinntekt skulle deles på følgende kategorier:

- Inntekt av arbeid (næring) i kunstnerisk hovedvirksomhet
- Inntekt av annet kunstnerisk arbeid (næring)
- Inntekt av kunstnerisk tilknyttet arbeid (næring)
- Stipend og garantiinntekt
- Inntekt av annet arbeid (næring)

I rettledningen til spørsmålene ble inndelingen presisert på denne måten:

Inntekt av arbeid i kunstnerisk hovedvirksomhet

Her fører du opp samtlige inntekter du har på post 1a) som kommer fra det du selv oppfatter som din kunstneriske hovedvirksomhet.

Inntekt av annen kunstnerisk virksomhet

Dersom du har inntekt på post 1a) fra annen kunstnerisk virksomhet enn den du betrakter som din hovedvirksomhet, føres disse inntektene opp her.

Inntekt av kunstnerisk tilknyttet arbeid

Arbeid som har utspring i den kunstneriske virksomheten, men som i seg selv ikke er kunstnerisk virksomhet. Det kan f.eks. være pedagogisk arbeid, konsulentarbeid, juryarbeid, arbeid i kunstneriske organisasjoner o.l.

Inntekt av annet arbeid

Her fører du opp inntekt i post 1a) som ikke kommer fra kunstnerisk eller kunstnerisk tilknyttet arbeid.

Stipend og garantiinntekt

Her fører du opp alle stipend som du har mottatt, og ført opp på post 1a) i selvangivelsen, sammen med eventuell garantiinntekt.

Denne inndelingen ble valgt dels fordi den var lik med undersøkelsen fra 1979 og dels fordi det er en hensiktsmessig kategorisering av inntekt for kunstnere.

Undersøkelsen tok ikke sikte på å dele inntekten fra kunstnerisk virksomhet inn etter andre dimensjoner, som f.eks. hva er inntekt av gjenbruk, biblioteksvederlag, visningsvederlag, TONO-inntekter osv. Disse inntektene er med, men det er ikke mulig, slik spørreskjemaet ble laget, å skille mellom inntekter fra første salg og inntekter som er en følge av gjenbruk.

Det er et interessant felt for en egen undersøkelse å kartlegge hvor store inntekter kunstnerne har fra disse ordningene. En oversikt over vederlagsordningene er gitt i vedlegg 3.

Det er visse generelle svakheter forbundet med å bruke selvangivelsesregnskap som grunnlag for en inntektsundersøkelse. For det første er selvangivelsen utformet i en bestemt henseende; beregning av skatt til stat og kommune. Det innebærer at mange av de skattemotiverte tilpasningene som foretas ved føring av selvangivelsen, også vil påvirke tallene i denne undersøkelsen. Ettersom dette også gjelder for Statistisk Sentralbyrås øvrige inntektsundersøkelser, gir undersøkelsen likevel rimelig grunnlag for å sammenlikne inntektene til kunstnere og andre yrkesgrupper. For kunstnere vil f.eks. inntekter som salg fra atelier og verksteder, spillejobber, kåserier og opptredener for private oppdragsgivere, kunne unndras beskatning. I Aina Helgesens undersøkelse fra 1970 ble det anslått at mellom 10 og 20 prosent av totalomsetningen for billedkunstnere var salg fra atelier, og at om lag 34 prosent av kunstnerne hadde over halvparten av sine inntekter fra slikt salg. Det er grunn til å anta at muligheten til uoppgitte inntekter varierer mellom de forskjellige organisasjonene, noe som i såfall vil kunne bringe en viss skjevhet inn i materialet. Et annet

forhold, som nok spiller en større rolle, er at noen av de stipendene som kunstnerne får, ikke vises i inntektstallene.

Et eksempel belyser dette: får en kunstner et reisestipend på 15 tusen kroner som i sin helhet brukes til reise, så kommer ikke dette med som en inntekt i næringsregnskapet og selvangivelsen. En del av organisasjonene deler ut forholdsvis mange stipender av denne typen.

2.3.2 Utforming av levekårsundersøkelsen

Ved utformingen av levekårsundersøkelsen ble det lagt vekt på å lage et skjema, som skulle gjøre det mulig å sammenlikne resultatene med Statistisk Sentralbyrås levekårsundersøkelse av et representativt utvalg av hele befolkningen fra 1987. Spørreskjemaet inneholder alle de sentrale levekårsfaktorene som berører arbeidssituasjonen. Det er imidlertid mindre omfattende enn Statistisk Sentralbyrås skjema når det gjelder spørsmål der det er grunn til å anta at kunstnerne ikke skiller seg ut fra befolkningen for øvrig.

Det ble laget en del spørsmål myntet spesielt på kunstnerens situasjon:

- Arbeidstid i kunstnerisk, kunsttilknyttet og annet arbeid
- Betydning av stipendordningene for individ og gruppe
- Kostnader og fradragsmuligheter i forbindelse med kunstnerisk aktivitet
- Forhold som er til hinder for kunstnerisk utfoldelse

Det ble dessuten gjennom spørsmål om samboers/ektefelles inntekt mulig å konstruere et bilde av "kunstnerhusholdningenes" samlede inntekter.

For å kontrollere inntektsopplysningene, er det også i levekårsundersøkelsen lagt inn spørsmål om respondentens bruttoinntekt, og fordelingen av denne på kunstnerisk/ikke kunstnerisk virksomhet.

2.4 Svarprosent og frafall

Som nevnt utgjorde bruttoutvalget 2.032 personer. Mangelfulle adresser, sykdom, død osv reduserte utvalget til 1.983. Fra dette utvalget mottok vi i postenquêten 1.288 svar, som gir en svarprosent på 65.

Tabell 2.1 Brutto svarprosent. Postenquête

	BRUTTO UTVALG		UTVALG
	Utsendt	Antall Svar	Prosent Svar
I alt	1983	1288	65.0
Den norske Forfatterforening	99	58	58.6
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	96	67	69.8
Norsk Oversetterforening	96	68	70.8
Norske Dramatikeres Forbund	81	53	65.4
Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978	103	59	57.2
Norske Scenografer	51	20	39.2
Norsk Sceneinstruktørforening ...	93	45	48.4
Norsk Ballettforbund	96	64	66.7
Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund	95	60	63.2
Norsk Komponistforening og Ny Musikk's Komponistgruppe	83	61	73.5
Norske Populærautorer og Norsk Revyforfatterforening	105	63	60.0
Norsk Filmforbund	91	49	53.8
Forbundet Frie Fotografer	97	69	71.1
Norske Kunsthåndverkere	100	85	85.0
Norske Interiørarkitekters Forening	100	69	69.0
Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon	98	67	68.4
Norsk Illustratørforbund	96	54	56.3
Garantiinntekt	330	239	72.4
Arbeidsstipend	73	38	52.1

På samme måte som i undersøkelsen fra 1979 (NOU 1981:28), valgte vi å definere yrkesaktivitet ved hjelp av filteret: "Dersom De ikke lenger er yrkesaktiv som kunstner, og ikke hadde inntekt av kunstnerisk virksomhet i 1986, ber vi Dem krysse av her og returnere skjemaet uten å fylle det ut."

Hele 266 personer oppgir at de er ikke-yrkesaktive kunstnere, dette utgjør 16,8% av utvalget som ble trukket på organisasjonsnivå. Den relativt store andelen ikke-yrkesaktive kunstnere reduserer utsagnskraften til undersøkelsen noe, fordi vi står igjen med relativt få enheter i en del av organisasjonene. Ved å trekke de ikke-yrkesaktive kunstnere ut av utvalget står vi igjen med et korrigert bruttoutvalg på 1717 personer. I tabell 2.2 angir vi svarprosenten for postenquêten og intervjuundersøkelsen med utgangspunkt i dette bruttoutvalget.

Svarprosenten, når vi korrigerer for de som er ikke-yrkesaktive kunstnere, er 59 prosent på postenquêten, dvs noe i underkant av det som er vanlig i denne type undersøkelser, men omtrent det samme som i undersøkelsen fra 1979 (NOU 1981:28). I intervjuundersøkelsen er svarprosenten 76. Problemet her er at det er forholdsvis mange som har unnlatt å svare på enkeltspørsmål, slik at "svarprosenten" for de enkelte spørsmål er lavere enn 76.

Svarprosenten for gruppene varierer i postenquêten mellom 36 (Norske Scenografer) og 82 (Norske Kunsthåndverkere). Mellom organisasjonene med høyest og lavest svarprosent skiller det om lag 46 prosentpoeng. Svarprosenten ligger under 50 for Norsk Sceneinstruktørforening, Norsk Filmforbund og Skuespillerforeningen av 1978.

Tabell 2.2 Svarprosent

	POSTENQUETE			INTERVJU		
	N		%	N		%
I alt	1717	1013	59.0	1717	1307	76.1
Den norske Forfatterforening	89	48	57.1	89	61	68.5
Ungdomslitteraturens						
Forfatterlag	79	50	63.3	79	67	84.8
Norsk Oversetterforening ...	64	36	56.3	64	42	65.6
Norske Dramatikeres Forbund	73	45	61.6	73	46	63.0
Norsk Skuespillerforbund og						
Skuespillerforeningen 1978 .	86	42	48.8	86	57	66.3
Norske Scenografer	49	18	36.7	49	37	75.5
Norsk Sceneinstruktør-						
forening	85	37	43.5	85	50	58.8
Norsk Ballettforbund	76	44	57.9	76	49	64.5
Norsk Musikerforbund og						
Norsk Tonekunstnersamfund ..	76	41	53.9	76	62	81.6
Norsk Komponistforening og						
Ny Musikk Komponistgruppe .	76	54	71.1	76	61	80.3
Norske Populærautorer og						
Norsk Revyforfatterforening	87	45	51.7	87	61	70.1
Norsk Filmforbund	75	33	44.0	75	45	60.0
Forbundet Frie Fotografer ..	68	40	58.8	68	40	58.8
Norske Kunsthåndverkere	86	71	82.6	86	68	79.1
Norske Interiørarkitekters						
Forening	74	43	58.1	74	69	93.2
Norske Billedkunstneres						
Fagorganisasjon	88	47	53.4	88	69	78.4
Norsk Illustratørforbund ...	84	42	50.0	84	68	81.0
Garantiinntekt	330	239	72.4	330	300	90.9
Arbeidsstipend	73	38	52.1	73	65	89.0

2.4.1 Grunner til frafall

Et problem med survey-undersøkelser er å vurdere frafallets profil: er det tilfeldig eller systematisk? Det viktigste er ikke først og fremst om svarprosenten er høy eller lav, men om og i hvilken grad bestemte grupper har unnlatt å svare.

Det kan være mange grunner til å unnlate å svare på inntektsundersøkelser. Dels praktiske grunner; fravær, sviktende informasjon om de data det

spørres etter, flytting og liknende. Dels kan de ha å gjøre med interessen for undersøkelsen og dens formål.

Motivasjonen for å svare kan avhenge av individuelle interesser og av organisatoriske forhold. De praktiske grunnene til frafall er det rimelig å anta er tilfeldig fordelt.

Interessen for å svare kan derimot antas å variere med inntektene for den enkelte og den kunstnergruppa man tilhører. Det er nærliggende å tenke seg at enkelte kunstnere som tjener godt, er mindre engasjerte i undersøkelsen av kunstnergruppas inntekter generelt. I tillegg kan enkelte oppleve seg som atypiske; "dette gjelder ikke meg" (telefonresponsen som fulgte av postenquêten ga en indikasjon på dette).

I et slikt perspektiv kan man også tenke seg at strategiske vurderinger kan ligge bak - enten ved at de som svarer oppgir litt for lave inntekter, eller ved at personer som tjener godt, unnlater å svare for ikke å trekke opp gjennomsnittet.

Det er heller ikke urimelig å tenke seg at de enkelte kunstnerorganisasjonenes innsats for å informere, motivere og mobilisere rundt undersøkelsen, varierer med inntektsforholdene blant medlemmene.

Resultater fra inntektsundersøkelsen vil inngå som grunnlagsmateriale når myndighetene skal utforme og fastsette tiltak om fordelingen av statlige tilskudd blant kunstnere og kunstnergrupper. Bruken av undersøkelsen kan dermed få innvirkning på tiltak og strategier som har betydning for den enkelte kunstner, kunstnergrupper og for utvikling av kulturlivet generelt. Dette medfører at undersøkelser av denne typen er beheftet med metodiske vansker, knyttet til at de som omfattes av undersøkelsen kjenner formålet og vet hvor avgjørende resultatene kan være for den enkelte, for kunstnerorganisasjonene og kunstnergruppa som helhet. Problemet har altså ikke noe med den gruppa som undersøkes å gjøre, men er satt av konteksten som undersøkelsen inngår i.

2.4.2 Frafallsanalyse

Datamaterialet viser svært godt sammenfall mellom brutto- og nettoutvalg når det gjelder fordeling på alder, kjønn og geografisk tilknytning. I de fleste undersøkelsene av denne typen stopper analysen av frafallet etter disse konklusjonene. Vi har imidlertid valgt å bruke noe tid på å analysere grundigere om frafallet er skjevt mht inntekt, fordi sammenfall i fordelingene på bakgrunnskjennetegn ikke er noen sterk indikasjon på representativitet.

For å finne ut om det er systematiske forskjeller mellom de som har svart og de som ikke har svart, skal vi teste frafallet fra postenquêten mot tre kilder:

- 1) Er inntektstallene fra intervjuundersøkelsen høyere enn fra postenquêten?
- 2) Hvordan er frafallets inntektsstruktur ut fra ligningsdata?
- 3) Svartidspunkt

2.4.3 Sammenlikning av postenquête og intervjuresultater

I intervjuundersøkelsen ble respondentene bedt om å anslå sin samlede inntekt i 1986. Dette spørsmålet var ment som et kontrollspørsmål, og er ikke egnet til å fastsette inntektsnivået like presist som man kan ved bruk av inntektsundersøkelsen.

*Tabell 2.3 Bruttoinntekt. Postenquête og intervju 1986.
100% = gjennomsnitt bruttoinntekt postenquête*

GRUPPE	ANTALL	BRUTTOINNTÉKT
Postenquête	968	100 %
Intervju	1265	105 %
Postenquête og intervju (1)	777	99 %
Bare intervju, ikke postenquête .. (2)	488	113 %

1 Omfatter medlemmer som har svart på både postenquête og intervju ut i fra tall fra postenquête.

2 Omfatter medlemmer som ikke har svart på postenquête, men som har besvart intervjuundersøkelsen.

Som vi ser er det et meget godt sammenfall mellom bruttoinntekten for de som har svart både på postenquêten og intervjuundersøkelsen. Bruttoinntekten til de som bare har svart på intervjudelen ligger 13 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet i postenqueten. Dette styrker en hypotese om at svartilbøyeligheten synker med høyere inntekt; jo flere en får til å svare, jo høyere blir bruttoinntekten.

2.4.4 Kontrollgruppe

For å finne ut mer om inntektsforholdene blant dem som ikke svarte på postenquêten, er det innhentet ligningsopplysninger over nettoinntekt for 444 Oslo-kunstnere. Blant disse var det 294 som ikke hadde besvart postenquêten. Det eneste tallene er brukt til i denne sammenheng, er å analysere forholdet mellom dem som har svart og dem som ikke har svart (se tabell 2.4 og tabell 2.7).

Tabell 2.4 Nettoinntekt (stat) 1986. Postenquête og ligningsdata. 100% = gjennomsnitt nettoinntekt postenquête

GRUPPE	ANTALL	NETTOINNTTEKT
Postenquête	968	100 %
Postenquête byer over 100 000	423	107 %
Ligningsdata besvart postenquête	148	113 %
Ligningsdata ikke besvart postenquête ...	296	130 %

Tabellen viser gjennomsnittlig nettoinntekt for postenquêten, og ligningsdata for Oslo-kunstnere som har besvart, og som ikke har besvart postenquêten. Tendensen til at inntekten i frafallsgruppene ligger høyere enn for dem som har besvart undersøkelsen, er tydelig. Nettoinntekten for frafallsgruppa i Oslo ligger 17 prosentpoeng, dvs 15% høyere enn for dem som har svart. Tendensen til at frafallet er størst innenfor de høyeste inntektsgruppene, slår igjennom også i denne testen. Hypotesen fra 2.4.2, om at svartilbøyeligheten synker med høyere inntekt, blir altså styrket.

2.4.5 Svartidspunkt og inntektsstørrelse

En kan tenke seg at interessen for å besvare skjemaet avhenger av den enkeltes inntekt. En hypotese kunne være at motivasjonen for å delta sank med høy inntekt, og at dette ga seg utslag i ulik gjennomsnittsinntekt for de som svarte umiddelbart, etter 1. purring og etter 2. purring. Tallene viser imidlertid ikke noen tendens i retning av samvariasjon mellom brutto- og nettoinntekt og svartidspunkt (se tabell 2.5).

Tabell 2.5 Netto- og bruttoinntekt etter svartidspunkt. 1986. Postenquête. 100% = gjennomsnitt brutto/netto inntekt for gruppa som svarte ved utsending

SVARTIDSPUNKT	ANTALL SVAR	BRUTTOINNTEKT	NETTOINNTEKT
Ved utsending ...	583	100%	100%
1. purring	265	108%	107%
2. purring	93	102%	100%
Etter 22/6/87 ...	27	114%	94%

Derimot varierer inntekten fra kunstnerisk hovedvirksomhet (arbeid) med svartidspunkt på en klar og entydig måte. For hver purrerunde har den gjennomsnittlige inntekten fra kunstnerisk hovedvirksomhet steget (se tabell 2.6).

Tabell 2.6 Inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet etter svartidspunkt. 1986. Postenquête. 100% er gjennomsnitt for gruppa som svarte ved utsending

SVARTIDSPUNKT	ANTALL SVAR	KUNSTN. HOVEDVIRKS.
Ved utsending ...	583	100%
1. purring	265	116%
2. purring	93	144%
Etter 22/6/87 ...	27	189%

Tabell 2.5 og 2.6 viser at de med lav inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet har vært raskere til å svare enn dem med høyere inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet. Dette kan gi en viss støtte til en hypotese om at de som tjener best på kunstnerisk virksomhet, har vært minst tilbøyelig til å svare.

2.5 Hvor sikre er inntektstallene på organisasjonsnivå?

Kombinasjonen av varierende svarprosent og såvidt lavt antall respondenter gjør at enkelte undergrupper blir små, og at inntektstallene på organisasjonsnivå må vurderes kritisk.

Som nevnt er det rimelig å anta at svartilbøyeligheten har sunket med økende inntekt og at dette kan slå ulikt ut for organisasjoner med forskjellig inntektsgrunnlag. Dette skulle i så fall bidra til en viss kamuflering av inntektsforskjellene mellom organisasjonene. For å vurdere holdbarheten i rangeringen, har vi anvendt ulike inntektsmål fra de forskjellige datakilder og undersøkt om mønstret er sammenfallende. Dersom slik krysspeiling eller triangulering gir samsvarende resultat, styrkes materialets utsagnskraft. Organisasjonene er rangert etter bruttoinntekt fra intervjuundersøkelsen, og gjennomsnittet for hvert inntektsmål er satt til 100.

Tabell 2.7 viser ulike inntektsmål for hver enkelt organisasjon basert på hhv postenquêten, intervjuundersøkelsen, og ligningsdata for et kontrollutvalg av Oslokunstnere, som også omfattet 296 ikke hadde besvart skjemaene. I tabellen har vi rangert organisasjonene etter bruttoinntektens størrelse. De ulike kolonnene viser hvorvidt denne rangeringen er stabil overfor frafallet. R^2 , eller forklart varians, er en koeffisient som sier noe om styrken på sammenhengen mellom gjennomsnittlig bruttoinntekt på organisasjonsnivå for gruppa som har besvart postenquêteen og øvrige inntektsmål.

For alle organisasjonenes vedkommende var inntektsnivået i kontrollgruppa som var trukket ut i Oslo, høyere enn for dem som hadde besvart spørreskjemaet. Dette kan indikere at nettoinntektstallene systematisk

Tabell 2.7 Bruttoinntekt og nettoinntekt. Postenquôte, intervju og ligningsdata. 100 = gjennomsnitt for organisasjonene

RANGNR.	I	II	III	IV	V	VI	VII
1	156	162	157	168	153	145	163
2	137	130	135	121	139	122	191
3	119	103	115	81	123	154	140
4	111	118	120	115	116	97	77
5	108	122	124	118	79	112	97
6	108	97	99	94	111	125	100
7	107	97	101	93	110	111	122
8	104	103	97	109	101	110	118
9	102	97	101	93	133	82	85
10	101	100	95	103	127	101	97
11	99	104	100	107	105	145	92
12	98	103	98	110	114	91	119
13	98	94	97	88	83	86	82
14	81	70	74	65	84	90	63
15	68	65	68	60	46	63	58
16	59	91	77	116	34	43	55
17	43	46	44	58	42	22	41
R ²		0.82	0.91	0.50 ¹	0.79	0.71	0.76

- I: Bruttoinntekt postenquôte
- II: Bruttoinntekt intervju
- III: Bruttoinntekt postenquôte for de som har besvart både post og intervju
- IV: Bruttoinntekt intervju for de som bare har svart på intervju
- V: Nettoinntekt postenquôte
- VI: Nettoinntekt ligningsdata besvart postenquôte
- VII: Nettoinntekt ligningsdata ikke besvart postenquôte

¹ Tabellen viser at rangeringen av organisasjonene etter inntekt i stor grad holder når vi kontrollerer for frafallet. Imidlertid viser kolonne IV: "Bruttoinntekt for de som kun har svart på intervju" bare en sammenheng på 0.50. Denne svake sammenheng skyldes en enhet i organisasjon 16 som har oppgitt en meget høy inntekt. Korrigerer vi for denne enheten får vi en sammenheng for kolonne IV på 0.84.

ligger litt lavt, men de innbyrdes forskjellene mellom organisasjonene slår gjennom også i dette kontrollmaterialet. Men det virker heller ikke urimelig at inntektene i kontrollgruppa fra Oslo skal være høyere enn i utvalget forøvrig.

Selv om tallene varierer en del for noen organisasjoner, synes bruttoinntektstallene fra de tre datakildene å følge et systematisk mønster. Dvs at materialet gir et forholdsvis godt bilde av de relative forskjellene mellom organisasjonene og deres innbyrdes rangering etter bruttoinntekt. Når det gjelder det eksakte nivået for de ulike organisasjonene, må resultatene tas med større forbehold.

2.6 Oppsummering

"Krysspeilingene" antyder en tendens til at kunstnere med høy brutto- og nettoinntekt i større grad har latt være å svare enn kunstnere med lav inntekt. Dette kan bety at inntektstallene vi legger fram i denne undersøkelsen, ligger noe lavt i forhold til kunstnerpopulasjonens inntekt. Videre kan det bety at inntektsforskjellene mellom medlemmene blir undervurdert.

En rangering av organisasjonene etter bruttoinntekt fra postenquêten viser seg å være stabil også når man undersøker andre brutto- og nettoinntektsmål på organisasjonsnivå. Det synes derfor ikke som om frafallet har ført til vesentlige forskyvninger mellom organisasjonene.

Kapittel 3 Kunstneres inntekt og levekår

3.1 Innledning

Inntekt fra eget arbeid vil for de fleste yrkesaktive være den viktigste komponenten som påvirker hans eller hennes økonomiske levekår. Lønn eller arbeidsinntekt blir derfor ofte brukt som indikator på økonomisk velferd. Men lønnsinntekt suppleres også ofte med andre inntekter, som f.eks. når man bruker **brutto eller netto ligningsinntekt** for å beskrive inntekt. Som en beskrivelse av levekår sier imidlertid ikke inntektsnivået alene nok. I dag har ofte en husholdning **to inntekter**. **Husholdningsinntekt** vil derfor være et sentralt supplement til nivå på egen inntekt når man skal si noe om en persons økonomiske levekår. For å få et inntrykk av økonomiske levekår, er i tillegg den enkeltes **oppfatning av egen økonomisk situasjon** et interessant supplement til rene inntektsdata.

Økonomi alene bestemmer ikke "levekår" eller "velferdsnivå". Helse, sosial kontakt, boforhold m.m. påvirker også levekårsforholdene. I en undersøkelse av denne art er det i tillegg til økonomi én levekårsvariabel som er særlig viktig, nemlig arbeidssituasjon. **Ansettelsesforhold, arbeidstid og arbeidsmiljø** er viktige når man skal undersøke hvordan en bestemt yrkesgruppes levekår er.

I dette kapitlet vil vi, med utgangspunkt i de to undersøkelsene som er foretatt, gi en oversikt over **kunstnerutvalgets inntekt og levekår**. Denne beskrivelsen vil bli jamnført med tilsvarende tall for **befolkningen** for å kunne sette kunstneres levekår inn i en større sammenheng. I denne delen av rapporten vil variasjonene i inntekts- og levekår kort bli synliggjort, men det gjøres ingen forsøk på å forklare slike forskjeller. Vi begynner med en beskrivelse av utvalget etter **kjønn, alder, bosted og utdanning**. Deretter gis en oversikt over **inntektsforhold**, før vi ser på **arbeidstid, ansettelsesforhold og arbeidsmiljø**. Til slutt ser vi på noen indikatorer

for mer generelle økonomiske levekår: husholdningsinntekt og om man opplever å ha økonomiske problemer. Avslutningsvis vil vi kort se på hva som oppfattes som hindre for kunstnerisk arbeid og utvikling.

3.2 Hva kjennetegner utvalget

Utvalget består av yrkesaktive kunstnere fra en rekke ulike kunstnerorganisasjoner. Gruppen med arbeidsstipend og garantiinntekt er ikke med, med unntak av de som er trukket ut som organisasjonsmedlem. I tabell 3.1 ser vi på kjønnsfordelingen i utvalget. Dette sammenliknes med samme fordeling blant sysselsatte i 1986.

Tabell 3.1 Kunstnere og sysselsatte fordelt på kjønn

	KUNSTNERE (N=1389)	SYSSELSATTE ¹
KJØNN		
Menn	57.3%	56%
Kvinner	42.4%	44%

¹ Statistisk årbok 1987

* Selv om det er en viss overvekt av menn, er ikke denne større blant kunstnere enn i den sysselsatte del av befolkningen som helhet.

Alder er en annen variabel som brukes for å beskrive den yrkesaktive del av befolkningen. I tabell 3.2 vises aldersfordelingen i kunstnerutvalget, og blant alle sysselsatte i 1986.

Tabell 3.2 Kunstnere og sysselsatte fordelt på alder

	KUNSTNERE (N=1431)	SYSSELSATTE ¹
ALDER		
Under 30 år	11%	29%
30-39 år	35%	25%
40-49 år	25%	22%
50-66 år	21%	21%
67 år og eldre	9%	2%

¹ Statistisk årbok 1987

* Yrkesaktiviteten i gruppa over 67 år er noe høyere blant kunstnerne enn i befolkningen for øvrig. 9% blant de yrkesaktive kunstnerne er 67 år eller eldre. Mange slutter ikke med kunstnerisk arbeid fordi man blir pensjonist.

* Kunstnerne skiller seg ut fra den yrkesaktive del av befolkningen ved at en større del av gruppa havner i de eldre aldersintervallene. Dette bildet må imidlertid nyanseres. For det første sammenlikner vi kunstnere med hele den sysselsatte del av befolkningen, hvor også skoleelever med deltidsjobb, studenter som arbeider ved siden av studiene o.l. er inkludert. Som vi nevnte i kapittel 2 er det en mulighet for at noen yngre kunstnere utelukkes fordi de ikke har oppnådd medlemskap i organisasjonene.

* Ser vi bare på fordelingen innen aldersgruppene mellom 30 og 67 år, finner vi et bedre samsvar mellom kunstnergruppa og befolkningen. Vi finner altså ingen systematisk tendens til at kunstnerne skyves ut, eller selv velger å forlate arbeidsfeltet.

Våre tall viser for øvrig at gjennomsnittsalderen i utvalget er 44 år. Gjennomsnittsalderen for de mannlige kunstnerne er 46 år, mot 41 år for kvinnelige kunstnere.

En tredje faktor som ofte brukes for å beskrive variasjoner i inntekt mellom ulike grupper i befolkningen, er bosted. For kunstnere vil noen typer virksomheter nærmest betinge at man bosetter seg i Oslo-området.

Andre typer kunstnerisk virksomhet gir utøveren større mulighet enn de fleste andre yrkesutøvere til å velge bosted fritt. I tabell 3.3 ser vi på hvordan kunstnerutvalget fordeler seg på tettbygde/spredtbygde strøk av landet, og sammenholder dette med bosetningsmønstret for den sysselsatte del av befolkningen.

Tabell 3.3 Kunstnere og sysselsatte fordelt på bosted

	KUNSTNERE (N=1228)	SYSSELSATTE ¹
BOSTED		
Spredtbygd	6%	22%
Tettbygd: under 20 000	19%	13%
Tettbygd: 20 000 til 99 999 ...	20%	41%
Tettbygd: 100 000 eller mer ...	55%	24%

¹ Levekårsundersøkelsen 1987 (NOS)

* Flertallet av kunstnerne bor på større tettsteder eller i byer. 6 prosent bor i spredtbygde strøk, 19 prosent på tettsteder med mindre enn 20 tusen innbyggere og hele 55 prosent bor i byer med mer enn 100 tusen innbyggere. I 1987 bodde 22 prosent av befolkningen i spredtbygde strøk, mens 24 prosent bodde i byer med mer enn 100 tusen innbyggere.

Utdanning er den siste sentrale bakgrunnsvariablen som vi skal bruke for å beskrive utvalget. Også her er sammenlikningsgrunnlaget den sysselsatte del av befolkningen i 1986.

Tabell 3.4 Kunstnere og sysselsatte fordelt etter nivå på utdanning

	KUNSTNERE ¹ (N=1318)	SYSSELSATTE ²
UTDANNING		
Ungdomsskolenivå	7%	22%
Gymnasnivå	20%	57%
Lavere universitetsnivå....	60%	
Embetseksamen/høyere	13%	20%

¹ Kunstnerne som oppga å ha en kunstnerisk relevant utdanning er kodet etter denne. De resterende er kodet etter hvilken annen utdanning de oppga.

² NOS:Arbeidsmarkedsstatistikk 1986

* Kunstnerne har i klart større grad enn befolkningen utdanning på universitets- og høgskolenivå. Særlig sterkt representert blant kunstnere er utdanning på lavere universitetsnivå. Grunnen er nok delvis at utdanningstyper som Statens kunstakademi plasseres her. Det samme gjelder lærerutdanning på adjunktnivå. Generelt må utdanningsnivået blant kunstnere karakteriseres som høyt. 7 av 10 kunstnere har en utdanning som klassifiseres på høgskolenivå.

3.3 Inntekt

Kunstnerne ble i inntektsundersøkelsen bedt om å fylle ut et skjema som i stor grad samsvarte med selvangivelsen (vedlegg 6). Med utgangspunkt i dette har vi i tabell 3.5 gruppert utvalget i intervaller etter brutto- og nettoinntekt. Det bringes også gjennomsnitt, median (den inntekten som deler utvalget i to like store grupper, hvor halvparten har lavere inntekt og halvparten høyere inntekt) og et 95%-konfidensintervall. Konfidensintervallet markerer det området hvor vi med stor sannsynlighet vil finne populasjonsgjennomsnittet.

Bruttoinntekt (post 20 i skjemaet for postenquêten) er summen av alle skattepliktige inntekter, nettoinntekt (post 40 i samme skjema) er bruttoinntekt minus alle fradrag.

Tabell 3.5 Kunstneres brutto- og nettoinntekt: intervaller, gjennomsnitt, median, standardavvik og konfidensintervall (N=929)

INTERVALL	BRUTTO	NETTO
Under 49999	10%	21%
50000- 99999		24%
100000-149999		16%
150000-199999	27%	15%
200000-249999	12%	4%
250000 og mer	11%	4%
Gjennomsnitt	150967	104890
Median	149881	101203
Standardavvik	90627	72791
95% konf.int	145139-156795	100244-109536

* Gjennomsnittlig bruttoinntekt for kunstnerne i utvalget var 150.967 kroner.

* Tallene viser en relativt stor spredning. Mens 10 prosent oppga en bruttoinntekt på under 50 tusen kroner, var det 10 prosent som oppga en inntekt på 250 tusen kroner eller mer. Medianen er på 149.881. Median og gjennomsnitt faller sammen, og vi vil i rapporten bruke vanlig gjennomsnittsmål som indikator på inntekt.

* Gjennomsnittlig nettoinntekt ligger 46 tusen kroner lavere enn bruttoinntekten. Halvparten av kunstnerne har en nettoinntekt på under 100 tusen kroner, 21 prosent har en nettoinntekt på under 50 tusen og 23 prosent har en nettoinntekt på over 150 tusen kroner.

Blant kunstnerne er det også noen som har negativ nettoinntekt, dvs summen av fradrag er større enn summen av inntekter. Hvis man setter negativ nettoinntekt lik null (som er vanlig bl.a. i publikasjoner fra Statistisk Sentralbyrå), øker gjennomsnittlig nettoinntekt til 106.128 kr. Det er klart at de med nettoinntekt ned mot null ikke kan leve av denne inntekten. Selv om noen nok er villig til å gi avkall på en del materielle goder for å kunne bruke tiden til sin kunstneriske virksomhet, må vedkommende likevel ha et sted å bo og noe å spise. En rimelig antakelse er at vedkommende

enten lever i en husholdning med mer enn én inntektstaker, lever av formue, av lån, eller har inntekter som ikke oppgis til ligningsmyndighetene.

3.3.1 En sammenlikning med inntektsnivået i befolkningen

For å foreta en sammenlikning med befolkningen vil vi benytte Statistisk Sentralbyrås (SSBs) Inntekts- og formuesundersøkelse (Statistisk Ukehefte nr 28/88). Dette forutsetter imidlertid at vi i **dette delkapitlet** (3.2.1) anvender andre definisjoner av yrkesaktive, ansatte og selvstendige enn det som brukes andre steder i denne rapporten.

Skillet mellom "ansatt" og "selvstendig" defineres etter hvorvidt inntektstakeren har større lønnsinntekt enn næringsinntekt. Når vi i dette avsnittet bruker begrepet "ansatt kunstner", må dette ikke forveksles med betegnelsen på en bestemt ansettelsesform, slik vi benytter betegnelsen i de andre delene av rapporten.

I SSBs inntektsundersøkelser deles befolkningen inn i yrkesaktiv og ikke-yrkesaktiv del. Skillet går her på om inntekt av lønn og næring er større enn et visst beløp: i 1986 var dette 42.884 kr. Altså et strengere kriterium på "yrkesaktiv" enn det som skulle utelukke ikke-aktive organisasjonsmedlemmer i vår undersøkelse. Følger vi dette skillet blir 15 prosent av kunstnerutvalget definert som ikke-yrkesaktive. Gruppen som faller fra, dvs har en inntekt fra næring og lønn på under 42.884 kr, består dels av en gruppe pensjonister, dels av en gruppe i yrkesaktiv alder som har svært lave inntekter. Om lag halvparten av denne gruppa under 67 år har brukt posten underskudd i næring. Noen av de gjenværende mottar ytelser fra folketrygden. For andre er det uklart hvor de får inntekter til livets opphold fra.

Tabell 3.6 Gjennomsnitt på sentrale poster i selvangivelsen for yrkesaktive¹

	KUNSTNERE			YRKESAKTIV BEFOLKNING		
	I ALT	SELVST. NÆRINGS-DRIVENDE	ANSATTE	I ALT	SELVST. NÆRINGS-DRIVENDE	ANSATTE
Bruttoinnt. ..	164707	148683	167233	150067	175394	146877
Lønn	136871	25236	154471	123713	10464	137976
Næring	17708	107220	3596	17763	147615	1408
Andre innt. .	10128	16228	9166	8592	17315	7493
Sum fradrag ..	48538	40914	49699	36508	58954	33681
"Inntekts erhvervelse" ²	18224	7811	19866	8387	2963	9070
Underskudd .. i næring	4175	355	4778	1461	3426	1213
Gjeldsrenter	19778	21071	19574	20343	42417	17562
Andre frad. .	8529	11814	8011	6317	10148	5834
Nettoinnt. ...	114415	107535	115502	110590	116811	109806
	(N=786)			(N=6894)		
	100%	14%	86%	100%	0%	90%

¹ Yrkesaktive er de som har en inntekt av lønn og næring større enn 42.884.

Næringsdrivende er de som har høyere næringsinntekt enn lønnsinntekt.

² Post 21 eller post 22 på selvangivelsesskjema/skjema for postenquôte.

* Gjennomsnittlig bruttoinntekt for de kunstnerne som faller inn under kategorien "yrkesaktive" etter SSBs standard er 164.707 kroner. For den yrkesaktive del av befolkningen var det tilsvarende tall for 1986 150.067 kroner.

* Gruppen av yrkesaktive kunstnere har en gjennomsnittlig nettoinntekt på 114.415 kroner, mens den yrkesaktive del av befolkningen hadde gjennomsnittlig nettoinntekt i 1986 på 110.590 kroner.

* Kunstnerne som defineres som yrkesaktive hadde i gjennomsnitt 50.707 kroner i fradrag, ca 14 tusen kroner mer enn befolkningen.

* Blant den yrkesaktive del av befolkningen har de "selvstendige" høyere inntekt enn lønnsinntakere. Blant kunstnere er det motsatt.

Kunstnernes bruttoinntekt ligger altså noe over befolkningen som helhet. Sammenlikningen er basert på inntektstall uavhengig av arbeidstid, og tar ikke hensyn til at kunstnerne vil kunne skille seg systematisk fra den yrkesaktive del av befolkningen når det gjelder utdanning.

Hele 40 prosent av inntektsundersøkelsens respondenter har ført opp enten inntekt fra næring eller underskudd i næring, dvs brukt postene for næringsinntekt. Av disse har mange også ført opp inntekt under postene for lønnsinntekt.

Blant de yrkesaktive kunstnerne er det imidlertid bare 14 prosent som kommer inn under den definisjonen av "selvstendige" som SSB bruker. En av årsakene til at såpass få faller inn under denne definisjonen, er at underskudd i næring er relativt vanlig blant kunstnerne, slik at man ikke kommer opp i den nødvendige inntekten for å bli klassifisert som yrkesaktiv, eller slik at inntekt fra lønn blir større enn inntekt fra næring. De av kunstnerne som defineres som "selvstendige" skiller seg ikke vesentlig ut fra gruppa "ansatte" når det gjelder gjennomsnittlig inntekt og fradrag. I befolkningen har kategorien "selvstendige" både høyere brutto- og nettoinntekt enn gruppa "ansatte". Blant kunstnere er det motsatt både når det gjelder brutto- og nettoinntekt.

Skillet mellom "ansatte" og "selvstendige" er ikke klart, mange har både inntekt fra næring og fra lønnsarbeid. Sannsynligvis passer ikke standardskillene brukt i inntektsstatistikken særlig godt for grupper som kunstnere, hvor det ikke er uvanlig å ha inntekt både fra lønnsarbeid og næring.

Vi går nå bort fra inndelingen basert på SSBs standarder, og inntektstallene utover i rapporten refererer til alle som har besvart spørreskjemaet.

3.4 Inntekt fra kunst og inntekt fra annen virksomhet

Bruttoinntektsbegrepet omfatter både inntekt fra lønnsarbeid, inntekt fra næring og andre inntektskilder som ytelser fra folketrygden, renteinntekter, nettoinntekt av bolig og annen eiendom mv. I og med at inntektsundersøkelsen i stor grad baserer seg på selvangivelsesskjemaet, har vi relativt detaljerte opplysninger om hvordan inntekten fordeler seg.

Når det gjelder lønns- og næringsinntekt ble kunstnerne bedt om å fordele denne på "kunstnerisk hovedvirksomhet", på "annen kunstnerisk virksomhet", på "kunstnerisk tilknyttet virksomhet", på stipend/garantiinntekt, samt inntekt fra annet arbeid/næring og ytelser fra folketrygden, renteinntekter mv.

For å se på sammensetningen av bruttoinntekten har vi forenklet postene og delt inn i tre komponenter:

- 1) Inntekt fra kunstnerisk virksomhet (omfatter kunstnerisk hovedvirksomhet, annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet virksomhet og stipender).
- 2) Inntekt fra annet arbeid/næring.
- 3) "Annen inntekt" som bl.a. vil omfatte pensjoner, ytelser fra folketrygden og renteinntekter.

I tabell 3.7 ser vi på hvordan bruttoinntekten fordeler seg på ulike inntektskomponenter. Her har vi igjen gått over til å se på hele kunstnerutvalget.

Tabell 3.7 Bruttoinntektens sammensetning (N=929)

Bruttoinntekt	150967
Kunst i alt	111189
Kunstnerisk hovedvirksomhet	79430
Annen kunstnerisk virksomhet	7173
Kunstnerisk tilknyttet virksomhet	16430
Stipend/garantiinntekt	8156
Annet arbeid/næring	20709
Annen inntekt	19061

* Inntekt fra kunstnerisk virke er den klart viktigste komponenten i kunstnerens inntektsregnskap. I gjennomsnitt utgjør annet arbeid eller annen næring ikke noen stor del av kunstnernes bruttoinntekt.

* Kunstnerisk tilknyttet virksomhet og stipend/garantiinntekt utgjør samlet ca en fjerdedel av samlet kunstnerisk inntekt.

Disse tallene gir oss en noe begrenset informasjon. For å få et bedre inntrykk, må vi se på den relative betydning av de ulike postene for den enkelte kunstner. Eksempelvis er det rimelig å anta at stipender er en viktig inntektskomponent for noen av kunstnerne i utvalget, mens andre ikke har slik inntekt i det hele tatt. Det samme gjelder inntekt av annet arbeid/næring.

Vi ser på den relative andel som de ulike postene utgjør av total arbeidsinntekt (inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt, inntekt fra annet arbeid og næring, samt stipender og garantiinntekt) som de ulike postene utgjør. Denne relative andelen er delt opp i fire intervaller: a) ikke slik inntekt, b) inntektskomponenten utgjør mindre enn halvparten av arbeidsinntekten, c) inntektskomponenten utgjør mer enn halvparten av arbeidsinntekten og d) inntektskomponenten utgjør hele arbeidsinntekten. For å gi et bilde av spredningen, ser vi hvor stor andel av kunstnerne som havner i de ulike kategoriene.

Tabell 3.8 Betydningen av ulike typer inntekt. Inntektskomponentene som andel av samlet inntekt av kunst og annet arbeid. Andel av kunstnerutvalget som havner i hver gruppe (N=911)

	IKKE SLIK INNTÉKT	UNDER 50%	50% EL. MER	BARE SLIK INNTÉKT	
Kunstnerisk hoved- og bivirksomhet	11%	24%	31%	34%	(100%)
Kunstnerisk til- knyttet virksomhet ..	58%	32%	7%	3%	(100%)
Stipend/ garantiinntekt	80%	12%	7%	1%	(100%)
Annet arbeid	69%	16%	14%	1%	(100%)

* 15% av kunstnerne i utvalget får halvparten eller mer av sin arbeidsinntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet.

* 69% har ikke annet arbeid ved siden av sin kunstneriske virksomhet.

* 34% får hele sin arbeidsinntekt fra kunstnerisk hoved- eller bivirksomhet.

* En av fem har inntekt fra stipend eller garantiinntekt. 8% får halvparten eller mer av arbeidsinntekten sin fra stipend/garantiinntekt.

Sammensetningen av arbeidsinntekten viser at for det store flertall av kunstnere, er det inntekt fra kunstnerisk virksomhet som betyr mest for samlet arbeidsinntekt. Når 11% ikke har inntekt av kunstnerisk hoved- eller bivirksomhet kan dette f.eks. skyldes underskudd i næring.

I intervjuene ble det spurt om hvor stor del av bruttoinntekten som kom fra ikke-kunstnerisk arbeid. 55 prosent sa at ikke noe av inntekten kom fra ikke-kunstnerisk arbeid, mens 23 prosent sa at mer enn halvparten av bruttoinntekten kom fra annet arbeid. Dette er noe mer enn det man ville forvente fra svargivningen i inntektsundersøkelsen.

Et viktig inntektsmål blir "inntekt fra kunstnerisk virksomhet". For å få et inntrykk av hvor høy inntekten fra kunst er, summerer vi inntektspostene fra kunstnerisk hovedvirksomhet, inntekt fra annen kunstnerisk virksomhet, inntekt fra kunstnerisk tilknyttet arbeid og inntekt av stipend. I tabell 3.9 vises spredningen av denne typen inntekt i intervaller. Vi viser også inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid/næring etter de samme intervaller.

Tabell 3.9 *Inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt (I) og inntekt av ikke-kunstnerisk arbeid/næring (II). Intervaller (N=929)*

	I	II
Ikke slik innt. . .	3%	70%
1- 49999	27%	16%
50000- 99999	23%	6%
100000-149999	12%	3%
150000-199999	20%	2%
200000-249999	10%	2%
250000 og mer	5%	1%
Gjennomsnitt	111184	20709
Median	91906	0
Standardavvik	91378	
95% konf.intervall	105313 - 117065	

* Selv om det er noen som har vesentlige inntekter fra annet arbeid, er det bare noen få som har så høy inntekt fra dette at det tilsvarer en arbeidsinnsats på heltid med ikke-kunstnerisk arbeid.

* Over halvparten av utvalget oppgir en inntekt av kunst på under 100 tusen kroner, og 3 av 10 har en inntekt fra kunstnerisk virksomhet under 50 tusen kroner.

* Over halvparten av dem som har inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet tjener mindre enn 50 tusen kroner på dette.

Inntektstallene har vist at for det store flertall av kunstnere, er inntekt fra kunstnerisk virksomhet den viktigste inntektskomponenten. Vekseldrift mellom kunst og annet arbeid er ikke særlig vanlig. Nivået på den kunstneriske inntekten varierer imidlertid sterkt. En av tre har en inntekt fra kunstnerisk virksomhet på mer enn 150 tusen kroner, mens 3 av 10 kunstnere har mindre enn 50 tusen kroner i kunstnerisk inntekt.

3.5 Arbeidstid og ansettelsesforhold

Fordelingen av arbeidstid mellom kunstnerisk og ikke-kunstnerisk virksomhet er en annen indikator på hvor viktig kunstnerisk arbeid er sammenliknet med annet arbeid. I intervjuundersøkelsen ble kunstnerne bedt om å gi et anslag på hvor mange timer i uka de i gjennomsnitt brukte på henholdsvis "arbeid som ikke er av kunstnerisk karakter", "kunstnerisk tilknyttet arbeid" og "kunstnerisk arbeid". Kunstnerisk tilknyttet arbeid ble definert som "f.eks. pedagogisk arbeid, konsulentarbeid, juryarbeid, arbeid i kunstnerorganisasjoner mv", mens kunstnerisk arbeid både skulle omfatte "kunstnerisk hovedvirksomhet og eventuell annen kunstnerisk virksomhet".

Slike anslag på arbeidstid vil rimeligvis inneholde en del usikkerhet. For det første kan det være at arbeidstid pr uke vil variere mer blant kunstnere enn i mange andre yrkesgrupper. Inspirasjon, oppdrag, frister, premierer mv kan gjøre at "gjennomsnittsuka" ikke eksisterer. For det andre kan det være særlig vanskelig å anslå timeantall for grupper som arbeider hjemme og ikke må møte på jobb til bestemte tider, og hvor pauser f.eks. kan benyttes til husarbeid mv. Når man i tillegg skal dele opp antall timer pr uke på tre ulike aktiviteter, sier det seg selv at anslagene for enkelte vil bli omtrentlige. For å redusere noe av denne omtrentligheten vil det i tillegg til gjennomsnittstall bli benyttet intervaller. Disse er delt inn slik at de skal fange inn om man arbeider heltid eller deltid, og tilsvarer de mål som brukes i SSBs levekårsundersøkelse. I Levekårsundersøkelsen er det ikke oppgitt hvor stor andel av de sysselsatte i alt som arbeider deltid, men 20 prosent av de sysselsatte har lang arbeidsuke, dvs har en gjennomsnittlig arbeidsuke på 45 timer eller mer (NOS Levekårsundersøkelsen 1987 side 29).

Tabell 3.10 Gjennomsnittlig samlet arbeidstid pr uke for kunstnere (N=1135)

Kort deltid (1-19 timer)	8%
Lang deltid (20-34 timer)	12%
Heltid (35-44 timer)	28%
Lang ukentlig arbeidstid (45 timer pr uke og mer)	52%
Gjennomsnittlig arbeidstid pr uke	44.4 timer

* Kunstnergruppa består i hovedsak av heltidsarbeidende, og andelen som oppgir å ha lang ukentlig arbeidstid er større blant kunstnerutvalget enn blant den sysselsatte del av befolkningen.

Kvinner oppgir noe oftere en arbeidstid som tilsvarer kort eller lang deltid, og gjennomsnittlig arbeidstid pr uke er også lavere for kvinner enn for menn.

I tabell 3.11 vises gjennomsnittlig antall arbeidstimer som kunstnerne oppgir at de bruker på disse tre områdene.

Tabell 3.11 Tid brukt til kunstnerisk hovedvirksomhet, kunstnerisk tilknyttet virksomhet og annet arbeid. Gjennomsnittlig antall timer pr uke, andel som oppgir at de ikke bruker tid til slikt arbeid og andel som oppgir mer enn 34 timer pr uke (N=1135)

	GJENNOM- SNITT	IKKE SLIKT ARBEID	MER ENN 34 TIMER
Kunstnerisk hovedvirksomhet	32.8	2%	53%
Kunstnerisk tilknyttet arbeid	5.9	50%	4%
Annet arbeid.....	5.7	72%	8%

* I gjennomsnitt oppgir kunstnerutvalget at de bruker 32.8 timer pr uke til kunstnerisk hovedvirksomhet, 5.9 timer pr uke til kunstnerisk tilknyttet arbeid og 5.7 timer pr uke til ikke-kunstnerisk arbeid.

* Tre av fire har ikke arbeid av ikke-kunstnerisk art. 8% oppgir at de bruker mer enn 34 timer pr uke på slikt arbeid.

* Halvparten av kunstnerutvalget bruker ikke tid til kunstnerisk tilknyttet arbeid.

Dette passer godt inn med inntektstallene i tabell 3.9 hvor 70% ikke oppga inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet. Andelen av arbeidstiden som ble brukt til ikke-kunstnerisk virksomhet varierte. 11% brukte mer tid til ikke-kunstnerisk arbeid enn til kunstnerisk arbeid. 8% oppga at de brukte mer enn 34 timer pr uke på arbeid av ikke-kunstnerisk art, mens 14% oppga at de arbeidet med ikke-kunstnerisk virksomhet fra 1 til 19 timer pr uke.

En annen viktig faktor når det gjelder arbeidssituasjon er ansettelsesforhold. For mange kunstnergrupper finnes det få stillinger, mens det i andre grupper vil være en stor andel fast ansatte. Institusjoner som teatre, operaer og orkestre har vanligvis faste stillinger. Forfattere kan være eksempel på en gruppe som ikke har særlig stor sjanse for å få en fast jobb i kraft av sitt kunstneriske virkefelt. I intervjuundersøkelsen ble det stilt spørsmål om ansettelsesforhold. Svarfordelingen vises i tabell 3.12.

Tabell 3.12 Ansettelsesforhold blant kunstnere (N=1314)

Fast stilling	31%
Engasjement av kortere eller lengre varighet ...	10%
Uten tilsettingsforhold	59%

* 59% av kunstnerne i utvalget oppga at de ikke hadde noe ansettelsesforhold. 31% oppga at de hadde fast stilling.

Av de engasjerte oppga over halvparten at deres engasjement var på 6 måneder eller mindre. Som vi presiserte ovenfor kan ikke disse tallene sammenliknes med skillet mellom "selvstendig" og "ansatt" i avsnitt 3.2.1.

3.6 Arbeidsmiljø

Mye av kunstners tid tilbringes med arbeid, og kontroll over egen arbeidssituasjon er en viktig levekårsfaktor. Det er rimelig å anta at kunstnerisk virksomhet til en viss grad fordrer at utøveren har kontroll over arbeidstempo og arbeidets art. Samtidig kan en faktor som dårlig økonomi nettopp hindre slik kontroll. I intervjuundersøkelsen ble det stilt et sett spørsmål vedrørende det organisatoriske arbeidsmiljø. Svargivningen på disse spørsmålene sammenliknes med tall fra levekårsundersøkelsen 1987.

Tabell 3.13 Andel blant kunstnerne (N=1300) og andel i befolkningen som opplever ulike organisatoriske arbeidsmiljøproblemer

	KUNSTNERE	BEFOLKNING ¹
BESTEMME ARBEIDSTEMPO		
- I høy grad	49%	47%
- I noen grad	28%	35%
- I liten grad	23%	18%
BESTEMME REKKEFØLGE PÅ ARB.OPPG.		
- I høy grad	53%	45%
- I noen grad	26%	31%
- I liten grad	21%	24%
OPPJAGET/MASETE ARB.SITUASJON		
- Daglig, mer enn halvparten av arbeidstiden	10%	11%
- Daglig, mindre enn halvparten av arbeidstiden	5%	9%
- I perioder, men ikke daglig	65%	55%
- Sjelden eller aldri	21%	25%
ARBEIDET OPPLEVES SOM PSYKISK PÅKJENNING		
- I høy grad	11%	2%
- I noen grad	30%	19%
- Nei	59%	79%
VARIERTE ARBEIDSOPPGAVER		
- Meget varierende	61%	37%
- Noe varierende	36%	45%
- Lite varierende	3%	18%

¹ Dag Kiberg: Lavekårsundersøkelsen 1987 (NSD rapport nr 77 1988)

* Halvparten av kunstnerne sier at de i høy grad selv bestemmer arbeidstempoet. Samme andel sier at de i høy grad selv bestemmer rekkefølgen på arbeidsoppgavene. Kunstnerne atskiller seg ikke fra befolkningen når det gjelder kontroll over rekkefølge og tempo på arbeidsoppgavene.

* 14% av kunstnerne opplever daglig at de har så mye å gjøre at arbeids-situasjonen blir oppjaget og masete. 21% opplever sjelden eller aldri en oppjaget og masete arbeidssituasjon. Heller ikke her skiller kunstner-utvalget seg vesentlig fra befolkningen.

* En større andel blant kunstnerne enn blant befolkningen opplever at utøvelsen av arbeidet er en psykisk påkjenning.

* Kunstnerne har variert arbeid. Bare 3% sier at arbeidsoppgavene er lite varierte, mens hele 61% sier at de har arbeidsoppgaver som er meget varierte. Andelen med lite variert arbeid er klart større i befolkningen.

I tillegg til spørsmålene ovenfor ble det stilt spørsmål om man hadde behov for arbeidsrom, og i så fall om standarden på dette var godt, middels eller dårlig. Det store flertallet, nærmere 90% av kunstnerne, oppgir at de er avhengig av arbeidsrom eller atelier. Av disse opplever 50% at arbeidsrom/atelierforholdene er gode, 20% opplever disse forholdene som dårlige.

3.7 Økonomiske levekår: økonomiske problemer og husholdningsinntekt

Kunstnerne som gruppe skiller seg ikke i særlig grad fra den yrkesaktive befolkningen når det gjelder gjennomsnittlig bruttoinntekt. Samtidig så vi at det var en stor andel som tjente forholdsvis dårlig; en av tre hadde en bruttoinntekt på under 100 tusen og halvparten oppga en nettoinntekt under 100 tusen kroner. Det behøver ikke være noen entydig sammenheng mellom inntektens nivå og opplevelse av økonomiske levekår for husholdningen. Om man har økonomiske problemer eller ikke, vil også avhenge av faktorer som om andre familiemedlemmer har inntekt eller

ikke, størrelsen på slik inntekt, om familien har barn eller ikke, om man er i etableringsfasen eller ikke osv. Dessuten vil ulikt konsummønster, vaner og forventninger påvirke den subjektive oppfatningen av om man har god eller dårlig råd, og om man oppfatter en stram økonomi som sterkt problematisk eller ikke.

I intervjuundersøkelsen ble det stilt et sett spørsmål om husholdningen opplevde ulike typer økonomiske problemer. Dette er mål som er hentet fra levkårsundersøkelsen 1987 og som skal fange opp problemer som også vil kunne finnes i husholdninger med bra inntekt, men med høye utgifter. Det spørres om "husholdningen det siste året hadde hatt problemer med å klare de løpende utgiftene til mat, transport, bolig og liknende". De som svarer "ofte" eller "av og til" blir så stilt et sett med spørsmål om hvilke konsekvenser den dårlige økonomien har på husholdningens forbruk. Det stilles spørsmål om hvor ofte det skjedde at husholdningen pga dårlig økonomi måtte få hjelp til å betale faste utgifter, ikke hadde hatt råd til å varme opp boligen, ikke kunne be gjester hjem når de gjerne ville, lot være å besøke slekt og venner og ikke kunne spise kjøtt, fisk eller grønnsaker mer enn et par ganger i uka. I intervjuundersøkelsen inngår også spørsmål om husholdningen kan klare en uventet utgift på 2 tusen kr. I Statistisk Sentralbyrås presentasjon av levkårsundersøkelsen ble det laget en indikator på "personer med hyppige økonomiske problemer"¹. Dette er de som enten svarer at husholdningen en eller flere ganger i måneden har hatt bestemte økonomiske problemer (jfr spørsmålet om problemer med faste utgifter, oppvarming av bolig osv) eller som sier at husholdningen størstedelen av året ikke kunne klare en uforutsett regning på 2 tusen kr. I tabell 3.14 ser vi på forekomsten av slike økonomiske problemer blant kunstnere og sammenlikner med levkårsundersøkelsen som viser samme tall for befolkningen.

¹ Personer med hyppige økonomiske problemer er personer som en eller flere ganger i måneden i de siste 12 månedene har opplevd bestemte problemer på grunn av husholdningens økonomi (spm 32 a-e i intervjuundersøkelsen), eller som svarer at økonomien størsteparten av året var slik at de ikke hadde mulighet for å klare en uforutsatt regning på 2 000 kr (spm 33 b).

Tabell 3.14 Økonomiske problemer i husholdningen blant kunstnere og blant befolkningen

	KUNSTNERUTVALGET	BEFOLKNINGEN ¹
Problemer med å klare løpende utgifter		
Ofte	11%	2%
Av og til	14%	6%
En sjelden gang	12%	8%
Aldri	63%	85%
Sum	100%	101%
	(N=1305)	
Reiste ikke på ferie pga økonomien	21%	10%
	(N=1289)	
Vanskeligheter med uforutsett regning på 2000 kr ..	22%	9%
	(N=1277)	
Andel med "hyppige økonomiske problemer"	26%	9%
	(N=1277)	

¹ Levekårsundersøkelsen (NOS) 1987

* Flertallet, både blant kunstnerne og i befolkningen, oppgir ingen økonomiske problemer av den art som fanges opp her.

* 25% av kunstnerne, mot 8% av befolkningen oppgir at de ofte eller av og til har problemer med å klare de løpende utgiftene.

* 22% av kunstnerne sier at de størstedelen av året ikke ville kunne klart en uforutsett regning på 2 tusen kr.

* En fjerdedel av utvalget kommer inn under klassifikasjonen "hyppige økonomiske problemer", mot 9% av befolkningen.

Ut i fra disse tallene synes det klart at kunstnerutvalget i noe større grad enn befolkningen opplever at husholdningen har økonomiske problemer.

Når man sammenlikner en bestemt gruppe med tall for befolkningen, er det imidlertid en fare for at man finner forskjeller som ikke er reelle. Gruppen kan atskille seg fra befolkningen når det gjelder bakgrunnsvariabler som har sammenheng med de indikatorene som vi ser på. Hadde man sammenliknet med tilsvarende grupper i befolkningen i stedet for med et utvalg basert på hele befolkningen, kunne forskjellene blitt mindre. Med andre ord: kunstnere behøver ikke oppleve hyppigere økonomiske problemer fordi de er kunstnere, men fordi de etablerer seg senere, har større lån, oftere bor i byer og har et annet forbruksmønster enn det befolkningen i gjennomsnitt har.

Egen inntekt er ikke alene det som bestemmer husholdningens inntekt. Vi har ikke tall for husholdningens disponible inntekt, dvs inntekt etter at stønader er mottatt og skatt betalt. Men kunstnerne ble spurt om de hadde ektefelle/samboer med egen inntekt og hva denne tjente. Vi kan derfor få et mål på hva husholdningens samlede bruttoinntekt er ved å summere egen inntekt og ektefelles inntekt. Inntektstallene fra intervjuundersøkelsen er rimeligvis noe mer usikre enn dem som kom i inntektsundersøkelsen der selvangivelsen var utgangspunktet. Det er også mulig at enkelte ikke har noe helt nøyaktig tall for hva ektefellen tjener.

Tabell 3.15 Husholdningsinntekt etter familietype (intervju)

	ALLE EGEN	PAR MED TO INNTEKTER ² SAMLET	PAR MED EN INNT. (EGEN)	ENSLIGE (EGEN INNT.)	TOTALT (HUSH. INNT.)
Under 100 000 kr	30%	3%	25%	36%	15%
100-199 tusen kr	35%	13%	55%	52%	29%
200-299 tusen kr	28%	31%	15%	9%	23%
300-399 tusen kr	5%	34%	3%	3%	21%
400 000 eller mer	2%	19%	2%	1%	12%
Sum	100%	100%	100%	100%	100%
Gjennomsnitt i tusen kr ...	160	304	156	134	238
Andel av utvalget	59%		14%	26%	99%
N	693		166	308	1168

* Seks av ti kunstnere har en ektefelle/samboer med egen inntekt. Blant disse har noe over halvparten en husholdningsinntekt over 300 tusen kroner, mens 16% av toinntektshusholdningene har en samlet inntekt på under 200 tusen kroner.

* Omlag en tredjedel av husholdningene med én inntekt oppgir en bruttoinntekt på under 100 tusen kroner.

* Blant kunstnerne samlet sett er det 33% som har oppgitt en husholdningsinntekt på 300 tusen kroner eller mer, mens 18 prosent har en husholdningsinntekt på 100 tusen kroner.

Det er vanskelig å se noen klar sammenheng mellom egen inntekt og ektefelles inntekt. Men for flertallet av kunstnerutvalget reflekterer de tall som vi kommer til å fortsette å drøfte - kunstnerens egen inntekt - ikke hva

² Ikke alle som oppga å ha en ektefelle i inntektsgivende arbeid besvarte spørsmålet om hans/hennes inntekt. Gruppen "par med to inntekter" består av dem som oppga at de hadde ektefelle med inntekt, og som oppga ektefelles inntekt og egen inntekt.

kunstnerhusholdningen har å leve av. At en familie med to voksne har to inntekter er imidlertid vanlig blant de fleste yrkesgrupper i dagens samfunn; dette er ikke noe spesielt for kunstnere.

3.8 Hinder for kunstnerisk virksomhet

I intervjuundersøkelsen ble det også stilt et sett spørsmål om hinder for kunstnerisk utvikling og arbeid. Dårlig inntekt, mangel på oppdrag, dårlige utdanningsmuligheter og omsorg for barn ble plukket ut som mulige hindre. Svarfordelingen vises i tabell 3.16.

Tabell 3.16 Hinder for kunstnerisk virksomhet

	I STOR GRAD	I NOEN GRAD	IKKE I DET HELE TATT	
Dårlig inntekt	22%	28%	50%	N=1295
Mangel på oppdrag	10%	33%	57%	N=1300
Dårlige utdannings- muligheter	8%	16%	76%	N=1295
Omsorg for barn	12%	21%	67%	N=1289

* 22% av utvalget sa at dårlig inntekt i stor grad var et hinder for kunstnerisk virksomhet, ytterligere 28% sa at dårlig inntekt til en viss grad var et hinder.

* 10% sa at oppdragsmangel i stor grad var et hinder for kunstnerisk virksomhet.

* Tre av fire sa at dårlige utdanningsmuligheter ikke var noe hinder for egen kunstnerisk utvikling/arbeid, mens 8% oppfattet dette i stor grad å være et hinder.

* 12% sa at omsorg for barn i stor grad var et hinder for deres kunstneriske virksomhet.

Dårlig inntekt var med andre ord den faktor som ble nevnt oftest. Det ble også spurt hvordan man vurderte mulighetene for inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet i de nærmeste årene. 30% trodde disse ville bli bedre, 46% regnet ikke med noen endring, mens 17% trodde at inntektsmulighetene ville bli dårligere. Resten svarte "vet ikke". Det eksisterer altså en viss optimisme rundt framtidige inntektsforhold.

3.9 Oppsummering

På bakgrunn av tallene i dette kapitlet kan vi gi følgende beskrivelse av gruppa med yrkesaktive kunstnere. Kjønn- og aldersmessig skiller ikke gruppa seg vesentlig fra den yrkesaktive befolkning. Kunstnerne bor imidlertid oftere i byer, og har gjennomgående høyere utdanning enn det som er vanlig i befolkningen.

Gjennomsnittlig bruttoinntekt ligger på nivå med den yrkesaktive befolkningens. Mens hver tredje kunstner hadde en bruttoinntekt på under 100 tusen kroner, var det 21 prosent som hadde en bruttoinntekt på mer enn 200 tusen. Mange kunstnere lever i toinntektshusholdninger med forholdsmessig høy samlet inntekt.

Inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt er den viktigste komponent i bruttoinntekten, og 70 prosent av kunstnerne har ikke inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid/næring.

Andelen som opplever økonomiske problemer i husholdningen er større blant kunstnerne enn blant befolkningen for øvrig. Hver femte kunstner oppga at dårlig inntekt i stor grad var et hinder for kunstnerisk virksomhet, mens halvparten oppga at dette ikke var noe hinder.

Kunstnerne oppgir lang arbeidsuke, og stordelen av arbeidstiden brukes til kunstnerisk hovedvirksomhet. Tre av fire bruker ikke tid til ikke-kunst-

nerisk arbeid, mens 7% oppgir en gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid på mer enn 34 timer på denne type arbeid. En av fem har oppgitt en samlet arbeidstid som tilsvarer deltid (under 34 timer i uka), mens halvparten har oppgitt en gjennomsnittlig arbeidsuke på 45 timer eller mer. 59 prosent oppgir at de ikke har noen form for ansettelsesforhold, mens 31 prosent har fast ansettelse.

Sammenlikner vi med befolkningen, finner vi at problemer med organisatorisk arbeidsmiljø blant kunstnere ikke atskiller seg særlig fra befolkningen. Kunstnere opplever i større grad arbeidet som en psykisk påkjenning, mens de til gjengjeld har mer varierte arbeidsoppgaver og en mindre oppjaget arbeidssituasjon.

Det var relativt store variasjoner mellom kunstnerne både når det gjaldt bruttoinntekt og inntekt fra kunstnerisk virksomhet. I kapitlene framover skal vi gå nærmere inn på disse inntektsvariasjonene.

Kapittel 4 Inntekt etter kunstnertype, kjønn, bosted, utdanning og alder

4.1 Innledning

Vi så i kapittel 3 at det er betydelige inntektsforskjeller mellom kunstnerne. I dette kapitlet skal vi se om disse inntektsforskjellene lar seg forstå ut i fra skillet mellom skapende og utøvende kunstnere, eller av tradisjonelle sosioøkonomiske kategorier som kjønn, bosted, utdanning og alder. Kapitlet tar utgangspunkt i følgende problemstillinger: betyr ulikhet i kunstnertilknytning eller i de sosioøkonomiske bakgrunnsvariabler også ulikhet i inntekt?

4.2 Skapende og utøvende kunstnere

Skillet mellom skapende og utøvende kunstnere er nedfelt i åndsverkloven. I følge denne er skuespillere, musikere og ballettdansere utøvende kunstnere, mens de andre er skapende kunstnere.

Vi skal i dette avsnittet se på inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet, inntekt av kunstnerisk virksomhet i alt og nettoinntekt for skapende og utøvende kunstnere. Deretter skal vi se på inntektsforholdene til skapende og utøvende kunstnere kontrollert for ansettelsesforhold. Som **utøvende kunstnere** regnes medlemmene av Norsk Skuespillerforbund, Skuespillerforeningen 1978, Norsk Musikerforbund, Norsk Tonekunstnersamfund og Norsk Ballettforbund. Medlemmene i de øvrige kunstnerorganisasjonene er klassifisert som **skapende kunstnere**.

4.2.1 Inntekt for skapende og utøvende kunstnere

Vi starter med å se på endel inntektsmål for skapende og utøvende kunstnere. I tabell 4.1 vises inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet, inntekt fra stipend/garantiinntekt, inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt (dvs inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet, inntekt fra kunstnerisk virksomhet, inntekt fra kunstnerisk tilknyttet virksomhet og inntekt fra stipend/garantiinntekt) og brutto- og nettoinntekt.

Tabell 4.1 Inntekt for skapende og utøvende kunstnere

	SKAPENDE (N=550)	UTØVENDE (N=378)
INNTEKT AV KUNSTNERISK HOVEDVIRKSOMHET		
Gjennomsnitt	66218	98648
-95% konf.intervall ...	58304 - 74133	91385 - 105914
Struktur		
-Andel under 50 tusen kr	63%	36%
-Andel 50-150 tusen kr	20%	31%
-Andel over 150 tusen kr	17%	33%
INNTEKT AV KUNSTNERISK VIRKSOMHET I ALT		
Gjennomsnitt	95927	133390
-95% konf.intervall ...	87537 - 104317	126185 - 140596
STIPEND		
Gjennomsnitt	11999	2566
BRUTTOINNTEKT		
Gjennomsnitt	143076	162445
-95% konf.intervall ...	134237 - 151915	156256 - 168634
NETTOINNTEKT		
Gjennomsnitt	102644	111196
-95% konf.intervall ...	95842 - 109446	106101 - 116291
Struktur		
-Andel under 50 tusen kr	27%	12%
-Andel 50-150 tusen kr	49%	67%
-Andel over 150 tusen kr	24%	22%

Av tabell 4.1 framgår at skapende kunstnere har lavere inntekt fra **kunstnerisk hovedvirksomhet** enn de utøvende kunstnere. Mens 63 prosent av de skapende kunstnerne har en inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet som er lavere enn 50 tusen kroner, har 36 prosent av de utøvende kunstnerne så lav inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet. En tredjedel av de utøvende kunstnerne har mer enn 150 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet, mens 17 prosent av de skapende kunstnerne har tilsvarende inntekt fra kunstnerisk hovedområde.

Det er også klare forskjeller i **inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt**. Skapende kunstnere har riktignok større stipendinntekter, men dette veier ikke opp for forskjellene i inntekt av kunstnerisk virksomhet.

Når det gjelder bruttoinntekt er forskjellene i gjennomsnittsinntekt mindre. For nettoinntekt er det ikke signifikant forskjell mellom skapende og utøvende kunstnere. Når det gjelder nettoinntekt er også fordelingen i inntektsklasser forholdsvis lik for de to gruppene, selv om det er flere skapende enn utøvende kunstnere med nettoinntekt under 50 tusen kroner. At forskjellene i nettoinntekt ikke er større for de to gruppene, skyldes dels at skapende kunstnere i større utstrekning har inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid, dels at de utøvende kunstnerne har større fradrag.

4.2.2 Skapende og utøvende kunstnere etter ansettelsesforhold

I tabell 4.1 så vi at skapende kunstnere hadde klart lavere inntekt både av kunstnerisk hovedvirksomhet og av kunstnerisk virksomhet i alt enn utøvende kunstnere. En rimelig antakelse er at noe av disse forskjellene skyldes at flere utøvende enn skapende kunstnere har fast ansettelse og dermed faste inntekter. Samtidig vil det også blant de utøvende kunstnere være endel frilanskunstnere, dvs kunstnere som ikke har fast ansettelse.

I intervjuundersøkelsen ble respondentene spurt om de hadde fast ansettelse, var engasjerte (ansatte for et avgrenset tidsrom) eller om de ikke hadde

noe ansettelsesforhold, dvs var frilanskunstner. Tabell 4.2 viser hvilket ansettelsesforhold respondentene har oppgitt.

Tabell 4.2 Ansettelsesforhold for skapende og utøvende kunstnere

	SKAPENDE (N=468)	UTØVENDE (N=335)
Ansatt (fast)	9%	63%
Ansatt (engasjement) ..	6%	15%
Frilans	85%	21%

De fleste skapende kunstnere har ikke noe fast ansettelsesforhold, mens om lag to av tre utøvende kunstnere oppgir at de er ansatte. I tabell 4.3 undersøker vi om det fortsatt er variasjoner i inntekt av kunstnerisk virksomhet i alt mellom de to gruppene, når det kontrolleres for type ansettelsesforhold.

Tabell 4.3 Innpekt av kunstnerisk virksomhet i alt for skapende og utøvende kunstnere etter ansettelsesforhold

	SKAPENDE	N	UTØVENDE	N
Ansatt	176323	(42)	164644	(213)
Engasjert	145956	(28)	114770	(52)
Frilans	85771	(398)	67642	(70)

Når det kontrolleres for ansettelsesforhold, er det ingen signifikante forskjeller i nivå på inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt. Årsaken til at de skapende kunstnerne kom dårligere ut ser altså ut til å ligge i at de fleste skapende kunstnerne er frilansere, mens mer enn halvparten av de utøvende kunstnerne er fast ansatte.

I tabell 4.4 ser vi på inntekt fra kunstnerisk hovedområde for skapende og utøvende kunstnere etter ansettelsesforhold.

Tabell 4.4 *Inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet for skapende og utøvende kunstnere etter ansettelsesforhold*

	SKAPENDE	N	UTØVENDE	N
Ansatt	142129	(42)	131318	(213)
Engasjert	106170	(28)	69904	(52)
Frilans	56889	(398)	33650	(70)

Når det gjelder inntekt fra kunstnerisk hovedområde, finner vi ingen signifikant forskjell mellom ansatte skapende og utøvende kunstnere, mens det faktisk er slik at engasjerte og frilans utøvende kunstnere har lavere inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet enn de skapende i de samme ansettelseskategoriene. For gruppa av frilanskunstnere er denne forskjellen signifikant.

4.3 Inntekt og kjønn

4.3.1 Innledning

Utvalget for undersøkelsen besto av om lag 40 prosent kvinner og 60 prosent menn. Det er m.a.o flere menn enn kvinner som rekrutteres til kunstneryrkene, men sammenliknet med yrkeslivet for øvrig kan det ikke sies at kunstneryrkene generelt er mannsdominerte. Hvis utgangspunktet er bestemte kunstnerorganisasjoner, finnes det imidlertid større forskjeller. Kvinner dominerer blant grupper som kunsthåndverkere og ballettdansere, mens det blant komponister og fotografer er sterk overvekt av menn.

4.3.2 Ulikhet i inntekt mellom kvinnelige og mannlige kunstnere

I befolkningen er det fortsatt klare inntektsforskjeller mellom kvinner og menn i befolkningen. Med dette som bakgrunn er det naturlig å spørre om disse gjenfinnes blant kunstnere. Er det inntektsforskjeller mellom kjønnene? Har kvinner lavere bruttoinntekt enn menn? Kan det i så fall skyldes at mennene som tradisjonelt pålegges en forsørgerrolle må ta ikke-kunstnerisk arbeid? Er det forskjell mellom kjønnene i inntekt fra kunstnerisk virksomhet? Og er det forskjell mellom kvinner og menn når det gjelder arbeidstid og ansettelsesforhold?

Tabell 4.5 Inntektsnivå og inntektsstruktur for kvinner og menn

	KVINNER (N=410)	MENN (N=513)
BRUTTOINNTÉKT		
Gjennomsnitt	121507	174882
- 95% konfidensintervall ..	114849-128166	166304-183461
Struktur		
- innt. av kunst.virksomhet	95927	133390
- inntekt av annet arbeid..	15266	24450
- annen inntekt	13770	22698
Andel med mindre enn 100000	45%	24%
Andel med 100000-199999 kr.	42%	44%
Andel med 200000 og mer ...	13%	32%
INNTEKT AV KUNSTNERISK VIRKSOMHET		
Gjennomsnitt	95927	133390
- 95% konfidensintervall ..	87437-104317	126185-140595
Struktur		
- kunst (hoved/bl)	78398	93486
- kunstn.tilk.	9581	22045
- stipend	9612	6988
Andel med mindre enn 50000.	31%	29%
Andel mellom 50000-150000..	41%	30%
Andel med 150000 og mer ...	28%	41%
NETTOINNTÉKT		
Gjennomsnitt	87164	121576
95% konfidensintervall	81559-92769	114999-128153

Hovedresultatene i tabellen er:

* Kvinnelige kunstnere har en gjennomsnittlig bruttoinntekt som er om lag 50 tusen kroner lavere enn mannlige kunstneres. Nesten halvparten av kvinnene oppgir en bruttoinntekt under 100 tusen kr mot hver fjerde mann. 32 prosent av mennene tjener over 200 tusen, mot 13 prosent av kvinnene.

* Forskjellen i inntekt av kunstnerisk virksomhet mellom kvinner og menn er noe mindre, men klar: om lag 38 tusen kroner. Både blant menn og kvinner er det en betydelig andel med svært lav kunstnerisk inntekt: 31 prosent av kvinnene og 29 prosent av mennene tjener under 50 tusen på kunstnerisk aktivitet.

* For kvinner utgjør inntekt fra kunstnerisk hoved- og bivirksomhet, relativt sett, en større andel av bruttoinntekten. Dette kommer av lavere inntekter fra ikke-kunstnerisk virksomhet og fra kunstnerisk tilknyttet arbeid enn menn. Gjennomsnittstallene viser at menn og kvinner mottar nær samme beløp i stipend.

Det framgår også at en betydelig andel av så vel kvinnelige (28%) som mannlige (41%) kunstnere tjener mer enn 150 tusen på sin kunstneriske aktivitet. Sett i forhold til at nesten 1/3 fra begge kjønn hadde mindre enn 50 tusen i slike inntekter, understreker det hvor polarisert inntektsbilde kunstnere danner. Riktignok er det skiller mellom kjønnene, men inntektsulikhetene er store både blant kvinner og menn.

4.3.3 Forhold som påvirker inntektsforskjellene mellom kvinner og menn

En grunn til inntektsforskjellen mellom kjønnene kan være at menn arbeider mer enn kvinner. En annen forklaring (som ikke trenger å stå i motsetning til den første) kan være at kvinner får mindre betalt for samme arbeid. Et tredje forhold som må undersøkes er om de organisasjoner der kvinner dominerer, skiller seg fra inntektsnivået i organisasjoner der menn dominerer. I tabell 4.6 undersøkes det om kvinnelige og mannlige kunstnere oppgir ulik arbeidstid og ulike ansettelsesforhold.

Tabell 4.6 Arbeidstid og tilsettingsforhold blant kvinnelige og mannlige kunstnere

	KVINNER (N=468)	MENN (N=650)
ARBEIDSTID, TOTALT		
Gjennomsnitt	41.2	46.7
Struktur		
- andel med kort deltid	11%	6%
- andel med lang deltid	16%	9%
- andel med normalarbeidstid .	33%	25%
- andel med mer enn 45 timer .	40%	60%
ARBEIDSTID, KUNST (hoved+tilk)		
Gjennomsnitt	37.1	39.6
Struktur		
Andel med deltid (1-34 timer)	36%	30%
Andel med arb.tid 35-44 timer	32%	26%
Andel med mer enn 45 timer ..	32%	44%
TID TIL KUNST OG ANNET ARBEID		
Bare kunstnerisk virksomhet .	76%	69%
Mest tid til ikke-kunstn. arb	10%	12%
ANSETTELSESFORHOLD		
Andel som er ansatt	32%	31%
Andel som har engasjement ...	10%	10%
Frilans	58%	59%

* Både kvinnelige og mannlige kunstnere oppgir i gjennomsnitt en arbeidsuke på mer enn 40 timer. 60 prosent av mennene og 40 prosent av kvinnene arbeider mer enn 44 timer pr uke.

* Kvinnelige kunstnere arbeider gjennomsnittlig noe mindre enn mannlige: 41 vs 47 timer pr uke. Når det gjelder arbeidstid i kunstnerisk virksomhet, er forskjellene mindre: 37 timer blant kvinner og 40 timer blant menn.

* Det er like stor andel kvinner som menn som er ansatt, engasjert og frilans.

Dette viser for det første at inntektsforskjellene mellom kvinner og menn ikke alene forklares med at kvinnene arbeider mindre. Gjennomsnittlig tjener kvinnene ca 72 prosent av det mennene gjør på kunstnerisk virksomhet, men de arbeider 94 prosent av det mennene gjør. For det andre skyldes ikke inntektsforskjellene at menn i større grad er ansatte, mens kvinner er frilanskunstnere. Det gjør det nærliggende å anta at kvinner og menn er knyttet til ulike kunstneryrker og at det er det som gir kvinner og menn forskjellig inntekt.

For å undersøke inntektsforskjellene mellom kvinnelige og mannlige kunstnere nærmere har vi sammenliknet kvinner og menn i grupper som i utgangspunktet er mer like. Vi har delt inn dem som oppgir å arbeide mer enn 34 timer pr uke - heltidskunstnere - etter tilsettingsforhold.

Tabell 4.7 Gjennomsnittlig inntekt blant heltidsarbeidende (oppgitt arbeidstid over 34 timer pr uke) kvinner og menn som er ansatte og frilanskunstnere

	KVINNER	MENN	ANDEL ¹
FAST ANSATT			
Bruttoinntekt	168363	203644	.82
Inntekt av kunstnerisk virksomhet i alt	164613	190406	.86
Inntekt av kunstnerisk hoved- og bivirksomhet .	146913	161095	.91
	(N=92)	(N=121)	
FRILANS			
Bruttoinntekt	99397	177806	.56
Inntekt av kunstnerisk virksomhet i alt	70443	115416	.61
Inntekt av kunstnerisk hoved- og bivirksomhet .	41206	80771	.51
	(N=109)	(N=189)	

¹ Kvinners gjennomsnittsinntekt som andel av menns gjennomsnittsinntekt.

* Både blant fast ansatte og frilanskunstnere tjener menn mer enn kvinner. Inntektsforskjellen er imidlertid klart større mellom kvinnelige og mannlige frilanskunstnere enn mellom kvinner og menn med fast ansettelse.

* Blant fast ansatte utgjør kvinnes bruttoinntekt 82% av mennenes, mens kvinners inntekt av kunstnerisk virksomhet i alt utgjør 86% av mennenes. Blant frilanskunstnere tjener kvinnene ca 60 prosent av det mennene gjør.

* Det er én gruppe som skiller seg ut ved særlig lav gjennomsnittlig bruttoinntekt, kvinnelige frilansere. Når det gjelder inntekt av kunstnerisk virksomhet, er det derimot mer avgjørende for inntektsnivået om en kunstner er frilans eller fast ansatt, enn om kunstneren er mann eller kvinne.

Dette peker i retning av at kvinnelige kunstnere noe oftere er ansatt i lavtlønnsyrker enn mannlige kunstnere. Inntektsforskjellene mellom kvinnelige og mannlige kunstnere er imidlertid ikke så store når man ser på inntekt fra kunstnerisk virksomhet.

Kjønnsforskjellene blant frilansere avspeiler trolig kjønnsdelingen i denne delen av kunstnerarbeidsmarkedet. Kvinnene befinner seg ofte innen lavtlønnsmarkedene for frilanskunstnere. Utvalget tillater ingen fullstendig oppsplitting etter kjønn på organisasjonsnivå. Blant forfattere og oversettere er det inntektsforskjeller etter kjønn når man ser på bruttoinntekt, men ikke når man ser på inntekt fra kunst. Slår man sammen billedkunstnere, illustratører og kunsthåndverkere til en gruppe, er det fortsatt klare inntektsforskjeller mellom menn og kvinner.

4.3.4 Hindringer for kunstnerisk utfoldelse?

Til tross for inntektsforskjellene, skiller kvinnene seg i liten grad fra menn når det gjelder svargivningen på et sett spørsmål om mulige hindre for kunstnerisk virksomhet. Halvparten av både kvinner og menn svarer negativt på spørsmål om dårlig inntekt er et hinder for kunstnerisk aktivitet,

men en femtedel (22%) av begge kjønn svarer at dette i stor grad er tilfelle.

Kvinner svarer litt oftere at dårlige utdanningsmuligheter er et hinder, men heller ikke her er forskjellene av betydning. Pass av barn oppgis av flere kvinner enn menn som et hinder for kunsterisk virksomhet. 7% av mennene mot 18% av kvinnene sier dette i stor grad er et hinder for kunstnerisk arbeid og utvikling.

Heller ikke oppdragsmangel oppleves som hinder av flere kvinner enn menn.

4.4 Inntekt etter bosted

En annen bakgrunnsvariabel som kan innvirke på inntekt, inntektsstørrelse og levekår, er bosted. I befolkningen øker gjennomsnittlig bruttoinntekt svakt med kommunestørrelse (Statistisk ukehefte 28/88). Betydningen av bosted vil imidlertid bety mer for noen grupper enn for andre. Undersøkelsen fra 1979 fant at:

"Kunstnarar busette i Oslo-området har jamt over høgare inntekt enn kunstnarar busette i landet elles og i utlandet. Dette gjeld samla inntekt i større grad enn inntekt av kunstnarleg arbeid." (NOU 1981:28)

I denne undersøkelsen er bosted kodet etter Statistisk Sentralbyrås skala for tettbygd/spredtbygdhet. For å undersøke om det er forskjeller i inntektsnivå og inntektsstruktur er utvalget delt i tre grupper etter hjemstedets størrelse:

- 1) spredtbygde strøk/tettbygde strøk med under 2000 bosatte
- 2) tettsteder med 2.000-100.000 bosatte
- 3) byer med over 100.000 bosatte

Tabell 4.8 Inntektsnivå og inntektsstruktur for kunstnere etter størrelsen på bostedet

	UNDER 2000 (N=96)	2000-100000 (N=260)	OVER 100000 (N=374)
BRUTTOINNTÉKT			
Gjennomsnitt	131508	157611	151772
- 95% konf.interv. (i 1000)	115-147	145-170	143-161
Struktur			
- kunstnerisk inntekt ...	83454	124360	115988
- inntekt av annet arbeid	16367	13997	20289
- annen inntekt	31687	19254	15475
Andel med mindre enn 100000	53%	28%	32%
Andel med 100000-199999 kr	31%	50%	46%
Andel med 200000 og mer .	16%	22%	22%
INNTÉKT AV KUNSTNERISK VIRKSOMHET			
Gjennomsnitt	83454	124360	115988
- 95% konf.interv. (i 1000)	66-101	112-137	107-125
Struktur			
- kunst (hoved/bi)	60244	101655	91874
- kunstn.tilk.	16162	17698	14761
- stipend	7048	5006	9352
Andel med mindre enn 50000	46%	28%	26%
Andel med 50000-149999 kr	34%	31%	35%
Andel med 150000 og mer .	20%	41%	39%
NETTOINNTÉKT			
Gjennomsnitt	96036	103367	112194
- 95% konf.interv. (i 1000)	82-110	96-111	104-119

Hovedfunnene er:

* Kunstnere som bor på småsteder eller i spredtbygde strøk har i gjennomsnitt noe lavere inntekter enn kunstnere som bor på større tettsteder og i byer, både når det gjelder brutto- og kunstnerisk inntekt. Forskjellene er størst når det gjelder kunstnerisk inntekt. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kunstnerne når det gjelder nettoinntekt.

* Det er ingen forskjeller i gjennomsnittsinntekt mellom kunstnere fra større tettsteder/mindre byer og kunstnere fra storbyer.

* 46% av kunstnere bosatt i spredbygde strøk/små tettsteder har mindre enn 50 tusen kr i inntekt fra kunstnerisk virksomhet, mot om lag én fjerdedel av de øvrige kunstnerne. 20% av kunstnerne fra små steder tjener mer enn 150 tusen kr på kunst, mens den tilvarende andelen blant de to andre gruppene er 41% og 39%.

Gjennomsnittlig inntekt fra stipend er noenlunde den samme for kunstnere bosatt på små og større steder. Det er heller ingen forskjeller mellom gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk tilknyttet arbeid. Kunstnere fra mindre steder har derimot større gjennomsnittlig arbeidsfri inntekt enn de øvrige. En mulig forklaring på ulikhetene i inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet, er at kunstnere med fast arbeid i hovedsak vil bo på større steder siden kulturinstitusjoner som teatre, opera og orkestre er lagt til de største byene. I tabell 4.10 ser vi på endel andre kjennetegn ved kunstnere med ulikt bosted for å kunne si noe mer om dette.

4.4.1 Bosted, arbeidstid og ansettelse

Det er visse inntektsforskjeller mellom kunstnere som bor på store og små steder. Disse er større når vi ser på inntekt av kunstnerisk arbeid enn når vi ser på bruttoinntekt. I tabell 4.9 blir det undersøkt om grupper med ulikt bosted skiller seg fra hverandre når det gjelder arbeidstid, ansettelsesforhold og alder.

Tabell 4.9 Arbeidstid, ansettelsesforhold og alder etter bostedsstørrelse

	UNDER 2000 (N=127)	2000-100000 (N=369)	OVER 100000 (N=550)
ARBEIDSTID, TOTALT			
Gjennomsnitt	42.1	44.4	44.0
Struktur			
- andel med kort deltid	11%	9%	8%
- andel med lang deltid	30%	10%	9%
- andel med normalarbeidstid.	15%	30%	32%
- andel med mer enn 45 timer	43%	51%	51%
ARBEIDSTID, KUNST (hoved+tilkn)			
Gjennomsnitt	36.6	37.5	39.6
Struktur			
Andel med deltid (1-34 t.)..	47%	34%	29%
Andel med arb.tid 35-44 timer	18%	26%	40%
Andel med mer enn 45 timer .	35%	40%	41%
TID TIL KUNST OG ANNET ARBEID			
Bare kunstn. virksomhet ...	71%	63%	80%
Mest tid ikke-kunstn. arb..	13%	15%	7%
ANSETTELSESFORHOLD			
Andel som er ansatt	13%	35%	34%
Andel som har engasjement .	4%	6%	14%
Frilans	82%	59%	52%
ALDER			
Gjennomsnitt	49.0	44.0	43.6
Andel under 35 år	12%	30%	29%
Andel 35-54 år	54%	48%	49%
Andel over 55 år	34%	22%	22%

* Det er ikke signifikante forskjeller i gjennomsnittlig arbeidstid mellom de tre gruppene. Det er imidlertid en noe større andel deltidsarbeidende og mindre andel langtidsarbeidende på småstedene.

* Det er en klart mindre andel ansatte på småstedene. Gjennomsnittsalderen er noe høyere, og andelen over 55 år er større på småsteder.

Det er ikke overraskende at ansatte kunstnere stort sett bor i de større byene, hvor de viktige kulturinstitusjonene ligger. Ut i fra dette ville det også være rimelig å anta at inntektsforskjellene etter bosted skulle vært mer markerte enn det vi fant. Det at en slik forskjell ikke lar seg påvise i dette materialet, kan imidlertid ha sammenheng med grupperingen som er anvendt her. Den noe større andelen over 55 år i de spredtbygde strøk tyder på at forskjellen i arbeidsfri inntekt dels skyldes pensjonsinntekter.

4.5 Inntekt etter utdanning

I befolkningen er det en sammenheng mellom utdanning og inntektsnivå, desto lengre utdanning en person har, jo høyere vil vanligvis inntekten være. For kunstnere er ikke dette like selvfølgelig. De fleste kunstneryrkene har en egen utdanning. Det er ofte en nødvendig, men ikke tilstrekkelig, forutsetning for å bli kunstner at en person tar denne utdanningen. Noen former for utdanning kan være direkte yrkesrettet, og enkelte tjener som en slags inngangsbillett til å utøve yrket, som f.eks. Statens teaterhøgskole. Andre typer utdanning kan være relevant, men er ikke direkte rettet inn på å utdanne kunstnere. Eksempler kan være universitetsutdanning i språk eller litteratur for forfattere og oversettere.

Kunstnere kan også ha utdanning som ikke er relevant for deres kunstneriske virke. I intervjuundersøkelsen ble kunstnerne spurt om de hadde utdanning ut over allmennutdanning (opp til gymnasnivå). De som svarte ja på dette fikk spørsmål om hvilken type utdanning dette var og om den falt innenfor arbeidsområdet for deres kunstneriske virksomhet. Svarene ble kodet etter Statistisk Sentralbyrås generelle utdanningskode.

Med dette utgangspunktet har vi undersøkt om inntekten samvarierer med lengden på **"den kunstnerisk relevante utdanningen"** (uavhengig av allmennutdanning).

De fleste kunstnerne oppga å ha slik tilleggsutdanning. Utdanningen er her inndelt i fem nivåer, gruppert etter SSBs standard for klassifisering av utdanningstyper (SNS nr. 7, Standard for utdanningsgruppering):

Nivå I "Utdanning på gymnasnivå I" består av tilleggsutdanning på laveste nivå. Eksempler kan være halvårs- eller helårsenheter ved yrkesskolene.

Nivå II "Utdanning på gymnasnivå II" omfatter utdanningstyper som f.eks. teaterlinjen på Statens teaterhøgskole og utdanning ved håndverk- og kunstindustriskole.

Nivå III "Utdanning på universitets- og høgskolenivå I" er utdanning på laveste universitetsnivå, dvs tilsvarende grunn- eller mellomfag. Kunstnerutdanningstyper som plasseres her er diplomstudier ved håndverk- og kunstindustriskole.

Nivå IV "Utdanning på universitets- og høgskolenivå II" er utdanning på cand.mag-nivå, samt f.eks. linjene for skulptur og maleri ved Statens Kunstakademi.

Nivå V "Utdanning på universitets- og høgskolenivå III og høyere" er utdanning på hovedfagsnivå eller høyere. Eksempler på utdanningstyper direkte relevante for kunstnere er diplomeksamener ved musikkhøgskoler.

Det var opp til den enkelte kunstner å vurdere om den gjeldende utdanningen er relevant for deres kunstneriske arbeidsområde. Til sammen 679 av de som svarte både på inntekts- og intervjuundersøkelsen oppga å ha kunstnerisk relevant tilleggsutdanning. Av disse var det 325, dvs nesten halvparten, som oppga utdanning på et nivå som tilsvarer cand.mag-grad eller høyere ved universitetet. De som ikke oppga noen kunstnerisk relevant utdanning er holdt utenfor denne tabellen.

Som pekt på i kapittel 3 er utdanningsnivået klart høyere blant kunstnerne enn i befolkningen for øvrig. Inntektsforholdene i de ulike utdanningskategoriene framgår av tabell 4.11. Det var få som oppga tilleggsutan-

ning på laveste nivå, og i tillegg var variasjonen for disse høy. Tallene for denne gruppa er derfor svært usikre og må tolkes med forsiktighet.

*Tabell 4.10 Inntektsnivå for kunstnere med ulik utdanning
(alle tall i 1000)*

	UTDANNINGSNIVÅ				
	I	II	III	IV	V
	(N=30)	(N=131)	(N=193)	(N=238)	(N=87)
BRUTTOINNTÉKT					
Gjennomsnitt	135	155	130	145	197
- 95% konf.interv..	106-165	140-169	119-140	132-158	179-215
Struktur					
- kunstn. inntékt .	87	137	105	116	136
- innt. annet arb..	19	11	10	14	34
- annen inntékt ...	29	7	14	14	27
Fordeling					
-Under 100 tusen ..	46%	29%	43%	39%	9%
-100-200 tusen	26%	42%	39%	47%	47%
-Over 200 tusen ...	28%	29%	17%	14%	44%
INNTÉKT FRA KUNSTNERISK VIRKSOMHET					
Gjennomsnitt	87	137	105	117	136
- 95% konf.interv .	52-123	121-152	94-116	103-130	117-156
Struktur					
- kunst (hoved/bi) .	79	127	76	92	83
- kunstn.tilk	4	4	20	17	46
- stipend	5	5	9	8	7
Fordeling					
-Under 50 tusen ...	60%	22%	28%	28%	20%
-50 til 150 tusen .	15%	22%	42%	33%	28%
-Over 150 tusen ...	25%	55%	30%	39%	52%
NETTOINNTÉKT					
Gjennomsnitt	103	115	97	92	142
- 95% konf.interv..	78-128	101-112	88-106	83-100	125-159

* For utdanningsnivå I-IV er det små forskjeller i bruttoinntekt. De med høyeste utdanningsnivå har klart høyere brutto- og nettoinntekt enn de andre gruppene.

* Utdanningsnivå II og V har høyere inntekt fra kunstnerisk virksomhet enn de andre gruppene. For gruppa med utdanning på nivå II kommer omtrent all inntekt fra kunstnerisk hoved- og bivirksomhet. Gruppa med utdanning på nivå V skiller seg ut ved klart høyere inntekt fra kunstnerisk tilknyttet virksomhet.

* Gruppa med utdanning på nivå med embedseksamen av høyere grad (gruppe V) skiller seg ut ved i gjennomsnitt å ha betydelige beløp fra ikke-kunstnerisk arbeid og fra arbeidsfri inntekt.

Det er ingen rettlinjert sammenheng mellom utdanningsnivå og inntekt. Riktignok er det gruppa med utdanning på hovedfags/magistergradsnivå som har høyest inntekt uansett inntektsmål. Men gruppa som har fagutdanning under universitetsnivå (gruppe II) har også forholdsvis høy inntekt. I begge disse gruppene oppgir over halvparten en kunstnereisk inntekt på mer enn 150 tusen kroner. Det kan virke litt overraskende at gruppa med utdanning i kategori II kommer såpass høyt i inntekt. Forklaringen er at utdanningstyper som gjerne kvalifiserer for fast ansettelse er gruppert i denne kategorien. Ett eksempel er Statens teaterhøgskole. Tre av fire skuespillere oppgir utdanning tilsvarende kategori II. Vi finner også endel av musikerne og interiørarkitektene i denne kategorien. Det er altså kombinasjonen av et bestemt utdanningsnivå og fast ansettelse som gjør at gruppe II kommer best ut.

Utdanning på hovedfagsnivå finner vi først og fremst hos forfattergruppene, oversettere, musikere og komponister. Det er denne utdanningskategorien som tjener mest på ikke-kunstnerisk og kunstnerisk tilknyttet arbeid, men de har lavere inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet/annen kunstnerisk virksomhet enn utdanningsgruppe II.

Når gruppa med utdanning tilsvarende laveste og mellomste universitetsnivå kommer såpass dårlig ut, har det bl.a. sammenheng med at utdanningsformer som er relevante for billedkunstnere og kunsthåndverkere er gruppert her, og som vi skal se senere er dette grupper hvor en stor andel har lav inntekt.

4.5.1 Utdanning, arbeidstid og ansettelse

Vi skal også undersøke om arbeidstid og ansettelsesforhold varierer etter utdanning.

Tabell 4.11 Arbeidstid, ansettelsesforhold og alder etter utdanning

	UTDANNINGSNIVÅ				
	I (N=40)	II (N=197)	III (N=235)	IV (N=330)	V (N=133)
ARBEIDSTID, TOTALT					
Gjennomsnitt	41.4	44.6	45.8	46.1	43.6
Struktur					
- andel m. kort deltid .	18%	6%	6%	9%	2%
- andel m. lang deltid .	20%	13%	10%	10%	16%
- andel m. normalarb.tid	6%	34%	31%	23%	31%
- andel m. enn 45 timer.	56%	47%	53%	58%	51%
ARBEIDSTID, KUNST hoved+tilk					
Gjennomsnitt	34.7	41.4	39.9	40.9	38.0
Andel m. deltid (1-34 t)	43%	25%	29%	30%	31%
Andel med arb.tid 35-44 t	17%	31%	33%	27%	29%
Andel m. mer enn 45 timer	40%	44%	39%	43%	40%
TID TIL KUNST OG ANNET ARBEID					
Bare kunstn. virksomhet	64%	79%	74%	73%	78%
Mest tid ikke-kunstn.arb.	5%	7%	6%	8%	12%
ANSETTELSESFORHOLD					
Andel som er ansatt ...	17%	44%	20%	34%	42%
Andel med engasjement .	6%	10%	14%	9%	7%
Frilans	77%	45%	66%	57%	51%
ALDER					
Gjennomsnitt	48	42	44	40	48

* Arbeidstid i kunstnerisk virksomhet og andelen i hver av gruppene som arbeider heltid som kunstner varierer lite.

* Andelen ansatte er høyest blant gruppa med utdanning i kategori II og kategori V.

* Gruppa med høyest utdanning har noe høyere gjennomsnittsalder enn de øvrige. Forskjellen er imidlertid ikke stor.

Blant kunstnerne er det ingen klar oppfatning av at dårlig utdanning er et viktig hinder for kunstnerisk virksomhet. Tre fjerdedeler av utvalget sier at dårlig utdanning ikke er noe hinder for deres kunstneriske arbeid og utvikling, bare 7% sier at dette i stor grad er et hinder. Det er heller ingen sterke sammenhenger mellom eget utdanningsnivå og følelse av at "dårlig utdanningsmuligheter er et viktig hinder for kunstnerisk virksomhet".

4.5.2 Inntekt etter utdanningsnivå blant kunstnere og befolkning

I kapittel 3 så vi at kunstnerutvalget hadde høyere utdanning enn det som er vanlig i befolkningen. I dette avsnittet skal vi kort sammenlikne kunstneres inntekt med de i befolkningen som har utdanning på samme nivå. Vi har avgrenset utvalget i befolkningen til å gjelde gruppa i alderen 17 til 67 år. For kunstnerutvalget bringes først tall for hver utdanningsgruppe, deretter splittes disse i to grupper, avhengig av om de har fast ansettelse eller engasjement/ingen tilsetning. Gruppa som har oppgitt en kunstnerisk relevant utdanning er kodet etter denne, gruppa som ikke har oppgitt slik utdanning er kodet etter annen utdanning. Dette medfører at vi får med noen flere kunstnere her enn ovenfor. I tabell 4.12 ser vi på gjennomsnittlig brutto- og nettoinntekt for befolkningen, kunstnerne totalt, og kunstnere etter ansettelsesform.

Tabell 4.12 Bruttoinntekt og nettoinntekt blant befolkningen (17-67 år) og blant kunstnere (alle og gruppene fast ansatte/øvrigt) etter utdanningsnivå. I tusen kroner

BRUTTO- INNTEKT	BEFOLKNINGEN	KUNSTNERE			
		TOTAL	ANSATTE	FRILANS	N
Nivå I	105	118	(-)	(-)	49
Nivå II	127	156	191	128	149
Nivå III	156	138	161	133	294
Nivå IV	167	146	171	135	255
Nivå V	276	200	210	191	95
NETTOINNTEKT					
Nivå I	81	85			49
Nivå II	95	114	135	98	149
Nivå III	119	103	135	95	294
Nivå IV	119	92	111	83	255
Nivå V	190	145	154	136	95

Statistisk Sentralbyrå: Inntekts- og formueundersøkelsen 1986

Kunstnere med utdanning på universitets- eller høghskolenivå har lavere inntekter enn gruppa med tilsvarende utdanning i befolkningen, mens kunstnere med utdanning under universitetsnivå har høyere inntekt enn befolkningen i samme utdanningskategori. Dette gjelder både bruttoinntekt og nettoinntekt.

Splitter vi kunstnerutvalget inn to grupper etter om de har fast ansettelse eller ikke, ser vi at blant gruppene med utdanning under hovedfagsnivå, har fast ansatte kunstnere høyere eller omlag samme inntekt som dem i befolkningen med tilsvarende utdanningsnivå. For gruppa med utdanning på hovedfagsnivå er inntektsnivået i befolkningen fortsatt høyere. For gruppa uten fast ansettelse har befolkningen høyere inntekt enn kunstnere blant alle gruppene med universitetsutdanning, mens inntektsnivået er høyere blant kunstnere med utdanning under universitetsnivå.

4.6 Inntekt og alder

Her skal vi se om det er sammenhenger mellom alder og inntekt for kunstnere. Det er flere hypoteser som taler for at man skulle forvente en slik sammenheng. For det første øker gjerne lønningene med ansiennitet innen de regulerte arbeidsmarkedene med faste ansettelsesforhold. For det andre kan godtgjørelse knyttet til opphavsrett o.l. øke med årene.

Tabell 4.13 Inntekt (i tusen) blant kunstnere i ulik alder

ALDER	UNDER 35 ÅR (N=271)	35-44 (N=288)	45-54 (N=142)	55-66 (N=142)	67+ (N=72)
BRUTTOINNTÉKT					
Gjennomsnitt	125	158	168	163	156
-95%-konf.interv. ..	117-132	147-169	146-188	144-178	140-173
Struktur					
- kunstn. inntekt ..	103	123	129	112	62
- inntekt annet arb.	17	21	24	31	3
- annen inntekt	4	13	14	22	92
Fordeling					
-Under 100 tusen ...	43%	33%	35%	24%	19%
-100 - 200 tusen....	44%	36%	67%	52%	69%
-Over 200 tusen	14%	31%	28%	24%	12%
INNTÉKT AV KUNSTNERISK VIRKSOMHET					
Gjennomsnitt	103	124	129	112	61
95%-konf.interv. ...	95-111	113-134	108-150	98-127	45-78
Struktur					
- kunst (hoved/bi) .	90	98	91	79	41
- kunstn.tilk	9	21	25	16	11
- stipend	4	5	12	16	10
Fordeling					
-Under 50 tusen	28%	25%	31%	25%	60%
-50-150 tusen	36%	38%	32%	35%	32%
-Over 150 tusen	36%	37%	37%	40%	8%
NETTOINNTÉKT					
Gjennomsnitt	79	110	114	129	128
95%-konf.interv. ...	73-85	100-119	102-126	118-140	112-143

Hovedresultatene i tabellen er:

- * Gruppen under 35 år skiller seg ut ved lavere bruttoinntekt enn de øvrige aldersgrupper. Bruttoinntekten er 125 tusen kroner for kunstnere under 35 år. For aldersklassene over 35 år ligger gjennomsnittlig bruttoinntekt mellom 156-168 tusen kroner, og forskjellene mellom disse gjennomsnittstallene er ikke signifikante. Bruttoinntektens spredning er omtrent lik for alle aldersklassene, bortsett fra at det er en mindre andel som har bruttoinntekt over 200 tusen kroner i aldersklassen under 34 år og blant gruppa over 66 år.

- * Inntekt fra kunstnerisk virksomhet er høyest for aldersklassene fra 34 til 54 år, og noe lavere for gruppene under 34 år og 55-66 år. Spredningen i inntekt fra kunstnerisk virksomhet er lik for alle aldersklasser unntatt dem over 67.

- * Vi finner ikke at inntekt fra kunstnerisk hoved- og bivirksomhet øker med alder: inntekt fra kunstnerisk hoved- og bivirksomhet er faktisk lavere blant dem over 44 år enn dem under. Gjennomsnittlig inntekt fra stipend og garantiinntekt er derimot klart høyest i gruppa fra 45 til 66 år. Inntekt fra kunstnerisk tilknyttet arbeid er lavest blant de yngste.

- * Nettoinntekten er lavest blant de yngste og høyest for gruppene over 55 år.

Det kan synes litt overraskende at inntektene blant kunstnere ikke øker sterkere med alder og at inntekt fra kunstnerisk virksomhet faktisk er noe lavere blant de eldre gruppene. Yngre kunstnere får en klart større andel av sin kunstneriske inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet/annen kunstnerisk virksomhet, enn gruppene over 35 år. Kunstnere i alderen 45-66 år har høyere gjennomsnittsinntekt fra stipend/garantiinntekt enn de yngre, mens det ikke er noen vesentlige forskjeller mellom aldersgruppene i gjennomsnittlig inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet.

Vi vil også se om det er systematiske forskjeller mellom aldersgruppene når det gjelder arbeidstid og ansettelsesforhold (tabell 4.14).

Tabell 4.14 Arbeidstid og ansettelsesforhold etter alder

ALDER	UNDER 35 ÅR (N=320)	35-44 (N=365)	45-54 (N=205)	55-66 (N=158)	67 + (N=88)
ARBEIDSTID, TOTALT					
Gjennomsnitt	49	44	46	42	25
Struktur					
-andel m.kort deltid	4%	9%	5%	2%	44%
-andel m. lang deltid ...	6%	14%	9%	15%	21%
-andel m. normalarb.tid .	28%	24%	31%	41%	16%
-andel over 45 timer	62%	53%	54%	42%	19%
ARBEIDSTID, KUNST (hoved+tilk)					
Gjennomsnitt	41	39	41	38	23
Andel med deltid	30%	31%	28%	27%	66%
Andel m. arb.tid 35-44 t.	30%	27%	28%	36%	17%
Andel over 45 timer	40%	42%	44%	37%	17%
TID TIL KUNST OG ANNET ARBEID					
Bare kunstn. virksomhet .	60%	73%	74%	86%	79%
Mest tid ikke-kunstn. arb.	12%	15%	7%	8%	9%
ANSETTELSESFORHOLD					
Andel som er ansatt	37%	34%	23%	34%	20%
Andel m. engasjement	16%	9%	9%	3%	7%
Frilans	47%	57%	68%	63%	73%
KJØNN					
Menn	51%	53%	58%	68%	78%
Kvinner	49%	47%	42%	32%	22%

* Bortsett fra at pensjonistene arbeider mindre, er det ingen klare forskjeller mellom aldersgruppene når det gjelder arbeidstid.

* Det er noen flere i gruppa under 35 år som oppgir at de bruker tid på ikke-kunstnerisk arbeid. 60% av de under 35 år bruker all arbeidstid på kunstnerisk arbeid, 86% av gruppa over 55 år oppgir det samme.

* Andelen ansatte og engasjerte er noe større i de yngste aldersgruppene. I gruppa under 35 år oppgir halvparten at de er frilanskunstnere, mot 68 % i aldersgruppa 45 til 55 år.

* Det er flest kvinner i de yngste aldersgruppene, og faktisk like mange kvinner som menn i gruppa under 34 år. Blant kunstnere over 55 år er omlag tre fjerdedeler menn.

Et litt overraskende trekk fra tabell 4.13, var at de to yngste årsklassene faktisk har noe høyere inntekt fra sitt kunstneriske hovedområde enn de øvrige gruppene. Det er ikke særlig rimelig å anta at dette kan forklares med at de arbeider mer med kunst, siden vi ikke fant noen forskjeller mellom gruppene i oppgitt arbeidstid. Ulikehetene kan derimot ha sammenheng med at flere kunstnere under 45 år er fast ansatte, enn kunstnere over 45 år, og dermed kommer inn under regulerte lønnsforhold.

Garantiinntekt, arbeidsstipend og ansettelsesforhold vil bli analysert i senere kapitler. Her skal vi kort se på sammenhengen mellom alder og ansettelsesforhold. Som pekt på i innledningen til dette avsnittet hadde vi ventet å finne en klarere effekt av alder. En mulighet er at gjennomsnittstallene tilslører forskjeller, siden de unge oftere enn de eldre er ansatte, og siden garantiinntekten i hovedsak går til kunstnere over 45 år. I tabell 4.15 ser vi på gjennomsnittlig bruttoinntekt og inntekt fra kunstnerisk virksomhet for to grupper hvor vi ville vente at "etableringseffekten" slår sterkest ut: nemlig frilanskunstnere under 35 år og frilanskunstnere i alderen 44-66 år, uten arbeidsstipend og garantiinntekt. Dessuten ser vi på samme grupper blant fast ansatte. For å unngå å få med de som på grunn av omsorgsansvar, studier eller av andre årsaker arbeider deltid, har vi bare tatt med de som sier at de har en gjennomsnittlig arbeidsuke i alt på mer enn 34 timer.

Unge frilanskunstnere uten garantiinntekt/stipend, dvs gruppa som står i en etableringsfase, har klart lavere bruttoinntekt enn eldre kunstnere i samme situasjon. Blant de ansatte har også gruppa over 44 år høyere inntekt enn gruppa under 35 år. Forskjellene mellom yngre og eldre er mindre blant gruppa av fast ansatte enn blant frilanskunstnere. Frilanskunstnere under 35 år har en gjennomsnittlig bruttoinntekt på 108 tusen

kroner mens frilanskunstnere mellom 45 og 66 år i snitt har 199 tusen kroner i bruttoinntekt.

Tabell 4.15 Inntekt i tusen for frilanskunstnere uten stipend/garantiinntekt og fast ansatte kunstnere i aldersgruppene under 35 år og 45-66 år, med arbeidstid over 34 timer i uka

	BRUTTO- INNTEKT	KUNSTN. VIRKS.	IKKE-KUNSTN. ARBEID	N
Frilans under 35 år				
uten stipend/garantiinntekt ...	107	68	33	86
Frilans 45-66 år				
uten stipend/garantiinntekt ...	199	133	43	63
Fast ansatt under 35 år	174	165	6	85
Fast ansatt 45-66 år	194	178	10	51

Inntektsforskjellene mellom aldersgrupper er større for frilanskunstnere uten garantiinntekt/stipend enn for hele utvalget. Mens gjennomsnittlig bruttoinntekt for alle kunstnere under 35 år utgjorde 78 prosent av inntekten til gruppa i alderen 45-66 år var, andelen blant frilanskunstnere uten stipend 54 prosent og andelen blant fast ansatte 92 prosent. Vi ser også her på gjennomsnittstall som kan dekke over mange viktige forhold. Når man bryter ned på ansettelsesforhold og kontrollerer for stipend/garantiinntekt kommer det likevel fram at det er forskjeller mellom aldersgruppene i inntekt.

Inntektsforskjellene mellom de yngste og for gruppa i alderen 45-66 år er den samme også når vi ser på inntekt fra kunstnerisk virksomhet. Den yngste gruppa frilansere oppgir i snitt 64 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk virksomhet, gruppa mellom 45-66 år 133 tusen kroner. Blant ansatte er det små forskjeller mellom yngre og eldre når det gjelder gjennomsnittsinntekt fra kunstnerisk virksomhet.

Begge grupper frilanskunstnere uten stipend har en gjennomsnittsinntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid som ligger klart over det kunstnerpopulasjonen som helhet oppgir, og det relative forholdet mellom bruttoinntekt og inntekt fra kunst er om lag det samme for yngre og eldre frilanskunstnere. Det synes altså som om endel kunstnere i begge disse gruppene supplerer inntekt fra kunst med inntekt fra annet arbeid eller kapitalinntekt. Andelen som har oppgitt inntekt fra annet arbeid er også større enn for utvalget som helhet.

Analysen av sammenhengen mellom alder og inntekt har vist at ikke alle unge har lav inntekt og ikke alle over 45 år har høy inntekt. Virkemidler innrettet på å forbedre inntektsforholdene må følgelig være presise og differensierte dersom de skal bidra til utjamning og treffe de gruppene som har spesielle vansker. Alder alene er i så måte et altfor grovt kriterium.

4.7 Sammenfatning - bakgrunnsfaktors bidrag til inntektsforskjeller

Utgangspunktet i kapittel 4 var å undersøke sammenhenger mellom ulike bakgrunnsfaktorer og inntekt blant kunstnere. I hvilken grad finner vi inntektsforskjellene etter skillet skapende/utøvende kunstnere, kjønn, bosted, utdanning og alder?

Skapende kunstnere har lavere gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet enn **utøvende kunstnere**. De fleste skapende kunstnere har ikke noe ansettelsesforhold, mens de fleste utøvende kunstnere er ansatte. Inntektsforskjellene mellom skapende og utøvende kunstnere forsvinner når vi kontrollerer for ansettelsesforhold. I kapittel 6 skal vi gå nærmere inn på inntektsforhold etter ansettelsesforhold.

Kvinnelige kunstnere tjener i gjennomsnitt klart dårligere enn **menn**. En større andel blant kvinnene enn blant mennene har oppgitt en bruttoinntekt

på under 100 tusen, og andelen med bruttoinntekt over 200 tusen er størst blant mennene.

Forskjellene mellom kvinnelige og mannlige kunstnere er mindre når man ser på gjennomsnittsinntekt fra kunstnerisk virksomhet, og både blant kvinner og menn er det en fjerdedel som oppgir en inntekt av kunstnerisk virksomhet på under 50 tusen.

Inntektsforskjellene mellom kvinner og menn er størst blant frilanskunstnere. Mye av grunnen ligger antakelig i valg av arbeidsområde, noe kan forklares ved at kvinner har kortere arbeidsuke, og noe av at menn i større grad enn kvinner har inntekt av ikke-kunstnerisk virksomhet. Forskjellene er størst mellom grupper med ulik tilsettingsform enn mellom kvinner og menn med samme tilsettingsform.

Kunstnere bosatt på større tettsteder og i byer har i gjennomsnitt noe høyere bruttoinntekt og inntekt fra kunstnerisk virksomhet enn kunstnere bosatt i spredtbygde strøk/mindre tettsteder. Andelen med fast ansatte er størst på større tettsteder og i byer, mens andelen over 55 år er størst på mindre tettsteder og i spredtbygde strøk.

Utdanning har betydning for inntektsnivået blant kunstnere, men ikke på noen enkel måte. Gruppa med utdanning på høyeste universitetsnivå har høyest brutto- og nettoinntekt, ellers er det ingen klar sammenheng mellom utdanningsnivå og gjennomsnittlig brutto- og nettoinntekt. Inntektsspredningen er stor i alle grupper.

Utdanning synes å ha størst betydning der det gir mulighet til å bli fast ansatt kunstner. Fast ansatte kunstnere har en brutto- og nettoinntekt som tilsvarer det gruppa med samme utdanningsnivå i befolkningen har, unntaket er gruppa med utdanning på høyeste universitetsnivå.

For frilanskunstnere har utdanning mindre betydning for inntekt. Men også innen dette feltet ser det ut til å være en svak sammenheng mellom utdan-

ningslengde og bruttoinntekt, i den betydning at gruppa med høyest utdanning har størst brutto- og nettoinntekt. Blant gruppa av frilanskunstnere/kunstnere med engasjement, har kunstnere med utdanning både på lavere og høyere universitetsnivå lavere brutto- og nettoinntekt enn det tilsvarende grupper i befolkningen har.

En oppsplitting etter alder viste at kunstnere under 35 år har klart lavere inntekt enn gruppa over 35 år. Dette gjelder både bruttoinntekt og inntekt fra kunstnerisk virksomhet. For kunstnere i aldersgruppene fra 35-66 år er det ingen forskjeller i gjennomsnittsinntekt, verken når gjelder bruttoinntekt eller inntekt av kunstnerisk virksomhet. I alle aldersgrupper er det kunstnere med lav inntekt fra kunstnerisk virksomhet og lav bruttoinntekt og kunstnere med høy inntekt. Unge frilanskunstnere uten stipend har lav gjennomsnittsinntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt, mens ansatte kunstnere under 35 år har klart høyere inntekt fra kunst.

Det er gjennomført en multivariat analyse (MCA-analyse) for å se hvilken forklarings effekt disse fem variablene har på inntektsnivå (resultatet vises i vedlegg 4). Funnene i dette kapitlet bekreftes i hovedsak og lesere som ikke er fortrolig med analyseformen kan hoppe over de to påfølgende avsnittene.

Når det gjelder bruttoinntekt har bostedsvariablen (slik den er benyttet her) forholdsvis svak (og ikke signifikant) sammenheng med inntekt. Kjønn er den av de fem bakgrunnsvariablene som betyr mest, men også utdanning og alder har klar effekt på inntekt. Effektene endrer seg ikke vesentlig når man kontrollerer for ansettelsesforhold og arbeidstid, bortsett fra at effekten av kunstnertype øker klart. Dette skillet hadde ikke signifikant effekt på inntekt før kontrollen for arbeidstid og ansettelsesform. Kontrollert for disse variablene har skapende kunstnere høyere bruttoinntekt enn utøvende. Samlet forklarer de fem bakgrunnsfaktorene, sammen med ansettelsesforhold og arbeidstid, 31 prosent av variasjonen i bruttoinntekt, mens en modell uten arbeidstid og ansettelsesforhold forklarer 21 prosent av variasjonen.

Også når det gjelder inntekt av kunstnerisk virksomhet, har samme modell høy forklaringskraft. Alder har større betydning for inntektsforskjeller enn kjønn og utdanning, mens bosted og skillet skapende/utøvende kunstnere ikke har signifikant effekt på inntekt av kunstnerisk virksomhet når det kontrolleres for ansettelsesforhold og arbeidstid. En modell med ansettelsesforhold, arbeidstid og de fem bakgrunnsvariablene som er drøftet i dette kapitlet gir en forklart varians på 35 prosent, mens en modell med bare kjønn, alder, utdanning, kunstnertype og bosted har en forklart varians på 18 prosent.

I dette kapitlet har vi sett at inntekt varierer etter kjønn, alder, utdanning og i en viss grad bosted. Men analysene viser at det også må være andre forhold enn disse bakgrunnsvariablene som produserer inntektsforskjeller mellom kunstnere. Markedsposisjon og ansettelsesform synes viktig. Det er dessuten interessant å se i hvilken grad inntekt avhenger av hvilken type virksomhet man driver. I neste kapittel skal vi undersøke om det er noen systematisk sammenheng mellom virksomhetstype uttrykt ved organisasjonsmedlemskap og inntekt. I kapittel 6 skal vi gå videre med en analyse av ansettelsesform og inntekt.

Kapittel 5 Inntekt etter organisasjons-tilknytning

5.1 Innledning

Vi skal nå undersøke i hvilken grad inntektene har sammenheng med kunstnernes organisasjonstilknytning. Er det store inntektsforskjeller innad i organisasjonene, eller følger inntektsskillene organisasjonsgrensene? Er det forskjeller i inntektens sammensetning fra organisasjon til organisasjon?

5.2 Hvor sikre er tallene på organisasjonsnivå?

Når det på basis av en utvalgsundersøkelse generaliseres til hele universet, skjer dette alltid med større eller mindre grad av sikkerhet. Tallenes statistiske usikkerhet øker både når antall enheter reduseres og når spredningen i den enkelte gruppe er stor. Hvis vi har grupper hvor inntekten ikke varierer særlig mellom enhetene, vil usikkerheten rundt et anslag være mindre enn hvis inntektsforskjellene er store. Som vi vil se står vi overfor begge disse problemene når utvalget brytes ned på organisasjon. For en mer utførlig diskusjon av de metodiske problemene henvises til kapittel 2.

Sammenfatningsvis kan vi si at usikkerheten ved inntektstallene på organisasjonsnivå er knyttet til følgende forhold:

- * Få respondenter i hver organisasjon på grunn av svarprosenten og stor andel ikke-yrkesaktive.
- * Stor inntektsspredning blant respondentene i hver organisasjon.
- * Det er avdekket en tendens til at de som ikke har svart har høyere inntekt enn de som har svart.

Statistisk usikkerhet har sammenheng med hvor presist man kan uttale seg om et inntektsanslag, men denne type usikkerhet er kontrollert, i den betydning at inntekten med stor sikkerhet vil ligge innenfor et kjent område.

For bruttoinntekt, nettoinntekt og inntekt av kunstnerisk virksomhet bringer vi i tillegg til gjennomsnittstallene også konfidensintervaller. Dette er et intervall som med stor sikkerhet (her i 95 av 100 tilfeller) dekker populasjonsgjennomsnittet. Hvis disse intervallene er "lange", innebærer det at gjennomsnittsverdien i populasjonen kan avvike klart fra det gjennomsnittstall som er gitt. Man vil få lange konfidensintervaller både for de gruppene hvor det er få enheter og for de gruppene hvor spredningen i inntekt er stor.

Siden vi har om lag like mange kunstnere fra hver organisasjon med i utvalget, betyr dette at andelen av medlemmene som er undersøkt er svært ulik. Statistisk usikkerhet er mer knyttet til antall enheter som undersøkes, enn til andel av populasjonen som blir undersøkt. Når vi her presenterer konfidensintervaller, er det også korrigert for variasjoner i hvor stor andel av den enkelte organisasjons medlemmer som er undersøkt¹.

¹ Ulike andeler av de enkelte organisasjoners medlemmer er undersøkt. Det er tatt hensyn til dette ved beregningen av konfidensintervallene i tabell 5.3, 5.6 og 5.8. Dette er gjort ved at anslaget for varians er multiplisert med en faktor som er mindre enn 1, og som avtar jo større del av populasjonen som undersøkes. Dette gjør konfidensintervallet kortere for grupper hvor en relativt stor del av medlemmene er med i undersøkelsen.

Denne faktoren (finite population correction) vil være tilnærmet lik 1 hvis man bare har undersøkt en liten del av populasjonen, men vil ha en viss betydning hvis man har undersøkt en relativt stor andel av populasjonen.

Formelen for faktoren er: $f = (1 - n/N)$ der n er antall enheter fra en bestemt organisasjon som er med i utvalget og N er antall medlemmer som organisasjonen har, dvs antall enheter i populasjonen.

5.3 Medlemsutvikling i kunstnerorganisasjonene

Det totale antall medlemmer i kunstnerorganisasjoner økte fra 4.054 i 1970 til 6.033 i 1980, eller med om lag 30 prosent. Veksten i antall medlemskap har ikke vært så sterk i 1980-åra. I 1986 var det totale antall medlemskap 7.571, som innebærer en økning på 25 prosent fra 1980 til 1986.

Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon og Norsk Musikerforbund organiserer flest medlemmer. Både i 1980 og i 1986 utgjorde deres medlemmer om lag halvparten av alle organiserte kunstnere, slik de også gjorde i 1970.

I perioden fra 1980 til 1986 er det Norske Kunsthåndverkere som har hatt størst prosentvis økning av medlemstallet. Denne organisasjonen var i 1986 den tredje største, mens både Den norske Forfatterforening og Norsk Skuespillerforbund hadde flere medlemmer enn Norske Kunsthåndverkere i 1980.

Organisasjonene for forfattere, oversettere og scenekunstnere har, sett under ett, hatt en noe mindre prosentvis økning i medlemstall fra 1980 til 1986, enn f.eks. organisasjonene for musikere og billedkunstnere. For Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon er imidlertid ikke medlemstallene i 1980 og 1986 helt sammenliknbare, fordi Billedhuggerforeningen, Landsforeningen Norske Malere og Tegnerforbundet i mellomtiden er gått inn i Norges Billedkunstneres Fagorganisasjon.

Når det gjelder medlemsfordelingen mellom organisasjonene, har det alt i alt ikke skjedd store endringer (se tabell 5.1).

En del av kunstnerne er medlem av flere organisasjoner, slik at totalt antall medlemskap er høyere enn antall personer.

Tabell 5.1 Medlemmer¹ etter organisasjon. 1970, 1980 og 1986

ORGANISASJON	1970	1980	1986	% ØKN. 80-86
Den norske Forfatterforening	340	404	444	10%
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	80	116	144	24%
Norsk Oversetterforening	103	190	238	25%
Norske Dramatikeres Forbund	54	97	138	42%
Norsk Revyforfatterforening	-	-	22	-
Norsk Skuespillerforbund	289	422	478	13%
Skuespillerforeningen 1978	-	96	99	3%
Norske Scenografer	25	52	58	10%
Norsk Sceneinstruktørforening	19	82	106	29%
Norsk Ballettforbund	94	273	283	4%
Norsk Musikerforbund	1291	1672	2141	28%
Norsk Tonekunstnersamfund	100	106	129	22%
Norsk Komponistforening	57	65	73	12%
Norske Populærautorer ¹	40	51	177	(-)
Ny Musikk's Komponistgruppe	-	17	14	-
Norsk Filmforbund	120	275	302	10%
Forbundet Frie Fotografer	-	90	107	19%
Norske Kunsthåndverkere	250	380	565	49%
Norske Interiørarkitekters Forening	192	345	413	20%
Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon	-	1300	1640	(-)
Norsk Illustratørforbund	..	..	129	-

1 Omfatter i perioden 1970 til 1984 foreningen Norske Underholdningskomponister, fra 1984 også tekstforfattere.

Dobbeltmedlemskap er særlig vanlig i organisasjonene for barne- og ungdomsbokforfattere og dramatikere. Halvparten av dem som i vårt materiale er trukket ut på basis av medlemslistene til Ungdomslitteraturens Forfatterlag og Norske Dramatikeres Forbund, har svart at de også er medlem av en eller flere av de øvrige organisasjonene, i hovedsak Den norske Forfatterforening. Dobbeltmedlemskap er også vanlig blant sceneinstruktørene, her er det mange som er medlem av Norsk Skuespillerforbund i tillegg til Norsk Sceneinstruktørforening. En tredjedel av respondentene som er trukket på basis av medlemslistene til Norske Populærautorer oppgir at de

også er medlem av Norsk Musikerforbund. I vedlegg 5 er det vist hvilke organisasjoner som respondentene oppgir de er medlem av.

5.4 Yrkesaktivitet

De fleste organisasjoner har et betydelig antall medlemmer som ikke er yrkesaktive. 266 personer, eller 16.8 prosent av utvalget trukket på organisasjonsbasis, svarte at de ikke var yrkesaktive kunstnere. Disse kunne naturlig nok ikke tas med i de empiriske analysene, noe som bidro til å redusere antallet svargivere blant gruppa trukket på organisasjonsbasis betraktelig.

Tabell 5.2 Andel kunstnerisk yrkesaktive i ulike organisasjoner. 1986

ORGANISASJON	SVAR I ALT	SVART YRKES- AKTIV	PROSENT
Den norske Forfatterforening	58	48	83
Ungdomslitteraturens Forfatterlag ..	67	50	75
Norsk Oversetterforening	68	36	53
Norske Dramatikeres Forbund	53	45	85
Norsk Skuespillerforbund	59	44	74
Norske Scenografer	20	18	90
Norsk Sceneinstruktørforening	45	44	98
Norsk Ballettforbund	64	48	75
Norsk Musikerforbund	60	44	73
Norsk Komponistforening	61	56	92
Norske Popularautorer	63	47	75
Norsk Filmforbund	49	33	67
Forbundet Frie Fotografer	69	40	58
Norske Kunsthåndverkere	85	71	83
Norske Interiørarkitekters Forening	69	43	62
Norske Billedkunstneres			
Fagorganisasjon	67	57	85
Norsk Illustratørforbund	54	44	81

Hvem de ikke-yrkesaktive er kan vi ikke si noe om på basis av materialet. En hypotese er at den høye andelen ikke-yrkesaktive kan skyldes at endel bare er yrkesaktiv som kunstner i perioder av livet, men at man likevel beholder sitt organisasjonsmedlemskap. Både økonomiske og faglige krav kan være av en slik karakter at mange ikke ønsker eller makter å leve med dem hele livet.

Andelen yrkesaktive varierer mellom organisasjonene. Norsk Oversetterforening og Forbundet Frie Fotografer har en andel yrkesaktive på henholdsvis 53 og 58 prosent. Men også i store organisasjoner som Norsk Skuespillerforbund, Norsk Musikerforbund, Norsk Ballettforbund, Norske Interiørarkitekters Forening og Norsk Filmforbund, er andelen yrkesaktive 75 prosent eller lavere. Det er bare fire organisasjoner som har yrkesdeltaking på over 85 prosent, Norske Dramatikeres Forbund, Norske Scenografer, Norsk Komponistforening og Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon.

5.5 Inntektstall etter organisasjon eller hovedarbeidsområde?

Inntektstallene i denne undersøkelsen er gruppert etter organisasjonstilknytning. Utvalget ble trukket fra organisasjonenes medlemslister. Ettersom en del kunstnere er medlemmer i flere organisasjoner, kan noen ha blitt trukket fra en organisasjon som i inntektssammenheng spiller liten eller ingen rolle.

Bruttoinntektstallene gruppert etter hva representantene har oppgitt som kunstnerisk hovedarbeidsområde avviker bare for Ungdomslitteraturens Forfatterlag og skuespillerforeningene fra de tallene som vi får etter organisasjonstilknytning. De som oppgir litteratur for barn og ungdom som kunstnerisk hovedområde, har høyere bruttoinntekt enn dem som er trukket ut som medlemmer i denne organisasjonen. Det er også noen som oppgir at deres kunstneriske hovedvirksomhet er skuespiller, men som er trukket fra andre organisasjoners medlemslister. En forklaring på at gjen-

nomsnittsinntekten for skuespillere går opp når disse tas med, er at noen kombinerer skuespilleryrket med arbeid som sceneinstruktører, og sceneinstruktører er en gruppe som har høyere gjennomsnittsinntekt enn skuespillere.

Ellers er det overensstemmelse mellom inntekt gruppert etter organisasjonstilknytning og etter kunstnerisk hovedområde. Analysen av inntekt etter organisasjonstilknytning er derfor i hovedsak også en analyse av inntektsforholdene etter kunstnerisk hovedområde.

5.6 Bruttoinntekt

Bruttoinntektstallene drøftes ved først å se på **bruttoinntektens nivå** (5.6.1), **supplerende inntektsmål** (5.6.2), **spredning** (5.6.3) og **forholdet mellom hovedkomponentene**: inntekt av kunstnerisk virksomhet, inntekt av ikke-kunstnerisk virksomhet og andre inntekter (5.6.4).

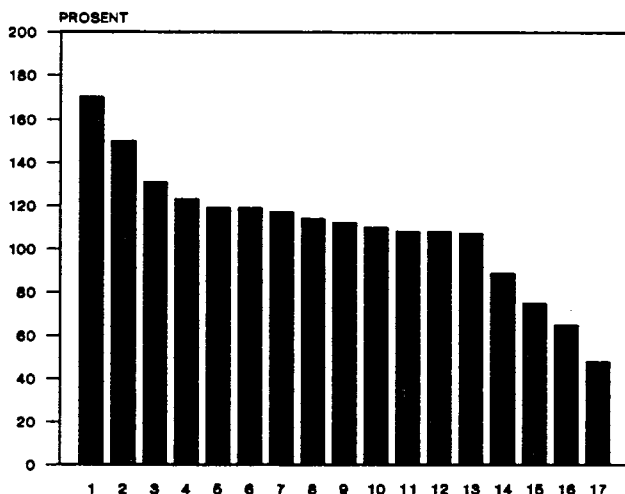
5.6.1 Nivå

Gjennomsnittlig bruttoinntekt for organisasjonene, sammen med et 95%-konfidensintervall vises i tabell 5.3. Figur 5.1 rangerer organisasjonene etter bruttoinntektens størrelse på organisasjonsnivå. Gjennomsnittet for alle organisasjonene er satt lik 100.

Tabell 5.3 Gjennomsnittlig bruttoinntekt etter organisasjon

	KRONER	95%-KONF. INT. N			
Norsk Sceneinstruktørforening	257075	230	-	284	35
Norsk Komponistforening					
Ny Musikk Komponistgruppe	226713	200	-	253	42
Norske Dramatikeres Forbund	197653	175	-	220	43
Norske Interiørarkitekters Forening	184938	159	-	210	41
Norske Populærautører og					
Norsk Revyforfatterforening	179773	151	-	209	34
Ungdomslitteraturens Forfatterlag .	179539	158	-	201	47
Norsk Skuespillerforbund og					
Skuespillerforeningen 1978	176346	153	-	199	35
Norsk Oversetterforening	172295	146	-	198	33
Den norske Forfatterforening	169608	141	-	198	43
Norske Scenografer	166174	139	-	193	18
Norsk Filmforbund	163359	135	-	191	29
Norsk Musikerforbund					
og Norsk Tonekunstnersamfund	162883	145	-	181	35
Norsk Illustratørforbund	161099	141	-	182	42
Norsk Ballettforbund	134152	117	-	151	42
Norske Billedkunstneres					
Fagorganisasjon	113190	82	-	145	45
Forbundet Frie Fotografer	98179	84	-	112	40
Norske Kunsthåndverkere	71740	61	-	83	67

Figur 5.1 Bruttoinntektsnivå. Gjennomsnitt for organisasjonene er satt til 100

Kode til figur 5.1, 5.2, 5.4, 5.5 og 5.7:

- 1 Norsk Sceneinstruktørforening
- 2 Norsk Komponistforening og Ny Musikk Komponistgruppe
- 3 Norske Dramatikers Forbund
- 4 Norske Interiørarkitekters Forening
- 5 Norske Populærautorer og Norsk Revyforfatterforening
- 6 Ungdomslitteraturens Forfatterlag
- 7 Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978
- 8 Norsk Oversetterforening
- 9 Den norske Forfatterforening
- 10 Norske Scenografer
- 11 Norsk Filmforbund
- 12 Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund
- 13 Norsk Illustratørforbund
- 14 Norsk Ballettforbund
- 15 Norske Billedkunstners Fagorganisasjon
- 16 Forbundet Frie Fotografer
- 17 Norske Kunsthåndverkere

Hovedresultatene fra tabell 5.3 og figur 5.1 er:

* 11 av de 17 organisasjonene ligger på så og si det samme nivå for gjennomsnittlig bruttoinntekt, dvs mellom 160 tusen og 197 tusen kroner.

* 2 organisasjoner skiller seg ut med klart høyere gjennomsnittlig bruttoinntekt enn flertallet av de øvrige organisasjonene. Det er sceneinstruktørene og komponistene.

* 4 organisasjoner skiller seg ut med klart lavere gjennomsnittlig bruttoinntekt enn de andre organisasjonene. Det er ballettdansere, billedkunstnere, fotografer og kunsthåndverkere.

Konfidensintervallet gjengitt i tabell 5.3 markerer det område hvor vi med stor sannsynlighet finner gjennomsnittsinntekten for den enkelte organisasjon. Sammenlikner man organisasjoner med bruttoinntekt mellom 160 og 198 tusen kroner (dvs flertallet), vil man i de fleste tilfellene ikke ha statistisk grunnlag for å si at de observerte forskjellene er annet enn tilfeldige.

5.6.2 Bruttoinntekt korrigert for utgifter i forbindelse med inntektsskapende virksomhet og nettoinntekt

For flere av organisasjonene kan bruttoinntekt være et dårlig inntektsmål, fordi en del har betydelige utgifter til inntekts ervervelse. Det er også en vanlig antakelse at dette vil forsterke eventuelle forskjeller i bruttoinntekt mellom organisasjonene siden noen former for kunstnerisk virksomhet i større grad enn andre krever utstyr, materialer, atelier m.m. I tillegg er det et annet problem ved bare å benytte bruttoinntekt. Om lag 40% av kunstnerne har benyttet postene "inntekt fra næring" eller "underskudd i næring" (se kapittel 3). Denne gruppa har dermed ført et næringsregnskap som det ikke er innhentet opplysninger om. For disse underestimerer bruttoinntektsmålet inntekten sammenliknet med de øvrige, siden næringsinntekten er et nettotall; inntekt av næring fratrasket utgifter i næring. I tillegg har en del av kunstnerne som fører næringsregnskap negativ næringsinntekt, dvs utgiftene i forbindelse med den kunstneriske virksomheten er større enn inntektene. Dette fanges heller ikke opp av bruttoinntektsmålet.

For å undersøke om det lå store forskjeller mellom organisasjonene kamuflert i disse to faktorene, har vi sett på oppgjørsfradrag, minste-fradrag/reiseutgifter eller virkelige utgifter i stilling og underskudd i næ-

ring som andel av bruttoinntekt². Fradrag for renter av gjeld er ikke tatt med ettersom det ikke er mulig å skille rentefradraget knyttet til kunstnerisk virksomhet fra andre formål f.eks. bolig, bil osv (se tabell 5.4).

Tabell 5.4 Gjennomsnittlig fradrag i forbindelse med yrke (I), underskudd i næring (II) og disse fradragene som andel av bruttoinntekt (III)

	I	II	III	
	KRONER	PROSENT		N
Norsk Sceneinstruktørforening ..	28439	2682	12%	35
Norsk Komponistforening og				
Ny Musikk Komponistgruppe	25156	1802	2%	42
Norske Dramatikeres Forbund	17903	3667	1%	43
Norske Interiørarkitekter	7696	380	4%	41
Norske Populærautorer og				
Norsk Revyforfatterforening	20925	4914	14%	34
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	15391	3698	11%	47
Norsk Skuespillerforbund og				
Skuespillerforeningen 1978	19123	1170	12%	35
Norsk Oversetterforening	12500	2019	8%	33
Den norske Forfatterforening ...	17457	1437	11%	43
Norske Scenografer	18892	172	11%	18
Norsk Filmforbund	16456	4855	13%	29
Norsk Musikerforbund og				
Norsk Tonekunstsamfund	17982	1832	12%	35
Norsk Illustratørforbund	13638	4181	11%	42
Norsk Ballettforbund	16795	1348	14%	42
Norske Billedkunstneres				
Fagorganisasjon.....	18170	0419	25%	45
Forbundet Frie Fotografer	6916	1972	19%	40
Norske Kunsthåndverkere	5055	5822	15%	67

- I Fradrag til inntekts ervervelse: oppgjørsfradrag + minstefradrag/reiseutgifter eller virkelige utgifter i næring
 II Underskudd i næring
 III Fradragene (I+II) som andel av bruttoinntekten

Billedkunstnere og fotografer har i snitt størst beløp på posten negativ næringsinntekt, og en betydelig andel (henholdsvis 29 og 40 prosent) av

² Post 21 og/eller post 22 på selvangivelsen/postenquêten og post 28 (underskudd i næring).

medlemmene har ført opp denne typen fradrag. Også blant kunsthåndverkerne er det ca 40 prosent med negativ næringsinntekt, men gjennomsnittsbeløpet for denne gruppa er mindre. Sceneinstruktører og komponister har høyest gjennomsnittlig fradrag til inntekts ervervelse, mens interiørarkitekter, kunsthåndverkere og fotografer har lavest beløp her. Når de to typene fradrag summeres, er det billedkunstnere og sceneinstruktører som har høyest beløp, mens interiørarkitektene og kunsthåndverkerne har lavest fradragsbeløp.

For to organisasjoner utgjør fradragene større andel av bruttoinntekten enn de øvrige. Det er Forbundet Frie Fotografer og Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon. Dette forsterker bildet av disse to som lavinntektsorganisasjoner og fører også til at forskjellen mellom disse to og Norske Kunsthåndverkere blir mindre.

Fradragsandelen er lavest blant Norske Interiørarkitekter, som i gjennomsnitt har ca 8 tusen kroner, eller 4 prosent av bruttoinntekten i fradrag. De øvrige organisasjonene har en fradragsandel på mellom 8 og 15 prosent. Å ta med inntektsrelaterte fradrag fører ikke til vesentlige forskyvninger i rangeringen av organisasjonene etter inntekt, og fører heller ikke til klarere (eller mindre) forskjeller mellom organisasjonene når det gjelder gjennomsnittsinntekt.

Vi har pekt på at bruttoinntektstallene har svakheter når det gjelder sammenlikning av grupper med mange lønnstakere og grupper med mange næringsdrivende. Andelen som har brukt en av de to næringspostene er størst blant kunsthåndverkere, billedkunstnere og fotografer, men det er også mange blant komponistene og blant forfatterorganisasjonenes medlemmer som fører næringsregnskap.

Prinsipielt skal det ikke være noen skattemessige fordeler ved å opptre som næringsdrivende. Reellt sett er fradragsmulighetene bedre for dem som fører næringsregnskap. I NOU 1984:22 (Om personbeskatning) sies det:

"Selvstendige næringsdrivende skattlegges etter samme satser som lønnsinntakere. Men avskrivningsordninger og avsetningsordninger gir næringsdrivende muligheter til å redusere sin ligningsinntekt slik at den kan bli vesentlig lavere enn regnskapsinntekten. Dermed vil den skattbare inntekten kunne bli lavere enn det som brukes til privat forbruk, uten at skatteyteren tærer på formuen." (NOU 1984:22 side 12)

Det er grunn til å tro at også kunstnere vil kunne benytte de fordeler som ligger i skattesystemet, og at i den grad dette skjer vil det bety at mål som bruttoinntekt, nettoinntekt og inntekt av kunstnerisk virksomhet under vurder de reelle inntektene noe, både for organisasjoner med lave inntekter som billedkunstnere, fotografer og kunsthåndverkere og for organisasjoner med høyere inntekter som forfattere og komponister.

I intervjuundersøkelsen ble det spurt "omtrent hvor store var utgiftene til materialer, faglitteratur o.l. og til eventuell avskrivning av instrumenter, edb-utstyr osv, som du hadde i forbindelse med din kunstneriske virksomhet i 1986". Det ble også spurt hvor stor andel av disse man fikk fradrag for i selvangivelsen. Dette er dels utgifter som vil være ført som fradrag til inntekts ervervelse/minstefradrag, dels fradrag i forbindelse med næringsregnskap, og beløpet vil ikke være sammenliknbart med noen enkeltpost i inntektsundersøkelsen. Gjennomsnittlig utgiftsbeløp og gjennomsnittlig andel ble godtatt som fradrag på selvangivelsen er vist i tabell 5.5.

Gjennomsnittlig utgiftsbeløp varierer fra 10-11 tusen (oversettere, ballettdansere, musikere og skuespillere) til rundt 30 tusen (billedkunstnere, komponister, fotografer og kunsthåndverkere). Anslagene vil imidlertid kunne være noe omtrentlige siden de ikke er basert på et nøyaktig selvangivelsesregnskap, og må ikke tas som noe eksakt mål på de enkelte gruppers utgifter. Anslagene er også, som de øvrige tall på organisasjonsnivå, forbundet med betydelig statistisk usikkerhet.

Tabell 5.5 Utgifter i forbindelse med kunstnerisk virksomhet (intervju)

	I	II	
	TUSEN KRONER	PROSENT	N
Norsk Sceneinstruktørforening ..	22	77	42
Norsk Komponistforening og			
Ny Musikk's Komponistgruppe	30	91	46
Norske Dramatikeres Forbund	15	89	37
Norske Interiørarkitekter	16	70	39
Norske Popularautorer og			
Norsk Revyforfatterforening	28	84	47
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	18	85	54
Norsk Skuespillerforbund og			
Skuespillerforeningen 1978	11	69	47
Norsk Oversetterforening	10	71	35
Den norske Forfatterforening ...	16	90	49
Norske Scenografer	14	70	25
Norsk Filmforbund	15	75	28
Norsk Musikerforbund og			
Norsk Tonekunstsamfund	11	76	33
Norsk Illustratørforbund	22	77	42
Norsk Ballettforbund	11	66	31
Norske Billedkunstnere			
Fagorganisasjon	33	90	55
Forbundet Frie Fotografer	31	72	34
Norske Kunsthåndverkere	30	93	52

I Utgifter i forbindelse med kunstnerisk virksomhet (gjennomsnitt).

Spm. 18a intervjukjemaet, vedlegg 7.

II Gjennomsnittlig andel av utgiftene i spm 18a som blir godtatt som fradrag på selvangivelsen (spm 18b).

Når det gjelder spørsmålet om hvor stor del av utgiftene som godkjennes som fradrag synes det som om grupper med mange fast ansatte (f.eks skuespillere, ballettdansere) har noe vanskeligere for å få utgiftene godkjent enn grupper med mange næringsdrivende, som får trukket fra størst andel av beløpet.

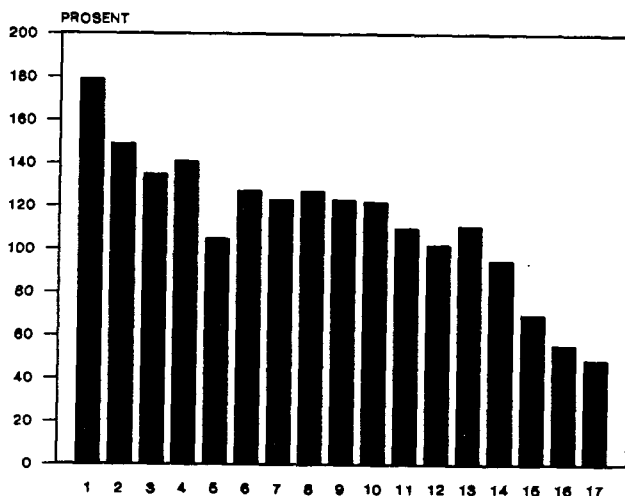
Til slutt i dette avsnittet skal vi kort se på gjennomsnittlig nettoinntekt etter organisasjon. Denne posten tar hensyn til alle fradrag, også de som ikke er knyttet til inntektsskapelsen. Tabell 5.6 viser gjennomsnittlig nettoinntekt etter organisasjon, samt konfidensintervall for gjennomsnittstalle-

ne. Figur 5.2 viser også nettoinntektens gjennomsnittlige nivå etter organisasjon. Gjennomsnittet for organisasjonene er satt til 100. Rangeringen av organisasjonene etter bruttoinntekt er beholdt.

Tabell 5.6 Nettoinntekt etter organisasjon. Gjennomsnitt og 95% konfidensintervall (i tusen)

				N
Norsk Sceneinstruktørforening ..	190323	167	- 213	35
Norsk Komponistforening og				
Ny Musikk Komponistgruppe	158177	138	- 178	42
Norske Dramatikeres Forbund	143175	124	- 162	43
Norske Interiørarkitekter	149842	129	- 171	41
Norske Popularautorer og				
Norsk Ravyforfatterforening	111551	83	- 131	34
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	133521	114	- 152	47
Norsk Skuespillerforbund og				
Skuespillerforeningen 1978	130581	13	- 148	35
Norsk Oversetterforening	134648	10	- 160	33
Den norske Forfatterforening ...	130278	03	- 157	43
Norske Scenografer	129936	05	- 155	18
Norsk Filmforbund	116594	89	- 143	29
Norsk Musikerforbund og				
Norsk Tonekunstsamfund	108049	92	- 124	35
Norsk Illustratørforbund	117535	00	- 135	42
Norsk Ballettforbund	101146	86	- 116	42
Norske Billedkunstneres				
Fagorganisasjon	73869	55	- 93	45
Forbundet Frie Fotografer	59526	48	- 72	40
Norske Kunsthåndverkere	51893	41	- 63	67

Figur 5.2 Nettoinntekt etter organisasjon (se kode s 96) Gjennomsnitt for organisasjonene satt lik 100

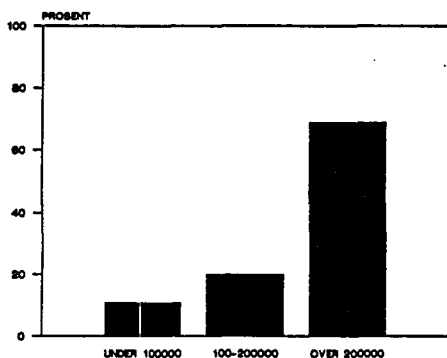
Nettoinntektstallene varierer stort sett etter samme mønster som bruttoinntektene, dvs organisasjonenes innbyrdes rekkefølge er i hovedsak den samme. Ett unntak er revyforfattere/populærautorer som kommer dårligere ut etter nettoinntekt. Forskjellen mellom de tre organisasjonene med lavest inntekt er også mindre, fordi billedkunstnerne og fotografene har høyere fradragsandel enn kunsthåndverkere.

5.6.3 Spredning

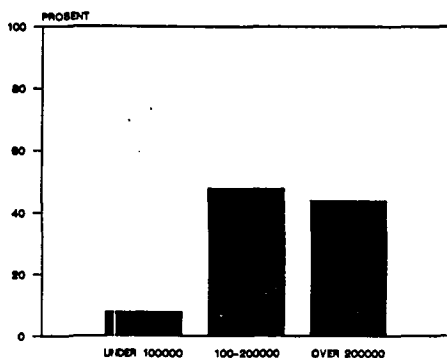
Gjennomsnittstall gir lett et misvisende bilde av inntektsforholdene. Vi har derfor delt bruttoinntekten inn i tre kategorier, inntekt under 100 tusen kroner, inntekt mellom 100 og 200 tusen kroner og inntekt over 200 tusen kroner. Siden det er relativt få respondenter i hver organisasjon, må en videre oppsplitting i inntektsintervaller mer forstås som en antydning av hvordan inntektsfordelingen i populasjonen kan være, enn som en beskrivelse av hvordan den faktisk er. Figur 5.3 viser spredningen i organisasjonene.

Figur 5.3 Bruttoinntektens spredning

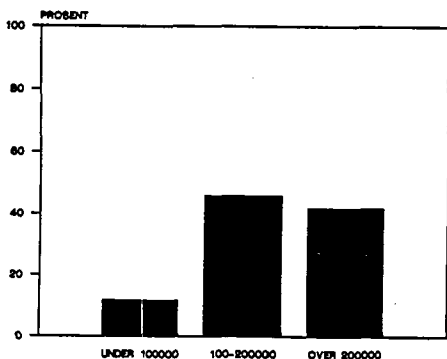
SCENEINSTRUKTØRER

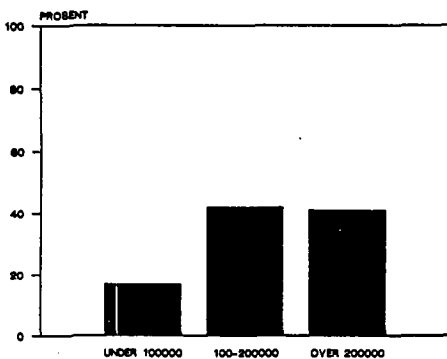
KOMPONISTER

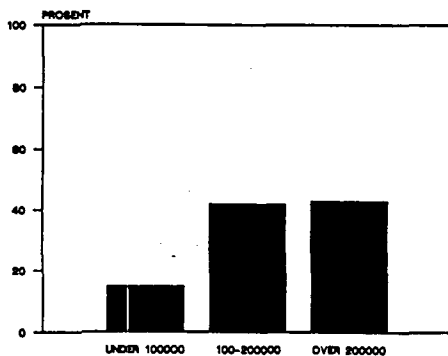
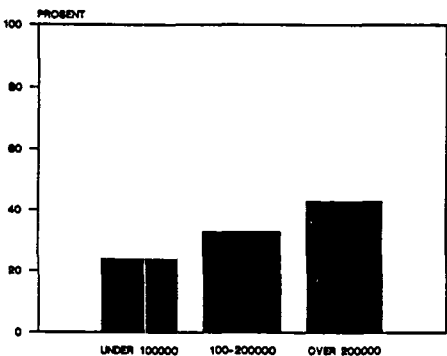
DRAMATIKERE

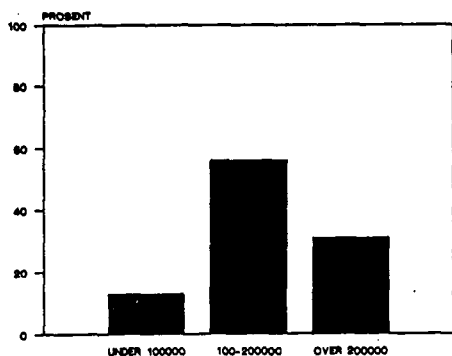
INTERIØRARKITEKTER

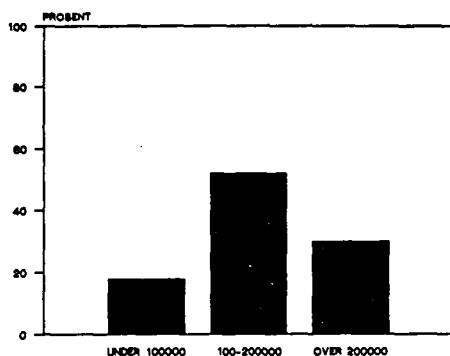
REVVYFORF./POP.AUTORER FORF. BARN OG UNGDOM

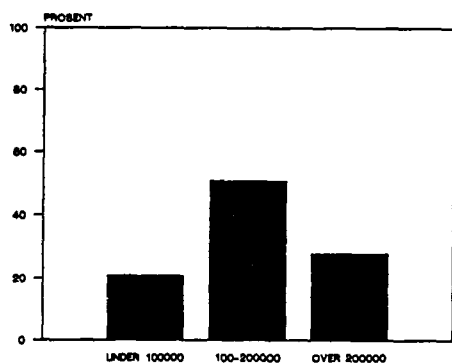
SKUESPILLERE

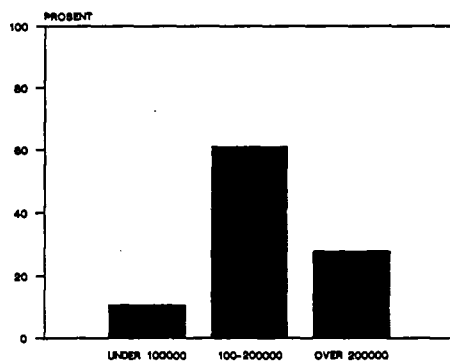
OVERSETTERE

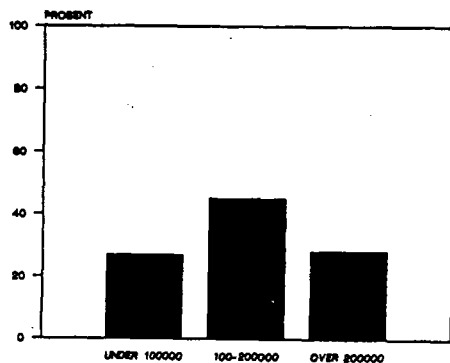
FORFATTERE VOKSNE

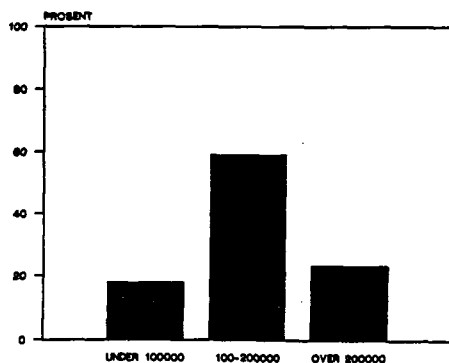
SCENOGRAFER

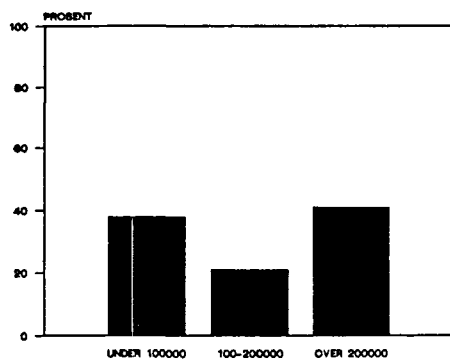
FILMKUNSTNERE

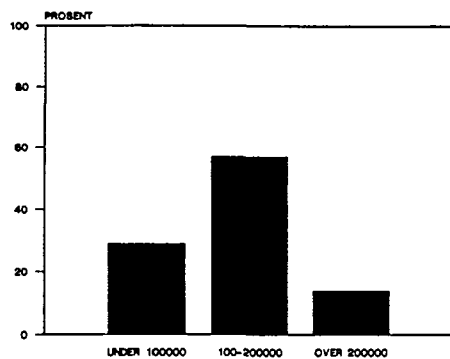
MUSIKERE

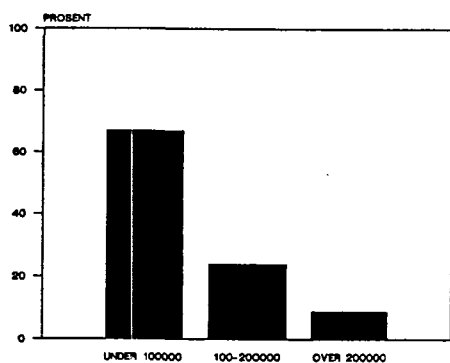
ILLUSTRATØRER

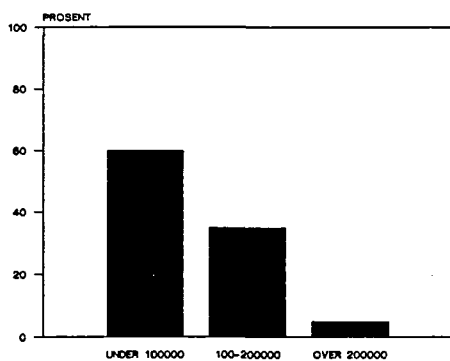
BALLETTDANSERE

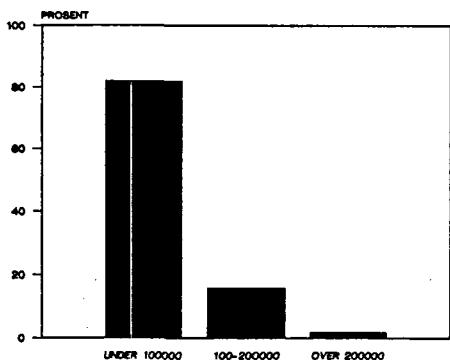
BILLEDKUNSTNERE

FOTOGRAFER

KUNSTHÅNDVERKERE

Blant kunsthåndverkere, billedkunstnere og fotografer oppgir mer enn halvparten en bruttoinntekt under 100 tusen kroner. I disse gruppene er det svært få som har bruttoinntekt på over 200 tusen kroner. Andelen med høy bruttoinntekt er størst blant sceneinstruktørene. Mens om lag 40 prosent av medlemmene i organisasjonene for ungdomslitterære forfattere, dramatikere, revyforfattere/populærautorer, komponister, illustratører og interiørarkitekter oppgir en bruttoinntekt på over 200 tusen, er det også endel i disse organisasjonene som har inntekt under 100 tusen kroner. Blant illustratørene synes det i særlig grad å være en polarisering, 38 prosent har bruttoinntekt under 100 tusen kroner, mens 40 prosent har en inntekt på over 200 tusen.

Det er verdt å merke seg at inntektsspredningen er stor i de fleste organisasjonene. I hver organisasjon er det både kunstnere som tjener forholdsvis mye og andre som tjener lite. Det går inntektsskiller tvers gjennom de fleste organisasjonene. Ut fra dette ser det ut til at det også er andre faktorer enn organisasjonstilknytning og arbeidsområde som bestemmer inntektsforskjellene blant kunstnere.

5.6.4 Bruttoinntektens komponenter

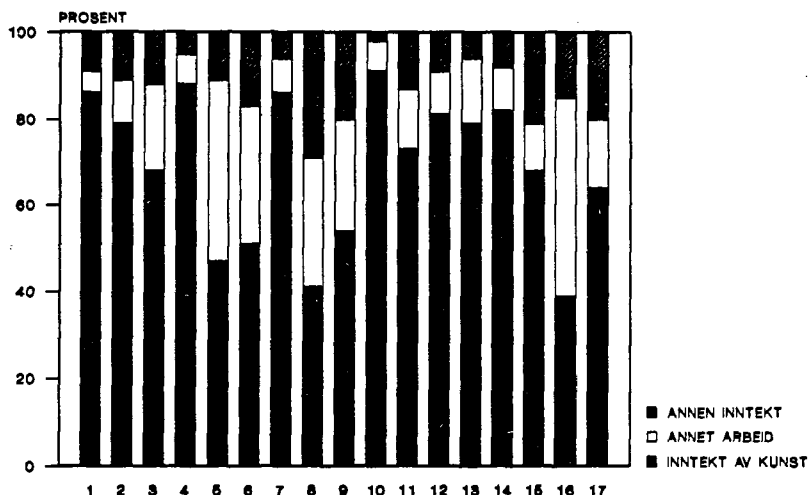
I tabell 5.7 deles bruttoinntekten inn i inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt, inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid/næring og andre inntekter (som bl.a. omfatter ytelser fra folketrygden og kapitalinntekter).

Tabell 5.7 Bruttoinntektens sammensetning etter organisasjon

	I	II	III	IV
Norsk Sceneinstruktørforening	220001	13627	23446	35
Norsk Komponistforening og Ny Musikk's Komponistgruppe	179736	22822	24155	42
Norske Dramatikeres Forbund	133938	39251	24463	43
Norske Interiørarkitekters Forening	163235	12458	9244	41
Norske Populærautører og Norsk Revyforfatterforening	84938	75221	19613	34
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	90684	52480	30374	47
Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978	151644	14940	9762	35
Norsk Oversetterforening	71542	50853	49900	33
Den norske Forfatterforening	90895	44706	34006	43
Norske Scenografer	150247	11937	3990	18
Norsk Filmforbund	118591	22779	21983	29
Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund	132463	15523	14893	35
Norsk Illustratørforbund	126495	24273	10331	42
Norsk Ballettforbund	109952	13366	11028	42
Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon	77036	12611	23544	45
Forbundet Frie Fotografer.....	38367	45431	14381	40
Norske Kunsthåndverkere	45686	11794	14258	67
I	Inntekt kunstnerisk virksomhet ialt (hovedvirksomhet annen kunstnerisk virksomhet + kunstnerisk tilknyttet virksomhet + stipender)			
II	Inntekt av annen inntekt/næring			
III	Annen inntekt (pensjoner, trygdeytelser, kapitalinntekt)			
IV	Antall enheter			

Figur 5.4 viser hvordan inntektene fordeler seg mellom disse tre kategoriene for gjennomsnittsmedlemmet i hver organisasjon.

Figur 5.4 Bruttoinntektens sammensetning (se kode s 96)

I de fleste organisasjonene er inntekt fra **kunstnerisk virksomhet** den dominerende inntektskomponenten. For kunstnergruppa som helhet utgjør kunstnerisk inntekt om lag tre fjerdedeler av bruttoinntekten.

Noen organisasjoner skiller seg imidlertid ut med lavere andel inntekt fra kunstnerisk arbeid. Det gjelder Den norske Forfatterforening, Ungdomslitteraturens Forfatterlag, Norsk Oversetterforening, Norsk Revyforfatterforening og Norske Populærautorer, Forbundet Frie Fotografer og Norske Kunsthåndverkere hvor inntekter fra kunstnerisk virksomhet utgjør under 60 prosent av bruttoinntekten.

Det er et gjennomgående trekk for scenekunstnere og musikere, som i større grad er fast ansatte, at inntekten fra kunstnerisk virksomhet utgjør en

større andel av bruttoinntekten enn i organisasjoner som stort sett består av frilanskunstnere.

Det er store forskjeller mellom organisasjonene når det gjelder inntekt av kunstnerisk virksomhet (se tabell 5.7). Syv organisasjoner ligger lavere enn 100 tusen i gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet. Det gjelder forfattere, oversettere, revyforfattere/populærautorer, fotografer, kunsthåndverkere og billedkunstnere.

Når det gjelder inntekter av **ikke-kunstnerisk** virksomhet er det interessante forskjeller mellom organisasjonene. Inntektene fra ikke-kunstnerisk virksomhet er i gjennomsnitt lave. For medlemmene i enkelte organisasjoner betyr imidlertid slik inntekt ganske mye. Forfatterne og oversetterne peker seg ut ved at medlemmene i gjennomsnitt har rundt 50 tusen kroner i inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet. Også gruppa av revyforfattere/-populærautorer og Forbundet Frie Fotografer har inntekter fra ikke-kunstnerisk virksomhet i denne størrelsesorden. Med unntak av fotografene peker ikke disse gruppene seg ut ved å ha særlig dårlig brutto- eller nettoinntekt.

To grupper med lav inntekt fra kunstnerisk virksomhet har heller ikke særlig høye inntekter fra ikke-kunstnerisk arbeid eller næring. Dette er kunsthåndverkerne og billedkunstnerne, som i gjennomsnitt både har lave inntekter fra kunstnerisk arbeid og små tilleggsinntekter.

5.7 Inntekt fra kunstnerisk virksomhet etter organisasjon

I dette delkapitlet vil det bli gitt en nærmere beskrivelse av inntektskomponenten "inntekt fra kunstnerisk virksomhet". Beskrivelsen vil først ta for seg inntektens nivå (5.7.1), deretter **spredning** (5.7.2) og til slutt forholdet mellom de **komponenter** den består av; kunstnerisk hovedvirksomhet, annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet virksomhet og stipend (5.7.3).

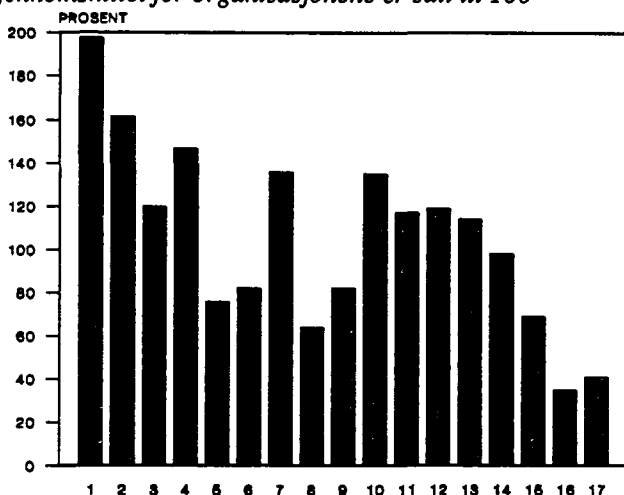
5.7.1 Inntekt av kunstnerisk virksomhet - nivå

Gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet etter organisasjon er vist på nytt i tabell 5.8, rangeringen av organisasjonene etter bruttoinntekt er beholdt. Det er også gitt et 95%-konfidensintervall for gjennomsnittstallene. Figur 5.5 viser inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt etter organisasjon. Gjennomsnitt for alle organisasjonene er satt til 100. Organisasjonene er rangert etter bruttoinntekt.

Tabell 5.8 Inntekt fra kunstnerisk virksomhet og 95-% konfidensinterfall (i tusen)

	KRONER	95%-KONF. INV	N
Norsk Sceneinstruktørforening	220001	192 - 248	35
Norsk Komponistforening og Ny Musikk's Komponistgruppe	179736	155 - 205	42
Norske Dramatikeres Forbund	133938	111 - 157	43
Norske Interiørarkitekters Forening	163235	138 - 254	41
Norske Populærautører og Norsk Revyforfatterforening	84938	59 - 110	34
Ungdomslitteraturens Forfatterlag Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978	151544	130 - 173	35
Norsk Oversetterforening	71542	50 - 93	33
Den norske Forfatterforening	90895	65 - 117	43
Norske Scenografer	150247	121 - 179	18
Norsk Filmforbund	118591	96 - 141	29
Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund	132463	109 - 146	35
Norsk Illustratørforbund	126495	104 - 149	42
Norsk Ballettforbund	119552	92 - 129	42
Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon	77036	46 - 108	45
Forbundet Frie Fotografer	38367	27 - 50	40
Norske Kunsthåndverkere	45686	35 - 57	67

Figur 5.5 *Inntekt av kunstnerisk virksomhet etter organisasjon (se kode s 96). Gjennomsnittet for organisasjonene er satt til 100*

Forfatterorganisasjonene (unntatt dramatikerne), oversetterne og populær-autorene kommer dårligere ut enn de gjorde når det gjaldt bruttoinntekt. Ellers holder rangeringen etter bruttoinntekt seg stort sett.

Organisasjonene kan grupperes i tre kategorier inndelt etter nivå på inntekt fra kunstnerisk virksomhet (gjennomsnittstall i tusen kroner i parentes):

1) Mer enn 150 tusen i samlet kunstnerisk inntekt

Norsk Sceneinstruktørforening (220), Norsk Komponistforening (180), Interiørarkitektenes forening (163), Skuespillerforbundet og Skuespillerforeningen 1978 (152), Norske Scenografer (150).

2) 100-150 tusen i samlet kunstnerisk inntekt

Norske Dramatikeres Forbund (133), Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund (132), Norsk Illustratørforbund (126), Norsk Filmforbund (118), Norsk Ballettforbund (110).

3) Mindre enn 100 tusen i samlet kunstnerisk inntekt

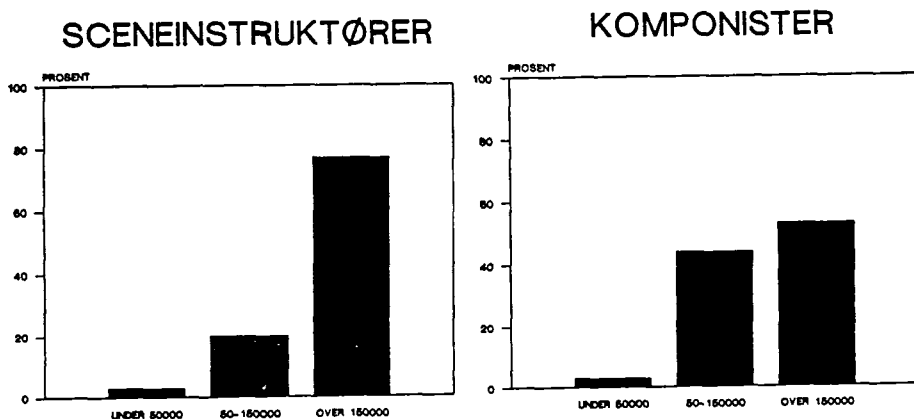
Den norske Forfatterforening (91), Ungdomslitteraturens Forfatterlag (90), Norsk Revyforfatterforening (85), Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon (77), Norsk Oversetterforening (72), Norske Kunsthåndverkere (45), Forbundet Frie Fotografer (38).

Inndelingen får fram ett klart trekk: organisasjonene med mange frilans-kunstnere er sterkt representert i kategorien med lav gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet. Organisasjonene med større andel fast ansatte ligger gjennomgående bedre an. Bortsett fra komponister og interiørarkitekter er det bare scenekunstnerne som ligger over 150 tusen i kunstnerisk inntekt i gjennomsnitt.

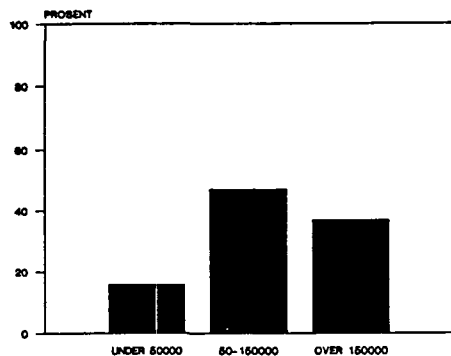
5.7.2 Inntekt av kunstnerisk virksomhet - spredning

Inntekt av kunstnerisk virksomhet er delt inn i tre intervaller for å vise spredningen innad i organisasjonene. De tre intervallene er 0 til 49 999 kroner, 50 tusen til 149 999 kroner og 150 tusen kroner eller mer. Fordelingen er vist i figur 5.6.

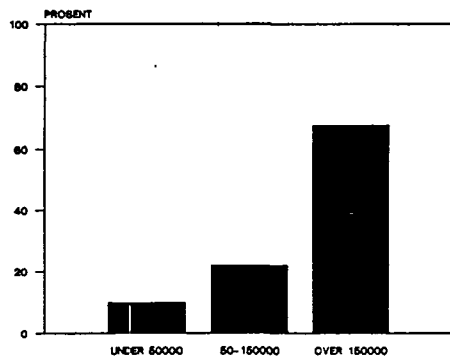
Figur 5.6 Fordeling av inntekt fra kunstnerisk virksomhet

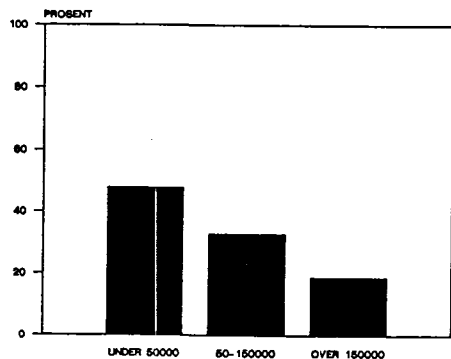
DRAMATIKERE

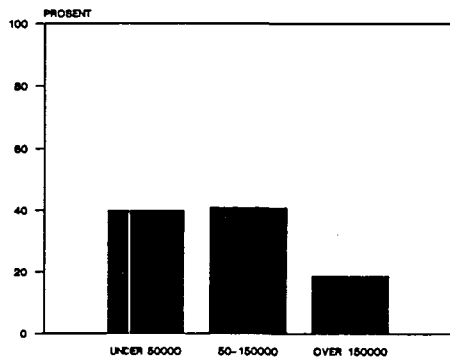
INTERIØRARKITEKTER

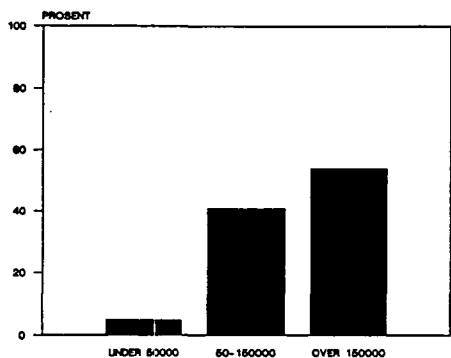
REVYFORF./POP.AUTORER

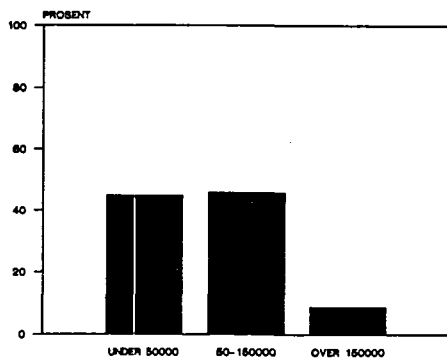
FORF. BARN OG UNGDOM

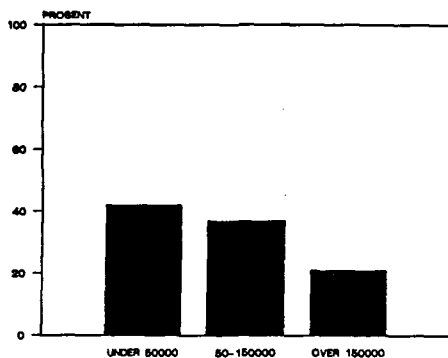
SKUESPILLERE

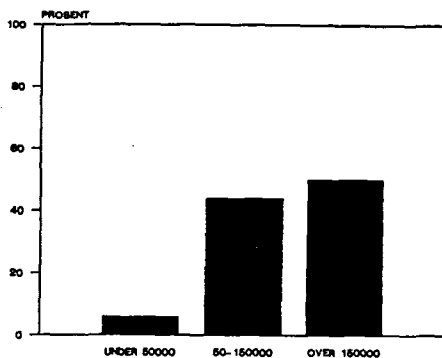
OVERSETTERE

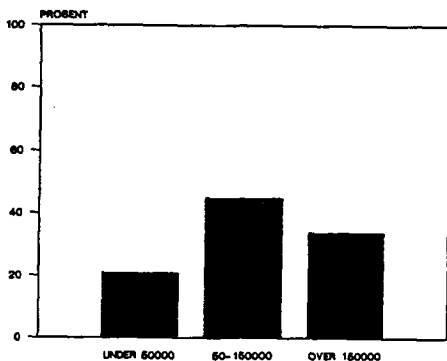
FORFATTERE VOKSNE

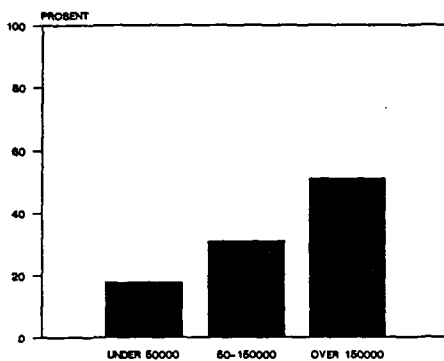
SCENOGRAFER

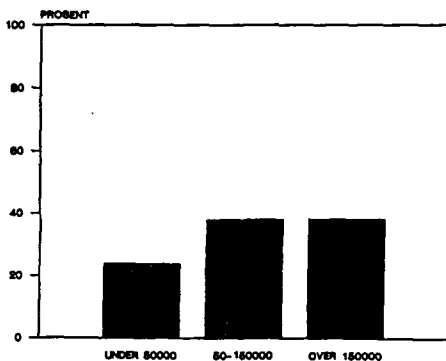
FILMKUNSTNERE

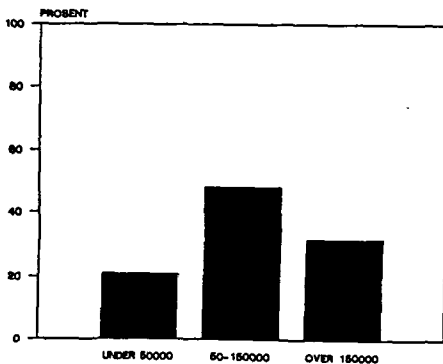
MUSIKERE

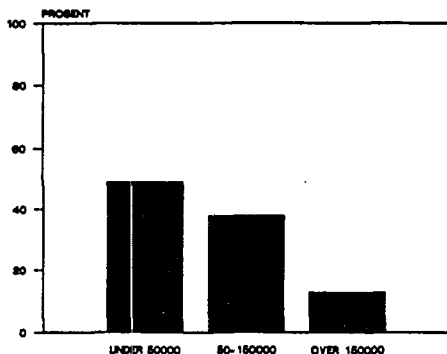
ILLUSTRATØRER

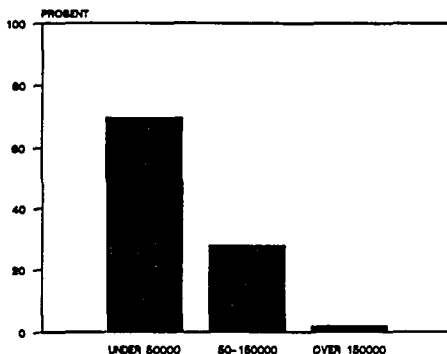
BALLETTDANSERE

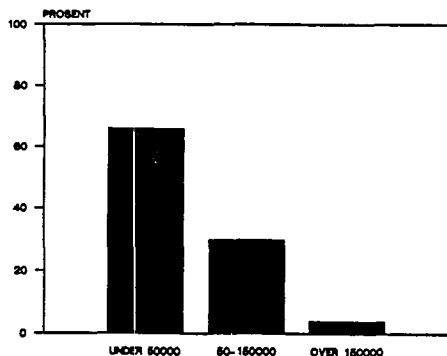
BILLEDKUNSTNERE

FOTOGRAFER

KUNSTHÅNDVERKERE

Andelen med under 50 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk virksomhet er størst blant fotografer og kunsthåndverkere. Men også blant forfattere (unntatt dramatikere), oversettere, revyforfattere/populærutøvere og billedkunstnere er det omlag 40 prosent som har en kunstnerisk inntekt under 50 tusen kroner. Andelen med kunstnerisk inntekt over 150 tusen kroner er størst blant sceneinstruktører og interiørarkitekter, mens omtrent ingen har oppgitt dette blant kunsthåndverkere og fotografer. Figuren viser imidlertid at det i de fleste organisasjoner er relativt stor spredning i inntekt fra kunstnerisk virksomhet.

5.7.3 Inntekt fra kunstnerisk virksomhet - sammensetning

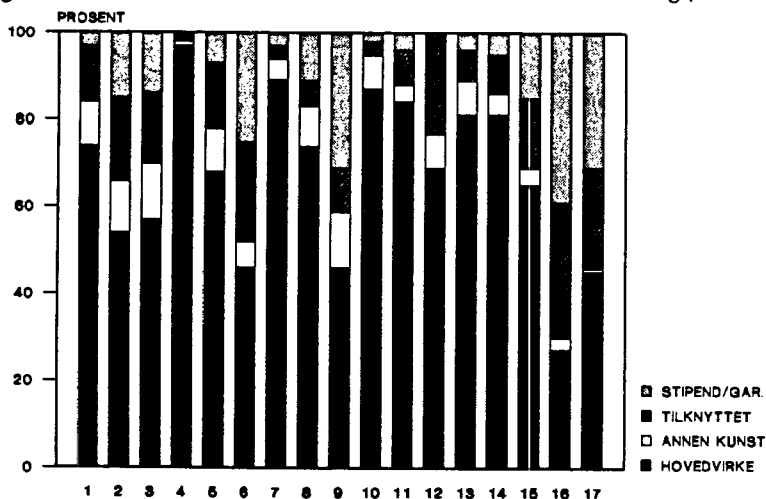
Et viktig spørsmål er hvordan inntektene fra kunstnerisk virksomhet er sammensatt i de ulike organisasjonene: hvilke inntektskilder teller mest for medlemmene? Hvor stor andel stammer fra kunstnerisk hovedvirksomhet, fra stipend og fra kunstnerisk tilknyttet virksomhet? Tabell 5.9 viser gjennomsnittlig inntekt på postene kunstnerisk hovedvirksomhet, annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet virksomhet og stipend-garantiinntekt. Figur 5.7 viser de samme komponentenes andel av inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt. Organisasjonenes rangering er den samme som for bruttoinntekt.

Tabell 5.9 Sammensetningen av inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt etter organisasjon (i tusen)

	I	II	III	IV	V
Norsk Sceneinstruktørforening	165	21	28	6	35
Norsk Komponistforening og Ny Musikk's Komponistgruppe	97	21	34	28	42
Norske Dramatikeres Forbund	76	18	22	18	43
Norske Interiørarkitekters Forening	158	1	4	-	41
Norske Populærautorer og Norsk Revyforfatterforening	58	8	13	6	34
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	42	5	20	23	47
Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978	135	8	4	4	35
Norsk Oversetterforening	53	7	5	7	33
Den norske Forfatterforening	42	12	9	28	43
Norske Scenografer	131	11	4	4	18
Norsk Filmforbund	99	5	10	5	29
Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund	92	10	29	2	35
Norsk Illustratørforbund	102	10	9	6	42
Norsk Ballettforbund	89	5	10	6	42
Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon	50	3	12	12	45
Forbundet Frie Fotografer	10	1	12	15	40
Norske Kunsthåndverkere	20	1	10	14	67

I	Inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet (i tusen)
II	Inntekt fra annen kunstnerisk virksomhet (i tusen)
III	Inntekt fra kunstnerisk tilknyttet arbeid (i tusen)
IV	Inntekt fra stipend og garantiinntekt (i tusen)
V	Antall enheter

Figur 5.7 *Inntekt av kunstnerisk virksomhet. Sammensetning (se kode s 96)*

Ut fra tabell 5.9 kan kunstnerorganisasjonene grovt deles i **to kategorier** - de som i hovedsak har sine inntekter fra kunstnerisk hovedvirksomhet og de som har et betydelig innslag av inntekt fra kunstnerisk tilknyttet virksomhet og stipendier.

Den **første** kategorien organisasjoner består av Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978, Norske Scenografer, Norsk Sceneinstruktørforening, Norsk Ballettforbund, Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund, Norske Interiørarkitekter, Norsk Filmforbund, Norsk Illustratørforbund og Norsk Oversetterforening. I disse organisasjonene utgjør inntekten fra kunstnerisk hovedvirksomhet 70 prosent eller mer av medlemmenes kunstneriske inntekt. I disse organisasjonene utgjør stipend i gjennomsnitt mindre enn 10 prosent av inntekten fra kunstnerisk virksomhet. For medlemmene Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund utgjør imidlertid kunstnerisk tilknyttet virksomhet 22 prosent av inntekten fra kunstnerisk virksomhet.

I den **andre** kategorien finner vi forfattere, revyforfattere/populærautorer, komponister, kunsthåndverkere og billedkunstnere. For disse

gruppene utgjør inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet mellom 40 og 65 prosent av inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt. Her utgjør stipend en større andel av inntekten fra kunstnerisk virksomhet - fra 12 prosent hos populærautorene til 40 prosent blant fotografene. Kunstnerisk tilknyttet virksomhet representerer også en klart større andel av inntektene for medlemmene i disse organisasjonene. For både komponister, kunsthåndverkere og barne- og ungdomsbokforfattere utgjør denne type inntekt ca 20 prosent eller mer av de samlede inntekter fra kunstnerisk virksomhet. For fotografene utgjør inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet bare 26 prosent av inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt, og inntektsandelen fra stipend og kunstnerisk tilknyttet virksomhet er henholdsvis 32 og 39 prosent.

Vi vil også kort kommentere de enkelte inntektskomponentenes størrelse. Interiørarkitekter, skuespillere, scenografer, sceneinstruktører har en gjennomsnittlig **inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet** på over 130 tusen kroner. Inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet er lavest i organisasjoner for kunsthåndverkere og fotografer. Også forfattere, oversettere og billedkunstnere har gjennomsnittlig lave inntekter - rundt 50 tusen kroner - fra sin kunstnerisk hovedvirksomhet.

Størrelsen på inntekt fra **annen kunstnerisk virksomhet** varierer sterkt. Blant komponister og sceneinstruktører er "flerbruk" mest vanlig, mens det for kunsthåndverkere, fotografer og billedkunstnere ikke forekommer ofte.

Gjennomsnittsinntekt fra **kunstnerisk tilknyttet arbeid** er høyest blant musikere, komponister, ungdomslitterære forfattere og dramatikere, samt for sceneinstruktører. Også her er det stor variasjon, og tallene er derfor usikre.

Forfattere, komponister, kunsthåndverkere og billedkunstnere har gjennomsnittlig inntekt fra stipend på mer enn 10 tusen kroner. Blant disse er det komponistene og forfattergruppene som har høyest kronebe-
løp. Vi skal se litt nærmere på hvilke grupper som særlig mottar stipend-

midler. Stipend omfatter alle former for stipendutbetalinger, også stipender fra vederlagsordningene. Her må det igjen tas forebehold om at ikke alle stipendmidler fanges opp av selvangivelsesregnskapet. Eksempelvis vil reisestipend til grupper som fører næringsregnskap bare bli fanget opp hvis stipendet ikke er brukt til formålet.

Tabell 5.10 Stipend/garantiinntekt etter organisasjon

	I	II	III	IV
Norsk Sceneinstruktørforening	6278	3%	20%	35
Norsk Komponistforening og Ny Musikk's Komponistgruppe	27739	15%	65%	42
Norske Dramatikeres Forbund	18265	14%	33%	43
Norske Interiørarkitekters Forening	--	--	--	41
Norske Popularautorer og Norsk Revyforfatterforening	5581	7%	27%	34
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	22809	25%	60%	47
Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978	4325	3%	18%	35
Norsk Oversetterforening	7479	10%	39%	33
Den norske Forfatterforening	27934	31%	53%	43
Norske Scenografer	4026	3%	11%	18
Norsk Filmforbund	4896	4%	7%	29
Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund	1810	1%	3%	35
Norsk Illustratørforbund	5542	4%	17%	42
Norsk Ballettforbund	5578	5%	12%	42
Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon	11503	15%	29%	45
Forbundet Frie Fotografer	15035	39%	35%	40
Norske Kunsthåndverkere	14147	31%	28%	67

- I Gjennomsnittlig inntekt fra stipend/garantiinntekt
 II Gjennomsnittlig inntekt fra stipend/garantiinntekt som andel av
 gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet
 III Andel som har inntekt fra stipend eller garantiinntekt
 IV Antall enheter

Stipend og garantiinntekter utgjør størst del av gjennomsnittlig kunstnerisk inntekt for fotografer, kunsthåndverkere, medlemmer av Den norske Forfatterforening og Ungdomslitteraturens Forfatterlag. Andelen som har oppgitt denne type inntekt er størst blant voksen- og ungdomsforfatterne

og blant komponistene. Scenekunstnere, illustratører og musikere har lav gjennomsnittsinntekt fra stipend/garantiinntekt. Andelen av medlemmene som oppgir denne typen inntekt er imidlertid lav i disse gruppene, slik at det beløp den enkelte mottar vil være klart større enn det som framgår av gjennomsnittstallene i tabell 5.10.

5.8 Arbeidstid

Det er betydelige inntektsforskjeller mellom organisasjonene på toppen og i bunnen av inntektsskalaen. Inntektsforskjellene er også betydelige innen kunstnerorganisasjonene. I hvilken grad kan ulikhetene mellom organisasjonene forklares med variasjoner i arbeidstid?

For det første har medlemmene i alle organisasjonene oppgitt en gjennomsnittlig arbeidstid som tilsvarer mer enn normalarbeidsdagen (tabell 5.11). I flere organisasjoner ligger den gjennomsnittlige arbeidstiden opp mot 50 timer pr uke.

Arbeidstid i alt skjuler imidlertid store variasjoner mellom organisasjonene når det gjelder fordelingen av arbeidstid mellom kunstnerisk og ikke kunstnerisk arbeid.

Tabell 5.11 Arbeidstid etter organisasjon. Gjennomsnitt pr uke

	I	II	III	IV	N
Norske Sceneinstruktører	52	40	7	5	43
Norsk Komponistforbund og Ny Musikk's Komponistgruppe	50	39	8	3	48
Norske Dramatikeres Forbund	43	29	5	9	35
Norske Interiørarkitekter Forening	41	33	4	3	57
Norsk Revyforfatterforening og Norske Populærautører	47	32	5	11	45
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	43	23	7	12	57
Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978	48	45	2	-	37
Norsk Oversetterforening	41	22	3	16	32
Den norske Forfatterforening	44	27	4	13	52
Norske Scenografer	48	42	4	2	28
Norsk Filmforbund	53	41	7	5	40
Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund	41	28	8	5	48
Norsk Illustratørforbund	46	37	4	5	47
Norsk Ballettforbund	43	30	7	5	44
Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon	47	37	5	5	56
Forbundet Frie Fotografer	47	25	3	19	36
Norske Kunsthåndverkere	44	37	2	5	61

- I Arbeidstid i alt
- II Kunstnerisk hovedvirksomhet
- III Kunstnerisk tilknyttet arbeid
- IV Annet arbeid

Organisasjonene er inndelt i tre kategorier ut fra arbeidstid i kunstnerisk hovedvirksomhet:

1) Gjennomsnittlig arbeidstid på mer enn 40 timer pr uke i kunstnerisk hovedvirksomhet.

Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978, Norske Scenografer, Norske Sceneinstruktører og Norsk Filmforbund.

2) Gjennomsnittlig arbeidstid på mellom 30 og 40 timer pr uke i kunstnerisk hovedvirksomhet.

Norske Kunsthåndverkere, Norske Interiørarkitekter, Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon, Norsk Illustratørforbund, Norsk Ballettforbund og Norsk Revyforfatterforening og Norske Populærautorer.

3) Gjennomsnittlig arbeidstid på mindre enn 30 timer pr uke i kunstnerisk hovedvirksomhet.

Den norske Forfatterforening, Ungdomslitteraturens Forfatterlag, Norsk Oversetterforbund, Norske Dramatikeres Forbund, Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund, Forbundet Frie Fotografer.

De organisasjonene som bruker mest tid til ikke-kunstnerisk arbeid, bruker også gjennomgående minst tid på kunstnerisk hovedvirksomhet. Dette gjelder medlemmene i Den norske Forfatterforening, Ungdomslitteraturens Forfatterlag, Norsk Oversetterforening, Norsk Revyforfatterforening og Norske Populærautorer som har en gjennomsnittlig arbeidstid pr uke i ikke-kunstnerisk virksomhet som tilsvarer 1 til 2 fulle arbeidsdager i uka.

Medlemmene i Norsk Skuespillerforening og Skuespillerforbundet 1978 bruker lite tid på ikke-kunstnerisk virksomhet, mens medlemmene i de øvrige organisasjonene i gjennomsnitt arbeider fra en halv til en dag pr uke med ikke-kunstnerisk virksomhet.

Når det gjelder kunsttilknyttet arbeid, tilsvarer det fra en halv til om lag en arbeidsdag pr uke for samtlige organisasjoner.

Hovedtrekket for alle organisasjonene er at arbeidsdagen er lang. Inntektsforskjellene mellom organisasjonene kan ikke forklares ut fra antall timer medlemmene i organisasjonene arbeider: billedkunstnere og komponister oppgir om lag samme gjennomsnittlige arbeidstid, mens gjennomsnittsinntekten er klart forskjellig.

Arbeidstidstallene for ikke-kunstnerisk arbeid bekrefter inntektstallene for ikke-kunstnerisk virksomhet. Det er de fire forfatterorganisasjonene, populærautorene og fotografene som har oppgitt at de arbeider mest med ikke-kunstnerisk virksomhet. Det er rimelig å anta at medlemmene i disse organisasjonene som tar ikke-kunstnerisk arbeid, gjør det for å kompensere for lave inntekter fra kunstnerisk virksomhet.

Et par organisasjoner skiller seg ut ved både å ha lav inntekt og høy arbeidstid i kunstnerisk hovedvirksomhet. Dette gjelder Norske Kunsthåndverkere og Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon.

5.9 Oppsummering

Vi har sett at det er to organisasjoner som skiller seg ut med høyere inntekter enn de andre organisasjonene; sceneinstruktørene og komponistene. Fire organisasjoner skiller seg ut med lavere inntekter enn de andre; billedkunstnere, kunsthåndverkere, fotografer og (dels) ballettdansere. De andre organisasjonene ligger samlet både når det gjelder gjennomsnittlig brutto- og nettoinntekt. Når vi ser på bruttoinntektens sammensetning, blir det større forskjeller mellom organisasjonene. For forfattergruppene, (med unntak av dramatikerne), gruppa av revyforfattere/populærautorer, oversetterne og fotografene, utgjør inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt om lag halvparten eller mindre av gjennomsnittlig bruttoinntekt. Disse gruppene bruker mer tid på, og har større inntekt fra, ikke-kunstnerisk virksomhet enn de øvrige kunstnergruppene.

Ett trekk som går igjen i de fleste organisasjonene er store inntektsulikheter. Dette er et like markant trekk ved inntektsforholdene som de inntektsskiller som følger organisasjonene. I neste kapittel vil inntektsforskjellene bli videre drøftet.

Kapittel 6 Inntekt blant fast ansatte, engasjerte og frilanskunstnere

6.1 Innledning

Vi så i forrige kapittel at inntektsstrukturen varierte både innen og mellom organisasjonene. I dette kapitlet skal vi undersøke om disse variasjonene har sammenheng med den enkeltes ansettelsesforhold.

De fleste fast ansatte kunstnere vil arbeide ved institusjoner som er helt eller delvis finansiert av det offentlige, men drevet som frittstående selskaper (teater, opera eller orkestterselskap). Arbeids- og lønnsforholdene ved disse er lov- og avtalefestet. Organisasjonene forhandler om lønns- og arbeidsforhold med en arbeidsgiver.

Kunstnere med tidsavgrensede ansettelser, **engasjement**, er en mer sammensatt gruppe. De fleste vil ha engasjementer ved faste institusjoner, og har i de periodene avtalefestete lønns- og arbeidsvilkår. Som i en del andre næringer går veien til fast ansettelse ofte gjennom engasjementer og vikariater. Engasjementsstatus er derfor en forbigående periode for mange, og den er knyttet til en bestemt fase i yrkeskarrieren.

Kategorien **frilans** må differensieres etter hvilket hovedarbeidsområde kunstneren tilhører. For kunstnergrupper som f.eks. forfattere, kunsthåndverkere, komponister, billedkunstnere og fotografer er frilansstatusen livslang. De er selvstendige yrkesutøvere i samme forstand som privatpraktiserende leger, tannleger, advokater osv. For andre grupper kan frilansstatusen være ledd i en etableringsperiode eller forbigående friperioder fra varige arbeidsforhold.

Ansettelsesforhold varierer sterkt fra organisasjon til organisasjon. Tabell 6.1 viser hvordan utvalget, brutt ned på organisasjon, fordeler seg etter ansettelsesforhold.

Tabell 6.1 Kunstnerorganisasjonenes medlemmer etter ansettelsesforhold. Intervjuundersøkelsen (prosent)

	ANSATT	ENGASJERT	FRILANS	N
I alt	31	10	59	
Den norske Forfatterforening ...	3	-	97	60
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	2	3	96	67
Norsk Oversetterforening	-	14	86	42
Norske Dramatikeres Forbund	7	2	91	46
Skuespillere	61	23	16	43
Norske Scenografer	46	14	41	37
Norske Sceneinstruktører	32	36	32	50
Norsk Ballettforbund	37	33	31	49
Norsk Musikerforbund og				
Norsk Tonekunstnersamfund	64	14	23	51
Norsk Komponistforbund og				
Ny Musikk Komponistgruppe	4	8	88	51
Norsk Revyforfatterforening og				
Norske Populærautorer	11	8	81	55
Norsk Filmforbund	18	22	60	45
Forbundet Frie Fotografer	3	-	97	39
Norske Kunsthåndverkere	-	-	100	68
Norske Interiørarkitekter	48	1	51	67
Norske Billedkunstneres				
Fagorganisasjon	3	3	94	69
Norsk Illustratørforbund	16	7	77	57

Sceneorganisasjonene, og da særlig skuespillerne, og musikerorganisasjonene har flest fast ansatte. Det er dessuten en tendens til at organisasjoner med mange ansatte også har mange engasjerte. Unntaket fra dette er Norske Interiørarkitekter hvor halvparten av medlemmene er fast ansatt, mens resten arbeider på frilansbasis. Norsk Filmforbund har flest frilansmedlemmer, men i denne organisasjonen er det også endel ansatte og engasjerte. For de øvrige organisasjonene er det mangel på ansettelsesforhold som dominerer.

Som i kapittel 4 hentes informasjon om arbeidstilknytning og arbeidstid fra intervjuundersøkelsen, mens opplysninger om inntektsforhold hentes fra postenquêten. Ettersom ikke alle som svarte på postenquêten besvarte intervjuundersøkelsen, blir utvalget noe redusert. Den prosentvise andelen med ansatte, engasjerte og frilans blir imidlertid det samme.

6.2 Inntektsforhold

Inntektsnivå og inntektsstruktur for fast ansatte, engasjerte og frilanskunstnere framgår av tabell 6.2.

Tabell 6.2 Inntekt etter ansettelsesforhold

	ANSATT (N=254)	ENGASJERT (N=80)	FRILANS (N=468)
BRUTTOINNTEKT			
Gjennomsnitt	184594	164296	131296
-95% konf.interv. (i tusen)	178 - 191	144 - 184	121 - 141
Struktur			
-kunstnerisk inntekt	166574	126248	83064
-inntekt av annet arbeid .	5152	15299	28355
-annen inntekt	12867	22662	19871
Andel m. mindre enn 100000	6%	32%	49%
Andel m. 100000-199999 ...	61%	36%	35%
Andel m. 200000 eller mer	33%	33%	16%
BRUTTOINNTEKT minus minstefradrag, underskudd i næring og underskudd i næring i prosent av bruttoinntekt .			
	91%	85%	83%
INNTEKT FRA KUNSTNERISK VIRKSOMHET			
Gjennomsnitt	166574	126248	83064
95% konf.interv. (i tusen)	159 - 174	107 - 145	74 - 92
Struktur			
-kunstn. hovedvirksomhet .	133107	82169	53419
-annen kunstn. virksomhet	12170	7217	4607
-kunstn. tilk.	20772	34182	13035
-stipend	526	2684	12001
Andel m. mindre enn 50000	9%	10%	46%
Andel m. 50000-149999	15%	57%	37%
Andel m. 150000 eller mer	76%	33%	17%
NETTOINNTEKT			
Gjennomsnitt	133688	113179	90248
95% konf.interv. (i tusen)	128 - 139	97 - 129	83 - 97

Hovedresultatene i tabellen er:

* Bruttoinntekten for ansatte kunstnere er gjennomsnittlig 184 tusen kroner, for engasjerte kunstnere 164 tusen kroner og for frilanskunstnere 131 tusen kroner. I gjennomsnitt har frilanskunstnerene en bruttoinntekt som tilsvarer 71% av det fast ansatte kunstnere har. Inntektsforskjellen mellom engasjerte og fast ansatte er mindre, men signifikant.

* Spredningen i bruttoinntekten er størst for frilanskunstnerne og minst for de fast ansatte. 6 av 10 fast ansatte har en bruttoinntekt mellom 100 og 200 tusen kroner. Den tilsvarende andelen for engasjerte og frilansere er 36 prosent og 35 prosent.

* Andelen med lav inntekt er størst blant frilanserne. Mens halvparten av disse oppgir en bruttoinntekt under 100 tusen, er den tilsvarende andelen blant fast ansatte 6%.

* Frilansere og engasjerte har i gjennomsnitt klart høyere inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid enn det fast ansatte kunstnere har.

* Ulikhetene blir mer markerte når man ser på inntekt fra kunstnerisk virksomhet. Fast ansatte kunstnere har omlag dobbelt så høy inntekt fra kunst som det frilanskunstnere har. Tre av fire fast ansatte kunstnere har 150 tusen kroner eller mer i inntekt fra kunstnerisk virksomhet. Bare 17% av frilanserne har så høy inntekt fra kunstnerisk virksomhet. 46% av frilanserne har oppgitt en samlet inntekt fra kunstnerisk virksomhet på under 50 tusen kroner.

* Frilanskunstnere har i gjennomsnitt større inntekt fra stipend/garantiinntekt enn det fast ansatte og engasjerte kunstnere har. Fast ansatte kunstnere mottar ikke stipendinntekter av betydning.

* Forskjellene mellom gruppene holder seg også når vi ser på bruttoinntekt minus fradrag til inntekts ervervelse/underskudd i næring, og nettoinntekt.

Når det gjelder nivå og spredning i bruttoinntekt er det en klar sammenheng: Frilanskunstnere har lavere bruttoinntekt enn ansatte og engasjerte kunstnere, og det er større inntektsvariasjon blant frilansere og engasjerte enn blant fast ansatte.

Bruttoinntektens sammensetning er også forskjellig for ansatte, engasjerte og frilanskunstnerne. For de ansatte utgjør inntekter fra ikke-kunstnerisk arbeid og andre inntekter bare om lag 9 prosent av bruttoinntekten. For kunstnere med engasjement utgjør disse postene om lag en fjerdedel av bruttoinntekten, mens andelen for frilanskunstnere er noe over en tredjedel. Frilanskunstnere har ikke bare lavere bruttoinntekt enn fast ansatte kunstnere, de får også en større andel av inntekten fra andre kilder enn sin kunstneriske virksomhet.

Frilanskunstnere må skaffe seg arbeidssted og holde materialer og arbeidsredskaper selv. Det kunne derfor ventes at frilanskunstnerne hadde større fradrag knyttet til den kunstneriske virksomheten enn engasjerte og ansatte kunstnere. Bruttoinntekt unntatt minstefradrag, utgifter til inntekts ervervelse og underskudd i næring utgjør 91 prosent av bruttoinntekten for de ansatte, 85 prosent for de engasjerte, og 83 prosent for frilanskunstnerne. Fradragene som er knyttet til kunstnerisk virksomhet er ikke markant forskjellig for de tre gruppene. Noe av forklaringen er sannsynligvis at næringsinntekt er et nettotall, slik at fradragene for gruppa som fører næringsregnskap ikke kommer fram. Dermed er heller ikke fradragspostene helt sammenliknbare.

6.2.1 Inntekt fra kunstnerisk virksomhet

Forskjellene i gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet mellom ansatte, engasjerte og frilanskunstnere er større enn forskjellene i bruttoinntekten. Ansatte kunstneres inntekt fra kunstnerisk virksomhet er i gjennomsnitt 166 tusen kroner og utgjør om lag 90 prosent av bruttoinntekten. Engasjerte kunstneres gjennomsnittsinntekt fra kunstnerisk virksomhet er 126 tusen kroner og utgjør 77 prosent av bruttoinntekten. Frilanskunstnerne tjener gjennomsnittlig 83 tusen kroner på kunstnerisk virksomhet. Dette utgjør 63 prosent av bruttoinntekten. Mens hele 76 prosent av de ansatte tjener mer enn 150 tusen kroner på kunstnerisk virksomhet, ligger bare 17 prosent av frilanskunstnerne i denne inntektskategorien. Det er

altså en klar sammenheng mellom inntektsandel og inntektsstørrelse fra kunstnerisk virksomhet og ansettelsesforhold.

Dette bildet forsterkes ytterligere hvis det tas utgangspunkt i inntekter fra **kunstnerisk hovedvirksomhet**. Ansatte kunstnere har 133 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet, mens frilanskunstnerne har 53 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet. De ansatte har altså nær tre ganger så høy inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet som frilanskunstnerne. De engasjerte har 82 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet. Frilanskunstnerne har også lavere inntekter fra annen kunstnerisk virksomhet og kunstnerisk tilknyttet virksomhet enn ansatte og engasjerte kunstnere.

Stipendmidlene tildeles frilanskunstnerne i langt større utstrekning enn de engasjerte og ansatte kunstnere. I gjennomsnitt har frilanskunstnerne 12 tusen kroner i stipend, mens tallet for de engasjerte er 3 tusen kroner. De ansatte har i gjennomsnitt under tusen kroner i stipendmidler. For en del frilanskunstnerne blir lave inntekter fra kunstnerisk hovedvirksomhet til en viss grad oppveiet med stipender.

6.2.2 Arbeidstid, kjønn og alder

I tabell 6.3 ser vi nærmere på ulike kjennetegn ved gruppene fast ansatte, engasjerte og frilanskunstnere.

Tabell 6.3 Arbeidstid, kjønns- og aldersfordeling etter ansettelsesforhold

	ANSATTE (N=380)	ENGASJERTE (N=97)	FRILANS (N=656)
ARBEIDSTID, TOTALT			
Gjennomsnitt	46	44	44
Struktur			
-andel med kort deltid ...	3%	13%	11%
-andel med lang deltid ...	6%	6%	16%
-andel med normalarbeidstid	37%	28%	23%
-andel med mer enn 45 timer	54%	53%	50%
ARBEIDSTID, KUNST (hoved+tilk)			
Gjennomsnitt	42	41	36
Struktur			
-andel med deltid (1-34 timer)	18%	30%	41%
-andel med 35-44 timer ...	39%	22%	23%
-andel med mer enn 45 timer	43%	48%	36%
BARE TID TIL KUNST			
	81%	87%	65%
ALDER			
Gjennomsnitt	42	39	46
Struktur			
-under 35 år	33%	44%	21%
-35-54 år	47%	46%	51%
-over 55 år	20%	10%	28%

* Frilanskunstnere arbeider i gjennomsnitt like mange timer som fast ansatte og engasjerte kunstnere. Det er likevel noe større andel frilansere som arbeider deltid: 27% av frilanskunstnerne mot 9% av fast ansatte kunstnere oppgir en samlet arbeidstid på mindre enn 35 timer pr uke.

* Gjennomsnittlig antall timer brukt til kunst er høyere for ansatte enn for frilanskunstnere, men forskjellen er langt mindre enn inntektsforskjellene. Derimot er det klart større andel blant frilanserne som arbeider

der deltid med kunstnerisk virksomhet. 41 prosent av frilanskunstnerne sier at de arbeider mindre enn 35 timer i uka med kunst. Blant fast ansatte kunstnere er den andelen 18 prosent.

* Det er noe flere ansatte og kunstnere med engasjement blant gruppene under 35 år.

Arbeidstidstallene for disse gruppene er vanskelige å sammenlikne direkte. For ansatte kunstnere vil arbeidstid som regel bety betalt arbeidstid, mens arbeidstid ikke nødvendigvis er det samme som betalt arbeidstid for frilanskunstnere.

Den totale gjennomsnittlige arbeidstiden varierer ikke mye mellom ansatte, engasjerte og frilanskunstnere, og ligger mellom 46 og 48 timer. Gjennomsnittlig arbeidstid i kunstnerisk hovedvirksomhet varierer mellom 36 og 42 timer. Ansatte kunstnere arbeider i gjennomsnitt 4 timer pr uke med ikke-kunstnerisk virksomhet, mens frilanskunstnere arbeider 8 timer pr uke med ikke-kunstnerisk virksomhet. Frilanskunstnerne har noe kortere arbeidstid i kunstnerisk virksomhet enn de ansatte kunstnerne, men denne forskjellen i arbeidstid er for liten til at den kan forklare inntektsforskjellene mellom de to gruppene.

Ser vi på andeler med kort og lang arbeidstid finner vi klarere forskjeller. En større andel blant frilanskunstnere enn blant ansatte og engasjerte, har oppgitt en arbeidstid som tilsvarer kort eller lang deltid.

Når det gjelder antall timer brukt til kunst, er det klarere forskjeller mellom ansatte og de to øvrige gruppene. 65 prosent av frilanserne, 81 prosent av de ansatte, og 87 prosent av de engasjerte oppgir at de ikke bruker tid til ikke-kunstnerisk arbeid.

Andelen med "lang" arbeidstid, dvs mer enn 44 timer pr uke, er den samme i alle tre gruppene.

Selv om gjennomsnittlig variasjon i arbeidstid ikke er stor mellom de tre kategoriene, er altså forskjellene i andel med deltid markert. For å undersøke i hvilken grad dette forklarer inntektsvariasjoner ser vi på gjennomsnittsinntekt for heltidskunstnere med ulike ansettelsesforhold. Gjennomsnittlig bruttoinntekt for gruppa med total arbeidstid pr uke på mer enn 34 timer og gjennomsnittlig inntekt fra kunst for gruppa som arbeider heltid (mer enn 34 timer pr uke) med kunst framgår av tabell 6.4.

Tabell 6.4 Gjennomsnittlig bruttoinntekt for gruppa med total arbeidstid over 34 timer (kolonne I) og gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet for gruppa som arbeider mer enn 34 timer pr uke med kunstnerisk virksomhet (kolonne II)

	I	II
Ansatte	188372 (N=213)	181105 (N=196)
Engasjerte ..	181321 (N= 50)	142653 (N= 44)
Frilans	149059 (N=298)	103738 (N=260)

Tabell 6.4 viser at inntektsforskjellene mellom ansatte, engasjerte og frilanskunstnere holder seg også når vi kontrollerer for arbeidstid. Heltidsarbeidende frilanskunstnere har i snitt oppgitt en bruttoinntekt som utgjør 79% av det fast ansatte, heltidsarbeidende kunstnere har oppgitt. Blant frilansere som arbeider mer enn 34 timer i uke med kunst, utgjør inntekt av kunstnerisk virksomhet 57% av samme inntektskomponent blant fast ansatte. Med andre ord: forskjellene i gjennomsnittsinntekt fra kunstnerisk virksomhet kan ikke forklares med den større andelen deltidsarbeidende blant frilanserne.

6.2.3 Oppsummering

I denne analysen av ansettelsesforhold og inntekt har vi sett at ansatte kunstnere har klart høyere gjennomsnittlig inntekt enn kunstnere med engasjement og frilanskunstnere. Sett i sammenheng med at andelen fast

ansatte varierer sterkt mellom organisasjonene, innebærer det at en del av inntektsforskjellene mellom organisasjonene kan forklares ut fra ansettelsesforhold.

Vi har imidlertid sett at ulikhetene i inntekt var størst blant frilanskunstnerne. I organisasjoner som stort sett omfatter frilansmedlemmer må det følgelig være andre forhold som skaper inntektsulikheten. I resten av kapitlet skal vi derfor analysere situasjonen blant kunstnere som ikke har noe ansettelsesforhold.

6.3 Typologisering av frilanskunstnere

Inntektsdannelsen for frilanskunstnerne skjer på andre måter enn for ansatte kunstnere. Mekanismene vil variere for forfattere, oversettere, billedkunstnere, musikere, komponister og kunsthåndverkere. Inntektsnivået vil likevel i siste instans avhenge av hvordan man "selger" på det marked hvor man befinner seg. Frilanskunstneren opererer på markeder som bare delvis er regulert. Mens forfattere, komponister og oversettere opererer på regulerte markeder, gjør f.eks. ikke billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer det.

I utvalget er det 468 frilanskunstnere, dvs kunstnere som har oppgitt at de ikke står i noe ansettelsesforhold. Ovenfor ble det vist at denne gruppa i gjennomsnitt har klart lavere inntekt enn ansatte kunstnere. Mange av frilanskunstnerne samler seg i de lavere inntektsintervallene, men inntektene varierer også sterkere innenfor denne gruppa enn blant de ansatte. For å forstå kunstneres inntektsforhold må derfor denne gruppa analyseres grundigere.

Til å begynne med skal vi dele frilanskunstnerne inn etter inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet.

6.3.1 Variasjoner i inntekt fra annet arbeid

Et sentralt spørsmål i forbindelse med frilanskunstneres inntekts- og arbeidsforhold, er i hvor stor grad de tar ikke-kunstnerisk arbeid for å spe på inntektene.

I tabell 6.2 så vi at gjennomsnittsinntekt fra annet arbeid/næring var klart høyere blant frilanskunstnere enn blant fast ansatte kunstnere. Gjennomsnittsmålet sier imidlertid lite om hvor mange det er som har denne type arbeid.

I denne delen av kapittel 6 skal vi dele inn frilanskunstnere etter hvor stor inntekt de har fra ikke-kunstnerisk virksomhet, dvs inntekt fra annet arbeid/næring. For å få et innblikk i hvor mye denne typen inntekt betyr for kunstnere med ulikt ansettelsesforhold, ser vi først på hvordan fast ansatte kunstnere og frilanskunstnere (totalt og gruppene med og uten arbeidsstipend/garantiinntekt) fordeler seg når inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet grupperes i intervaller.

Tabell 6.5 Inntekt fra "annet arbeid/næring" etter ansettelsesforhold

	ANSATTE (N=255)	FRILANSKUNSTNERE		
		TOTALT (N=468)	UTEN STIP/ GAR. INNT. (N=394)	MED STIP/ GAR. INNT. (N=74)
Ikke slik inntekt	84%	62%	60%	76%
Inntekt under 20 000 ..	10%	11%	11%	12%
20 000 til 89 999	4%	14%	15%	10%
Mer enn 90 000	1%	12%	14%	2%

* Tre av fire frilanskunstnere (73%) oppgir å tjene mindre enn 20 tusen kr på ikke-kunstnerisk arbeid, mens det tilsvarende tallet blant ansatte er 94 prosent.

* Andelen med ingen, eller lav, inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet er den samme når vi ser på gruppa frilanskunstnere uten arbeidsstipend og garantiinntekt.

Vi skal nå dele gruppa av alle frilanskunstnere etter hvor stor inntekt de har fra ikke-kunstnerisk arbeid. Frilanskunstnerne deles opp i tre kategorier:

a: "Heltidskunstnere" som har mindre enn 20 tusen kroner fra annet arbeid.

b: "Deltidskunstnere" med inntekt fra annet arbeid mellom 20 - 90 tusen kroner.

c: "Deltidskunstnere" med inntekt fra annet arbeid over 90 tusen kroner.

Gruppe (a) som har inntekt fra annen virksomhet som er mindre enn 20 tusen kr, er "heltidskunstnere" i den forstand at de kan bruke mesteparten av sin oppmerksomhet og arbeidskraft på kunstnerisk virksomhet. Denne gruppa omfatter 7 av 10 frilanskunstnere.

Gruppe (b) er frilanskunstnere som har inntekt fra annet arbeid/næring mellom 20 og 90 tusen kroner. Denne gruppa utgjør 14 prosent av alle frilanskunstnere. Gruppa har en inntekt fra annet arbeid/næring som gjør at de må bruke en betydelig del av sin arbeidstid på ikke-kunstnerisk arbeid: de arbeider deltid som kunstnere.

Gruppe (c) består av frilanskunstnere som har inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid/næring som er større enn 90 tusen kroner (og de fleste tjener langt mer). Dette betyr tilnærmet hel stilling i ikke-kunstnerisk virksomhet, de arbeider kort deltid som kunstnere. Denne gruppa består av 57 frilanskunstnere og utgjør 12 prosent av alle frilanskunstnere.

Inntekt

Inntektsforhold for de tre gruppene frilanskunstnere framgår av tabell 6.6.

Tabell 6.7 Brutto- og kunstnerisk inntekt for "heltidskunstnere" og "deltidskunstnere"

	HELTID (N=342)	DELTID LANG (N=69)	DELTID KORT (N=57)
BRUTTOINNTÉKT			
Gjennomsnitt	124237	90005	223659
Struktur			
Andel under 100 000	52%	70%	2%
100 000-200 000	36%	27%	41%
Over 200 000	12%	3%	57%
INNTÉKT AV KUNST			
Gjennomsnitt	98543	34900	48155
Struktur			
Andel under 50 000	34%	81%	77%
50 000-150 000	44%	16%	18%
Over 150 000	22%	3%	5%

Deltidskunstnere med høy inntekt fra annet arbeid har også klart høyest bruttoinntekt, de tjener i gjennomsnitt 224 tusen kroner. Over halvparten har mer enn 200 tusen i bruttoinntekt. Heltidskunstnere, dvs gruppa med ingen eller lav annen inntekt, har en gjennomsnittlig bruttoinntekt på 124 tusen kroner, mens bruttoinntekten er lavest for deltidskunstnere med 20-90 tusen kroner i annen inntekt. Halvparten av heltidskunstnerne har en bruttoinntekt på under 100 tusen kroner, mot to av tre deltidskunstnere.

Heltidskunstnerne har i snitt dobbelt så høy inntekt fra kunst som deltidskunstnerne. Når det gjelder inntekt fra kunstnerisk virksomhet, er imidlertid spredningen stor for heltidskunstnerne, hver femte har mer enn 150 tusen kroner i inntekt fra kunstnerisk virksomhet, mens én av tre tjener under 50 tusen kroner på kunst. Det framgår altså at inntektsforskjellene er størst blant heltids frilanskunstnere, men at det er i gruppene av deltidskunstnere det er flest med svært lave inntekter fra kunstnerisk virksomhet.

En del av inntektsulikhetene blant frilanskunstnere og dermed også innen organisasjoner med flest frilanskunstnere, bunner i at flesteparten (80 prosent) av de medlemmene som deler sin arbeidstid mellom kunstnerisk virksomhet og annet, arbeid har under 50 tusen kroner i inntekt på kunstnerisk virksomhet.

Arbeidsområde

For å analysere fordelingen mellom heltids- og deltidskunstnere innen ulike fagfelt har vi delt kunstnerne inn i fem grupper.

- a) forfattere/oversettere,
- b) scenekunstnere
- c) musikere/komponister
- d) billedkunstnere/kunsthåndverkere
- d) andre bilde- og formgivere, som består av fotografer, filmkunstnere, illustratører og interiørarkitekter.

Tabell 6.8 Andelen heltid og deltidskunstnere innen ulike arbeidsområder

	FORF/ OVERS. (N=85)	SCENE- KUNSTN. (N=19)	MUSIKERE/ KOMP. (N=83)	KUNSTH/ BILLEDK. (N=223)	ØVRIGE (N=58)
Heltid	63%	(88%)	53%	81%	83%
Deltid (lang) ..	7%	(19%)	21%	17%	11%
Deltid (kort) ..	31%	(2%)	26%	2%	6%

Det er forfattere/oversettere og musikere/komponister som har størst andel medlemmer som er deltidskunstnere med betydelig inntekt fra annet arbeid. Tre av ti forfattere/oversettere tjener mer enn 90 tusen kroner fra annet arbeid. Blant frilanskomponister og -musikere er halvparten deltidskunstnere med over 20 tusen kroner i inntekt fra annet arbeid. Andelen

med inntekt fra annet arbeid er størst blant musikere. De svært få frilans scenekunstnerne har ikke i særlig grad inntekt fra annet arbeid.

Mest overraskende er fordelingen i gruppa "kunsthåndverkere og billedkunstnere". Her er 8 av 10 heltidskunstnere. Fra før vet vi at kunstnerisk inntekt er lav for mange kunsthåndverkere og billedkunstnere. Det er likevel ikke mer enn 1/5 som har kompensert lav kunstnerisk inntekt med inntektsgivende annet arbeid av særlig betydning. Også i gruppa øvrige "bilde og formgivere" er det et flertall som ikke har særlig høye inntekter fra annet arbeid. Et unntak i denne gruppa er fotografene, hvor mange har annet arbeid.

Hva er det som gjør at såvidt få billedkunstnere og kunsthåndverkere kompenserer for lave inntekter fra kunstnerisk arbeid med ikke-kunstnerisk arbeid, mens forfatterne som har omtrent den samme inntekten fra kunstnerisk virksomhet, kompenserer?

Er det slik at kunsthåndverkere og billedkunstnere er mer nøysomme enn forfattere når det gjelder materielle goder og derfor har mindre behov for biinntekt? Det kan være en mulig forklaring, men flere forhold peker i annen retning. Billedkunstnere og kunsthåndverkere trenger i et helt annet omfang enn forfattere materialer, atelier og apparater i sin kunstneriske virksomhet. Boligkostnader utgjør i dag en vesentlig del av forbruket og er i alle større byer betydelige selv for mer beskjedne leiligheter.

En annen forklaring kan være at forfattere i større grad er familieforsørgerne, mens billedkunstner og kunsthåndverkere ikke er det, eller deler forsørgerbyrden med en ektefelle i inntektsgivende arbeid. Noe av forklaringen kan ligge her: flertallet av kunsthåndverkerne er kvinner. I gjennomsnitt har menn fortsatt høyere inntekt enn kvinner. Kvinnelige kunsthåndverkere har dermed større sjanse til å ha en "høytlønnet" ektefelle enn det mannlige kunstnere har, og kan da i prinsippet "tillate seg" å ofre seg for kunsten. Men blant billedkunstnere skulle ikke dette slå ut i samme grad.

Det er nok forskjellig "kultur" når det gjelder å ta annet arbeid mellom forfattergruppene og billedkunstnere. De sistnevnte har en egen utdanning som gjør at de tvinges til å satse mer "bevisst" på en kunstnerisk karriere. "Bevisst" betyr her at de tar et valg på et bestemt tidspunkt når de velger utdanningen, som omfatter mange år med usikre og dårlige inntektsforhold. Forfattere vil foreta et tilsvarende valg over en lang periode - kanskje gjennom et helt liv - de tvinges ikke til å satse profesjonelt på samme måte som billedkunstnere og kunsthåndverkere.

Alle disse hypotesene kan samlet utgjøre en del av forklaringen på at forfattere og billedkunstnere/kunsthåndverkere i markert forskjellig utstrekning tar ikke-kunstnerisk arbeid, selv om de har om lag samme gjennomsnittlige inntekt fra kunstnerisk virksomhet.

En annen forklaring er uregistrerte inntekter, bytteøkonomi, salg fra atelier og verksted (salg fra atelier og verksteder er ikke nødvendigvis ensbetydende med svart inntekt, poenget her er at slikt salg kan unndras). Hva taler mot denne hypotesen? De fleste billedkunstnere og kunsthåndverkere er næringsdrivende, de er underlagt strenge krav om føring av inntekter og utgifter i forbindelse med regnskapsplikt, osv. Direktesalg vil være begrenset av at avskrivningene må stå i et rimelig forhold til det registrerte salg. Hvor sterke begrensninger dette legger på muligheten for direktesalg som unndras, er det vanskelig å ha noen formening om. I andre sektorer med mange selvstendige f.eks. håndverkere, synes imidlertid ikke regelverket og kontrollapparatet å utgjøre noe spesielt effektivt hinder mot omfattende uregistrerte inntekter.

Kjønn, alder og arbeidstid

For å beskrive heltids og deltids frilanskunstnere ytterligere viser tabell 6.8 hvordan gruppene fordeler seg på menn og kvinner, på alder og hvilken arbeidstid de oppgir å ha.

Tabell 6.8 Kjønn, alder og arbeidstid for heltids- og deltidskunstnere

	HELTID (N=342)	DELTID LANG (N=69)	DELTID KORT (N=57)
KJØNN			
Mann	57%	33%	90%
Kvinne	43%	67%	10%
ALDER			
Under 34 år	21%	44%	18%
35-55 år	49%	52%	57%
55-66 år	18%	2%	25%
Over 66 år	12%	2%	-
ARBEIDSTID: KUNST			
Under 20 timer ...	10%	31%	54%
20-34 timer	20%	13%	27%
Over 34 timer	70%	55%	19%
ARBEIDSTID: IKKE-KUNST			
Under 19 timer ...	96%	72%	35%
20-34 timer	2%	25%	16%
Over 34 timer	2%	3%	49%
ARBEIDSTID TOTALT			
Under 34 timer ...	27%	34%	19%
34 - 44 timer	26%	23%	18%
Over 44 timer	47%	43%	63%

Deltidskunstnere med annen inntekt 20-90 tusen er ofte en kvinne, og kombinasjonen kunstnerisk arbeid/annet arbeid er vanligst blant de unge. Fire av ti er under 35 år. Selv om gruppa kombinerer kunstnerisk virksomhet med annet arbeid, er det ganske stor andel som oppgir en samlet arbeidstid som tilsvarer mindre enn fulltids uke, dvs en del i denne gruppa er ikke heltids yrkesaktive.

Deltidskunstnere med annen inntekt over 90 tusen er oftest en mann mellom 35 og 66 år, han arbeider mye og har stort sett heltidsstilling i ikke-kunstnerisk arbeid. Tiden som brukes på kunst varierer fra noen få timer i uka og oppover, men denne gruppa bruker ofte mindre enn 20

timer i uka til kunstnerisk virksomhet. Halvparten oppgir en arbeidstid i ikke-kunstnerisk virksomhet som tilsvarer full uke.

Heltidskunstnere med mindre enn 20 tusen i inntekt fra annen inntekt atskiller seg ikke fra utvalget i helhet når det gjelder kjønn og alder, bortsett fra at det i denne gruppa er en overvekt av pensjonister. Det var relativt stor variasjon i inntekt i denne gruppa.

6.4 Heltids frilanskunstnere uten garantiinntekt og arbeidsstipend

I tabell 6.5 så vi at 71 prosent av frilanskunstnerne uten garantiinntekt og arbeidsstipend hadde mindre enn 20 tusen kroner i inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet, dvs kom inn i den kategori som ble betegnet som heltidskunstnere. Til slutt i dette kapitlet skal vi kort se på denne gruppa.

Er det mulig å si noe om hvem i denne gruppa frilanskunstnere som tjener bra og hvem som tjener lite på sin kunst? Skiller gruppa som tjener godt og gruppa som tjener dårlig seg ut etter kjønn, alder, arbeidstid og organisasjonstilknytning? I tabell 6.9 undersøkes kunstnere i ulike inntektskategorier. Inntektsmålet som brukes er inntekt fra kunstnerisk virksomhet ialt.

Tabell 6.9 Kjønn, alder og arbeidstid for frilans heltidskunstnere uten statlig støtte - etter inntekt

	LAV UNDER 50000 (N=64)	MIDDELS 50-150000 (N=101)	HØY OVER 150000 (N=115)
KJØNN			
Mann	42%	62%	79%
Kvinne	58%	38%	21%
ALDER			
Under 34 år	24%	25%	27%
35-55 år	43%	54%	52%
55-66 år	11%	15%	15%
Over 66 år	22%	6%	6%
ARBEIDSTID: KUNST			
Under 35 timer	48%	29%	26%
35 timer eller mer...	52%	68%	74%
ARBEIDSGRÅDE			
Forfatter/overs.....	10%	18%	16%
Scenekunstner.....	-	8%	8%
Musiker/komp.....	10%	18%	19%
Billedk./kunsthåndv..	77%	38%	25%
Annen "form/bilde" ..	4%	18%	32%
GJENNOMSNITTLIG			
BRUTTOINNTAKT	62117	104559	269708

Det er en overvekt av menn blant dem som tjener mer enn 150 tusen kroner på kunstnerisk virksomhet. Denne gruppa arbeider noe oftere heltid og tilhører andre "bilde- og formgivningskunstnere" enn billedkunstnere og kunsthåndverkere.

Gruppa med lav inntekt har mange billedkunstnere og kunsthåndverkere, kvinner og deltidsarbeidende.

Det er ingen forskjell mellom høy og lavinntektsgruppene når det gjelder alderssammensetning.

6.5 Avslutning

Ansatte kunstnere har klart høyere inntekt enn engasjerte og frilanskunstnere. For fast ansatte kunstnere i fulltidsstilling er det ikke store variasjoner i inntekt. Denne gruppa får også størsteparten av sine inntekter fra kunstnerisk virksomhet. For å forstå lønnsnivået for disse, må man se på institusjonene de arbeider ved og forhandlingsordninger i dette systemet.

For **frilanskunstnere** er det atskillig større variasjon i inntektsnivå og inntektssammensetning. 62 prosent oppgir ingen inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid, 11 prosent tjener under 20 tusen og 27 prosent har mer enn 20 tusen kroner i denne type inntekt. 12 prosent av frilanserne har mer enn 90 tusen kroner i inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet. Blant forfattere, oversettere, musikere og komponister uten fast ansettelse utgjør gruppa som har betydelig inntekt fra annet arbeid, mellom en fjerdedel og en tredjedel av utvalget.

Blant dem som arbeider deltid med ikke-kunstnerisk arbeid, dvs har fra 20 til 90 tusen kroner i slike inntekter, finner vi kunstnere fra de fleste organisasjonene. Gruppa har større innslag av kunstnere under 35 år, og har i gjennomsnitt små inntekter fra kunstnerisk virksomhet.

Gruppa som har mindre enn 20 tusen kroner fra ikke-kunstnerisk arbeid, dvs er heltidskunstnere, skiller seg ikke fra utvalget i sin helhet når det gjelder kjønns- og alderssammensetning. I gruppa billedkunstnere/kunsthåndverkere er 8 av 10 frilansere heltidskunstnere.

Et vanlig bilde av frilanskunstnerne er at mange i større eller mindre grad må ta ikke-kunstnerisk arbeid for å spe på lave inntekter fra kunstnerisk hovedvirksomhet. Denne undersøkelsen viser at det er et mindretall som lever opp til denne karakteristikken, selv om det å ta annet arbeid er mer vanlig blant frilanskunstnere enn blant fast ansatte kunstnere. 71 prosent av frilanskunstnerne uten garantiinntekt og stipend har mindre enn 20 tusen kroner i inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid.

Kapittel 7 Inntekt og levekår for mottakere av garantiinntekt og arbeidsstipend

7.1 Innledning

I dette kapitlet skal vi ta for oss kunstnere som mottar garantiinntekt eller arbeidsstipend. For det første ønsker vi å belyse omfanget av ordningene og se på fordelingen mellom ulike kunstnergrupper. For det andre ønsker vi å sammenlikne inntektsforholdene i disse to gruppene med hverandre, og se i hvilken grad inntekten i disse gruppene skiller seg vesentlig fra kunstnere for øvrig. For det tredje skal vi undersøke hvordan garantiinnteksordningen fungerer via å vis en av hovedbegrunnelsene for den; hjelp til selvhjelp. For det fjerde skal vi kort se nærmere på ulike levekårskomponenter.

7.2 Garantinntekt og arbeidsstipend

7.2.1 Garantinntekter

Hovedtyngden av statens støtte til frilanskunstnerne ytes i form av garantiinntekter. Støtten tildeles kunstnere som "gjennom noen års virksomhet har ytt en kvalitetsmessig verdifull innsats".

I vedtektene for statens garantiinnteksordning for kunstnere er garantiinntektens område definert slik:

"Statens garantiinntekt for kunstnere kan tildeles yrkesaktive norske kunstnere som gjennom noen års virksomhet har ytt en kvalitetsmessig verdifull innsats."

Om antall, fordeling, innstilling og tildeling slår vedtektene fast:

"Stortinget fastsetter hvert år antallet hele garantiinntekter. Kunstnerorganisasjonene har hvert år innen 1. februar anledning til å uttale seg overfor departementet om sitt syn på behovet for og omfanget av garantiinntekter for det etterfølgende år.

Departementet fastsetter etter samråd med de forhandlingsberettede kunstnerorganisasjonene fordelingen av ledige garantiinntekter på de forskjellige kunstarter.

Etter innstilling fra sakkyndige komiteer oppnevnt av kunstnerorganisasjonene tildeler Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere ledige garantiinntekter. For kunstarter der det ikke peker seg ut noen representativ organisasjon med nødvendig sakkyndighet, kan den innstillende komite oppnevnes av Norges Kunstnerråd eller en tilsvarende samorganisasjon for kunstnerorganisasjonene. Det samme gjelder hvis en kunstnerorganisasjon ikke oppnevner sakkyndig komite innen fastsatt frist, eller hvis innstilling ikke avgis i samsvar med vedtektene.

Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere skal veilede de innstillende komiteer om prinsippene for forsvarlig saksbehandling, og så langt det er mulig føre tilsyn med at disse følges.

Ved tildelingen av garantiinntekt skal det bare legges vekt på søkerens kunstneriske innsats, dens omfang og dens kunstneriske kvalitet."

Om garantiinntektens størrelse og avkortningssystemet sier vedtektene:

"Garantiinntektens maksimumsbeløp skal tilsvare lønnstrinn 9 i statens regulativ pr. 1 januar i garantiinntektsåret. Garantiinntektsåret følger kalenderåret.

Maksimumsbeløpet utbetales de kunstnere som er tildelt garantiinntekt og som ikke har egeninntekt. For kunstnere som har hatt egeninntekt, reduseres utbetalingen av garantiinntekt med 65% av egeninntekten.

Ved egeninntekt forstås nettoinntekten ved statsskattelikningen, dvs. nettoinntekt av kunstnerisk og annen virksomhet, herunder lønnsinntekt, samt eventuelle sykepenges, trygdes og stønader utbetalt på grunnlag av andre lønns- og inntektsforhold enn garantiinntekten. Til fradrag går garantiinntekt utbetalt i vedkommende inntektsår. (...)"

Videre slår vedtektene fast at :

"En kunstner som er tildelt statens garantiinntekt for kunstnere, beholder retten til denne inntekt inntil vedkommende når folketrygdens pensjonsalder, (...)"

I St. meld. nr. 41 (1975-76) (Kunstnerne og samfunnet) begrunnes innføringen av garantiinnteksordningen:

"Begrunnelsen for å innføre en garantiinnteksordning er at den 1) vil gi langt større trygghet for den enkelte kunstner enn ordningen med arbeidsstipend, og dermed kunne stimulere til økt produksjon og økte egeninntekter, 2) innebære en reduksjon i utbetalingene ved økende egeninntekt slik at ordningen innenfor en gitt bevilgningsramme når flere kunstnere enn det de faste arbeidsstipend gjør, dessuten overflødiggjøres behovsprøving, og 3) vil koordinere den direkte støtten bedre med bevilgninger til innkjøp, biblioteksvederlag, bestillingsverk, honorar m.v idet slike inntekter for en kunstner normalt vil redusere garantiinntekten."

I Kunstnerstipendkomiteens innstilling (NOU 1973:2) ble tankegangen bak punkt 1 i St. meld. nr. 41 (1975-76) uttrykt slik:

"Og komiteen antar at man gjennom å skape en slik økonomisk trygghet for et større antall kunstnere, vil kunne stimulere disse til en øket kunstnerisk produksjon, og kanskje også til øket vilje til å oppnå inntekter på denne produksjon. Komiteen antar at en garanti-innteksordning iallfall i noen grad vil virke som en hjelp til selvhjelp, og at det vil vise seg at mange kunstnere som tildeles garanti-inntekt, **på grunn av dette** vil bli satt i stand til å øke sin **egeninntekt**. I den utstrekning garantiinnteksordningen gjennom den trygghet og de muligheter for planmessig arbeid den vil gi, kan stimulere kunstnerne til innsats som fører til økt egeninntekt på det kunstneriske virke, vil også den enkelte kunstner belaste ordningen mindre, og det vil åpne seg muligheter for å øke antallet garanti-inntekter uten en tilsvarende økning av totalbevilgningen til garanti-innteksordningen."

Det ble også lagt vekt på den **honnør** det innebærer å motta statlig støtte. Et problem har vært at kunstnere, som for å opprettholde livet har vært

nødt til å ta et ikke-kunstnerisk hovedyrke, risikerer å gå glipp av stipend fordi de ved ikke-kunstnerisk arbeid tjener tilstrekkelig til forsørgelse. Ettersom garantiinntekt bare kommer til utbetaling dersom kunstnerens inntekt er tilstrekkelig lav, vil kunstnere med høy inntekt ikke belaste systemet så lenge de fortsatt har høy inntekt. Dermed oppnår man å tilfredsstille kravene til honnør, uten å belaste systemet unødig.

I St. meld. nr. 41 ble det antydnet at man regnet med at det ville gå fra 2 til 3 kunstnere pr maksimal garantiinntekt. Det vil si at hvis Stortinget bevilget 400 maksimale garantiinntekter så ville mellom 800 og 1200 kunstnere kunne omfattes av ordningen.

7.2.2 Arbeidsstipend

Kunstnerstipendkomitéen var av den oppfatning at garantiinntektsordningen ikke kan være den eneste form for støtte fra staten til kunstnerne, fordi den ikke vil passe for alle kvalifiserte kunstnere.

I begrunnelsen for ordningen med arbeidsstipend heter det at selv om garantiinntektsordningen vil være så omfattende at enhver utvilsomt kvalifisert kunstner kan gjøre seg håp om å komme inn under den, vil det også være behov for arbeidsstipend for kunstnere som skal kvalifisere seg for å komme inn under garantiinntektsordningen.

Arbeidsstipend vil på denne måten tjene som en "forgård" for garantiinntektsordningen. Støtten forutsettes først og fremst å tildeles kunstnere som ved hjelp av et slikt stipend antas å kunne kvalifisere seg for å komme inn under garantiinntektsordningen. Det understrekes imidlertid at arbeidsstipend ikke i seg selv automatisk gir tilgang til garantiinntekt.

Det antas at de fleste kunstnere vil ha en viss inntekt utenom stipendet, men det er forutsatt at man i en treårsperiode skal kunne greie seg med stipendet og inntekten av kunstnerisk virksomhet. Stipendbeløpene var i 1986 på 71 tusen kroner. Beløpet utbetales for tre år.

Det forutsettes en viss behovsprøving, slik at kunstnere med høy inntekt ikke kommer i betraktning. Men det er også meningen at høytlønte skal ha mulighet til å "kjøpe seg fri". På den annen side skal det ved behovsprøvingen normalt ikke tillegges vekt om kunstnerens ektefelle eller familie for øvrig har inntekt eller formue.

7.3 Utbredelsen av garantiinntekt og arbeidsstipend

Stipendkomitéene i de ulike kunstnerorganisasjonene innstiller kunstnere til statlige stipend- og garantiinntekter. Et eget utvalg - Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere - står for tildelingen. Kvotefordelingen mellom de ulike kunstnergruppene avgjøres i departementet etter samråd med kunstnerorganisasjonene. Omfanget på de statlige stipender framgår av tabell 7.1.

Tabell 7.1 Statlige stipender, 1977-1986. (Tusen kroner)

	I ALT	I	II	III	IV	V
1977	13784	4751	1200	2204	250	5379
1978	20120	5277	1800	2196	330	10517
1979	26513	5372	2135	2302	425	16279
1980	28288	5771	2315	2365	475	17362
1981	31631	6167	2450	2497	500	20017
1982	37300	7907	3050	2283	650	23410
1983	41790	9235	3380	2396	720	26059
1984	44724	9615	3609	2572	750	28178
1985	46639	10182	3740	2676	820	29221
1986	49102	10696	3925	3281	876	30324
I	Treårig arbeidstipend					
II	Reise- og studiestipend					
III	Kunstnerlønn (eldre fortjente)					
IV	Etablerings- og materialstipend					
V	Garantiinntekt					

Siden 1978 har veksten i de statlige stipender hovedsakelig skyldtes at de treårige arbeidsstipender og garantiinntektsordningen er blitt utvidet. Disse

to støtteordningene utgjorde 83 prosent av alle statlige stipendmidler i 1986. Garantiinntektsordningen har hatt den sterkeste nominelle vekst. I 1988 utgjorde den 62 prosent av alle statlige stipender.

Antall garantiinntekter siden ordningen tok til i 1977 framgår av tabell 7.2.

Tabell 7.2 Antall garantiinntekter 1977-86

ÅR	ANTALL
1977	150
1978	217
1979	300
1980	310
1981	..
1982	430
1983	441
1984	448
1985	440
1986	439

Målsettingen er at støtteordningene skal nå ut til flest mulig kunstnere. På den annen side må dette målet avveies mot det forhold at beløpene ikke må bli for små, dersom de skal ha nytte.

Vi har spurt kunstnerne om de i løpet av sin kunstneriske karriere har mottatt statlige arbeids-, studie-, reise-, etablerings- eller materialstipend, garantiinntekt, stipend for eldre fortjente kunstnere eller kunstnerlønn.

Foruten garanti- og stipendmottakerne i 1986, som alle mottar slik støtte, sier også 59% av de øvrige kunstnerne at de tidligere har mottatt slik støtte. Dette antyder at støtteordningene når et bredt spekter av kunstnerne.

Men tildeling av arbeidsstipend eller garantiinntekt innebærer ikke at man ikke samtidig kan nyte godt av andre stipender. Både kommuner, fylkeskommuner og private institusjoner deler ut stipend. Det samme gjør kunst-

nerorganisasjonene. Kunstnerorganisasjonenes stipender kommer bl.a. fra vederlagsmidler. Hvordan er fordelingen av de ikke-statlige stipendmidlene mellom kunstnerne i 1986? I intervjuundersøkelsen ble kunstnerne spurt om de hadde mottatt ikke-statlige stipender (tabell 7.3).

Tabell 7.3 Ikke-statlige stipend etter kunstnergruppe. 1986. Prosent

	GARANTI- INNTÉKT	ARBEIDS- STIPEND	ØVRIGE KUNSTNERE
Andre stipend	15%	24%	27%
N	238	46	401

Både garantiinntektsmottakere, arbeidsstipendmottakere og de øvrige kunstnerne mottar ikke-statlige stipender. Andelen er lavest blant garantiinntektsmottakerne, mens om lag samme andel blant arbeidsstipendmottakere og øvrige kunstnere oppgir at de har fått slike stipender.

Det er ikke bare gruppa med arbeidsstipend og garantiinntekt som kommer inn under de statlige stipendordningene. Staten tildeler også reise- og studiestipend, kunstnerlønn og etablerings- og materialstipend. På spørsmål om man i 1986 hadde mottatt statlige stipender, svarte tre av ti i gruppa øvrige kunstnere at de hadde fått slike stipend. Tallene fra inntektsundersøkelsen viser at i gruppa øvrige kunstnere er gjennomsnittlig inntekt av stipend litt under 3 tusen kroner. Dette gjennomsnittsbeløpet blir betydelig høyere hvis man bare ser på de som har oppgitt beløp på postene for stipend. I gruppa øvrige kunstnere er det om lag 11 prosent som har oppgitt stipendinntekter, og disse mottar i gjennomsnitt om lag 25 tusen kroner.

St. meld. nr. 23 (1981-82, s 221) viser at det i løpet av 70-årene har skjedd en markert endring i den relative fordeling av støttemidler mellom de ulike kunstnergruppene. Mens billedkunstnere og kunsthåndverkere har fått sin andel øket, har det skjedd en reduksjon for forfattere og musikere/kom-

ponister. Mesteparten av endringen har skjedd i forbindelse med innføringen av garantiinntektsordningen i 1977. Billedkunstnere og kunsthåndverkere har fått størsteparten av garantiinntektene. I 1980 gikk mer enn tre firedeler av de samlede garantiinntektsutbetalingene til disse to gruppene.

Vi skal se nærmere på fordelingen av garantiinntekt og arbeidsstipend etter kunstnergruppe. Av vedtektene for garantiinntektsordningen er denne i prinsippet åpen for alle kunstnere. Det er imidlertid klart at den er beregnet på kunstnere med lav inntekt fra kunstnerisk inntekt. Av kapittel 6 framgår at det særlig er blant frilanskunstnere at mange har lave inntekter.

Vi finner langt flere billedkunstnere og kunsthåndverkere enn medlemmer av andre organisasjoner blant garantiinntektsmottakerne. De samme to gruppene er også blant de sterkest representerte blant arbeidsstipendmottakerne, men her ser vi at også medlemmene i Den norske forfatterforening utgjør en betydelig andel. Komponistene er imidlertid den gruppa som i forhold til medlemstall har flest mottakere av garantiinntekt og arbeidsstipend 1986.

En del kunstnere er medlemmer av flere organisasjoner (se vedlegg 5). Dobbelmedlemskap er f.eks. vanlig i forfatterorganisasjonene. Dette betyr at stipend- og garantiinntektsandelen blant forfatterne er høyere enn det som kommer fram når man ser på antall mottakere i forhold til antall organisasjonsmedlemskap. Hvis også de ikke-yrkesaktive medlemmene i organisasjonene holdes utenfor, vil andelen mottakere av arbeidsstipend og garantiinntekt bli høyere enn det som framgår av tabell 7.4.

Tabell 7.4 Garantiinntekt- og arbeidsstipendmottakere etter organisasjon. 1986

ORGANISASJON	MEDL I ALT	GARANTI INNTEKT	ARB. STIP	% AV MEDL
I alt	...	432	129	
Den norske Forfatterforening	444	40	32	16
Ungdomslitteraturens Forfatterlag	144	4	3	5
Norsk Oversetterforening	238	2	1	1
Norske Dramatikeres Forbund	138	2	3	4
Norsk Revyforfatterforening	22	-	-	-
Norsk Skuespillerforbund	478	5	1	1
Skuespillerforeningen av 1978	99	-	-	-
Norske Scenografer	58	2	1	5
Norsk Sceneinstruktørforening	97	-	2	2
Norsk Ballettforbund	283	14	5	7
Norsk Musikerforbund	2141	14	12	1
Norsk Tonekunstnersamfund	129	-	-	-
Norsk Komponistforening	73	9	10	26
Norske Populærautører	177	-	-	-
Ny Musikk Komponistgruppe	14	-	-	-
Norsk Filmforbund	302	-	7	2
Forbundet Frie Fotografer	107	6	3	8
Norske Kunsthåndverkere	565	84	12	17
Norske Interiørarkitekters Forening	413	3	-	1
Norske Billedkunstneres				
Fagorganisasjon	1640	247	37	17
Norsk Illustratørforbund	129	-	-	-

I tabell 7.5 ser vi på hvordan mottakerne av garantiinntekt og arbeidsstipend fordeler seg etter kjønn, alder og bosted.

Ser vi på fordelingene etter kjønn, viser tabellen at støtteordningene omfatter noen flere menn enn kvinner. Andelen kvinner er imidlertid den samme blant mottakerne av arbeidsstipend og garantiinntekt som i kunstnerutvalget i sin helhet (tabell 3.1).

Tabell 7.5 Mottakere av arbeidstipend og garantiinntekt etter kjønn, alder og bosted. Prosent

	GARANTI- INNTÉKT	ARBEIDS- STIPEND
Kjønn		
Menn	57	61
Kvinner	43	39
Sum	100	100
N	284	64
Alder		
-29 år	0	3
30-39 år	5	47
40-49 år	35	28
50+ år	60	22
Sum	100	100
N	281	63
Tettbygdhet (antall innbyggere)		
Under 20.000	34	27
20.000-99.000	13	14
Over 100.000	53	59
Sum	100	100
N	220	44

Forskjellene mellom garantiinntekt- og arbeidstipendmottakere blir imidlertid markerte når vi ser på fordelingen etter alder. Seks av ti garantiinntektsmottakere er over 50 år, og slik støtte er meget sjelden blant kunstnere under 40 år. For arbeidstipendtildeling er aldesprofilen annerledes. Åtte av ti arbeidstipendmottakere er under 50 år, annenhver under 40 år.

Godt og vel halvparten av tildelingene går til kunstnere bosatt i sentrale deler av landet (over 100 tusen innbyggere). Den andre halvdelen fordeles

til distriktene, hvorav en betydelig andel av midlene går til spredtbygde strøk/mindre tettsteder (under 20 tusen innbyggere).

Tabell 7.5 viser at garantiinntekten er jevnt fordelt etter kjønn og region, men at ordningen i hovedsak når kunstnere over 40 år. Alder praktiseres som et kjoordningsprinsipp når søkerne står likt etter kvalitetskriteriene. Både i NOU 1973:3 (Kunstnerstipendkomiteens innstilling) og i St. meld. nr. 41 (1975-76) ble alder avvist som kriterium for tildeling. Årsaken til at alder kan være et uheldig tildelingskriterium, i stedet for f.eks. å heve kvalitetskriteriene, er at garantiinntekt som er den viktigste støtteordningen rettet mot frilanskunstnere, i realiteten bare blir oppnåelig for eldre frilanskunstnere. I St. meld. nr. 27 (1983-84) heter det:

"Fra somme hald har det vore uttala skepsis til kriteria som har vore nytta ved tildelinga av garantiinntekter. Det har vore hevda at t.d. alder har vore eit viktigare kriterium enn kunstnarleg kvalitet. Heilt sidan ordninga vart innført i 1977, har det vore ein dialog mellom departementet og organisasjonane om vurderingsmåtane. Frå departementet har det vore presisert at berre kunstnarlege krav skal leggjast til grunn når stipendkomiteane innstiller på kandidater til ledige garantiinntekter. Departementet har likevel ikkje hatt merknader til at stipendkomiteane også har lagt vekt på andre kriterium, t.d. alder, når fleire kunstnarar kvalitativt står på tilnærma same nivå. Spesielt blant biletkunstnarane har gjennomsnittsalderen for dei som har fått garantiinntekt, vore noko høg."

7.4 Inntektsforhold blant stipend- og garantiinntektsmottakere sammenliknet med øvrige kunstnere

Vi skal gå over til å se nærmere på inntektsforholdene blant garanti- og stipendmottakerne, sammenliknet med de øvrige kunstnerne. I første omgang sammenlikner vi garantiinntektsmottakere og innehavere av arbeidsstipend med alle andre kunstnere i utvalget. Det gjør vi for å se i hvilken

utstrekning kunstnere som omfattes av ordningen skiller seg fra de øvrige kunstnere når det gjelder inntektsforhold.

Skiller disse tre gruppene seg vesentlig fra hverandre når det gjelder inntektens størrelse? Er det forskjeller i inntektens sammensetning når det gjelder fordeling på kunstnerisk virksomhet og ikke kunstnerisk virksomhet? Og, hvordan fungerer garantiinntekten i dag? Er den hjelp til selvhjelp? I St. meld. nr. 27 (1983-84) heter det:

"Det har vore eit ankemål mot ordninga at garantiinntektene ikkje har ført til auka inntekter frå kunstnarleg arbeid. I 1977 var gjennomsnittsutbetalinga til dei som hadde garantiinntekt, om lag kr 25 000 eller 54 prosent av maksimal inntekt det året. Tala for 1982 viser 48 888 eller 77 prosent av maksimal utbetaling, dvs. at garantiinntekta ikkje har ført til auka inntekter frå kunstnarleg verksemd."

Som en bakgrunn for vurderingen av garantiinntektsordningen vil dette utgjøre en viktig innfallsvinkel.

7.4.1 Bruttoinntekt

Tidligere analyser viser at stipend- og garantiinntektene for mange kunstnere representerer en relativt stor andel av de samlede inntekter. I 1979 utgjorde stipend og garantiinntekter f.eks. hele 33 prosent av kunsthåndverkernes samlede inntekter¹. Tilsvarende hadde koreografer og billedkunstnere hhv 26 prosent og 25 prosent av sin inntekt i form av slik støtte.

I tabell 7.6 er bruttoinntekten delt opp etter kunstnerisk virksomhet (inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet, inntekt av annen kunstnerisk virksomhet, inntekt av kunstnerisk tilknyttet virksomhet og inntekt fra stipend/

¹ I 1979-undersøkelsen ble begrepet "samlet inntekt" brukt om summen av inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet, annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet arbeid, annet arbeid, stipend/garantiinntekt og "pensjoner/trygder o.l" (NOU 1981:28 s. 25).

garantiinntekt), samt inntekt fra annet arbeid, "andre inntekter" (pensjoner/renteinntekter/aksjeutbytte).

Tabell 7.6 Bruttoinntektens komponenter

	GARANTI- INNTEKT (N=284)		ARBEIDS- STIPEND (N=64)		ØVRIGE KUNSTNERE (N=836)	
	KR	%	KR	%	KR	%
Kunstnerisk hovedvirksomhet ...	24911	(22)	54139	(34)	84481	(55)
Annen kunstnerisk virksomhet	1813	(2)	6583	(4)	7522	(5)
Kunstnerisk tilknyttet arbeid .	6163	(5)	15614	(10)	17643	(11)
Stipend/Garanti- inntekt	63105	(55)	69424	(43)	2881	(2)
Sum inntekt av kunstnerisk virksomhet	95993	(83)	145760	(91)	112527	(73)
Inntekt av annet arbeid/næring	5775	(5)	6414	(4)	21611	(14)
Andre inntekter ...	13450	(12)	8119	(5)	19582	(13)
Bruttoinntekt	115218	(100)	160295	(100)	153729	(100)

Det generelle bildet etter bruttoinntektens sammensetning antyder et skille mellom garantiinntekts- og stipendmottakerne på den ene side, og de øvrige kunstnere på den annen. Betrakter vi de ulike inntektspostene relativt til bruttoinntekten, blir forskjellen i bruttoinntektens sammensetning mer slående. Mens inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet utgjør over halvparten av de øvrige kunstneres bruttoinntekt, synker dette til 34 prosent for stipendmottakerne og videre til 22 prosent for garantiinntektsmottakerne.

Mens inntekt fra annet (ikke-kunstnerisk) arbeid og næring utgjør 14 prosent av de øvrige kunstneres bruttoinntekt, er det tilsvarende for stipend-

og garantiinntektsmottakerne henholdsvis 4 og 5 prosent. **Garantiinntekt- og arbeidstipendordningene gjør at de som faller inn under ordningen altså kan konsentrere seg mer om sin kunstneriske hovedvirksomhet.**

Når arbeidstipendmottakerne har høyere gjennomsnittlig bruttoinntekt enn garantiinntektsmottakerne, har dette først og fremst sammenheng med at de førstnevnte har høyere inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet. Men inntekt av annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet arbeid og stipend er også høyere for arbeidstipendmottakerne. Forskjellen reduseres ikke vesentlig selv om garantiinntektsmottakerne har høyere "andre" inntekter.

7.4.2 Nettoinntekt etter alder og kjønn

I forarbeidene og vedtektene for ordningene er det lagt stor vekt på at det kun er kunstneriske kriterier som skal tillegges vekt ved tildeling. Dette betyr imidlertid ikke at det kan forekomme variasjoner etter andre sentrale bakgrunnsvariable. Særlig er det grunn til å forvente variasjon i inntekt etter alder.

Vi har sett nærmere på nettoinntekten i 1986 etter kjønn og alder (tabell 7.7). Tabellen viser at menn gjennomgående har høyere inntekter enn kvinner. Dette gjelder imidlertid ikke for mottakere av garantiinntekt, der menn og kvinner har samme gjennomsnittlige nettoinntekt. Forskjellene mellom menn og kvinner er like store blant arbeidstipendmottakere som blant de øvrige kunstnerne. En forklaring på at kvinnelige og mannlige garantiinntektsmottakere har samme gjennomsnittlige nettoinntekt, er at ordningen sikrer en minimumsinntekt, dvs den setter grenser for hvor lav inntekt kunstneren vil ha.

Tabell 7.7 Nettoinntekt etter kjønn og alder

	GARANTI- INNTEKT (N=284)	ARBEIDS- STIPEND (N=64)	ØVRIGE KUNSTNERE (N=836)
Totalt	78209	110304	108545
Menn	77952	122659	124499
Kvinner	79357	91030	88177
Alder			
-29 år ...	-	89295	77614
30-39 år ...	78224	93257	88764
40-49 år ...	70522	123749	123749
50+ år ...	82347	130390	130389

Også etter alder finner vi betydelige variasjoner. Inntekten stiger med alder for både mottakere av arbeidsstipend og øvrige kunstnere. De laveste inntekter finner vi på alle alderstrinn blant garantiinntektsmottakerne. Garantiinntektsmottakere eldre enn 50 år har således lavere inntekt enn arbeidsstipendmottakere og øvrige kunstnere under 40 år.

For alle gruppene er det små forskjeller i inntekt mellom kunstnere i alderen 40-49 år og kunstnere over 50 år.

7.5 Sammenlikning med ulike grupper uten garantiinntekt og arbeidsstipend

Grappa øvrige kunstnere er svært heterogen og består også av kunstnere med fast ansettelse, og kunstnere fra organisasjoner som i liten grad er aktuelle for garantiinntekt og arbeidsstipend. For å få et bedre sammenlikningsgrunnlag når det gjelder inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet og andre inntektsmål, skal vi kort se på ulike grupper som det er naturlig å sammenlikne garantiinntektsmottakerne med.

En slik gruppe er alle frilanskunstnere uten garantiinntekt/stipend. En annen gruppe er skapende kunstnere uten fast ansettelse (engasjement/ ikke noe ansettelsesforhold) og uten garantiinntekt/arbeidsstipend. (I St. meld. nr. 41 (1975-76) heter det at "ca 90 pst. av garantiinntektene og arbeidsstipendene forutsettes å gå til de skapende kunstnere"). En tredje gruppe er utøvende kunstnere uten fast ansettelse og uten garantiinntekt/arbeidsstipend. Dette er kunstnere som i gjennomsnitt har relativt lav inntekt fra kunstnerisk virksomhet (tabell 4.3 og tabell 4.4). Dessuten har vi blant gruppa uten noe ansettelsesforhold konstruert en gruppe som er mest mulig lik garantiinntektsmottakerne. Dette er gjort ved at enhetene får vekt slik at fordelingen av enheter mellom organisasjonene blir den samme som fordelingen av garantiinntekter. Billedkunstnerne mottar f.eks. 57 prosent av garantiinntektene. I gruppa frilanskunstnere uten garantiinntekt/arbeidsstipend tillegges derfor billedkunstnerne en vekt som gjør at de utgjør 57 prosent av utvalget. På samme måte konstrueres et utvalg for mottakere av arbeidstipend. Basis for disse vektene er tabell 7.4.

Alle gruppene har en gjennomsnittlig bruttoinntekt på mellom 112 tusen og 150 tusen kroner. Bruttoinntekten er lavest for utvalget som er konstruert for å være mest mulig likt garantiinntektsmottakerne. Denne gruppa har en bruttoinntekt på samme nivå som garantiinntektsmottakerne.

Alle gruppene har lavere inntekt fra kunstnerisk virksomhet i alt enn mottakerne av garantiinntekt og arbeidstipend, og alle har i snitt mer enn 20 tusen kroner i inntekt fra ikke-kunstnerisk arbeid.

Gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet er høyere i gruppene uten garantiinntekt enn i gruppa av garantiinntektsmottakerne. Dette gjelder gruppa av alle frilanskunstnere, gruppa av skapende kunstnere uten fast ansettelse og utvalget som er konstruert for å være mest mulig likt gruppa av garantiinntektsmottakere. Det synes dermed som om garantiinntektsmottakerne har lavere inntekt fra kunstnerisk virksomhet enn grupper det er rimelig å sammenligne dem med.

Tabell 7.8 Ulike grupper uten garantiinntekt/arbeidsstipend som kan sammenliknes med mottakere av garantiinntekt og arbeidsstipend

ALLE FRI- LANS- KUNSTNERE (N=393)	SKAPENDE KUNSTNERE U. FAST ANSETTELSE (N=353)	UTØVENDE KUNSTNERE U. FAST ANSETTELSE (N=118)	UTVALG VEKTET SOM GI- MOTTAK. (N=262)	UTVALG VEKTET SOM ARB. STIP MOTTAK. (N=254)
Kunstnerisk hovedvirksomhet 58220	66315	49169	51054	58475
Kunstnerisk virksomhet i alt 81660	89169	87523	70549	88589
Inntekt av annet arbeid/næring 31240	29381	26698	21450	33469
Bruttoinntekt 133519	141760	128957	112456	146493
Sum fradrag 42794	42966	47053	39682	43149
Nettoinntekt 91631	99795	81847	74698	103709

Mottakerne av arbeidsstipend har om lag samme gjennomsnittsinntekt som den gruppa som er konstruert for å være mest mulig lik mottakergruppa.

Alle gruppene har i snitt ca 30 tusen kroner i inntekt fra annet (ikke-kunstnerisk) arbeid/næring, mens mottakere av arbeidsstipend og garantiinntekt i snitt hadde 4 tusen og 6 tusen kroner i slike inntekter. Dette understreker at støtteordningene gir mottakerne anledning til å konsentrere seg om kunstnerisk virksomhet. Det behøver imidlertid ikke å bety at alle uten støtte "må" arbeide med ikke-kunstnerisk virksomhet utelukkende pga lave inntekter fra kunst. Noen kan f.eks. ha en bra betalt jobb som de ønsker å fortsette i, mens andre igjen er nødt til å ta denne type arbeid for å greie seg økonomisk, mens de helst ville brukt hele sin tid til kunstnerisk virksomhet.

7.6 Inntekt fra kunstnerisk hovedområde og hjelp til selvhjelp

I St. meld. nr. 41 (1975-76) (Kunstnerne og samfunnet) gjentar og forsterker tankegangen om hjelp til selvhjelp fra kunstnerstipendkomitéens innstilling (NOU 1973:2), (se siste avsnitt 7.2.1)

"Hvor mange kunstnere som vil bli omfattet av garantiinntektsordningen, vil avhenge av egeninntektsforhold for de kunstnerne som blir innstilt til garantiinntekt og dermed av de direkte vederlag kunstnerne får. Kunstnerstipendkomiteen mener at man med sikkerhet kan regne å kunne yte garantiinntekt til to kunstnere for hvert maksimumsbeløp som bevilges, og at man vil kunne ha håp om å yte garantiinntekt til tre kunstnere for hvert slikt beløp.

Departementet forutsetter at en bedring av egeninntektsforholdene skal føre til at flere kunstnere tas inn i ordningen slik at den samme reelle bevilgningsramme beholdes (justert årlig for avtalte lønnstillegg). Hvis kunstnernes egeninntekter som følge av økt bruk av kunstnernes arbeider og bedrede vederlagsordninger øker sterkere enn den alminnelige lønnsutvikling, kan ordningen etter en tid komme til å omfatte ytterligere et antall kunstnere." (Uthevet her).

I St. meld. nr. 41 (1975-76) regnet man altså med at minst 3 kunstnere etter hvert kan omfattes av hver maksimale garantiinntekt som følge av utbygging av vederlagsordninger.

I St. meld. nr. 27 (1983-84) ble det pekt på at egeninntekten av kunstnerisk virksomhet var lav for mottakere av garantiinntekt. Tall fra Kultur- og vitenskapsdepartementet viser at blant gruppa garantimottakere født etter 1919 (dvs alle unntatt dem som går av med pensjon i 1986), var det 40 prosent som hevet maksimalbeløpet (77.126 kroner).

Ser vi på utbetalingene til 1986-mottakerne også de foregående to årene, finner vi at 18 prosent tok ut maksimalbeløpet alle tre årene, og 58 prosent tok ut mer enn 50 tusen kroner alle tre årene. 18 prosent tok ut mindre enn

50 tusen alle tre årene. Materialet viser forøvrig at i 1986 fikk 25 prosent av garantiinntektsmottakerne utbetalt under 50 tusen kroner i garantiinntekt, mens 22 prosent fikk utbetalt mellom 50 og 70 tusen kroner. 53 prosent fikk utbetalt 70 tusen kroner eller mer.

I 1977 var gjennomsnittsutbetalingen til dem som hadde garantiinntekt i følge St. meld. nr. 27 (1983-84) 54 prosent av maksimal utbetaling, det steg ifølge samme melding til 77 prosent i 1982. Kultur- og vitenskapsdepartementets tallmateriale viser at også i 1985, 1986 og 1987 var tallet 76-77 prosent.

Dette viser at verken selvhjelpseffekten eller effekten av verderlagordningene har gitt utslag i økte egeninntekter fra 1982 til 1987. Den uteblitte effekten av vederlagsordningene kan naturligvis ha sammenheng med at disse ikke er blitt bygget ut i det omfang som St. meld. nr. 41 (1975-76) forutsatte.

Når det gjelder selvhjelpseffekten var den en viktig begrunnelse for innføring av garantiinntektsordningen. Kunstnerne skulle bruke garantiinntekten til å arbeide med kunst på heltid. Dermed ville de bli i stand til å kunne øke egeninntekten fra kunstnerisk hovedområde slik at det kunne utgjøre et levebrød. Man tenkte seg derfor at forholdsvis mange garantiinntektsmottakere bare i perioder ville trenge maksimal utbetaling. Dermed ville mange flere kunstnere ha nytt godt av ordningen.

Tabell 7.6 viste at garantiinntektsmottakerne i snitt hadde lav inntekt fra kunstnerisk hovedområde. Mens f.eks. frilanskunstnere uten garantiinntekt har en gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk hovedområde på 56 tusen kroner (tabell 7.8), er garantiinntektsmottakernes inntekt fra kunstnerisk hovedområde på 24 tusen kroner.

Et sentralt spørsmål for vurdering av garantiinntektsordningen er hvorfor egeninntekt av kunstnerisk virksomhet ikke øker, dvs hvorfor selvhjelpseffekten er uteblitt. Det er sikkert ikke én, men flere faktorer som forårsaker

ker garantiinntektsmottakernes lave egeninntekter av kunstnerisk virksomhet.

Sammenlikner vi billedkunstnere/kunsthåndverkere med og uten garantiinntekt, finner vi at gruppa uten garantiinntekt har dobbelt så høy inntekt fra kunstnerisk hovedområde som gruppa med garantiinntekt. En forklaring kan være at garantiinntektsmottakerne ikke trenger å legge så stor vekt på den "kommersielle" siden av virksomheten. Garantiinntekten gjør kunstneren økonomisk uavhengig. Dette gir mottakeren en kunstnerisk frihet som ikke uten videre kan ventes å resultere i høyere egeninntekt av kunstnerisk virksomhet. Dette kan også forklare hvorfor garantiinntektsmottakerne har lavere egeninntekt fra kunstnerisk virksomhet enn frilanskunstnere uten garantiinntekt. Garantiinntekten gjør at mottakeren kan konsentrere seg helt om den kunstneriske virksomheten uten å skjele så mye til hva som selger.

Det forhold at garantiinntektsmottakernes inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet er lavere enn for andre frilansere, kan også tyde på at det foregår en viss tilpasning til ordningen.

Vi skal kort se på 2 mulige tilpasninger. Tilpasser kunstnere med garantiinntekt seg til ordningen ved skattemessige disposisjoner? Dette vil delvis kunne undersøkes ved å se på fradragene for kunstnere med og uten garantiinntekt (se avsnitt 7.6.1).

Arbeider mottakerne av garantiinntekt mindre enn andre kunstnere? Dette undersøkes ved å se på arbeidstid for garantiinntektsmottakere og andre kunstnere (se avsnitt 7.6.2).

7.6.1 Fradrag

Det er kanskje blant mottakerne av garantiinntekt at fradragene har størst betydning. Garantiinntekten fastsettes på bakgrunn av nettoinntekten (minus mottatt garantiinntekt, særfradrag og mottatt barnebidrag). I tillegg til

skattereduksjon, oppnår garantiinntektsmottakere den dobbelte fordel at garantibeløpet stiger hvis fradragene er høye.

Størrelsen på garantiinntekten beregnes som nevnt ut fra nettoinntekten. Vi vil derfor vente en tilpasning av fradragene hos garantiinntektsmottakerne.

I tabell 7.9 har vi splittet de samlede fradrag opp i ulike komponenter.

Det er summen av "andre fradrag" som utgjør den største fradragsposten blant kunstnerne (renter av gjeld inngår i denne posten). Men også minstefradrag og virkelige utgifter i stilling er betydelige.

Tabell 7.9 Fradrag og nettoinntekt (i kroner og som andel av bruttoinntekt)

	GARANTI- INNTÉKT (N=284)		ARBEIDS- STIPEND (N=64)		ØVRIGE KUNSTNERE (N=836)	
	KRONER	%	KRONER	%	KRONER	%
Bruttoinntekt .	115218	(100)	160295	(100)	153729	(100)
Minstefradrag/ fradrag inn.erv.	12397	(11)	18441	(12)	15986	(10)
Underskudd i næring	10998	(9)	10305	(6)	3229	(3)
Andre fradrag .	14928	(13)	20951	(13)	26618	(17)
Sum fradrag . .	38323	(33)	49697	(31)	45825	(30)
Nettoinntekt .	78209	(68)	110304	(69)	108545	(71)

Ser vi på de ulike typer fradrag som andel av bruttoinntekten, ser vi at minstefradragene/fradrag til inntekts ervervelse utgjør om lag samme andel av bruttoinntekten for de tre gruppene kunstnere. Kunstnere uten garantiinntekt/arbeidstipend har noe større andel "andre fradrag", mens

posten underskudd i næring er av størst betydning blant mottakere av garantiinntekt. Denne posten er av minst betydning for gruppa øvrige kunstnere.

Så lenge andelen som bruker næringspostene ikke er den samme i de tre gruppene, er heller ikke gjennomsnittlig størrelse på postene "minstefradrag/fradrag til inntekts ervervelse" helt sammenliknbare, siden næringsinntekt er en nettostørrelse der denne typen utgifter i næring er fratrasket.

I tabell 7.8 så vi på ulike grupper som mottakerne av garantiinntekt og arbeidsstipend kan sammenliknes med. Gruppa av frilanskunstnere som er vektet som garantiinntektsmottakere har om lag samme bruttoinntekt, samme sum fradrag, og om lag samme nettoinntekt som garantiinntektsmottakerne. Med det forebehold at vi ikke har tall for brutto næringsinntekt, og dermed ikke vet noe om utgiftene i forbindelse med næring, er det ikke grunnlag for å si at garantiinntektsmottakerne tilpasser seg ordningen ved at de har større fradrag enn de øvrige.

7.6.2 Arbeidstid

Er det forskjell i arbeidstid for mottakere av garantiinntekt, arbeidsstipend og øvrige kunstnere? I tabell 7.10 undersøker vi om det er slik at gruppa som kommer inn under de statlige støtteordningene i større grad enn de øvrige konsentrerer sin arbeidstid om kunstnerisk hovedområde.

Tabell 7.10 Gjennomsnittlig arbeidstid etter typer virksomhet. Timer i uka og andeler

	GARANTI- INNTEKT (N=206)	ARBEIDS- STIPEND (N=40)	ØVRIGE KUNSTNERE (N=638)
IKKE-KUNSTNERISK ARBEID			
Gjennomsn. ant. timer pr uke	1.5	3.5	5.2
Andel uten slik arbeid	88%	84%	71%
KUNSTNERISK HOVEDVIRKSOMHET			
Gjennomsn. ant. timer pr uke	41.8	43.0	33.0
KUNSTNERISK TILKNYTTET ARBEID			
Gjennomsn. ant. timer pr uke	2.8	2.8	5.2
ARBEIDSTID			
Totalt	46.1	49.3	43.5
Kunst i alt	44.6	45.8	38.2
Andel som oppgir over 34 timer i uka m. kunst	78%	78%	66%

Kunstnerne oppgir at de arbeider mye. Gjennomsnittlig arbeidsuke for mottakere av arbeidsstipend er hele 50 timer. Men også de øvrige kunstnerne oppgir å arbeide mer enn normalarbeidsuka. Her må man igjen være klar over at tallene ikke er framkommet ved noen form for dagbokføring e.l., og derfor vil være usikre. Tallene viser likevel kunstneres oppfatning av den relative tid som går med til ulike typer arbeid.

Mottakere av garantiinntekt og arbeidsstipend bruker lite tid på ikke-kunstnerisk virksomhet, mens de øvrige kunstnerne i snitt oppgir at de bruker 5 timer pr uke. I alle grupper svarer flertallet av kunstnerne at ikke bruker tid til ikke-kunstnerisk arbeid, men andelen som oppgir at de bruker tid til ikke-kunstnerisk arbeid er minst blant garantiinntektsmottakerne. Denne gruppa bruker også minst tid til kunstnerisk tilknyttet arbeid. Ordningen med garantiinntekt synes å ha satt mottakerne i stand til å bruke det aller meste av sin arbeidstid til kunstnerisk hovedvirksomhet. Det er imid-

lertid verdt å merke seg at også blant de som ikke kommer inn under statlige støtteordninger, oppgir 7 av 10 at de ikke bruker tid til inntektsgivende arbeid av ikke-kunstnerisk art. Ut fra tabell 7.10 kan det ikke konkluderes at garantiinntektsmottakernes lave egeninntekt skyldes at de arbeider mindre enn øvrige kunstnere.

7.7 Kunstnernes vurdering av støtteordningene

Vi har ovenfor sett at arbeidsstipend og garantiinntekt utgjør betydelige andeler av mottakernes inntekt. Hva synes mottakerne om ordningene?

Vi har spurt kunstnerne om de eksisterende offentlige stipend-, garantiinnteks- og vederlagsordninger har hatt noen betydning for **kunstnergruppa de tilhører** (tabell 7.11). Grupperingen er etter hovedområde for å skille ut mottakere av garantiinntekt og arbeidsstipend med ulikt arbeidsområde. For de fleste arbeidsområder er det imidlertid så få støttemottakere med i utvalget at vi ikke kan bringe tall. De som har svart vet ikke er utelatt fra tabellen.

Grupper med mange støttemottakere er generelt mer positive til ordningene, enn grupper hvor ordningene ikke omfatter mange av medlemmene. Blant komponister, kunsthåndverkere, billedkunstere og forfattere er det mange som sier at statlige støtteordninger har stor betydning, og få sier at de ikke har betydning. En større andel blant de som selv mottar garantiinntekt eller arbeidsstipend mener at ordningen i stor grad er av betydning, enn de av kollegene som ikke mottar slik støtte. En forklaring på at skillene mellom grupper ikke er klarere, er at spørsmålet også omfatter vederlagsordninger. Når man sier at statlige ordninger har hatt stor betydning, kan man derfor ikke slutte at det bare er statlige ordninger av typen garantiinntekt og arbeidsstipend det siktes til.

Tabell 7.11 Stipendenes betydning for kunstnerguppen etter hovedarbeidsområde og om man mottar arbeidsstipend/garantiinntekt eller ikke (uvekte tall). Prosent

	IKKE GAR./ARB.STIP			GAR.INNT./ARB.STIP		
	BETYDNING INGEN NOEN STOR			BETYDNING INGEN NOEN STOR		
Voksenforfatter ..	4	29	61 (N=80)	2	17	81 (N=48)
Barne- og ungdoms- forfatter	2	29	63 (N=51)			
Översetter	25	31	42 (N=36)			
Dramatiker	12	27	55 (N=33)			
Skuespiller	7	37	51 (N=70)			
Scenograf	25	42	28 (N=36)			
Sceneinstruktör ..	8	49	39 (N=39)			
Ballettkunstner ..	13	26	54 (N=46)			
Musiker	18	29	45 (N=76)	5	14	73 (N=22)
Komponist	4	17	76 (N=53)			
Populärautor	25	33	33 (N=36)			
Fotograf	17	24	59 (N=41)			
Filmkunstner	15	27	58 (N=33)			
Kunsthåndverker ..	3	29	66 (N=62)	-	11	88 (N=74)
Interiörarkitekt ..	33	35	17 (N=66)			
Billedkunstner ...	7	32	58 (N=72)	4	10	84 (N=210)
Illustratör	25	20	33 (N=40)			

7.8 Levekär

Målet med støtteordningene har vært å skape trygghet, og dermed bedre arbeidsvilkår for kunstnerne. Så langt har vi vært opptatt av å belyse kunstneres inntektsforhold, uten å ta hensyn til deres generelle levekår.

Vi skal derfor peke mer konkret på livssituasjon og arbeidsbyrde i de tre kunstnerkategoriene. Tallene ovenfor viser at det er blant garantiinntektsmottakerne vi finner de laveste inntektene, mens gruppa av arbeidstipendmottakere har om lag samme bruttoinntekt som de övrige kunstnerne. Betyr dette at det er forskjeller mellom de tre kunstnerkategoriene når det gjelder sentrale levekärskomponenter? Slår levekärene forskjellig ut når det gjelder kunstneres utfoldelsesmuligheter og kunstneriske utvikling?

Vi har spurt kunstnerne om i hvilken grad inntektsforholdene oppfattes å være til hinder for den kunstneriske utvikling (se tabell 7.12).

I kapittel 3 viste vi at hver femte kunstner oppfattet dårlig inntekt til i stor grad å være et hinder for kunstnerisk arbeid og utvikling. Tabell 7.12 viser at det er forholdsvis små variasjoner mellom de tre gruppene. Blant garantiinnteksmottakerne, som gjennomgående har de laveste inntekter, finner vi imidlertid færrest som oppgir at dårlige inntektsforhold er et stort problem.

Tabell 7.12 "Er dårlige inntektsforhold en hindring for din kunstneriske utvikling eller arbeidsmuligheter?" Prosent

	GARANTI- INNTÉKT	ARBEIDS- STIPEND	ØVRIGE KUNSTNERE
Ikke	42	41	50
Noen grad	41	26	26
Stor grad	17	33	24
Sum	100	100	100
N	243	49	724

Men inntektsvilkårene har også betydning ut over den enkelte kunstners personlige utvikling. Vi har spurt kunstnerne om det i løpet av det siste året har hendt at husholdningen har hatt vansker med å klare løpende utgifter til mat, transport, bolig o.l. (se tabell 7.13).

Tabell 7.13 Økonomiske problemer i husholdningen etter kunstnertilhørighet. Prosent

	GARANTI- INNTEKT	ARBEIDS- STIPEND	ØVRIGE KUNSTNERE
Ja, ofte	9	14	10
Ja, av og til	12	20	14
Ja, en sjelden gang	10	16	9
Nei, aldri	69	50	67
Sum	100	100	100
N	242	49	723

Om lag syv av ti kunstnere oppgir at de ikke har hatt økonomiske problemer i husholdningen. Her er mønstret for garantiinntektsmottakerne og de øvrige kunstnerne likt. Blant stipendmottakerne er det derimot bortimot fem av ti som oppgir dette som et problem, på tross av at de i snitt tjener like godt som de øvrige. Dette kan ha sammenheng med at stipendmottakerne gjennomgående er yngre, og dermed i en livssituasjon hvor de økonomiske byrder rammer hardest.

Vi har sett at dårlige inntektsforhold jevnt over ikke oppleves å være til stort hinder for kunstnerens utvikling. Vi har også spurt kunstnerne om de har så mye å gjøre at arbeidsdagen blir oppjaget og masete.

Tabell 7.14 Stressfylt arbeidsdag etter kunstnertilhørighet. Prosent

	GARANTI- INNTEKT	ARBEIDS- STIPEND	ØVRIGE KUNSTNERE
Daglig/mye	6	6	7
Daglig	3	4	4
Perioder	65	69	69
Sjelden/aldri ..	26	21	20
Sum	99	100	101
N	242	49	724

Syv av ti kunstnere oppgir at arbeidet er stressende i perioder. Bare én av ti oppgir stress som et daglig fenomen. Igjen er det små forskjeller mellom de tre kunstnerkategoriene.

Vi har til nå sett på hvordan kunstnerne opplever hverdagen sin. Hvilke forventninger har kunstnerne på den annen side til framtida?

Tanken bak innføringen av garantiinntektsordningen har vært å skape et økonomisk grunnlag man kan basere seg på på lang sikt, samtidig som arbeidsstipendene er ment å skulle fungere i en tidsavgrenset periode som "forgård" for garantiinntektsordningen. Gir dette den samme følelse av trygghet som garantiinntektsordningen?

Vi har spurt kunstnerne om de vurderer mulighetene for inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet i de nærmeste årene som dårlige, like gode eller bedre enn i dag (tabell 7.15).

Tabell 7.15 Inntektsmuligheter. Prosent

	GARANTI- INNTÉKT	ARBEIDS- STIPEND	ØVRIGE KUNSTNERE
Dårligere	16	37	18
Like gode	50	37	51
Bedre	23	20	27
Vet ikke	11	6	4
Sum	100	100	100
N	243	49	721

Om lag halvparten av kunstnerne vurderer inntektsmulighetene i framtida som like gode som dagens. Samtidig er det flere som mener framtidsutsiktene er bedre enn som mener inntektene vil bli dårligere.

Det er også forholdsvis små forskjeller mellom de tre gruppene i syn på framtidige inntektsmuligheter. Men, mens svarmønstret er forholdsvis likt for garantiinntektsmottakerne og de øvrige kunstnerne, hvor syv av ti kunstnere mener framtida blir like god eller bedre, tror syv av ti arbeidsstipendmottakere at inntektsmulighetene vil forverres. Dette kan ha sammenheng med garantiinntektens lange varighet, samtidig som store deler av de øvrige kunstnerne er fast ansatte.

7.9 Hvem faller utenfor?

Ansatte kunstnere og frilanskunstnere med høye inntekter vil ha liten nytte av garantiinnteksordningen. Det er imidlertid to andre grupper som er viktige i en vurdering av ordningen: uorganiserte søkere og innehavere av garantiinntekt som ikke fikk noen utbetaling i 1986 på grunn av for høy egeninntekt.

7.9.1 Uorganiserte søkere

Det er ikke noe krav til **søkere** av garantiinntekt og arbeidsstipend at de skal være medlemmer av kunstnerorganisasjonene. Det er imidlertid stipendkomiteer fra de forskjellige kunstnerorganisasjonene som innstiller til garantiinntekt og arbeidstipend, men **Utvalget for statens stipend og garantiinntekter** tildeler. Flertallet av medlemmene i dette utvalget er oppnevnt av departementet. Som hovedregel følger utvalget innstillingen fra stipendkomitéene og det skal svært mye til før de foreslår endringer.

De uorganiserte kan bestå av kunstnere som av en eller annen grunn ikke vil organisere seg, eller av kunstnere som ikke oppfyller kriteriene for medlemskap som organisasjonene stiller. En del søkere som ikke er organisert vil også representere nye kunstformer som ikke naturlig hører hjemme i noen av de etablerte organisasjonene.

I denne gruppa finnes det sikkert en del amatørkunstnere. Skillet mellom organisert/uorganisert er ikke sammenfallende med skillet profesjonell/amatør. Grensene er vanskelige å trekke, noe vi ikke skal gå nærmere inn på her.

I alt søkte 777 personer som ikke er medlem i noen kunstnerorganisasjon om garantiinntekt eller arbeidsstipend i 1986. Dette tilsvarer om lag 10 prosent av samtlige medlemskap i kunstnerorganisasjonene. Hvis det er riktig at dette i stor utstrekning kan dreie seg om unge kunstnere i startfasen av sin yrkesaktive karriere, er det videre rimelig å anta at det dreier seg om kunstnere med lave inntekter og dårlige arbeidsforhold. Siden opptakskriteriene i organisasjonene er forskjellige, vil størrelsen på denne gruppa av potensielle medlemmer variere fra å være høy i organisasjoner med strenge og spesielle opptakskriterier, til å være lav i organisasjoner som stiller få krav til opptak.

I tabell 7.16 ser vi på andel uorganiserte søkere etter søkergruppe (potensiell organisasjon).

I organisasjonene Norske Scenografer og Forbundet Frie Fotografer er henholdsvis 28 og 37 prosent av søkerne på områdene uorganiserte. For Norsk Oversetterforening og Norske Dramatikers Forbund og Skuespillerforeningen 1978, Norsk Sceneinstruktørforening og Norsk Musikerforbund, er under 10 prosent uorganiserte søkere.

Tabell 7.16 Uorganiserte søkere av garantiinntekt og arbeidssstipend etter søkergruppe. 1986

ORGANISASJON	SØKERE	
	ANTALL	PROSENT ¹
Den norske Forfatterforening	59	13
Ungdomslitteraturens Forfatterlag ..	20	14
Norsk Oversetterforening	5	2
Norske Dramatikeres Forbund	10	7
Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforbundet 1978.....	25	4
Norske Scenografer	16	28
Norsk Sceneinstruktørforening	5	5
Norsk Ballettforbund	41	15
Norsk Musikerforbund	146	7
Komponistforeningene	45	17
Norsk Filmforbund	45	15
Forbundet Frie Fotografer	40	37
Norske Kunsthåndverkere	57	10
Norske Interiørarkitekters Forening	1	-
Norske Billedkunstneres		
Fagorganisasjon	262	16

¹ Prosent av antall medlemmer i potensiell organisasjon.

7.9.2 Kunstnere som ikke fikk utbetalt garantiinntekt i 1986

I 1986 var det 32 kunstnere som falt ut av garantiinntektsordningen på grunn av høy egeninntekt. Kunstnerisk område og gjennomsnittlig nettoinntekt går fram av tabell 7.17.

Tabell 7.17 Kunstnere som ikke fikk utbetalt garantiinntekt i 1986 på grunn av høy egeninntekt

	NETTOINNTÉKT I 1.000 KR.	N
I alt	172	32
Billedkunstnere	171	23
Kunsthåndverkere	..	1
Den norske Forfatterforening	..	1
Ungdomslitteraturens Forf.lag ...	..	2
Dramatikere	..	1
Komponister	..	2
Scenografer	..	1
Ballett	..	1

Trettito kunstnere - om lag 7 prosent av samtlige kunstnere som mottar garantiinntekt - fikk ikke utbetalt garantiinntekt på grunn av for høy egeninntekt. Blant disse var 23 billedkunstnere. Det utgjør om lag 9 prosent av alle billedkunstnere som mottar garantiinntekt. I forfatterorganisasjonene var det 48 som mottok garantiinntekt i 1986, av disse falt 4 eller om lag 8 prosent fra på grunn av for høy egeninntekt. I forhold til intensjonen bak ordningen, "hjelp til selvhjelp", er det svært få som på grunn av høy egeninntekt ikke får utbetalt garantiinntekter.

7.10 Oppsummering og vurdering

* Fordelingen av ytelsene er sterkt konsentrert om medlemmene i et fåtall organisasjoner uten at dette er forankret i ordningenes målsettinger. Dette gjelder først og fremst forfatterforeningen, kunsthåndverkerne, billedkunstnerne, samt fotografer og komponister (se tabell 7.4). Ordningene fungerer videre som en støtteordning for frilansere uten at dette er nedfelt i regelverket.

* Spesielt når det gjelder garantiinntektsordningen synes alder å spille en avgjørende rolle for sjansen til å oppnå støtte. Sju av ti mottakere er over femti år og nesten ingen er under 40. Ansiennitet synes å være et viktig underliggende kørordningsprinsipp.

* Mottakerne av garantiinntekt har lavere bruttoinntekt og inntekt av kunstnerisk arbeid enn øvrige frilanskunstnerne. Ordningen fungerer i liten grad som "hjelp til selvhjelp".

Ut fra målsettingene for ordningene er det grunn til å reise spørsmål om begrunnelsen for den sterke konsentrasjonen av støtten til medlemmer i et fåtall organisasjoner. Dette kan selvsagt skyldes bevisste kulturpolitiske prioriteringer og at disse tiltakene er de eneste som "treffer" disse bestemte gruppene. Dersom dette er klargjort og kjent, kan nok en slik praksis forsvares, men det store antall søkere spredt på en rekke andre organisasjoner tyder ikke på at dette er tilfelle. I så fall er det grunn til å spørre på hvilket grunnlag og ut fra hvilke kriterier disse støtteordningene er "kolonisert" av bestemte organisasjoner.

Garantiinntektsordningen synes videre å være "kolonisert" av bestemte aldersgrupper innenfor de kunstneriske områdene som nyter godt av ordningen. Dette er i strid med vedtektene for ordningen hvor det heter

"Det skal ved innstilling og tildeling bare legges vekt på søkerens kunstneriske innsats og dens kunstneriske kvalitet, uten hensyn til søkerens kjønn, alder, utdanning, medlemskap i kunstnerorganisasjoner, religiøs eller politisk oppfatning m.v." (Uthevet her).

Perspektivet for unge kunstnere er at de realistisk sett ikke kan sikte seg inn på garantiinntekt før i førti-femtiårsalderen. Det innebærer at ordningen har en svak motivasjonseffekt for de store gruppene av yngre frilanskunstnere. Dvs at det er en lang periode - "de harde 30-åra" - som i kunstnerisk karrieresammenheng er helt avgjørende, og der de aller fleste må klare seg på egen hånd. I seg selv er det kanskje ikke uberettiget, men det kan reises tvil om ordningen i så fall har den ønskete kulturpolitiske virkning.

Som vi har sett i kapittel 6 må noen kunstnere ta ikke-kunstnerisk arbeid for å kompensere for lave inntekter fra kunstnerisk virksomhet. De må dele sin tid mellom kunstnerisk arbeid og ikke-kunstnerisk virksomhet. For de dette gjelder kan slikt arbeid bremse den kunstneriske utviklingen samtidig som det kan føre til frafall. Muligheten til å klare seg gjennom en lang etableringsfase avhenger ikke bare av talent, men kan også påvirkes av muligheten til alternativ finansiering via familie, nettverk, eller andre kilder. Det er grunn til å anta at slike muligheter har mindre med talent enn sosial bakgrunn å gjøre, noe som kan bidra til skjev sosial rekruttering til kunstneryrkene. I et slik perspektiv er det grunn til å vurdere om det kan tenkes andre støtteformer som kan gi bedre treff i forhold til livsfase, kompetanse og behov, enn de nåværende.

Det må imidlertid ikke bare settes spørsmålstegn ved praktiseringen av garantiinntektsordningen. Praktiseringen må ses i lys av at en av intensjonene som lå til grunn for den, "hjelp til selvhjelp" i liten grad er blitt oppfylt. Var det intensjonen - hjelp til selvhjelp - som var forfeilet? I avsnittet om frilanskunstnere uten garantiinntekt og arbeidsstipend (tabell 6.5) framgikk det at om lag 70 prosent av disse arbeidet som heltidskunstnere i den betydning at de ikke hadde vesentlige inntekter fra annet arbeid. I dette avsnittet så vi også at dette ikke var ensbetydende med brukbare inntektsforhold. Disse resultatene indikerer at for mange frilanskunstnere skyldes ikke lave inntekter av kunstnerisk hovedvirksomhet at de er nødt til å dele sin arbeidstid mellom kunstnerisk virksomhet og ikke kunstnerisk virksomhet. Det betyr igjen at en ordning som er begrunnet ut fra dette ikke kan øke egeninntekten.

Bakgrunnen for innføring av garantiinntektsordningen var at den skulle fungere som "hjelp til selvhjelp". Slik fungerer den i liten grad i dag. Faktisk har garantiinntektsmottakerne fra 1982 til 1986 tatt ut den samme prosentvis andel av garantibeløpet.

Kapittel 8 Ulikheter i levekår

8.1 Innledning

Hittil har vi i hovedsak sett på ulikheter i inntektsnivå og inntektsstruktur. Men som vi pekte på i kapittel 4: inntekt er bare én indikator på levekår. I dette kapitlet skal vi kort se på variasjoner langs andre mål som supplerer bildet av kunstnernes levekår. I del 8.2 vil husholdningens **økonomiske levekår** bli drøftet med vekt på subjektiv opplevelse av **økonomiske problemer**. I del 8.3 undersøkes det om ulikhetene i organisatorisk arbeidsmiljø varierer systematisk etter ansettelsesforhold, kunstnergruppe og inntekt. I del 8.4 er temaet hindringer for kunstnerisk virksomhet. Vekten legges på en drøfting av hvilke grupper som opplever henholdsvis dårlig inntekt, mangel på oppdrag og manglende utdanning som et hinder for sitt kunstneriske arbeid og utvikling.

8.2 Økonomiske levekår

I kapittel 3 så vi at kunstnerutvalget oftere enn befolkningen oppga å ha økonomiske problemer. En av fire kunstnere kunne ikke greie en uforutsett regning på 2 tusen kroner, og om lag like mange oppga at de ofte eller av og til hadde problemer med å klare de løpende utgiftene. I de etterfølgende kapitlene så vi at det var store forskjeller i inntekter innen kunstnerutvalget. Samtidig er det klart at inntekt alene ikke bestemmer økonomiske levekår. Kombinasjonen høy inntekt og høye utgifter kan gi folk samme følelse av økonomiske problemer, som det gruppa med lav inntekt og lavere utgifter har.

Ikke uventet finner vi en relativt klar sammenheng mellom egen inntekt og subjektiv oppfatning av økonomiske problemer. Kunstnere med lav inntekt oppgir oftere økonomiske problemer enn kunstnere med høy inntekt. En

av tre i gruppa med inntekt under 100 tusen blir klassifisert som å ha "hyppige økonomiske problemer" (se 3.7 for forklaring på denne indikatorene), mot 13 prosent i gruppa med bruttoinntekt over 200 tusen.

"Andel med hyppige økonomiske problemer" vil i resten av kapittel 8.2 bli brukt som indikator på hushold med dårlig økonomi. Dette målet fanger både opp de som har alvorlige problemer med de løpende utgiftene, og de som ikke har økonomisk evne til å klare en uforutsatt regning på 2 tusen kroner.

Hva kjennetegner gruppa med "hyppige økonomiske problemer"? For det første: hvordan er gruppas posisjon på arbeidsarenaen? Er det de som ikke har fast ansettelse som har "hyppige økonomiske problemer"? Er det lavtlønnsgrupper som kunsthåndverkere, fotografer og billedkunstnere? Eller er gruppa med økonomiske problemer folk i bestemte livsfasesituasjoner, uavhengig av arbeidsmarkedsposisjon? Er det én-inntektshusholdningene? Er det de "uetablerte" unge og enslige? Er det gruppa med barn under 16 år?

Her ser vi først om forekomsten av "hyppige økonomiske problemer" varierer med ansettelsesforhold, arbeidsområde og organisasjonstilknytning. Deretter undersøker vi om kvinner har oftere økonomiske problemer enn menn, om det er noen bestemte aldersgrupper som er særlig utsatt, og om det er sammenheng mellom husholdningstype og økonomiske levekår.

8.2.1 Arbeidsmarkedstilknytning

De fleste fast ansatte kunstnere har en bruttoinntekt mellom 150 og 250 tusen kroner. For gruppa uten fast ansettelse var spredningen mye større, samtidig som gjennomsnittsinntekten var klart lavere. F.eks. oppgir halvparten av denne gruppa en bruttoinntekt på under hundre tusen kroner. Ut fra dette er det rimelig å anta at dårlige økonomiske levekår særlig er ut-

bredt blant frilanskunstnere. I tabell 8.1 vises forekomsten av "hyppige økonomiske problemer" i de ulike ansettelseskategoriene.

Tabell 8.1 Andel med "hyppige økonomiske problemer" etter ansettelsesforhold

Ansatt	24%	N=317
Engasjement	42%	N=122
Frilans	24%	N=756

Andelen med "hyppige økonomiske problemer" er størst i gruppa med engasjement. Det er overraskende nok ingen forskjell mellom ansatte og frilanskunstnere når det gjelder forekomsten av "hyppige økonomiske problemer". Kunstnere uten noen form for ansettelse har lavere gjennomsnittsinntekt enn fast ansatte, men dette har ikke slått ut ved høyere andel med "hyppige økonomiske problemer".

Det er mulig at vi finner større forskjeller hvis vi ser på arbeidsområde. I tabell 8.2 er kunstnerutvalget delt inn i 5 grupper etter organisasjonstilknytning. Kunstnere som arbeider med "bilde og formgivning", dvs kunsthåndverkere, billedkunstnere, illustratører, interiørarkitekter, filmkunstnere og fotografer, er en stor og relativt heterogen gruppe. Her har vi valgt å skille ut kunsthåndverkere, fotografer og billedkunstnere slik at vi kan se om andelen med økonomiske problemer er særlig høy blant disse tre lavinntektsgruppene.

Tabell 8.2 Andel med "hyppige økonomiske problemer" etter organisasjon

Forfattere/oversettere	15%	N=167
Scenekunstnere	32%	N=167
Musikere/komponister.....	30%	N=438
Kunsthåndverkere/billed-		
kunstnere/fotografer	27%	N=371
Andre "bilde- og formgivere".	16%	N=161

Det er visse forskjeller mellom kunstnergruppene når det gjelder forekomst av "hyppige økonomiske problemer". Men forskjellene er ikke som vi hadde ventet. Det er faktisk blant scenekunstnerne at størst andel oppgir hyppige økonomiske problemer, mens andelen er lavest blant forfattergruppene. I gruppa av kunsthåndverkere, fotografer og billedkunstnere er andelen med "hyppige økonomiske problemer" 27 prosent, dvs om lag det samme som for kunstnerpopulasjonen sett under ett.

I kapittel 5 så vi at noen grupper tjente dårligere enn andre grupper. Særlig var gjennomsnittsinntekten for fotografer, billedkunstnere og kunsthåndverkere lav, mens interiørarkitekter, scenografer og komponister i gjennomsnitt tjente bra. Her er vi interessert i å undersøke om andelen med økonomiske problemer samvarierer med andelen lavinntektsmedlemmer i den enkelte organisasjon. Er det slik at organisasjoner hvor en stor andel av medlemmene tjener under 100 tusen også har en stor andel medlemmer med "hyppige økonomiske problemer"? I tabell 8.3 undersøker vi dette. Inntektstallene er hentet fra intervjuundersøkelsen. Som alltid når vi behandler tall på organisasjonsnivå, er anslagene forbundet med relativ stor usikkerhet.

I kapittel 5 er det vist at det er forskjeller både i nivå på og fordeling av bruttoinntekt mellom organisasjonene. Andelen med inntekt under 100 tusen kroner er klart større blant grupper som fotografer, billedkunstnere og kunsthåndverkere enn blant komponister, interiørarkitekter, skuespillere, sceneinstruktører og scenografer.

Til en viss grad stemmer dette overens med andelen i de respektive organisasjoner som opplever "hyppige økonomiske problemer". Vi finner et sammenfall mellom organisasjoner med mange av medlemmene i lavinntektsgruppa og høy andel i gruppa med "hyppige økonomiske problemer". Andelen med økonomiske problemer er størst blant fotografene og den er forholdsvis lav blant interiørarkitekter og komponister. Men det er ikke slik at høy andel med lav inntekt samvarierer automatisk med høy andel med økonomiske problemer. Et eksempel er medlemmene av Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon. Over halvparten av medlemmene oppgir at de tjener under 100 tusen kroner. Men denne organisasjonen skiller seg ikke ut ved at en større andel enn vanlig oppgir økonomiske problemer.

Forfattergruppene og oversetterne har ikke mindre andel lavinntektsmedlemmer enn andre organisasjoner, mens andelen av medlemmer som oppgir "hyppige økonomiske problemer" er av de laveste. Skuespillere, scenografer og sceneinstruktører har få lavinntektsmedlemmer, men relativt mange med økonomiske problemer. Hadde vi regnet feilmarginer for disse tallene, ville man for de fleste gruppene ikke finne signifikante forskjeller i andel som opplever "hyppige økonomiske problemer". Usikkerheten til tross, viser dette at man ikke automatisk kan slutte fra en organisasjons gjennomsnittlige ligningsinntekt til medlemmenes økonomiske levekår.

Tabell 8.3 Andel med bruttoinntekt under 100 tusen og andel med "hyppige økonomiske problemer" etter organisasjon

	BRUTTOINNTekt UNDER 100000 ¹	"HYPPIGE ØKONOMISKE PROBLEMER"	
Den norske Forfatterforening ..	27%	15%	N=59
Ungdomslitteraturens			
Forfatterlag	23%	18%	N=63
Norsk Oversetterforening	24%	10%	N=42
Norske Dramatikeres Forbund ...	24%	27%	N=44
Norsk Skuespillerforbund og			
Skuespillerforeningen 1978	15%	35%	N=42
Norske Scenografer	17%	32%	N=37
Norsk Sceneinstruktørforening .	8%	20%	N=49
Norsk Ballettforbund	44%	32%	N=47
Norsk Musikerforbund og			
Norsk Tonekunstnersamfund	22%	31%	N=50
Norsk Komponistforening og			
Ny Musikk's Komponistgruppe	6%	15%	N=50
Norske Populærautorer og			
Norsk Revyforfatterforening ...	9%	18%	N=55
Norsk Filmforbund	18%	13%	N=45
Forbundet Frie Fotografer	40%	50%	N=40
Norske Kunsthåndverkere	77%	33%	N=67
Norske Interiørarkitekters			
Forening	14%	17%	N=66
Norske Billedkunstneres			
Fagorganisasjon	55%	25%	N=68
Norsk Illustratørforbund	28%	19%	N=52

¹ Bruttoinntekt fra intervjuundersøkelsen. Tall fra inntektsundersøkelsen ville gitt noe forskjellig lavinntektsandel for enkelte organisasjoner, og en lavinntektsandel for utvalget samlet, som er svakt i overkant av den vi finner i intervjuundersøkelsen.

8.2.2 Alder, familiesituasjon og husholdningsinntekt

Økonomiske levekår avhenger ikke bare av inntektens størrelse. Forbruk er en annen viktig faktor. Har man høye faste utgifter vil også høytlønne kunne ende opp med økonomiske problemer. Verken inntektens størrelse eller utgiftenes omfang vil være tilfeldig fordelt langs variabler som kjønn, alder og familiesituasjon. I denne delen av kapittel 8 skal økonomiske levekår knyttes til denne type kjennetegn ved respondenten.

Tabell 8.4 Andel med "hyppige økonomiske problemer" etter alder og kjønn

Under 35 år	41%	N=367
35-45 år	29%	N=404
45-66 år	14%	N=399
Over 66 år	12%	N=107
Kvinner	28%	N=543
Menn	24%	N=734

Det er særlig de unge som oppgir at de har vansker med å greie løpende utgifter. Blant gruppa under 35 år oppgir 2 av fem at de "ofte eller av og til" har problemer med å klare de løpende utgiftene. Andelen avtar med alder, og bare 12% av pensjonistene oppgir slike problemer. Her er det viktig å bemerke at pensjonistene som er med i undersøkelsen, er de som fortsatt regner seg som yrkesaktive og har en viss inntekt fra kunsterisk arbeid. De er derfor ikke representative for pensjonistgruppa som sådan.

Det er en svak tendens til at kvinner noe oftere enn menn havner i kategorien "hyppige økonomiske problemer", men forskjellene er ikke signifikante. Antakelig ligger forklaringen i at husholdningsinntekt i større grad enn egen inntekt påvirker økonomiske levekår. For å si noe om dette skal vi se på sammenhengen mellom familietype og forekomsten av økonomiske problemer.

Respondentene ble spurt om de var gift eller hadde samboer. De som svarte ja på dette fikk spørsmål om ektefelle/samboer hadde inntekt. Ut fra dette er utvalget delt inn i tre grupper: enslige, par med én inntekt og par med to inntekter. I tabell 8.5 vises andelen blant de ulike husholdningstypene som klassifiseres i gruppa med "hyppige økonomiske problemer".

Tabell 8.5 Andel med "hyppige økonomiske problemer" etter husholdningstype

Enslige	42%	N=301
Par med en inntekt	29%	N=164
Par med to inntekter	18%	N=684

Andelen som har "hyppige økonomiske problemer" er, rimelig nok, minst i toinntektshusholdningene, og størst blant enslige. Om lag 60% av kunstnerne i utvalget hører hjemme i gruppa "par med to inntekter", mens en fjerdedel oppgir at de ikke har ektefelle/samboer.

Det er en større andel av de yngre enn av de over 45 år som oppgir at de ikke har ektefelle eller samboer, men i alle aldersklasser er forekomsten av økonomiske problemer større blant enslige enn blant gifte/samboere. Nesten halvparten av gruppa under 45 år som ikke lever i et parforhold, havner i gruppa "hyppige økonomiske problemer". Blant de over 45 år som lever i et parforhold, er det omtrent ingen som oppgir slike problemer.

Det er en svak tendens til at par som bor i husholdninger med barn under 16 år, i større grad har "hyppige økonomiske problemer" enn par som bor i husholdninger uten barn under 16 år.

8.2.3 Oppsummering

Unge og aleneboende er overrepresentert i gruppa med "hyppige økonomiske problemer". Blant kunstnere over 45 år med samboer/ektefelle, er det omtrent ingen som klassifiseres som å ha "hyppige økonomiske problemer".

Når det gjelder arbeidsområde og ansettelsesform, finner vi noe variasjon, men mindre klar enn ventet. Andelen med økonomiske problemer er den samme for frilansere og fast ansatte, til tross for at det er klare forskjeller i gjennomsnittsinntekt mellom disse gruppene. Vi finner heller ikke at

andelen med "hyppige økonomiske problemer" er høyest blant lavinntektsgrupper som kunsthåndverkere og billedkunstnere. Skuespillere og andre scenekunstnere er grupper hvor en høy andel av medlemmene opplever "hyppige økonomiske problemer", til tross for at inntekten i gjennomsnitt er bra og lavinntektsandelen liten.

8.3 Organisatorisk arbeidsmiljø

At man trives med jobben sin er viktig, siden mye av tiden tilbringes på arbeidsplassen. Og kunstnerne oppgir at de bruker mye tid til arbeid. I kapittel 3 ble kunstneres arbeidsmiljø sammenliknet med arbeidsmiljøet i befolkningen. Det var ingen grunn til å si at kunstnere hadde vesentlig bedre eller dårligere organisatorisk arbeidsmiljø enn yrkesbefolkningen.

Her skal vi kort gå nærmere inn på hvem som oppgir å ha bra eller mindre bra arbeidsmiljø. Det skal understrekes at "bra" og "dårlig" her refererer seg til hva man svarer på et sett spørsmål, som skal fange opp gitte trekk ved det organisatoriske arbeidsmiljøet, og ikke består av noe subjektivt mål på hvor tilfreds den enkelte er med arbeidet sitt: for en person som liker rutinemessig arbeid vil ikke "lite variert arbeid" nødvendigvis bety lav jobbtilfredshet. En "stressende arbeidssituasjon" medfører heller ikke like store ulemper for alle typer mennesker.

I denne delen av kapittel 8 vil vi først se på om ulempene "hoper seg opp", dvs om gruppa med dårlig inntekt også har dårlig organisatorisk arbeidsmiljø. I tabell 8.6 undersøker vi om det er noen sammenheng mellom arbeidsmiljø og inntekt.

Tabell 8.6 Organisatorisk arbeidsmiljø etter bruttoinntekt fra intervjuundersøkelsen (i prosent)

ARBEIDSMILJØINDIKATOR	UNDER 100 TUSEN N=435	100-200 TUSEN N=545	OVER 200 TUSEN N=273
Bestemme tempo (i liten grad) .	8	33	23
Bestemme rekkefølge (i liten grad)	8	27	24
Oppjaget og masete arbeidssituasjon (daglig)	10	13	25
Psykisk påkjenning (i høy grad)	11	11	9
Varierte arbeidsoppgaver (lite variert)	3	5	1

For hele utvalget gjelder at lave inntekter og "arbeidsmiljøproblemer" slik de er målt her, ikke henger sammen i den betydning at "ulempene" er kumulative. Det er ikke de med dårligst inntekt som opplever flest problemer med det organisatoriske arbeidsmiljøet, tvert imot er det gruppa med lav inntekt som sjeldnest oppgir lite kontroll over arbeidstempo og -rekkefølge. Kunstnere med inntekt over 200 tusen kroner opplever oftest en oppjaget og masete arbeidssituasjon.

Årsakene til dette mønstret, er at det er en sammenheng mellom inntekt og arbeidssituasjon. Kunstnere med fast ansettelse ligger i inntektsintervallet 150 til 250 tusen kroner, og det er rimelig å anta at disse i mindre grad enn andre opplever å ha kontroll over egen arbeidssituasjon, i betydningen bestemme tempo og arbeidsoppgaver. En slik sammenheng vil ikke bare skyldes at man er ansatt, og dermed har en ledelse å forholde seg til, men også at ansatte kunstnere ofte tilhører kunstnergrupper hvor teamarbeid er vanlig. I tabell 8.7 undersøkes sammenhengen mellom arbeidsmiljøproblemer, ansettelsesforhold og kunstertype. Gruppa utøvende kunstnere består også her av dem som er trukket ut fra medlemslistene til skuespillerorganisasjonene, musikerorganisasjonene og Norsk Ballettforbund. De øvrige er gruppert som skapende kunstnere.

Tabell 8.7 Andel som opplever ulike typer arbeidsmiljøproblemer etter kunstnertype¹ og ansettelsesforhold

	I	II	III	
Utøvende, ansatt	58	52	16	N=328
Skapende, ansatt	17	5	18	N=84
Utøvende, engasjert ..	31	51	31	N=89
Skapende, engasjert ..	19	13	20	N=43
Utøvende, frilans	21	12	16	N=112
Skapende, frilans	5	3	10	N=649

- I Bestemmer i liten grad eget arbeidstempo
 II Bestemmer i liten grad rekkefølgen på egne arbeidsoppgaver
 III Opplever en masete og oppjaget arbeidssituasjon (daglig)

Når svargivningen på arbeidsmiljøindikatorene brytes ned på kunstnergrupper, finner vi variasjon innad i kunstnerutvalget. Grappa utøvende kunstnere med fast ansettelse skiller seg ut ved at over halvparten oppgir at de i liten grad bestemmer tempo og rekkefølge på arbeidsoppgavene sine, mens utøvende kunstnere uten noe tilsettingsforhold sjeldnere opplever at de ikke har kontroll over egen arbeidsdag. Det er ingen store forskjeller mellom gruppene når det gjelder andel som opplever stressende og masete arbeidssituasjon.

Oppsummeringsvis kan vi si at grappa med lav inntekt oppgir å ha en noe friere arbeidssituasjon enn grappa med høyere inntekt. Dette skyldes at kunstnere med fast ansettelse sjelden har lav inntekt, og oftere opplever at de ikke kan bestemme tempo og rekkefølge på arbeidsoppgavene.

¹ Grappa *utøvende kunstnere* består av dem som er trukket ut fra medlemslistene til skuespillerorganisasjonene, musikerorganisasjonene og Norsk Ballettforbund. De øvrige er gruppert som *skapende kunstnere*.

8.4 Hinder for kunstnerisk virksomhet

Hva oppleves så som hinder for kunstnerisk virksomhet? I kapittel 3 så vi at hver femte kunstner oppga at dårlig økonomi i stor grad var et hinder for deres kunstneriske utvikling og arbeid. Halvparten av utvalget opplevde ikke at dårlig økonomi var et slikt hinder. En av ti sa at oppdragsmangel i stor grad hindret kunstnerisk arbeid og utvikling.

Er det slik at gruppa med lav inntekt i større grad enn andre opplever dårlig inntekt som et hinder for deres kunstneriske arbeid? Og er det denne gruppa som oftest opplever oppdragsmangel? I tabell 8.8 ser vi på hva respondentene har svart, avhengig av om de tjener under 100 tusen, fra 100 til 200 tusen eller over 200 tusen kroner. Her er inntektsmålet fra intervjuundersøkelsen benyttet. Vi ser også på hva kunstnere med fast ansettelse, med engasjement og kunstnere uten noen form for ansettelesforhold har svart på de to spørsmålene.

Det er klare sammenhenger mellom oppgitt inntekt og andel som oppfatter inntektsforhold som et hinder for kunstnerisk virksomhet. I gruppa som tjener under 100 tusen er det bare en av fire som oppgir at dårlig inntekt ikke er noe hinder for deres kunstneriske utvikling/arbeidsmuligheter. Hver tredje i denne gruppa sier at inntektsforhold i stor grad er et slikt hinder. Blant gruppa med inntekt over 200 tusen, oppgir en av ti at inntektsforholdene i stor grad er et hinder, mens tre av fire sier at dårlig inntekt ikke er noe hinder i det hele tatt.

Tabell 8.7 Andel som oppfatter "dårlige inntektsforhold" og "mangel på arbeidsoppdrag" som hinder for kunstnerisk virksomhet etter bruttoinntekt (intervju)

	DÅRLIG INNTEKT				OPPDRAKSMANGEL				
	STOR GRAD	NOEN GRAD	IKKE	SUM	STOR GRAD	NOEN GRAD	IKKE	SUM	N
Under 100000	34%	40%	26%	100%	16%	42%	43%	101%	432
100000-200000	18%	23%	69%	100%	18%	21%	61%	100%	552
Over 200000	11%	18%	71%	100%	6%	25%	69%	100%	274
Ansatte	7%	22%	71%	100%	5%	28%	68%	101%	414
Engasjerte ..	42%	22%	36%	100%	14%	46%	40%	100%	127
Frilans	27%	32%	41%	100%	12%	34%	54%	100%	865

De som i størst grad oppfatter dårlig inntekt som et hinder for kunstnerisk virksomhet, er kunstnere med engasjement, mens inntektsforholdene ikke er noe hinder for de fast ansatte kunstnere.

Oppdragsmangel oppgis noe oftere blant gruppa med inntekt under 100 tusen. Fast ansatte kunstnere oppgir oftest at oppdragsmangel ikke er noe hinder for kunstnerisk arbeid og utvikling, men det er ikke store forskjeller mellom gruppene med ulikt ansettelsesforhold når det gjelder dette spørsmålet.

Når det gjelder de to øvrige spørsmålene; utdanning og omsorg for barn, er det ingen systematiske skiller mellom inntektsgruppene eller mellom ansatte, engasjerte og frilanskunstnere.

Til tross for at kvinner i gjennomsnitt tjener dårligere enn menn, er det ingen forskjell mellom kjønnene når det gjelder andelen som opplever

dårlig inntekt eller oppdragsmangel som hinder for kunstnerisk utvikling/arbeid. Mens 18 prosent av kvinnene opplever at omsorg for barn i stor grad er et hinder, er andelen blant menn 7 prosent.

Tidligere er det pekt på at det i gruppa under 35 år både er lavest gjennomsnittsinntekt og størst andel med lav inntekt. Det var også denne gruppa som oftest oppga økonomiske problemer på spørsmålssettet om økonomiske levekår. Dette gjør det naturlig å forvente at det vil være de unge som oppfatter dårlig inntekt og oppdragsmangel som hinder for kunstnerisk arbeid og utvikling. I tabell 8.9 ser vi på "hinder for kunstnerisk arbeid/utvikling" etter alder. Andelen som svarer "i stor grad" og andelen som svarer "i noen grad" er slått sammen til en gruppe.

Tabell 8.9 Andel som oppfatter ulike faktorer som "i stor grad" eller "i noen grad" et hinder for kunstnerisk utvikling/arbeid

	DÅRLIG INNTÉKT	OPPDRAGS- MANGEL	UTDANNING	
Under 35 år ...	64%	58%	33%	N=368
35 - 44 år	49%	47%	28%	N=421
45 - 54 år	50%	40%	17%	N=228
Over 54 år	33%	22%	13%	N=282

I gruppa under 35 år oppgir to av tre at dårlig inntekt er et hinder for deres kunstneriske virksomhet. Oppdragsmangel er også noe vanligere blant de unge enn blant de eldre. Det samme gjelder mangel på utdanning. Det siste er noe overraskende i og med at dagens 30-åringer vanligvis har høy utdanning sammenliknet med de eldre årsklassene.

Tilslutt skal vi se om "hinder for kunstnerisk virksomhet" varierer etter arbeidsområde. Kunstnerne er delt inn etter hvilken organisasjon de er trukket ut på basis av.

Tabell 8.10 Andel som sier at dårlig inntekt og oppdragsmangel "i stor grad" eller "i en viss grad" er hinder for kunstnerisk arbeid/utvikling etter arbeidsfelt

	DÅRLIG INNTÉKT	OPPDRAGS- MANGEL	
Forfattere/oversettere	41%	22%	N=155
Scenekunstnere	52%	49%	N=148
Musikere/komponister	44%	45%	N=454
Kunsthåndverkere, billed- kunstnere og fotografer	66%	51%	N=371
Andre som arbeider med "form/bilde"	36%	40%	N=161

Det er visse forskjeller mellom gruppene i andel som oppgir at dårlig inntekt er et hinder for kunstnerisk arbeid og utvikling. Andelen er størst i gruppa av kunsthåndverkere, billedkunstnere og fotografer, men denne gruppa skiller seg ikke markant fra de øvrige gruppene. Forfattere/oversettere opplever i minst grad oppdragsmangel, mens mange scenekunstnere oppgir at dette er et hinder for kunstnerisk virksomhet. En av fem scenekunstnere oppgir at mangel på oppdrag i stor grad er et hinder for kunstnerisk utvikling/arbeid, mens den tilsvarende andelen blant forfattere/oversettere er 5 prosent.

I tabell 8.11 ser vi på dårlige utdanningsmuligheter som hinder for kunstnerisk utvikling og arbeid, etter organisasjon.

Blant ballettedansere, fotografer og filmkunstnere oppgir mer enn halvparten av respondentene at dårlige utdanningsmuligheter er et hinder for kunstnerisk arbeid og utvikling. Blant skuespillere og dramatikere er det om lag 40 prosent som oppgir at utdanning er et hinder. Andelen er lavest blant medlemmene i Den norske Forfatterforening, Ungdomslitteraturens Forfatterlag, Norsk Oversetterforening, og blant komponister og billedkunstnere.

Tabell 8.11 Dårlige utdanningsmuligheter som hinder for kunstnerisk utvikling etter organisasjon. Andel som sier at dette "i stor grad" eller "i en viss grad" er et hinder

Den norske Forfatterforening	10%	N=60
Ungdomslitteraturens Forfatterlag ..	9%	N=65
Norsk Oversetterforening	7%	N=42
Norske Dramatikeres Forbund	38%	N=45
Norsk Skuespillerforbund og Skuespillerforeningen 1978	40%	N=43
Norske Scenografer	27%	N=37
Norsk Sceneinstruktørforening	24%	N=50
Norsk Ballettforbund	59%	N=49
Norsk Musikerforbund og Norsk Tonekunstnersamfund	25%	N=51
Norsk Komponistforening og Ny Musikk's Komponistgruppe	10%	N=51
Norske Populærautorer og Norsk Revyforfatterforening	18%	N=55
Norsk Filmforbund	53%	N=45
Forbundet Frie Fotografer	55%	N=45
Norske Kunsthåndverkere	31%	N=68
Norske Interiørarkitekters Forening Norske Billedkunstneres	29%	N=68
Fagorganisasjon	12%	N=68
Norsk Illustratørforbund	32%	N=56

Blant kunstnere er det særlig dårlig inntekt som oppgis som hinder for kunstnerisk arbeid/utvikling. Dette oppgis oftest av de som tjener lite, er unge og ikke har fast ansettelse. Oppdragsmangel oppgis ofte blant de engasjerte, og synes særlig å være et problem for scenekunstnere, noe som er rimelig i og med at det særlig er disse gruppene som oppgir at de er engasjementsansatt. Mangel på utdanningsmuligheter oppleves sjelden som noe viktig hinder, men det er ganske store variasjoner mellom organisasjonene i andel som opplever dette som et hinder.

8.5 Oppsummering

I dette kapitlet har vi kort sett på variasjoner i økonomiske levekår, arbeidsmiljø og hinder for kunstnerisk virksomhet. Det er særlig gruppa av unge kunstnere som bor alene som opplever økonomiske problemer. Andelen som opplever slike problemer er størst blant kunstnere med engasjement, mens det ikke er noen forskjeller mellom ansatte og frilanskunstnere, til tross for de klare inntektsforskjellene mellom disse gruppene. Kvinner opplever ikke oftere økonomiske problemer enn menn, og andelen med "hyppige økonomiske problemer" er like stor blant scenekunstnere, som blant gruppa av kunsthåndverkere/billedkunstnere.

Blant kunstnere er det ikke slik at lav inntekt og dårlig arbeidsmiljø henger sammen. Frilanskunstnere har både lav inntekt og frihet til å bestemme tempo og rekkefølge på arbeidsoppgavene, mens halvparten av de utøvende kunstnerne med fast ansettelse oppgir at de i liten grad selv kan bestemme tempo og rekkefølge på arbeidet.

Dårlig inntekt oppleves særlig som et hinder for kunstnerisk arbeid og utvikling av de lavtlønte, av de unge og av gruppa med engasjement. Disse kjennetegnene vil ofte være overlappende. Gruppa av kunsthåndverkere, fotografer og billedkunstnere opplever oftest at dårlig inntekt er et hinder for kunstnerisk virksomhet, men skiller seg ikke vesentlig fra andre grupper. Mangel på oppdrag oppleves oftest som et hinder for kunstnerisk virksomhet av gruppa med scenekunstnere, og er også problemer som nevnes oftere av gruppa under 35 år enn av de øvrige. Mangelfull utdanning oppgis oftest som hinder av skuespillere, ballettdansere, dramatikere, fotografer og filmkunstnere, mens det i de øvrige forfattergruppene, og blant oversettere, komponister og billedkunstnere, er få som sier at dette er et hinder.

Kapittel 9 Sluttord

Målsettingen med undersøkelsen var å beskrive hovedtrekk ved inntektsforhold og levekår blant norske kunstnere. En sentral problemstilling var å analysere ulikheter i kunstnernes inntekt og levekår langs ulike sosiale og yrkesmessige dimensjoner, for å avdekke eventuelle systematiske skiller mellom ulike kunstnergrupper og mellom kunstnere og den øvrige yrkesbefolkningen.

En forutsetning for at den kunnskap som er framlagt skal kunne være handlingsanvisende, er at det kan blinkes ut visse grupper med felles problemer. Dette forutsetter igjen at målgruppen er forholdsvis ensartet i resultat (langs de avhengige variable), og at mekanismene eller årsakene som frambringer og opprettholder disse resultatene er avdekket.

Dette innebærer at det er langt fra å beskrive tilstander til å foreskrive tiltak. En kartlegging av den typen som er redegjort for i denne rapporten, kan vesentlig bidra til å definere problemer, ikke minst ved å avlive stereotypier og forfeilete virkelighetsoppfatninger som stenger for innsikt.

Undersøkelsen viser at kunstnere generelt ikke har spesielt dårlige inntektsforhold sammenliknet med yrkesbefolkningen. Videre er det påvist at inntektsforskjellene blant kunstnerne er store, men at disse bare delvis følger forventete skillelinjer. Tradisjonelle sosioøkonomiske faktorer som utdanning, alder, bosted, arbeidstid og kjønn, kan bare i begrenset grad forklare inntektsvariasjonene. Mer overraskende var kanskje at inntektsvariasjonene heller ikke ser ut til følge skillet mellom skapende og utøvende kunstnere. Det klareste inntektss skillet blant kunstnerne går mellom fast ansatte og frilanskunstnere. De fleste fast ansatte ligger samlet i intervallet 150-200 tusen, mens frilanserne rommer grupper med såvel høye som meget lave inntekter fra kunstnerisk virksomhet. Ettersom mange skapende kunstnere er frilansere og delvis samlet i bestemte organisasjoner, leder

dette ofte til den slutning at det er skillet skapende - utøvende som ligger til grunn for inntektsulikheter mellom organisasjonene.

Kort sagt viser undersøkelsen at kunstnerne ikke har ett generelt, men en del spesielle inntektsproblemer, vesentlig lokalisert blant frilanskunstnere. Og selv om disse problemene er mer konsentrert i visse kategorier enn andre, er det vanskelig å blinke ut klart definerte målgrupper med behov for bestemte tiltak. Dette fordi det i alle frilanskategorier er noen grupper med høy og andre med lav inntekt, og disse gruppene skiller seg ikke fra hverandre på noen systematisk måte annet enn ved inntekt, dvs ved relativ suksess.

Dette understreker begrensningen i en beskrivende empirisk undersøkelse av denne typen. Kunstnerne utgjør en svært heterogen kategori arbeidstakere, som opererer innenfor kvalitativt forskjellige produksjonsformer og markeder, både i forhold til kvalifisering, arbeidsorganisering, teknologi, statlige tiltak, reguleringer og distribusjonssystemer. En analyse av inntektsdannelsen blant ulike kunstnergrupper lå utenfor vårt mandat, men er påkrevet som underlag for en handlingsrettet debatt om kunstnerenes inntektsforhold. Hvis man da ikke er av den oppfatning at staten uansett må løse inntektsproblemene gjennom individuelle kontantoverføringer. Slike garantiordninger vil imidlertid ha sterke begrensninger, dersom de ikke kombineres med tiltak for å endre de strukturelle vilkårene som produserer inntektsvanskene. Vår analyse av inntektssituasjonen blant mottakerne av garantiinntekt og arbeidsstipend synes å bekrefte dette. Uten tiltak for å styrke enkelte kunstnergruppers evne til egeninntjening, vil individuelle kontantoverføringer kunne innebære styrket økonomisk avhengighet av offentlig forvaltning og dens fordelingsmekanismer.

Etter å ha gjennomført denne undersøkelsen er det flere problemstillinger vi mener vil være viktig å analysere i oppfølgingen. I de seinere år er forskjellige vederlagsordninger for kunstnere innført. Disse er koplet til markedsmekanismen via bruk og gjenbruk. Hvordan disse ordningene virker inn på inntektsdannelsen og fordelingen mellom ulike kunstnergrupper, lå

utenfor denne undersøkelsens mandat å besvare. I utformingen av ensartet kulturpolitikk vil det imidlertid være avgjørende å ha bedre innsikt i hvordan disse ordningene faktisk fungerer.

Et annet vesentlig spørsmål er hvilke mekanismer som styrer rekrutteringen til ulike kunstnergrupper. I hvilken grad er det slik at de strukturelle og økonomiske forholdene mange kunstnere lever under kan skape sosiale barrierer og utestegningsmekanismer som fører til en skjev sosial rekruttering? Analyser av rekruttering og frafall i kunstnergruppene kan gi nyttig kunnskap med sikte på å bedre vanskeligstilte kunstneres kår og sikre rekruttering til kunstneryrkene uavhengig av økonomisk bakgrunn.

Et tredje spørsmål vi har stilt oss er hvordan helheten i det store mangfold av kulturpolitiske tiltak og ordninger faktisk virker. Tiltaksfloraen synes svært fragmentert, og det er grunn til å undersøke hvorvidt ordningene understøtter eller motvirker hverandre. Slike analyser ville også ha høy relevans for studier av kunstnernes inntektsdannelse.

En fjerde erfaring man kan trekke ut av vårt arbeid er at framtidige inntektsundersøkelser blant kunstnere ikke alene bør bygge på selvinformasjon fra de berørte kunstnergruppene. Dette er en svakhet også ved tidligere undersøkelser som alltid vil etterlate seg spørsmål om påliteligheten i opplysningene og om frafallets sammensetting. Når samtidig organisasjonenes medlemsregistre er beheftet med såvidt stor usikkerhet, og betydelige kunstnergrupper faller utenom, taler dette for at framtidige analyser bør bygge på data fra likningsmyndighetene på samme måte som SSBs inntektsundersøkelser for befolkningen.

Videre er det grunn til å reise spørsmålet om hvordan problemet med uregistrerte inntekter kan analyseres. Informasjon om dette kan ikke fanges opp med objektivistiske metoder. Det er derfor grunn til å vurdere om det ville være hensiktsmessig å benytte mer kvalitative og uformelle metoder basert på personlig intervjuing, som ledd i en mer prosessorientert analyse av inntektsdannelsen blant kunstnere. Også blant kunstnerne burde

det kunne være interesse for det, ettersom eventuell utbredelse av uregistrert eller avgiftsfri omsetning jo innebærer en uheldig konkurransevridning, som kan bidra til å svekke inntektsforholdene for flertallet.

Til slutt vil vi benytte anledningen til å uttrykke et ønske om at denne rapporten kan bidra til en konstruktiv debatt om kunstneres inntektsforhold og levekår. Mandatet har vært begrenset og metoden som er benyttet er som all annen forskning beheftet med svakheter. Det er likevel vår klare overbevisning at de resultatene som er framkommet i sin helhet kan gi nyttig innsikt, bidra til å avlive enkelte stereotypier, og bedre grunnlaget for informert debatt på et omstridt felt. Hvis denne innsikten også kan nå fram til adressatene og brukerne av rapporten, har arbeidet ikke vært forgjeves.

Referanser

Kiberg, Dag: Levekårsundersøkelsen 1987 (NSD-rapport nr. 77 1988)

NOS: Statistisk Årbok 1987

NOS: Levekårsundersøkelsen 1987

NOS: Arbeidsmarkedsstatistikk 1986

NOU 1973:2 Kunstnerstipend

NOU 1981:28 Inntektsforhold for kunstnarar

NOU 1984:22 Om personbeskatning

SNS: Standard for utdanningsgruppering. (SNS nr 8, 1986)

St. meld. nr. 41 (1975-76) Kunstnerne og samfunnet

St. meld. nr. 23 (1981-82) Kulturpolitikk for 1980-åra

St. meld. nr. 27 (1983-84) Nye oppgaver i kulturpolitikken

Statistisk Ukehefte (SU) nr 28/88

Vedlegg 1 Inntektsforholdene for kunstnere i 1979 og 1986 - en sammenlikning

1.1 Innledning

I dette vedlegget skal vi, så langt det lar seg gjøre, foreta en sammenlikning av inntektsforholdene for kunstnere i 1979 og i 1986. Datagrunnlag for inntektsforholdene i 1979 er forrige inntektsundersøkelse for kunstnere, NOU 1981:28 (heretter referert til som 1979-undersøkelsen). Først blir det drøftet i hvilken grad, og på hvilke områder, undersøkelsene er sammenliknbare. Deretter foretas en sammenlikning mellom skapende og utøvende kunstnere og mellom kunstnere med ulikt arbeidsområde.

En sammenlikning av denne typen vil alltid inneholde usikkerhet. Inntektsanslagene på de to tidspunktene vil ha statistisk usikkerhet knyttet til seg. Når to ulike undersøkelser sammenliknes kan observerte endringer, eller mangel på sådanne, dels kunne forklares ved at man ikke sammenlikner det samme inntektsbegrepet eller den samme gruppen.

Som det vil komme fram i diskusjonen nedenfor er den sammenlikningen som foretas her problematisk, og må fortolkes med forsiktighet.

1.2 Hvor sammenliknbare er de to undersøkelsene?

Utvalg og undersøkelsesmetode

Begge år var utgangspunktet medlemslistene i kunstnerorganisasjonene, og det ble brukt samme filter for å utelukke dem som ikke er yrkesaktive som kunstnere.

Begge år ble inntektsforhold undersøkt ved at kunstnerne fikk tilsendt et skjema som skulle returneres. Mens spørreskjemaet i 1986 var utformet slik at egen selvangivelse skulle brukes ved utfyllingen, var spørsmålene i 1979-undersøkelsen noe annerledes formulert, og skjemaet omfattet også spørsmål om andre forhold enn inntekt og organisasjonstilknytning. Til gjengjeld er 1986-undersøkelsen supplert med en levekårsundersøkelse der utvalget ble intervjuet.

I 1979-undersøkelsen ble samtlige kunstnere tilsendt skjema. I 1986 ble det foretatt en totalundersøkelse for organisasjoner med mindre enn 100 medlemmer, for de øvrige ble et tilfeldig utvalg trukket.

I 1979 analyserte man kunstnerne etter arbeidsområde, i 1986-undersøkelsen har vi brukt organisasjonstilknytning (jfr. diskusjonen i kapittel 5.5). For at en sammenlikning skal bli mulig, grupperes 1986-utvalget etter hovedarbeidsområde i dette vedlegget. I 1986 ble kunstnerne spurt om hovedarbeidsområde både i inntektsundersøkelsen og i intervjuundersøkelsen. De fleste oppga samme hovedområde i begge undersøkelsene. For en del er det imidlertid mer problematisk å finne fram til hovedarbeidsområde. Noen unnlot å oppgi hovedarbeidsområde, noen oppga flere arbeidsområder som hovedarbeidsområde, og atter andre oppga forskjellig hovedarbeidsområde i de to undersøkelsene. I tabell A1 og A3 benytter vi arbeidsområde oppgitt i inntektsundersøkelsen for dem som svarte på dette spørsmålet. For de som ikke svarte, benyttes hovedarbeidsområde fra intervjuundersøkelsen, og de som ikke har oppgitt hovedarbeidsområde i noen av de to undersøkelsene, tilordnes et arbeidsområde ut fra hvilken organisasjon de er trukket fra.

I 1979-undersøkelsen utelukket man kunstnere over 70 år. I 1986 er disse ikke utelukket. I denne sammenlikningen avgrenses utvalget imidlertid til kunstnere under 71 år.

Den statistiske usikkerheten forbundet med anslagene

I 1986-undersøkelsen har vi pekt på at det er betydelig statistisk usikkerhet forbundet med inntekts tall på organisasjonsnivå. Relativt stor inntektsspredning innad i de fleste organisasjoner, kombinert med grupper på mellom 35 til 50 enheter gir "lange" konfidensintervaller. Dette vil også gjelde på gruppenivå.

I undersøkelsen fra 1979 er det ikke oppgitt noen spredningsmål (varians/standardavvik) og usikkerheten rundt tallene er heller ikke diskutert i særlig grad. Dette gjør at man f.eks. ikke kan regne noe konfidensintervall for endringen fra 1979 til 1986. Det er imidlertid rimelig å anta at det også i 1979 var betydelig usikkerhet rundt anslagene for gruppene med færrest enheter.

Disse faktorene gjør at man på gruppenivå må være forsiktig med å regne ut prosentvis endring. I den grad dette allikevel gjøres, må mindre forskjeller i inntektsvekst mellom gruppene fortolkes med forsiktighet.

Ulike inntektsbegreper er brukt i de to undersøkelsene

Det største problemet ved en sammenlikning er at inntektsbegrepene ikke er de samme. Mens undersøkelsen fra 1986 har selvangivelsen som grunnlag, dvs at det er en "inntektside" og en "fradragsside", ble respondentene i 1979 bedt om å oppgi alle inntektskomponenter som "netto"-inntekt, dvs inntekt minus fradrag direkte knyttet til de inntektspostene man spurte etter.

1986-undersøkelsen er lagt opp etter samme mal som Statistisk Sentralbyrås (SSBs) inntektsundersøkelser. Dette innebærer en forbedring i forhold til 1979-undersøkelsen ved at man får mål både for inntekt og fradrag, og ved at inntekts- og fradragstruktur for kunstnere kan sammenholdes med inntekt og fradrag for grupper som omfattes av SSBs inntektsundersøkelser. Det vanskeliggjør imidlertid en sammenlikning med 1979-undersøkelsen, hvor de fleste inntektsbegrepene var konstruert spesielt for den undersøkelsen.

Inntekt er i begge undersøkelsene delt opp i inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet, inntekt fra annen kunstnerisk virksomhet, inntekt fra kunstnerisk tilknyttet arbeid, inntekt fra annet arbeid og stipend. I 1979 skulle f.eks. lønnstakere oppgi "brutto lønnsinntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet minus fradrag direkte knyttet til kunstnerlig hovedvirksomhet". I 1986 ble kunstnerne bedt om å dele inn lønnsinntekten (brutto) i de samme komponenter som i 1979-undersøkelsen, mens fradragene ikke skulle deles inn på samme måte.

Dette innebærer at for den delen av inntekten som er lønnsinntekt, er det ikke mulig å rekonstruere noe mål som tilsvarer det netto inntektsmål som 1979-undersøkelsen baserte seg på. For næringsdrivende er problemet mindre i og med at "underskudd i næring" i 1986 er fordelt på "kunstnerisk virksomhet" og "annen næring". For gruppen med negativ næringsinntekt er det mulig å dele inn underskudd i kunstnerisk og annen næring, men ikke i underskudd fra "inntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet", "annen kunstnerisk virksomhet" osv.

De fleste inntektsmålene er dermed ikke identiske. Strengt tatt er det bare ett inntektsmål som kan sammenliknes, nemlig nettoinntekt. Dette er det eneste inntektsmålet fra 1979-undersøkelsen som baserer seg på selvangivelsesregnskapet, på samme måte som 1986-undersøkelsen. (I 1979 ble det også spurt om bruttoinntekt, men dette inntektsmålet er ikke publisert). Direkte sammenlikninger mellom 1979 og 1986 bør i hovedsak baseres på nettoinntekt. Man må imidlertid være klar over at ikke bare endringer i inntektsnivå påvirker størrelsen på nettoinntekten, men også endringer i fradragspostene (f.eks. summen av gjeldsrenter).

Når vi likevel i tillegg har valgt å konstruere et mål på "inntekt fra kunstnerlig virksomhet i alt minus fradrag knyttet til denne inntekten" er det med mange forebehold: vi vet ikke hva den enkelte i 1979 inkluderte i "fradrag direkte knyttet til...". Vi har ingen mulighet til å fordele de fradrag som i 1986 er oppgitt på post 21/post 22 etter hvor de er påløpt. Og vi vet ikke i hvilken grad en post som gjeldsrenter er knyttet til kunstnerisk virksomhet eller til formål som bolig og bil.

Den løsning som er valgt er at lønnsinntekt fra kunstnerisk hovedvirksomhet, annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet virksomhet og det beløp av stipend/garantiinntekt som er ført på post 1a summeres (brutto lønnsinntekt fra kunstnerisk virksomhet). Det regnes så ut hvor stor andel denne inntekten utgjør av total lønnsinntekt, og det lages en vekt (for hver enhet) som avspeiler dette. Deretter fordeles summen av fradrag på post 21/post 22 proporsjonalt etter denne vekten.

For å vise hvordan dette er gjort, gis et eksempel: hvis 75 prosent av lønnsinntekten for en kunstner kommer fra kunstnerisk virksomhet antar vi at 75 prosent av fradragene på post 21/post 22 skriver seg fra den kunstneriske virksomheten. Inntektsmålet "netto lønnsinntekt fra kunstnerisk virksomhet" blir da samlet inntekt fra kunstnerisk virksomhet minus 75 prosent av nevnte fradrag. (For dem som ikke har oppgitt "annen lønnsinntekt" trekkes hele fradragssummen i fra.) Så legger man til næringsinntekt fra kunstnerisk virksomhet og trekker fra eventuelle underskudd i kunstnerisk næring.

I 1979-undersøkelsen ble det valgt å utelukke "inntekt fra kunstnerisk tilknyttet arbeid" fra begrepet "alle kunstnarlege inntekter". I rapporten har vi funnet det naturlig å regne dette som endel av begrepet "inntekt fra kunstnerlig virksomhet". Dette er inntekt av arbeid som man får i kraft av sin kunstneriske yrkeskompetanse og er derfor rimelig å regne inn under "inntekt av kunstnerisk virksomhet". Vi har rekonstruert dette inntektsbegrepet for 1979-undersøkelsen ved hjelp av tabellene A12 og A18 i NOU 1981:28.

Oppsummert

Når man skal sammenlikne inntektsundersøkelsene fra 1979 og 1986 må det tas mange forebehold. For 1979-undersøkelsen vet vi ikke noe om den statistiske usikkerheten. For 1986-undersøkelsen vet vi at nedbrytninger på gruppenivå medfører en betydelig statistisk feilmargin. Når det gjelder inntektsbegrepene er det bare nettoinntekt som kan sammenliknes uten for store forebehold. Det er konstruert et mål for "inntekt fra kunstnerisk virksomhet (netto)", men dette må fortolkes med forsiktighet.

1.3 Inntekt 1979 og inntekt 1986

Vi ser først på inntekt for gruppene skapende/utøvende kunstnere. Deretter ser vi på inntekt etter hovedarbeidsområde.

Skapende og utøvende kunstnere

I 1979 fant man klare inntektsforskjeller mellom utøvende og skapende kunstnere. I kapittel 4 så vi at det også i 1986 var slike forskjeller, men at disse forskjellene kunne føres tilbake til at skapende og utøvende kunstnere hadde forskjellig ansettelsesforhold. I tabell A1 sammenliknes nettoinntekt for skapende og utøvende kunstnere¹ på de to tidspunktene.

¹ I 1979 ble utøvende kunstnere definert som gruppene som oppga at deres hovedarbeidsområde var skuespiller, ballettdanser eller utøvende musiker. De øvrige var skapende kunstnere. I dette vedlegget benyttes samme inndeling for 1986-undersøkelsen.

*Tabell A1 Nettoinntekt for skapende og utøvende kunstnere 1979 og 1986.
Løpende kroner*

NETTOINNTEKT	1979		1986		
	Kroner		Kroner	Std.avvik	
Skapende	56100	(N=1480)	100470	(80124)	(N=515)
Utvøvende	74400	(N= 810)	111686	(51831)	(N=380)

Av tabell A.1 framgår at de skapende kunstnerne har hatt en økning i nettoinntekt på 79 prosent fra 1979 til 1986, mens økningen for de utøvende var mindre (50 prosent). Med forebehold om de usikkerhetsmomenter som er nevnt ovenfor synes det som om de skapende kunstnerne har hatt en noe større inntektsvekst enn de utøvende.

I samme periode var økningen i kunsumprisindeksen på 83 prosentpoeng og nettoinntekten (før særfradrag) for befolkningen økte med 79% (Statistisk årbok 1988, SU nr 28/88).

Kjønn, utdanning og alder

Når det gjelder disse bakgrunnsegenskapene er det ikke oppgitt nettoinntekt for ulike grupper i 1979-undersøkelsen. Det kan derfor ikke gjennomføres noen direkte sammenlikning mellom de to inntektsundersøkelsene. I 1986-undersøkelsen er inntekt etter disse bakgrunnsegenskapene behandlet i kapittel 4. Her vises det at gjennomsnittsinntekten for kvinner fortsatt er lavere enn gjennomsnittsinntekten for menn, at yngre kunstnere også i 1986 har lavere gjennomsnittsinntekt enn eldre kunstnere, og at det heller ikke i 1986 er entydige sammenhenger mellom utdanning og inntekt.

Hovedarbeidsområde

Det er på dette området at en sammenlikning er beheftet med størst usikkerhet. Vi har valgt å presentere de to inntektsmålene som er diskutert ovenfor. Av disse er det nettoinntekt som er best egnet for en sammenlikning mellom de to undersøkelsene. "Inntekt av kunstnerisk virksomhet (netto)" er et inntektsbegrep som er mer problematisk som sammenlikningsgrunnlag. Vi bringer likevel gjennomsnittstallet for dette inntektsbegrepet, i hovedsak for at man kan se om det har skjedd vesentlig forskjyllinger mellom organisasjonene når det gjelder nivå på "kunstnerisk netto-inntekt".

I tabell A2 bringer vi inntektstall for 1979, i tabell A3 for 1986. Standardavviket for 1986-tallene oppgis i parentes. For de fleste gruppene vil feilmarginen være på +/- 20 til 30 tusen kroner, for kunsthåndverkere, billedkunstnere og fotografer noe i underkant av dette, for sceneinstruktørene noe i overkant.

Tabell A2 *Inntekt 1979 (inntekts tall i 1000)*

	I	II	III
Forfatter (ungd./voksne)	79	55	331
Översetter	82	48	31
Skuespiller	82	93	224
Scenograf	88	87	36
Sceneinstruktör	109	113	39
Ballettdanser	53	50	86
Musiker/sanger	74	79	620
Seriös kompoist	97	90	36
Underh.komponist	128	..	15
Filmarbeider	64	59	111
Fotograf	53	33	57
Kunsthåndverker	33	31	230
Interiörarkitekt	72	77	170
Billedkunstner	42	35	732

I	Nettoinntekt (i tusen)
II	Gjennomsnittlig inntekt (netto) fra kunstnerisk virksomhet (kunstnerisk hovedvirksomhet, annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet virksomhet og stipend/garantiinntekt)
III	Antall enheter

Tabell A3 *Inntekt 1986. Standardavvik i parentes. Alle tall i tusen*

	I	II	III	IV	V
Forfatter av lyrikk/ prosa for voksne	136	(97)	97	(120)	80
Forfatter av lyrikk/ prosa for barn/ungd.	159	(90)	101	(74)	27
Dramatiker	143	(69)	93	(72)	29
Översetter	144	(79)	64	(60)	21
Skuespiller	142	(70)	151	(79)	55
Scenograf	134	(58)	137	(63)	18
Sceneinstruktör	179	(93)	186	(118)	23
Ballettkunstner	105	(54)	101	(65)	39
Musiker	106	(52)	115	(78)	56
Komponist	143	(98)	126	(120)	51
Filmkunstner	115	(83)	102	(73)	27
Fotograf	67	(59)	26	(43)	35
Kunsthåndverker	53	(48)	40	(56)	69
Interiörarkitekt	150	(74)	156	(87)	41
Billedkunstner	70	(60)	50	(69)	61
Illustratör	128	(64)	139	(86)	23

I	Nettoinntekt (i tusen)
II	Standardavvik for nettoinntekt (i tusen)
III	Gjennomsnittlig inntekt fra kunstnerisk virksomhet (kunstnerisk hovedvirksomhet, annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet virksomhet og stipend/garantiinntekt minus utgifter til inntekts ervervelse (kunst) og underskudd i næring (kunst))
IV	Standardavvik for inntekt av kunstnerisk virksomhet (netto) (i tusen)
V	Antall enheter

Ut fra de to tabellene, og det vi vet om usikkerheten rundt tallene i denne undersøkelsen, kan vi ikke si at det er skjedd noen vesentlige endringer i inntektsforskjellene mellom organisasjonene. Både i 1979 og i 1986 lå sceneinstruktører på topp (med unntak av underholdningskomponistene) og billedkunstnere, kunsthåndverkere og fotografer lå nederst på inntektsstigen. Dette gjaldt både nettoinntekt og inntekt av kunstnerisk virksomhet (netto).

De gruppene som synes å ha hatt størst prosentvis vekst i nettoinntekt er interiørarkitekter og ballettdansere.

Den gruppen som kommer dårligst ut er fotografene.

Sceneinstruktører, skuespillere, scenografer og komponistene hadde begge år høyest inntekt fra kunstnerisk virksomhet (netto). I 1986 har også interiørarkitektene omlag samme gjennomsnittsinntekt som skuespillerne på denne posten. Fotografene har i 1986 lavere inntekt fra kunstnerisk virksomhet (netto) enn det de hadde i 1979.

I 1979-undersøkelsen ble det ikke oppgitt noen inntektstall for kunstnerutvalget under ett. Via tabell A27 (NOU 1981:28) har det imidlertid vært mulig å rekonstruere nettoinntekten for alle svargiverne. Denne er på om lag 62.500 kr. For kunstnere under 71 år var nettoinntekten i 1986 på 105.345 kr.

Andre inntektsbegrep

Når det gjelder andre inntektsmål, skal vi kort kommentere på posten stipend/garantiinntekt og på andel som har inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet.

Når det gjelder stipend/garantiinntekt, synes det som om denne posten er økt mest for forfattergruppene. Mens billedkunstnere/kunsthåndverkere og forfatterne i 1979 hadde samme gjennomsnittlige kronebeløp i stipend, har forfattergruppene samlet i 1986 omlag 10 tusen kroner mer i stipend enn kunsthåndverkere og billedkunstnere. En forklaring kan være at kunsthåndverkene har hatt størst medlemsvekst, og at stipendbeløpet som går til gruppen ikke har økt tilsvarende. En annen forklaring kan være at enkelte stipend ikke kommer med fordi en del kunsthåndverkere og billedkunstnere har negativ næringsinntekt, og i den grad disse stipendene føres som næringsinntekt, vil ikke beløpet komme fram: dvs at noe av forklaringen ligger i de ulike inntektsbegrep som har sitt utspring i to ulike spørreskjema på de to tidspunktene.

Når det gjelder andel som har inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet (arbeid/næring), finner vi heller ingen store forskjeller. I begge undersøkelser var andelen størst blant fotografene (omlag 60 prosent), mens om lag halvparten av forfatterne og oversetterne oppga å ha inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet. Begge år er skuespillere og interiørarkitekter blant gruppene hvor lavest andel oppgir inntekt fra annet arbeid. For 1979 er det ikke oppgitt tall for kunstnerutvalget som helhet, men det synes ikke som om andelen med annet arbeid har endret seg vesentlig.

1.4 Oppsummert

En sammenlikning mellom de to undersøkelsene er vanskelig fordi de fleste inntektsbegrep er forskjellige. Mens respondentene i 1979 oppga netto inntekt fra kunstnerisk og ikke-kunstnerisk virksomhet, ble ikke fradragene spesifisert på denne måten i 1986-undersøkelsen. Den statistiske usikkerheten rundt 1986-tallene gjør også at man ved en sammenlikning ikke må overvurdere mindre forskjeller når kunstnerutvalget deles inn etter hovedarbeidsområde.

Vedlegg 4 MCA-analyse

Her bringer vi resultatene av en MCA-analyse hvor de fem bakgrunnsfaktorene drøftet i kapittel 4 brukes som uavhengige variabler, og hvor det kontrolleres for arbeidstid og ansettelsesforhold. Analysen omfatter utvalget trukket på organisasjonsnivå og som både har svart på intervju- og inntektsundersøkelsen.

En multivariat analyse av denne typen viser først de bivariate effektene av den enkelte variabel (eta-koeffisienten) og deretter om variabelen har forklaringskraft når det kontrolleres for de øvrige uavhengige variabler i analysen (betaeffekten). I de to analysene bringes først de fem bakgrunnsvariablene inn, deretter tas arbeidstid og ansettelsesforhold inn.

Kjønn:	1 mann	N=337	
	2 kvinne	N=271	
Alder:	1 under 35 år	N=183	
	2 35-44 år	N=195	
	3 45-54 år	N=101	
	4 55-66 år	N= 89	
	5 67 år og eldre	N= 56	
Bosted:	1 under 2000	N= 77	
	2 2000 - 100000	N=242	
	3 over 100000	N=305	
Utdanning:	1 gymnasnivå 1	N= 48	
	2 gymnasnivå 2	N=121	
	3 univ.nivå 1	N=174	
	4 univ.nivå 2	N=208	
	5 univ.nivå 3	N= 73	
Kunstnertype:	1 skapende	N=353	
	2 utøvende	N=271	
Ansettelsesform:			
	1 fast ansatt	N=208	
	2 engasjement	N= 63	
	3 frilans	N=353	
Arbeidstid totalt:	1 under 20 timer	N= 52	Brukes ved analyse av brutto- inntekt
	2 20-34 timer	N= 85	
	3 35-44 timer	N=178	
	5 45 timer	N=309	
Arbeidstid kunst:	1 under 20 timer	N= 52	Brukes ved analyse av inntekt fra kunst
	2 20-34 timer	N= 85	
	3 35-44 timer	N=178	
	5 45 timer	N=309	

Bruttoinntekt:

	eta	beta1	beta2
Kjønn	.35	.35	
Alder	.23	.22	
Bosted	.08	.12	
Utdanning	.20	.19	
Kunstnertype	.04	.03	

Forklart varians $R^2=.21$

Kjønn	.35	.32
Alder	.23	.25
Bosted	.08	.06
Utdanning	.20	.21
Kunstnertype	.04	.18
Arbeidstid	.24	.14
Ansettelsesforhold	.26	.35

Forklart varians $R^2=.31$

Inntekt av kunstnerisk virksomhet ialt

	eta	beta1	beta2
Kjønn	.21	.25	
Alder	.26	.28	
Bosted	.14	.10	
Utdanning	.16	.12	
Kunstnertype	.15	.15	

Forklart varians $R^2=.18$

Kjønn	.21	.23
Alder	.26	.28
Bosted	.14	.07
Utdanning	.16	.13
Kunstnertype	.15	.08
Arbeidstid	.39	.24
Ansettelsesforhold	.37	.39

Forklart varians $R^2=.35$

Både for bruttoinntekt og inntekt av kunstnerisk virksomhet i alt har modellen bra forklaringskraft. Forklart varians øker betrakelig når arbeidstid og ansettelsesforhold bringes inn, og ansettelsesforhold er den variabelen som klart har størst sammenheng med inntekt. Bosted har liten forklarings effekt, mens alder og kjønn har betydning. Effekten av kjønn holder seg også når det kontrolleres for arbeidstid, og effekten av utdanning holder seg når det kontrolleres for ansettelsesform. Skillet mellom skapende og utøvende kunstnere har lav eller ingen forklarings effekt.

Vedlegg 5 Dobbelmedlemmer

En del av kunstnerne har oppgitt medlemskap i mer enn en kunstnerorganisasjon. Her vises antall medlemskap. I første linje vises hvor mange av de som er trukket ut på basis av Den norske Forfatterforenings lister som oppgir medlemskap i Ungdomslitteraturens forfatterforening osv. I neste linje vises medlemskapene til gruppen trukket ut fra medlemslistene til Ungdomslitteraturens Forfatterlag, osv.

Organisasjonene er ordnet i denne rekkefølgen:

- 1 Den norske Forfatterforening
- 2 Ungdomslitteraturens Forfatterlag
- 3 Norsk Oversetterforening
- 4 Norske Dramatikeres Forbund
- 5 Norsk Revyforfatterforening
- 6 Norsk Skuespillerforbund
- 7 Skuespillerforeningen 1978
- 8 Norske Scenografer
- 9 Norsk Sceneinstruktørforening
- 10 Norsk Ballettforbund
- 11 Norsk Musikerforbund
- 12 Norsk Tonekunstnersamfund
- 13 Norsk Komponistforening
- 14 Norske Populærautorer
- 15 Ny Musikk Komponistgruppe
- 16 Norsk Filmforbund
- 17 Forbundet Frie Fotografer
- 18 Norske Kunsthåndverkere
- 19 Norske Interiørarkitekters Forening
- 20 Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon
- 21 Norsk Illustratørforbund

MEDLEM I

T
R
U
K
K
E
T

F
R
A

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	59	3	4	5		1						1									
2	31	64	4	7		1							1								
3	13	1	40																		
4	16	3	3	44		4								2		1					
5					7						1			5							
6						46				1											
7							10														
8								35								1		1	1	1	
9			3	8		15	2	1	48	1						2					
10										49	3										
11										2	54	1	1	1							
12			1								3	4		1							
13											5	2	48	3	4						
14	3	1		1							18	3	3	44	2						
15											3		1	1	10						
16			1	4		1										39	1				
17																1	37			9	
18																		63		4	
19																			66		
20											1	1								65	
21		3														1	2	3		12	53

Bokmål

Undersøkt
taushetsplikt

UNDERSØKELSE OM INNTEKTSFORHOLD FOR NORSKE KUNSTNERE 1986

FRIST FOR INNSENDING 1. april 1987

Dersom De ikke lenger er yrkesaktiv som kunstner, og ikke hadde inntekt av kunstnerisk virksomhet i 1986, ber vi Dem KRYSSZE AV HER OG RETURNERE SELVSKAET UTAEN Å FYLLE DET UT.

KJØNN (Sett kryss)	MAEN		KVIEEN	Kode 	FØDELSÅR	
-----------------------	------	--	--------	---	----------	--

Post- nr.	Lønns- inntekt mv.	SE RETTLEINING AVSNITT 1		I Egen inntekt	
1	a)	Lønn, honorår og annen godtgjørelse, naturavgifter, serveringspenger og skattepliktige sykepenger	(I) Inntekt av arbeid i kunstnerisk hovedvirksomhet	Kode	
			(II) Inntekt av annen kunstnerisk virksomhet	119	
			(III) Inntekt av kunstnerisk tilknyttet arbeid	120	
			(IV) Inntekt av annet arbeid	121	
			(V) Stipend og garantiinntekt	122	
				123	
	b)			124	
		Andre skattepliktige naturavgifter		125	
	c)			126	
				127	
		Andre utgiftsgodtgjørelser		128	
2		Annen inntekt av arbeid, spesifiser:		129	
3		Inntekt av håndverks- og husflidsarbeid i hjemmet		130	
4	a)	Tjenestepensjon, livrenter (skattepliktig del), kår og lignende ytelser		131	
	b)	Ytelser fra folketrygden		132	
	c)	Bidrag o.l.		133	
5	a)	Sum post 1-4. Grunnlag for beregning av minste- fradrag og oppgjørfradrag		134	
	b)	Sum kolonne I		Kode	Kroner
				167	
6		Inntekt av jordbruk		168	
7		Inntekt av skogbruk		169	
8		Inntekt av fiske		170	
9	a)	Inntekt av annen næring		171	
	b)	Skattepliktige sykepenger og dagpenger under arbeidsløse i næringsvirksomhet		172	
10		Renter av bankinnskudd, obligasjoner, utbytte av utenlandske aksjer o.l. (redusert med skattefritt beløp)		173	
11		Utbytte av aksjer i norske selskaper eller av andeler i aksjefond (redusert med ev. skattefritt beløp)	Kode	Kroner	
			174		
12		Nettoinntekt av prosentlignet boligeiendom		175	
13		Nettoinntekt av prosentlignet hytte eller landsted		176	
14		Nettoinntekt av annen fast eiendom		177	
15		Gevinst ved salg og ekspropriasjon av tomter og annen fast eiendom		178	
16		Gevinst ved andre salg, ved overføring av bruksrett o.l.		179	
17		Renter av utestående fordringer, pantobligasjoner og andre gjeldsbrev		180	
18		Renter av utenlandske innskuddsobligasjoner og utenlandske bankinnskudd		181	
19		Andre inntekter, spesifiser:		182	
20		Sum bruttoinntekt		184	

FRADRAK I INNTEKTEN

Minstefradrag, reiseutgifter og oppgjørfradrag				Virkelige utgifter i stilling eller arbeid samt oppgjørfradrag			
Post-nr.		Kode	Kroner	Post-nr.		Egne utgifter	
						Kode	Kroner
21 a)	Minstefradrag av egen inntekt, post 5 i	201		22 a)	Utgifter f.eks. til verktøy, uniform, faglitteratur, kontorhold mv.	209	
				b)	Underskudd på godtgjørelse til dekning av utgifter nevnt under post 22 a	210	
				c)	Reise til og fra arbeidsstedet	211	
b)	Reise til og fra arbeidsstedet mv. utover kr. 1600	204					
				d)	Premie til frivillig syke- og ulykkesforsikring mv.	212	
c)	Oppgjørfradrag av egen inntekt, post 5 i	205		e)	Næringsdrivendens premie til egen tilleggsrygd for sykepenger i folketrygden	213	
				f)	Oppgjørfradrag	214	
	Sum post 21	208			Sum post 22	215	
						Kode	Kroner
	Sum post 21 og/eller post 22					223	
23	Merutgifter til kost og losji ved tjenestereiser/arbeidsopphold utenfor hjemmet					224	
24	Reiseutgifter ved besøk i hjemmet					225	
25	Premie og tilskudd til privat og offentlig pensjonsordning i arbeidsforhold. Fagforeningskontingent som kan trekkes fra					226	
26	Fradrag i arbeidsinntekten for ektefelle/enslig forsørger som har barn					227	
27	Kåytelser påheftet fast eiendom utenom jord- og skogbruksnamning					228	
28	Underskudd i næring og ved drift av fast eiendom for 1985					230	
29	Pliktig underholdsbidrag o.l.					231	
30	Premie for egen pensjonsforsikring					232	
31 a)	Renter av gjeld o.l.					233	
b)	Del av underskudd i boligselskap					234	
32	Andre fradrag, spesifiser:					237	
33	Sum fradrag (post 21-32)					241	

BEREGNING AV NETTOINNTÆKT

34	Sum bruttoinntekt overført fra post 20	Kode	
35	Sum fradrag overført fra post 33	-/-	
36	Nettoinntekt før evt. særfradrag		
37	Særfradrag	-/-	242
38	Nettoinntekt kommune		243
39	Aksjeutbytte overført fra post 11		
40	Nettoinntekt stat		245

AVSNITT 2

TILLEGGSPØRSMÅL OM NÆRINGSINNTÆKT FOR 1986 (SE RETTLEDNING)

Næring		Kode	Netto næringsinntekt
	(I) Inntekt av kunstnerisk hovedvirksomhet	103	
	(II) Inntekt av annen kunstnerisk virksomhet	104	
	(III) Inntekt av kunstnerisk tilknyttet næring	105	
	(IV) Inntekt av annen næring	106	
	(V) Stipend	107	
Sum inntekt av annen næring.		108	

AVSNITT 3 TILLEGGSPØRSMÅL OM UNDERSKUDD I NÆRING OG VED DRIFT AV FAST EIENDOM FOR 1986 (SE RETTLEDNING)

Næring		Kode	Underskudd i næring og ved drift av fast eiendom for 1986
	Underskudd i kunstnerisk virksomhet	109	
	Underskudd i annen næring	110	
		111	
Sum underskudd i næring og ved drift av fast eiendom for 1986		112	

AVSNITT 4 ARBEIDSSOMRÅDET FOR KUNSTNERISK VIRKSOMHET

Arbeidsområdet Nr. for Deres kunstneriske hovedvirksomhet	Kode	Arbeidsområdet
	101	
Arbeidsområdet Nr. for annen kunstnerisk virksomhet	102	

AVSNITT 5 MEDLEMSKAP I KUNSTNERORGANISASJONER

SE RETTLEDNING AVSNITT 5		Kode	Organisasjon
Organisasjon Nr.		113	
Organisasjon Nr.		114	
Organisasjon Nr.		115	
Organisasjon Nr.		116	
Organisasjon Nr.		117	
Organisasjon Nr.		118	
		185	

Skapende kunstnere har hatt høyere vekst i nettoinntekten enn utøvende kunstnere. Mens skapende kunstnere i 1979 hadde en nettoinntekt som tilsvarte 75 prosent av inntekten til utøvende kunstnere, er andelen i 1986 90 prosent.

Det synes ikke å ha skjedd vesentlige forskyvninger mellom kunstnergruppene når det gjelder inntektsnivå. Sceneinstruktørene er på topp og kunsthåndverkere, fotografer og billedkunstnere ligger lavest når det gjelder nettoinntekt begge periodene. Nettoinntekten har økt prosentvis minst for fotografer, og mest for interiørarkitekter og ballettdansere.

I begge undersøkelser er andelen med inntekt fra ikke-kunstnerisk virksomhet størst blant fotografer, forfattere og oversettere.

Vedlegg 2 Inntektsforhold for arkitekter

Norske Arkitekters Landsforbund (NAL), som er med i Norges Kunstmerråd, er ikke med i denne undersøkelsen. NAL har framskaffet lønnstatistikk for de sektorer hvor arkitektene arbeider. Inntektstallene er derfor ikke sammenliknbare med de inntektstall som er oppgitt for de andre kunstnerorganisasjonene, som baserer seg på selvangivelsesregnskapet. Lønnsbegrepet i tabell V2.1 omfatter lønn pr år i hovedstilling, beregnet etter fast månedslønn medregnet verdien av fritt hus, samt provisjon, gratiale, tantieme o.l. I lønnsbegrepet er ikke medregnet inntekt i bistilling, overtidsgodtgjørelse, vakttillegg og heller ikke fri/delvis fri bil, fri/delvis fri pensjonspremie o.a. fordeler.

Tabell V2.1 Arkitekter. Lønn etter sektor. 1986

SEKTOR	ÅRSLØNN	N
Privat	244862	600
Kommunal	222432	221
Statlig	216567	56

Kilde: Norske Arkitekters Landsforbund

Tabellen omfatter ansatte arkitekter. NAL oppgir at 70 prosent av arkitektenes arbeidstid er bundet opp av overveiende praktisk og administrativt arbeid, mens 30 prosent er knyttet til kunstnerisk virksomhet. Den kunstneriske delen av arkitektenes virke kan, ifølge NAL, sies å omfatte konseptfasen (byggningsanmeldelsesfasen).

En stor gruppe av privatpraktiserende frilansarkitekter omfattes ikke av statistikken ovenfor. I følge NAL er denne arkitektgruppens virke i hovedsak av kunstnerisk karakter.

Vedlegg 3 Vederlagsordningene

Etter avtale fra 1978 har 27 kunstnerorganisasjoner rett til å forhandle med staten bl.a. om vederlag for bruk av kunstnernes arbeider. Det er gjort avtale med kunstnerorganisasjonene om følgende vederlag:

- a) Vederlag for statens bruk av kortfilm
- b) Vederlag for bruk av musikkverk ved gudstjenester og musikkandakter
- c) Vederlag for mangfoldiggjøring av litterære tekster til bruk ved offentlig eksamen
- d) Biblioteksvederlag
- e) Vederlag for kopiering i skoleverket
- f) Vederlag for utstilling av billedkunst, kunsthåndverk og fotografisk kunst som kunstneren selv eier (utstillingsvederlag)
- g) Visningsvederlag
- h) Vederlag for arbeid i stipendkomiteene

I tillegg til disse vederlagene får rettighetshavere til åndsverk vederlag for bruk fra KOPINOR og TONO.

De fleste av disse vederlagene er kollektive, dvs de utbetales til organisasjonene. Utbetalinger gjennom TONO er individuelle.

Utbetalingene etter de ulike vederlagsordningene framgår av tabell 1.

Tabell 1 Utbetalinger etter vederlagsordningene. 1986

I alt	44 545 431
Statens bruk av kortfilm	661 000
Bruk av musikkverk ved gudstjenester og musikkandakter	800 000
Litterære tekster til bruk ved offentlig eksamen	-
Vederlag for kopiering ¹ (KOPINOR)	2 155 631
Biblioteksvederlag (i alt)	16 404 500
- Norske Fagfotografers fond	137 487
- Norske Grafiske Designeres Fond	168 350
- Norsk Faglitterært Fond	2 632 286
- Norsk Faglitterært Oversetterfond	200 000
- Kunsthåndverkernes Fond	63 858
- Norsk Fotografisk Fond	211 752
- Norsk Illustratørfond	646 605
- Norsk Bokkunstnerfond	215 535
- Norske Grafikeres Fond	297 243
- Komponisters Vederlagsfond	789 144
- Norsk Forfatter- og oversetterfond	11 021 710
- Fagredaktørene	20 530
Utsillingsvederlag ²	3 500 000
Visningsvederlag ³	-
Vederlag for arbeid i stipendkomiteene	564 300
TONO ⁴	20 500 000

1 Utbetaling til Norsk Forfatter- og oversetterfond (NFOF). Tabellen viser vederlag for kopiering i 1986 som utbetales i 1987. Tallet for 1986 inneholder etterbetaling og er høyere enn tallet for 1987 og 1988 (som var henholdsvis 1.3 og 1.8 millioner kroner).

2 Beløpet er usikkert

3 Kom første gang til utbetaling i 1988 med 10 millioner kroner. I 1989 er tallet 10.25 millioner kroner og er foreløpig fordelt slik:

Norske Billedkunstnere kr 8 727 874

Norske Kunsthåndverkere kr 1 291 500

Forbundet Frie Fotografer kr 230 626

4 TONO har 3500 rettighetshavere. Der er komponister, tekstforfattere og musikkforlag. Tallet viser vederlag for året 1986 utbetalt i 1987

Det ble utbetalt 44.5 millioner kroner gjennom vederlagsordningene til norske kunstnere i 1986.

Norsk Kassettavgiftsfond disponerte i 1986 10 millioner kroner, bevilget over statsbudsjettet. Disse er ikke med i oversikten over vederlagsordningene. 7.5 millioner ble delt ut til 203 prosjekter. Disse ble fordelt som følger: 1.5 millioner til musikk, 1.8 millioner til film/video, 0.525 millioner til tekst, 0.975 millioner til scene, 1.575 millioner til fonogram (gruppe) og 1.050 til fonogram (enkeltkunstner). 795 tusen kroner, "styrets pott", ble fordelt på 20 prosjekter. 750 tusen kroner gikk til en musikkvideokonkurranse.

GENERELT OM UTFYLLING AV SKJEMAET

De fleste spørsmålene er knyttet til opplysningene du har gitt i selvangivelsen for 1986. Har du en kopi av selvangivelsen, kan du føre svarene fra side 2 og 3 nesten rett inn i skjemaet. Alle spørsmål gjelder inntektsåret 1986. Vi ønsker bare opplysninger om din egen inntekt. Har du levert selvangivelse sammen med ektefelle skal han/hennes inntekt trekkes fra.

Hvis du har inntekt fra næring (post 9a), ber vi deg spesifisere denne inntekten i avsnitt 2.

Har du underskudd i næring (post 28), skal du spesifisere dette i avsnitt 3. Hvis du ikke har næringsinntekt, skal du ikke fylle ut avsnitt 2 og 3.

I undersøkelsen skiller vi mellom kunstnerisk hovedvirksomhet, annen kunstnerisk virksomhet, kunstnerisk tilknyttet virksomhet og annet arbeid. I avsnitt 4 ber vi deg føre opp arten av kunstnerisk virksomhet, og i avsnitt 5 spør vi etter hvilke kunstnerorganisasjoner du er medlem av.

AVSNITT 1.

For hvert enkelt av spørsmålene i avsnitt 1 i skjemaet er det under rubrikken "Post nr." vist til tilsvarende post i selvangivelsen.

Post nr. 1a) Lønnsinntekt.

Her ber vi deg gruppere alle inntektene du har på denne posten i selvangivelsen i følgende 5 grupper:

- (I) Inntekt av arbeid i kunstnerisk hovedvirksomhet
Her fører du opp samtlige inntekter du har på post 1a) som kommer fra det du selv oppfatter som din kunstneriske hovedvirksomhet.
- (II) Inntekt av annen kunstnerisk virksomhet
Dersom du har inntekt på post 1a) fra annen kunstnerisk virksomhet enn den du betrakter som din hovedvirksomhet, føres disse inntektene opp her.
- (III) Inntekt av kunstnerisk tilknyttet arbeid
Arbeid som har utspring i den kunstneriske virksomheten, men som i seg selv ikke er kunstnerisk virksomhet. Det kan f.eks være pedagogisk arbeid, konsulentarbeid, juryarbeid, arbeid i kunstnerorganisasjoner o.l.
- (IV) Inntekt av annet arbeid
Her fører du opp inntekt i post 1a som ikke kommer fra kunstnerisk, eller kunstnerisk tilknyttet arbeid.
- (V) Stipend og garantiinntekt
Her fører du opp alle stipend som du har mottatt, og ført opp på post 1a) i selvangivelsen, sammen med eventuell garantiinntekt.

Post 1b Her fører du opp summen av de tilsvarende tallene på denne posten i selvangivelsen.

Post 1c Her fører du opp summen av de tilsvarende tallene på denne posten i selvangivelsen.

Post 2 til 40 er de samme som i selvangivelsen, og du fører bare opp tallene fra din egen selvangivelse.

AVSNITT 2.

Tilleggsspørsmål om næringsinntekt for 1986.

Besvares bare av de som har beløp på post 9a i selvangivelsen.
På samme måte som med lønnsinntekt ber vi her om å gruppere beløpet på post 9a i følgende 5 grupper.

- (I) Inntekt i kunstnerisk hovedvirksomhet
Her fører du opp samtlige inntekter fra post 9a) som kommer fra det du selv oppfatter som din kunstneriske hovedvirksomhet.
- (II) Inntekt av annen kunstnerisk virksomhet.
Dersom du har inntekt på post 9a) fra annen kunstnerisk virksomhet enn den du betrakter som din hovedvirksomhet føres disse inntektene opp her.
- (III) Inntekt av kunstnerisk tilknyttet næring.
Næring som har utspring i den kunstneriske virksomheten, men som i seg selv ikke er kunstnerisk virksomhet. Det kan f.eks være pedagogisk arbeid, konsulent arbeid, jury arbeid, arbeid i kunstnerorganisasjoner o.l.
- (IV) Inntekt av annen næring
Her fører du opp inntekter fra post 9a) som ikke kommer fra kunstnerisk, eller kunstnerisk tilknyttet næringsvirksomhet.
- (V) Stipend
Hvis du har ført noen av eller alle stipendene som næringsinntekt i post 9a), skal du føre dem her.

Vedlegg 7

5

STATISTISK SENTRALBYRÅ
Intervjukontoret
Postboks 8131 Dep, 0033 Oslo 1
Tlf. (02) 41 38 20

LEVEKÅRSUNDERSØKELSE
BLANT KUNSTNERE 1987

UNDERGITT TAUSHETSPLIKT

Prosjektnr. 2 6 1 1- 3
Utløgsnr. nr. 4- 6
Kommune nr. 7-10
IO nr. 11-13
Fødselsår 14-15
IO's kjønn (1=M, 2=K) 16

TELEFONOPPLYSNING

- 22
- 1 ☐ IO kan nåes på telefon: _____ / _____
Metn.nr. Lokaln.
- 2 ☐ IO nåes ikke på telefon (0180 kontaktet)
- 3 ☐ Vet ikke, finner ikke ut

FOR KONTORET ☐ 17

Intervjuer nr. 18-21

Intervjuerens navn

23-26
Dato for første kontakt (forsøk):
Dag Mnd.

*A. BOSTEDSSTRØK (IO'S FASTE BOLIGADRESSE):

- 27
- 1 ☐ Spredtbygd strøk
- Tettbygd strøk med:
- 2 ☐ 200 - 1 999 bosatte
- 3 ☐ 2 000 - 19 999 "
- 4 ☐ 20 000 - 99 999 "
- 5 ☐ 100 000 eller flere bosatte

*B. DERSOM IO ER KONTAKTET PÅ ANNEN ADRESSE ENN I IO-LISTE

- 28
- 1 ☐ IO er kontaktet på midlertidig adresse
- 2 ☐ IO er kontaktet på ny fast adresse

*Adressen: _____

Kommunen: 29-32

C. KONTAKT OG FØRSØK PÅ KONTAKT MED IO:

- 33
- ☐ Ganger kontaktet/forsøkt kontakt over telefon
- 34
- ☐ Ganger oppsøkt på adresse

*D. KRYSS AV FOR DET SOM PASSER:

Arbeid med tildelte IO:

- 35
- 1 ☐ Utført av lokal intervjuer → E
- 2 ☐ Utført av intervjuer ved kontoret → E

Oppfølging av frafall:

- 36
- 1 ☐ Utført lokalt
- 2 ☐ Utført ved kontoret
- av 37-40
Intervjuernr. → F

E. RESULTAT AV ARBEID MED TILDELTE IO

- 41
- 1 ☐ Telefonintervju } → G
- 2 ☐ Besøksintervju } → G
- 3 ☐ Frafall/avgang → REGISTRER PÅ NESTE SIDE

*F. RESULTAT AV OPPFØLGINGSARBEID:

- 42
- 1 ☐ Telefonintervju } → G
- 2 ☐ Besøksintervju } → G
- 3 ☐ Fortsett frafall → REGISTRER PÅ NESTE SIDE

G. REGISTRERING VED OPPNÅDD INTERVJU

Dato intervjuet ble foretatt 43-46
Dag Mnd.

Ble det avtalt tid for intervju på forhånd?

- 47
- 1 ☐ Ja, over telefon
- 2 ☐ Ja, ved besøk på adresse
- 3 ☐ Nei, avtalte ikke tid på forhånd

Time Min. Intervjuet startet kl. 48-51

og varte til kl. 52-55

dvs. i alt 56-58
Minutter

FOR KONTORET 59-60

REGISTRERING AV FRAFALL/AVGANG

Dato for registrering av frafall/avgang

 61-64
DAG MND
FOR KONTORET ☐ ☐ 65-75

Hvem har gitt opplysningene til registrering av frafalls-/avgangsgrunn?

- 76
- 1 ☐ IO SELV
- 2 ☐ IO'S EKTEFELLE/SAMBOER
- 3 ☐ IO'S SØNN/DATTER
- 4 ☐ IO'S FAR/MOR
- 5 ☐ ANDRE: _____
- 6 ☐ INGEN

HVIS MULIG SPØR OM IO'S FØDSELSÅR, OG FØR DETTE INN PÅ FORSIDEN

GRUNNER TIL FRAFALL/AVGANG (VED OPPFØLGING KORRIGERES FOR NY FRAFALLSGRUNN)

- 77-78
- FRAFALL {
- 00 ☐ IO nekter
- 02 ☐ Andre nekter for IO
- 10 ☐ IO er kortvarig syk
- 12 ☐ IO er langvarig syk
- 20 ☐ Sykdom/dødsfall i IO's familie
- 30 ☐ IO er bortreist, på ferie o.l.
- 31 ☐ IO er borte på arbeid, forretningsreise o.l.
- 32 ☐ IO er borte på skole, studieopphold o.l.
- 33 ☐ IO er ikke å treffe
- 40 ☐ IO's bolig/adresse ikke funnet
- 70 ☐ Annet, spesifiser: _____
- AVGANG {
- 80 ☐ IO er død
- 90 ☐ IO er flyttet til utlandet (fast)
- 94 ☐ IO er forpleid i institusjon
- 95 ☐ Annet, spesifiser: _____
- FOR KONTORET {
- 60 ☐ Mangler opplysninger fra intervjuer
- 65 ☐ Kostnader, mangler intervjuere o.l.

VED OPPFØLGING:

Registreringsdato: 79-82

- 83
- 1 ☐ Ikke oppnådd kontakt med IO
- 2 ☐ Kontakt med IO, fortsatt frafall (MED SAMME GRUNN SOM TIDLIGERE)
- 3 ☐ Kontakt med IO, fortsatt frafall (MED NY FRAFALLSGRUNN): 84-85

ARSAKSKODE

86

☐ FOR KONTORET

Først vil jeg si noe om intervjuetoden vi bruker. Spørsmålene jeg skal stille, står her i dette intervjuer-skjemaet.

Det er viktig at alle som er med i undersøkelsen, får de samme spørsmålene stilt på samme måten i den rekkefølgen de står. Vi må gjøre det slik for å få god statistikk av de svarene vi får.

Nå er det vanskelig å lage spørsmål som er slik at de passer like godt for alle. Men jeg er takknemlig hvis du vil svare så godt du kan, selv om det skulle komme et spørsmål som du synes ikke passer så godt.

SPØR 10 OM FØDELSÅR. FØR INN FØDELSÅRET PÅ FORSIDEN AV SKJEMAET.

Vi har først noen spørsmål om ditt kunstneriske arbeidsområde. I undersøkelsen skiller vi mellom kunstnerisk hovedvirksomhet og annen kunstnerisk virksomhet. (SE INSTRUKS)

*1. Hvilket av de følgende alternativer svarer best til din kunstneriske hovedvirksomhet?

VED TELEFONINTERVJU: LES OPP SVARALTERNATIVENE

VED BESØKSINTERVJU: VIS KORT 1

87-88

- 1 ☐ FORFATTER AV LYRIKK ELLER PROSA FOR VOKSNE
- 2 ☐ FORFATTER AV LYRIKK ELLER PROSA FOR BARN/UNGDOM
- 3 ☐ OVERSETTER
- 4 ☐ DRAMATIKER
- 5 ☐ SKUESPILLER
- 6 ☐ SCENOGRAF
- 7 ☐ SCENEINSTRUKTØR
- 8 ☐ BALLETTKUNSTNER
- 9 ☐ MUSIKER/SANGER
- 10 ☐ KOMPONIST
- 11 ☐ POPULÆRAUTOR
- 12 ☐ FILMKUNSTNER
- 13 ☐ FOTOGRAF
- 14 ☐ KUNSTHÅNDVERKER
- 15 ☐ INTERJØRARKITEKT
- 16 ☐ BILLEDKUNSTNER
- 17 ☐ ILLUSTRATØR
- 19 ☐ ER IKKE AKTIV KUNSTNER: INTERVJUET AVSLUTTES

2. Dersom du har inntekt fra annen kunstnerisk virksomhet enn den du betrakter som din hovedvirksomhet, hva slags kunstnerisk virksomhet er det?

OM NØDVENDIG: LES OPP ALTERNATIVENE/VIS KORT 1. HVIS FLERE, BE 10 OM Å VELGE DEN VIKTIGSTE.

89-90

- 1 ☐ FORFATTER AV LYRIKK ELLER PROSA FOR VOKSNE
- 2 ☐ FORFATTER AV LYRIKK ELLER PROSA FOR BARN/UNGDOM
- 3 ☐ OVERSETTER
- 4 ☐ DRAMATIKER
- 5 ☐ SKUESPILLER
- 6 ☐ SCENOGRAF
- 7 ☐ SCENEINSTRUKTØR
- 8 ☐ BALLETTKUNSTNER
- 9 ☐ MUSIKER
- 10 ☐ KOMPONIST
- 11 ☐ POPULÆRAUTOR
- 12 ☐ FILMKUNSTNER
- 13 ☐ FOTOGRAF
- 14 ☐ KUNSTHÅNDVERKER
- 15 ☐ INTERJØRARKITET
- 16 ☐ BILLEDKUNSTNER
- 17 ☐ ILLUSTRATØR
- 19 ☐ INGEN ANNEV KUNSTNERISK VIRKSOMHET

*3. Hvilke av de følgende organisasjoner var du medlem av 31.12 1986?

VED TELEFONINTERVJU: LES OPP

VEL BESVARSINTERVJU: VIS KORT 2

- 1
- 91 ☐ DEN NORSKE FORFATTERFORENING
- 92 ☐ UNGDOMSLITTERATURENS FORFATTERLAG
- 93 ☐ NORSK OVERSETTERFORENING
- 94 ☐ NORSKE DRAMATIKERS FORBUND
- 95 ☐ NORSK REVYFORFATTERFORENING
- 96 ☐ NORSK SKUESPILLERFORBUND
- 97 ☐ SKUESPILLERFORENINGEN 1978
- 98 ☐ NORSKE SCENOGRAFER
- 99 ☐ NORSK SCENEINSTRUKTØRFORENING
- 100 ☐ NORSK BALLETTFORBUND
- 101 ☐ NORSK MUSIKERFORBUND
- 102 ☐ NORSK TONEKUNSTNERSAMFUND
- 103 ☐ NORSK KOMPONISTFORENING
- 104 ☐ NORSKE POPULÆRAUTØRER (NOPA)
- 105 ☐ NY MUSIKKS KOMPONISTGRUPPE
- 106 ☐ NORSK FILMFORBUND
- 107 ☐ FORBUNDET FRIE FOTOGRAFER
- 108 ☐ NORSK KUNSTHÅNDEVERKERE
- 109 ☐ NORSKE INTERIØRARKITEKTERS LANDSFORENING
- 110 ☐ NORSKE BILLEDKUNSTNERES FAGORGANISASJON (BKS)
- 111 ☐ NORSK ILLUSTRATØRFORBUND
- 112 ☐ IKKE MEDLEM AV NOEN AV DISSE

Vi har så noen spørsmål om hvor mye tid du brukte på ulike typer inntektsgivende arbeid i 1986.

Vi skiller her mellom tre typer arbeid:

- 1) Arbeid som ikke er av kunstnerisk karakter.
- 2) Kunstnerisk tilknyttet arbeid, f.eks. pedagogisk arbeid, konsulentarbeid, juryarbeid, arbeid i kunstner-organisasjoner o.l. og
- 3) Kunstnerisk arbeid, dvs. din kunstneriske hovedvirksomhet og eventuell annen kunstnerisk virksomhet.

*4a. Hvis du utførte inntektsgivende arbeid i 1986 som ikke var av kunstnerisk karakter, hvor mange timer pr. uke brukte du på det? Regn også med betalt overtid og ekstraarbeid hjemme. Hvis det varierte, prøv å anslå et gjennomsnitt pr. uke for 1986.

1-115	TIMER PR. UKE
115-116	
1	
116	HADDE IKKE SLIKT ARBEID I 1986

8. Vurderer du mulighetene for inntekt fra din kunstneriske hovedvirksomhet i de nærmeste årene som dårligere, like gode eller bedre enn i dag?

140
 1 ☐ DÅRLIGERE
 2 ☐ LIKE GODE
 3 ☐ BEDRE
 4 ☐ VET IKKE

- *9. I hvilken grad kan du i din kunstneriske hovedvirksomhet vanligvis selv bestemme ditt arbeidstempo? Bestemmer du selv i høy grad, i noen grad eller i liten grad?

141
 1 ☐ I HØY GRAD
 2 ☐ I NOEN GRAD
 3 ☐ I LITEN GRAD

- *10. I hvilken grad kan du vanligvis selv bestemme rekkefølgen av eller planlegge dine arbeidsoppgaver i løpet av arbeidsdagen? Bestemmer du selv i høy grad, i noen grad eller i liten grad?

142
 1 ☐ I HØY GRAD
 2 ☐ I NOEN GRAD
 3 ☐ I LITEN GRAD

Vi snakker altså stadig om din kunstnerisk hovedvirksomhet.

11. Mender det at du har så mye arbeid å gjøre at arbeidssituasjonen din blir oppjaget og masete, og i tilfelle hvor ofte?

LES OPP.

143
 1 ☐ Daglig, mer enn halvparten av arbeidstiden
 2 ☐ Daglig, mindre enn halvparten av arbeidstiden
 3 ☐ I perioder, men ikke daglig
 4 ☐ Sjelden eller aldri

12. Opplever du stort sett daglig utøvelsen av ditt arbeid som en psykisk påkjenning? I tilfelle, vil du si i høy grad eller i noen grad?

144
 1 ☐ JA, I HØY GRAD
 2 ☐ JA, I NOEN GRAD
 3 ☐ NEI

13. Er dine arbeidsoppgaver meget varierte, noe varierte eller lite varierte?

145
 1 ☐ MEGET VARIERTE
 2 ☐ NOE VARIERTE
 3 ☐ LITE VARIERTE

- *14a. Omtrent hvor stor inntekt hadde du i 1986 når du regner med inntekter både fra din samlede kunstneriske virksomhet og fra annet arbeid? Oppgi inntekten før skatt og andre fradrag, og ta med eventuell overtidsbetaling, garantinntekt og stipendier.

KRONER 000

- *14b. Kan du angi hvor stor andel i prosent av denne inntekten som kom fra ikke-kunstnerisk arbeid?

PROSENT

- *15. Hadde du i 1986 inntekt fra utgivelse av dramatikk, bøker, oversettelser eller phonogram? Hvis ja, hvor mye?

153
1 ☐ JA → . 000 KR
2 ☐ NEI

16. Har du noen gang i løpet av din kunstneriske karriere mottatt statlige arbeids-, studie-, reise-, etablerings- eller materialstipend, garantinntekt, stipend for eldre fortjente kunstnere eller kunstnerlønn?

158
1 ☐ Ja → 17
2 ☐ Nei → 18a

17. Mottok du i 1986 noen

	JA	NEI
- Statlig stipend?	1 ☐	2 ☐ 159
- Andre stipend?	☐	☐ 160

- *18a. Omtrent hvor stor var utgiftene til materialer, faglitteratur o.l., og til eventuell avskrivning av instrumenter, edb-utstyr osv, som du hadde i forbindelse med din kunstneriske virksomhet i 1986?

KR

HVIS IO IKKE HADDE NOEN UTGIFTER, FØR OPP 0 OG GÅ TIL SPH. 23.

- *18b. Hvor stor andel i prosent av disse utgiftene fikk du fradrag for i selvangivelsen?

PROSENT

- *19a. Er du i din kunstneriske virksomhet avhengig av arbeidsrom/atelier?

169
1 ☐ JA → 19b
2 ☐ NEI → 23

- 19b. Vil du karakterisere dine arbeidsrom/atelier-forhold som gode, middels eller dårlige?

170
1 ☐ GODE
2 ☐ MIDDELS
3 ☐ DÅRLIGE

20. Medfører dine nåværende arbeidsrom/atelierforhold noen begrensning for din kunstneriske virksomhet? Vil du si ingen begrensning, noen begrensning eller stor begrensning?

171
1 ☐ INGEN BEGRENSNING
2 ☐ NOEN BEGRENSNING
3 ☐ STOR BEGRENSNING

*21. Ligger arbeidsrommet/stelleret i eller utenfor din bolig?

- 172
 1 ☐ I BOLIGEN
 2 ☐ UTENFOR BOLIGEN

*22. Hvor store renter er dine årlige kostnader til arbeidsrom/steller? Ta med evt. leie, andel av bortgifter, utgifter til renhold, oppvarming og vedlikehold mv.

KRONER PR. ÅR
 173-177
 1 ☐ VET IKKE
 178

23. Så har vi noen spørsmål om andre forhold som kan være til hinder for din kunstneriske utvikling og/eller arbeidsmulighet.

	IKKE I DET MELE TATT	I NOEN GRAD	I STOR GRAD	
Er mangel på arbeidsoppdrag en slik hindring? Vil du si ikke i det hele tatt, i noen grad eller i stor grad?	☐	☐	☐	179
Er dårlige inntektsforhold en slik hindring? Vil du si	☐	☐	☐	180
Hva med dårlige utdanningsmuligheter? Vil du si	☐	☐	☐	181
Omsorg for barn? Vil du si	☐	☐	☐	182

KRYSS AV I RUTE 1 OGSA HVIS OMSORG FOR BARN ER UAKTUELT

*24. Har de eksisterende offentlige stipend, garantiinntekts- og vederlagsordninger hatt betydning for din kunstneriske utvikling og karriere? Vil du si ingen betydning, noen betydning eller stor betydning?

- 183
 1 ☐ INGEN BETYDNING
 2 ☐ NOEN BETYDNING
 3 ☐ STOR BETYDNING

25. Har de eksisterende offentlige stipend, garantiinntekts- og vederlagsordninger generelt hatt betydning for den kunstnergruppen du tilhører? Vil du si ingen betydning, noen betydning eller stor betydning?

- 184
 1 ☐ INGEN BETYDNING
 2 ☐ NOEN BETYDNING
 3 ☐ STOR BETYDNING
 4 ☐ VET IKKE

26a. Hva er din ekteskapelige status?

- 185
 1 ☐ UGIFT → 26b
 2 ☐ GIFT → 27
 3 ☐ ENKE/ENKEMANN
 4 ☐ SEPARERT
 5 ☐ SKILT } → 26b

26b. Har du samboer?

- 186
 1 ☐ JA
 2 ☐ NEI

- *27. Så har vi et spørsmål om størrelsen på din husholdning. Til husholdningen regner vi alle som er fast bosatt i boligen og som vanligvis har minst ett måltid felles. Personer som er fast bosatt, men midlertidig fraværende p.g.å. f.eks. arbeid eller skolegang, skal regnes med.

Hvor mange voksne - 16 år eller over - hører til husholdningen?

ANTALL VOKSNE 187-188

Hvis det er barn under 16 år i husholdningen, hvor mange er det?

ANTALL BARN 189-190

SPM. 28-30 STILLES TIL IO SOM ER GIFT ELLER SAMBOENDE (JFR. SPM. 26a OG 26b). FOR ANDRE GÅ TIL SPM. 31.

28. Hadde din ektefelle/samboer i 1986 inntektsgivende arbeid av minst en times varighet pr. uke? Regn også med arbeid som familiemedlem uten fast avtalt lønn på gårdsbruk, i forretning og i familiebedrift elles.

191

1 ☐ JA → 29

2 ☐ NEI → 31

3 ☐ INGEN EKTEFELLE I 1986 → 31

29. Hva var hans/hennes hovedyrke?

HOVEDYRKE: _____

YRKESKODE
192-195

Kan du kort beskrive arbeidsoppgavene. _____

- *30. Omtrent hvor mye hadde din ektefelle/samboer i samlet inntekt i 1986? Oppgi inntekten før skatt og andre fradrag, og ta med overtidsbetaling, eventuelle garantinntekter, stipend o.l.

. 000 KR
196-199

31. Har det i løpet av det siste året hendt at husholdningen har hatt vansker med å klare de løpende utgifter til mat, transport, bolig og liknende? Hendte det ofte, av og til, en sjelden gang eller aldri?

200

1 ☐ JA, OFTE } → 32
2 ☐ JA, AV OG TIL }
3 ☐ JA, EN SJELDEN GANG }
4 ☐ NEI ALDRI } → 33

*32. Dersom du tenker tilbake på husholdningens økonomi de siste 12 måneder, hendte det at dere ...

	ALDRI	1-2 GANGER I ÅRET	OFTERE MEN IKKE HVER MÅNED	EN ELLER FLERE GANGER I MÅNEDEN	
a. på grunn av dårlig økonomi måtte få hjelp for å kunne betale faste utgifter som f.eks. husleie innen fristen? Hendte det aldri, et par ganger i året, oftere men ikke månedlig, eller hendte det en eller flere ganger i måneden?	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	201
b. ikke hadde råd til å varme opp beboelsesrommene til passe temperatur (18-20° C) i vintersesongen?	☐	☐	☐	☐	202
GJENTA SVARALTERNATIVENE OM NØDVENDIG					
c. Hendte det at dere på grunn av økonomien ...					
d. lot være å be gjester hjem når dere svært gjerne ville?	☐	☐	☐	☐	203
e. lot være å reise på besøk til slekt eller venner i andre kommuner?	☐	☐	☐	☐	204
f. ikke kunne ha kjøtt, fisk eller grønnsaker til middag mer enn et par ganger i uken?	☐	☐	☐	☐	205

TIL ALLE

JA 1 NEI 2

*33a. Lot du/dere på grunn av dårlig økonomi være å reise bort på ferie i år?

☐ 1 ☐ 2 206

b. Var økonomien slik at du/dere størsteparten av året ikke hadde mulighet for å klare en uforutsett regning på 2 000 kr til f.eks. tannlege eller til en reparasjon?

☐ 1 ☐ 2 207

*34. Har noen i husholdningen mottatt noen av de følgende ytelsene i 1986?

HVIS JA, STILL SPM. B.

B: Hvor mye har husholdningen mottatt til sammen i 1986?

Sosial hjelp i form av pengebidrag fra sosialhjelpen?	1 ☐ JA	208	→	BELOP 209-213	2 ☐ NEI	KR
Dagpenger og forsørgertillegg til vernepliktige og sivilarbeidere? 1	☐ JA	214	→	215-219	2 ☐ NEI	KR

35. Hvilken allmennutdanning har du fullført?
(KRYSS AV FOR HØYESTE UTDANNING)

220

1	☐	7-ÅRIG FOLKESKOLE ELLER KORTERE
2	☐	1-ÅRIG FRAMMALDS- ELLER FORTSETTELSESSKOLE
3	☐	2-ÅRIG FRAMMALDS- ELLER FORTSETTELSESSKOLE
4	☐	9-ÅRIG GRUNNSKOLE
5	☐	FOLKEMØGSKOLE (UNGDOMS- ELLER FYLKESKOLE) 1. ÅRS KURS
6	☐	REAL- ELLER MIDDELSKOLE; GRUNNSKOLENS 10. ÅR
7	☐	FOLKEMØGSKOLE, 2.ÅRS KURS
8	☐	ARTIUM, ØKONOMISK GYMNAS ELLER 3-ÅRIG VIDEREGAENDE SKOLE, ALLMENN FAGLIG LINJE
9	☐	UOPPGITT/INGEN UTDANNING

36. Har du fullført annen utdanning hvor skolegangen eller studiene normalt varierer minst 300 timer?

221
 1 ☐ JA → 37
 2 ☐ NEI → AVSLUTT

- 37a. Hvilken utdanning er dette?

- b. Faller denne utdanningen innenfor arbeidsområdet for din kunstneriske virksomhet?

A.

UTDANNINGENS ART. (OPPGI KURSTYPE, LINJE ELLER FAGOMRÅDE OG EVENTUELT SKOLENS NAVN):	NORMAL VARTIGHEIT	
	FOR UTD. PÅ Heltid OPPGI MND. ELLER ÅR	FOR UTD. PÅ Deltid OPPGI CA. TIMETALL

B.

FALLER INNENFOR ARBEIDSOMRÅDET FOR DEN KUNSTNERISKE VIRKSOMHET

JA NEI

☐	☐
☐	☐
☐	☐
☐	☐

FOR KONTORET:

☐
222-223

☐
224-225

STILLES TIL IO SOM HADDE IKKE-KUNSTNERISK ARBEID I 1986 (SPM. 4a) OG SOM HAR UTDANNING INNENFOR SIN KUNSTNERISKE VIRKSOMHET (JA, I SPM. 37b).

- 38.a Du oppga foran at du i 1986 hadde arbeid som ikke var kunstnerisk, eller knyttet til din kunstneriske virksomhet. Hadde du i dette arbeidet nytte av din kunstneriske utdanning?

226
 1 ☐ JA → 38b
 2 ☐ NEI → AVSLUTT

- 38b. Ga denne utdanningen også formell kompetanse, f.eks. når det gjelder lønnsmessig plassering, i dette arbeidet?

227
 1 ☐ JA
 2 ☐ NEI
 3 ☐ VET IKKE

Denne rapporten er sluttdokumentet i en undersøkelse av norske kunstneres inntektsforhold og levekår. FAFO har gjennomført undersøkelsen og analysert materialet på oppdrag fra Kultur- og vitenskapsdepartementet. Undersøkelsen kartlegger inntektsforhold, levekår og arbeidsforhold til medlemmene i en rekke kunstnerorganisasjoner. Den gir også et bilde av situasjonen for mot-takerne av garantiinntekt og arbeidsstipend.

Analysen bygger på datamateriale fra to undersøkelser av et utvalg på 2.000 kunstnere. Undersøkelsen ble gjennomført i 1987.

FAFO-rapport nr. 086

ISBN 82-7422-022-6

FAFO
Fagbevegelsens senter for forskning,
utredning og dokumentasjon
Fossveien 19, 0551 Oslo 5
